

แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ
THE WAY TO ENHANCE ETHICS FOR
THAI MEDIA USING BUDDHIST INTEGRATION

นางนงคณาถ ห่านวิไล

ดุขฎฐินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฎฐิบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธรศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

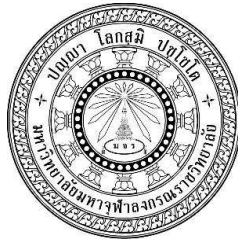
แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมต่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ

นางนงศ์นาถ ห่านวิไล

ดุขฎิณิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Way to Enhance Ethics for Thai Media Using Buddhist Integration

Mrs. Nongnat Hanwilai

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับคุณิพนธ์เรื่อง
“แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรคุณิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบรูณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบคุณิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.ประเวศ อินทองปาน)

กรรมการ

(ผศ.ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์)

กรรมการ

(ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภสร)

กรรมการ

(พระมหาอดิเดช สติวโร, ดร.)

กรรมการ

(รศ.ดร.ดรณี หิรัญรักษ์)

คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์

ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภสร

ประธานกรรมการ

พระมหาอดิเดช สติวโร, ดร.

กรรมการ

รศ.ดร.ดรณี หิรัญรักษ์

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นางนงคณาถ ห่านวิไล)

ชื่อคุณูปการ	: แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธ บูรณาการ
ผู้วิจัย	: นางนงนุช นานวิไล
ปริญญา	: พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมคุณูปการ	: ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภสร, ป.ธ. ๗, พธ.บ.(ศาสนา), ศศ.ม.(พุทธศาสนศึกษา), พธ.ด.(พระพุทธศาสนา) : พระมหาดิเดช สติวโร (สุวิวัฒนาวิ, ดร., ป.ธ. ๙, บธ.บ. (การบริหาร ทรัพยากรมนุษย์), พธ.ม. (พระพุทธศาสนา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) : รศ.ดร.ดร.ณิ หิรัญรักษ์, ศศ.บ.(ภาษาศาสตร์), M.A.(Journalism), Ph.D.(Communication)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

คุณูปการฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนไทย (๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย (๓) เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ โดยมีระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ๔ กลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา สื่อมวลชน และผู้บริโภคสื่อ รวมทั้งสิ้น ๓๐ รูป/คน โดยยืนยันข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) และนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัยพบสภาพปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชนไทยประกอบด้วย (๑) ปัญหาจริยธรรมของทุนธุรกิจสื่อมวลชน (๒) ปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว (๓) ปัญหาการขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน (๔) ปัญหาการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน

สำหรับหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยได้แก่ หิริโอตตปปะ อคติ ๔ เบญจศีล เบญจธรรม สัมมาอาชีวะ และหลักประโยชน์ ๓ ส่วนแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ ในส่วนของทุนธุรกิจสื่อมวลชนควรยึดหลัก

สัมมาอาชีวะในกระบวนการทำงาน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ประพฤติมิฉฉาชีพ จริยธรรมในด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว สื่อมวลชนควรควบคุมตนเองให้มีโนธรรม หลีกเลียงอคติ ด้วยการฝึกจิตไม่ให้เอนเอียงเลือกข้าง และรักษาระยะห่างกับแหล่งข่าวเพื่อลดอคติ รักชอบ ชัง หลง กลัว ฝึกความเมตตาต่อบุคคลอื่น และหมั่นทำจิตใจให้มั่นคงด้วยการใช้สติระวังในการคิด การพูด การนำเสนอข่าว ไม่เสนอข่าวเร้าอารมณ์ที่ไม่ก่อเกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ ตระหนักในเกียรติศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ และควรกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพให้ฝังลึกในจิตใจตามหลัก “พุทธจริยธรรมสื่อมวลชน” (Buddhist Ethics of Mass Media) ด้วยการมุ่งฝึกฝนปรับจิตใจให้มีสำนึกแห่งความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ละอายกลัวต่อความประพฤติผิดจริยธรรมทางกาย วาจา ใจ ที่จะส่งผลกระทบเสียหายต่อผู้อื่น ปรับเปลี่ยนมาเป็นการทำหน้าที่รายงานความจริง ตรงไปตรงมา ไม่ลำเอียง มีความเป็นธรรม คำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ มีจิตวิญญูณความเป็นสื่อมวลชนที่มีจริยธรรมและคุณธรรม

Dissertation Title : The Way to enhance Ethics for Thai Media Using Buddhist Integration

Researcher : Mrs. Nongnat Hanwilai

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Studies)

Dissertation Supervisory Committee

- : Asst. Prof. Dr. Prapan Supasorn, Pali VII, B.A. (Religion), M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)
- : Phramaha Adidej Sativaro (Sukwattanawadee), Dr., Pali IX, B.B.A. (Human Resource Management), M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)
- : Assoc.Prof. Dr. Darunee Hirunrak, B.A. (Linguistics), M.A.(Journalism), Ph.D.(Communication)

Date of Graduation : May 15, 2018

Abstract

This dissertation entitled ‘The Way to Enhance Ethics for Thai Media Using Buddhist Integration’ has three objectives: 1) to study ideas, theories and Thai mass media’ ethical problems, 2) to study the Buddhist teachings being suitable to empower Thai mass media’s ethics, and 3) to propose the ways to empower Thai mass media’s ethics through Buddhist integration. This is a qualitative research done by studying documentaries, related research works. In this research, an in-depth interview of 30 people from four groups of key informant, mass media scholars, Buddhist scholars, media persons and consumers and then focus group was done to examine data. The descriptive analysis was also made respectively.

In the research, it was found that four kinds of Thai mass media’s ethical problems were found as follows: 1) problems of mass media business’s ethics, 2) problems of mass media’s ethics on its contents, 3) problems of having no-good sense and proper understanding in mass media professional ethics, and 4) problems of mass media’ professional ethics on control.

As far as the Buddhist teachings being suitable to empower Thai mass media ethics are concerned, they are of moral shame and moral dread, four non-biases, five precepts and five virtues, life likelihood and three kinds of benefit. With respect to the ways to empower Thai mass media through the Buddhist integration, it clearly showed that the mass media business should adhere the principle of life likelihood while working, there should be no harm, no misbehavior, in the mass media's contents, they should control themselves through consciences by avoiding any bias and this can be actualized through mental training by not taking any side, they should not take a side with the sources of news. By virtue of this, bias, like, dislike, delusion and fear will be got rid of. While presenting the contents of news, they should express loving kindness to others; this can be made through mindfulness. Under this situation, they will not put the news towards public based on their emotion due to awareness of their dignity of profession. Furthermore, in empowering the professional ethics as such, the Buddhist ethics of mass media should be translated into their action so that they can gain the conscious mind of good and bad, feeling shame of bodily, verbal and mental misbehavior wherein other people would be somehow harmed. When they are properly trained through the Buddhist integration in this manner then they are controlled and directed to present the real fact of what happened without any bias; the public advantages are chiefly concerned. Consequently, they are named the real spirit mass media.

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รศ.สดศรี เผ่าอินจันทร์ ครูผู้ปลูกฝังจริยธรรมสื่อมวลชนให้กับผู้วิจัย ตั้งแต่ศึกษาในระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กระทั่งมาศึกษาต่อระดับปริญญาเอก ท่านก็ยังเป็นครูผู้ให้ข้อคิดคำปรึกษาเสมอมา ขอบคุณ ดร.รัตนา ปานเรียนแสน กัลยาณมิตรผู้มีจิตใจงาม ช่วยให้คำปรึกษากระบวนการวิจัยทำให้ผู้วิจัยสามารถเขียนงานวิชาการได้ดียิ่งขึ้น ขอบคุณ ดร.จินตนา เฉลิมชัยกิจ ดร.สายน้ำผึ้ง รัตนงาม ที่มอบหนังสือเกี่ยวกับจริยธรรมให้อ่านนำมาอ้างอิงเขียน วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้งช่วยเหลือประสานผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์เชิงลึก ตลอดจนมอบคำแนะนำดีๆให้กับผู้วิจัย และวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จสมบูรณ์ไม่ได้ หากขาดบุคคลต่อไปนี้ คือ คุณโสภณ เทียนศรี ผู้มีน้ำใจช่วยสืบค้นข้อมูลจากตำรา คัมภีร์ต่าง ๆ คุณศิริกุล ศรีสุวรรณ ช่วยเหลือในการพิมพ์และประสานงาน ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ เพื่อนสื่อมวลชนทุกท่านที่เสียสละเวลาให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group)

ผู้วิจัยซาบซึ้งในน้ำใจของ รศ.ดร.สุกัญญา บุรณเดชาชัย ที่เมตตาให้ความรู้ คำแนะนำเรื่อง บทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ รวมถึงความเมตตาจาก ดร.รจิต สิริพิศาตร์สกุล ที่คอย กระตุ้นเตือนให้ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆพร้อมกับคำแนะนำอันมีประโยชน์กับผู้วิจัย ขอขอบคุณ คุณชนาภัทร์ วงศ์โรจนภรณ์ ดร.สุทธิชน เมฆสกุล ผู้เอื้ออารีอำนวยความสะดวกทั้ง สถานที่และอาหารบำรุงกำลังในยามเคร่งเครียด และสำคัญยิ่ง คือ การสนับสนุนจากสมาชิกใน ครอบครัวที่คอยให้กำลังใจยามท้อถอย

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยคงไม่สามารถเดินทางมาถึงจุดนี้ได้ หากไม่ได้รับความเมตตาจาก ดร.พิพัฒน์ ยอดพฤติการ ที่แนะนำและผลักดันผู้วิจัยให้มาสมัครเข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแห่งนี้ ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณ ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

นางนงคณาถ ห่านวิไล

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	๗
สารบัญภาพ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๘
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๘
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๙
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๙
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๖
๑.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย	๑๙
๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๙
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีด้านจริยธรรมและสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนไทย	๒๐
๒.๑ แนวคิด และทฤษฎีด้านจริยธรรมสื่อมวลชน	๒๐
๒.๑.๑ ความหมายของจริยธรรม	๒๐
๒.๑.๒ ความหมายของจริยธรรมสื่อมวลชน	๒๒
๒.๑.๓ ความสำคัญของจริยธรรมสื่อมวลชน	๒๒
๒.๑.๔ องค์ประกอบของจริยธรรมสื่อมวลชน	๒๓
๒.๑.๕ มาตรฐานจริยธรรมสื่อมวลชน	๒๔
๒.๑.๖ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชน	๒๔
๒.๒ หลักจริยธรรมสื่อมวลชน	๒๙
๒.๒.๑ จริยธรรมสื่อมวลชนตามข้อกำหนดของ กสทช.	๒๙
๒.๒.๒ จริยธรรมของสื่อวิทยุ โทรทัศน์	๓๐
๒.๒.๓ จริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์	๓๒

๒.๒.๔ จริยธรรมของสื่อออนไลน์	๓๕
๒.๒.๕ จริยธรรมของ British Broadcasting Corporation	๓๘
๒.๓ สภาพปัญหาและสาเหตุการละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชนไทย	๓๙
๒.๓.๑ สภาพปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชนไทย	๔๐
๒.๓.๒ สาเหตุการละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชนไทย	๔๙
๒.๓.๓ วิธีการกำกับดูแลจริยธรรมของสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน	๕๑
๒.๔ สรุป	๕๓
บทที่ ๓ หลักพหุธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย	๕๕
๓.๑ หลักพหุธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว	๕๕
๓.๑.๑ หิริโอตตปปะ	๕๕
๓.๑.๒ หลักเบญจศีล เบญจธรรม	๖๑
๓.๑.๓ หลักกอคติ ๔	๘๓
๓.๒ หลักพหุธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน	๘๙
๓.๒.๑ หลักประโยชน์ ๓	๘๙
๓.๓ หลักพหุธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน	๙๔
๓.๓.๑ สัมมาอาชีวะ	๙๔
๓.๔ สรุป	๙๗
บทที่ ๔ แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพหุบูรณาการ	๙๙
๔.๑ สภาพปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชนไทยในยุคปัจจุบัน	๙๙
๔.๑.๑ สภาพปัญหาจริยธรรมของทุนธุรกิจสื่อมวลชน	๑๐๐
๔.๑.๒ สภาพปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว	๑๐๓
๔.๑.๓ สภาพปัญหาการขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน	๑๑๑
๔.๑.๔ สภาพปัญหาด้านการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน	๑๑๓
๔.๒ แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพหุบูรณาการ	๑๑๖
๔.๒.๑ แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมของทุนธุรกิจสื่อมวลชน	๑๑๗
๔.๒.๒ แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว	๑๒๒

๔.๒.๓ แนวทางการเสริมสร้างจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน	๑๓๗
๔.๒.๔ แนวทางการเสริมสร้างการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน	๑๓๙
๔.๓ สรุป	๑๔๖
บทที่ ๕ สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๔๙
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๔๙
๕.๑.๑ สภาพปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชนไทย	๑๕๐
๕.๑.๒ หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย	๑๕๑
๕.๑.๓ แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ	๑๕๓
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๕๖
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๑๕๖
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	๑๕๗
บรรณานุกรม	๑๕๙
ภาคผนวก	๑๖๗
ภาคผนวก ก รายนามและตำแหน่งของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ และผู้เชี่ยวชาญ	๑๖๘
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบการสนทนากลุ่มเฉพาะ	๑๗๕
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์	๑๘๒
ภาคผนวก ง รูปภาพผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญให้สัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มเฉพาะ	๒๒๒
ประวัติผู้วิจัย	๒๓๑

สารบัญภาพ

ลำดับแผนภาพ

หน้า

แผนภาพที่ ๑ องค์ประกอบของจริยธรรมสื่อมวลชน

๒๔

แผนภาพที่ ๒ ตารางแสดงแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ

๑๔๓

แผนภาพที่ ๓ พุทธจริยธรรมสื่อมวลชน (Buddhist Ethics of Mass Media)

๑๔๖

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก.คำอธิบายคำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในฉบับนี้ ผู้วิจัยได้อ้างอิงข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยใช้อักษรย่อแทนชื่อเต็มพระคัมภีร์ตามระบบอ้างอิงเล่ม/ข้อ/หน้า ตัวอย่าง อัง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๙๔/๑๐๘. หมายถึง สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่มที่ ๒๐ ข้อที่ ๙๔ หน้าที่ ๑๐๘ เป็นต้น

เล่ม คำย่อ

ชื่อคัมภีร์

พระวินัยปิฎก

๔ วิ.ม. (ไทย) = วินัยปิฎก มหาวรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

เล่ม คำย่อ

ชื่อคัมภีร์

๑๐ ที.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)

๑๑ ที.ปา. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย)

๑๒ ม.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ (ภาษาไทย)

๑๔ ม.อุ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ (ภาษาไทย)

๑๕ ส.ส. (ไทย) = สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค (ภาษาไทย)

๑๖ ส.นิ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย นิทานวรรค (ภาษาไทย)

๑๙ ส.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)

๒๐ อัง.ทุก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต (ภาษาไทย)

๒๑ อัง.จตุกก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)

๒๒ อัง.ฉกก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉกกนิบาต (ภาษาไทย)

๒๓ อัง.อฏฐก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต (ภาษาไทย)

๒๔ ขุ.สุ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุตตนิบาต (ภาษาไทย)

๒๕ ขุ.อิติ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ (ภาษาไทย)

๓๓ ขุ.พุทธ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ (ภาษาไทย)

ข.คำอธิบายคำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถกถา

สำหรับบรรณานุกรม อ้างอิงบรรณานุกรมภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัย รูปแบบการ
อ้างอิงจะขึ้นต้นด้วยอักษรย่อชื่อคัมภีร์แล้วตามด้วย หน้า ตัวอย่าง ที.ปา.อ. (ไทย) ๑๖/๘๐. หมายถึง
ทีฆนิกาย สุมงคลวิลาสินี ปาฏิภววรรคบรรณานุกรม ภาษาไทย เล่มที่ ๑๖ หน้า ที่ ๘๐ เป็นต้น

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	
ที.ปา.อ.	(ไทย) = ทีฆนิกาย	สุมงคลวิลาสินี ปาฏิภววรรคบรรณานุกรม (ภาษาไทย)
ม.ม.อ.	(ไทย) = มัชฌิมนิกาย	ปัญจสุทนี มูลปัญญาสาธกบรรณานุกรม (ภาษาไทย)
ขุ.อิติ.อ.	(ไทย) = ขุททกนิกาย	ปรมัตถทีปนี อิติวุตตกบรรณานุกรม (ภาษาไทย)
ขุ.ป.อ.	(ไทย) = ขุททกนิกาย	สัทธรรมปกาสินี ปฏิสัมภิทามรรคบรรณานุกรม (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สื่อมวลชน (Mass Media) เป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญต่อสังคม เนื่องจากเข้าไปมีบทบาทในการนำเสนอเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสาร ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้แก่ประชาชนผู้รับสาร รวมถึงยังเป็นพลังทางสังคมอีกด้วย Jeffrey Olen^๑ กล่าวว่า บทบาทหน้าที่อันสำคัญของสื่อมวลชน ประกอบด้วย ๔ ประการหลัก ได้แก่ ๑) สื่อมวลชนต้องนำเสนอข่าวสารให้เกิดความกระจ่างให้แสงสว่างทางปัญญาเพื่อให้สังคมเกิดความสันติสุข ๒) เสรีภาพของสื่อมวลชนต้องมาพร้อมกับความรับผิดชอบเสมอ ๓) สื่อมวลชนต้องนำเสนอข้อมูลข่าวสารอันเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และมีส่วนในการสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นต่อการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม ๔) สื่อมวลชนต้องไม่นำเรื่องส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง ต้องมีความซื่อตรงและยุติธรรม

อย่างไรก็ตาม ในสภาพความเป็นจริง สื่อมวลชนเป็นผู้ผลิตข้อมูลข่าวสารที่อาจเรียกได้ว่าเป็นผู้ผลิตสินค้าทางความคิด ซึ่งเป็นสินค้าที่บริโภคแล้วมีผลต่อการดำเนินชีวิตอุดมการณ์และวิถีชีวิตดังที่สุภา ศิริมานนท์ นักวารสารศาสตร์คนสำคัญของประเทศไทยได้กล่าวถึงความสำคัญของสื่อมวลชนที่มีต่อความรู้สึคนึกคิด และสติปัญญาของประชาชนไว้อย่างน่าสนใจว่า “สื่อมวลชนผลิตข่าว เปรียบเหมือนสินค้า แต่มิใช่สินค้าธรรมดา หากเป็นสินค้าที่กระทบถึงความรู้และภูมิปัญญาของผู้รับสื่อ เป็นสินค้าที่ทำให้ผู้อ่าน ผู้ฟัง ผู้ชม โง่ก็ได้ ฉลาดก็ได้ เลวก็ได้ ดีก็ได้”^๒ จากข้อคิดที่ตลกกลิ้งดังกล่าว นักนิเทศศาสตร์ได้ศึกษาผลกระทบของการทำหน้าที่สื่อมวลชนต่อสังคม พบว่า หลังจากที่ผู้รับสารได้รับข่าวสารและบทความ ความคิดเห็นจากสื่อมวลชนแล้ว ความเปลี่ยนแปลงอาจเกิดขึ้นที่การรู้ (Cognitive Change) อาจเกิดขึ้นทันทีหรือในเวลาต่อมา โดยที่ผู้รับสารอาจรู้ตัว หรือไม่รู้ตัว อาจซ่อนเร้นอยู่ภายใต้จิตสำนึกของผู้รับสาร และอาจสั่งสมเป็นผลระยะยาวที่อาจจะไปปรากฏให้เห็น

^๑ Olen, Jeffrey, *Ethics in journalism*, (Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, 1988), p.14.

^๒ สุภา ศิริมานนท์, *จริยธรรมของหนังสือพิมพ์*, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง, ๒๕๓๐), หน้า ๑๙-๔๔.

ในวัฒนธรรมมวลชน (Mass Culture) เช่น การกิน การอยู่ การแต่งกายที่เป็นผลมาจากสื่อมวลชน ดังนั้น การดำเนินกิจการของสถาบันสื่อมวลชน จึงส่งผลกระทบต่อสังคมและสมาชิกของสังคม จนมีการกล่าวขวัญและวิพากษ์วิจารณ์ถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนในด้านลบว่า สภาพความเสื่อมโทรมทั้งหลายทั้งทางจิตใจและศีลธรรมของคนในสังคม เกิดจากอิทธิพลของสื่อมวลชน^๓ ในประเด็นนี้ สื่อมวลชนมืออาชีพ (Professional) มีความตระหนักถึงผลกระทบดังกล่าว จึงมีการกำกับการทำงานตามกรอบของวิชาชีพ ก่อนการนำเสนอข่าวสารใด ๆ จะมีนายประตูข่าวสาร (Gate keeper)^๔ ซึ่งได้แก่ บรรดานักข่าว หัวหน้าข่าว บรรณาธิการข่าว ฯลฯ เป็นผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบ คัดเลือก เรียบเรียง ควบคุมข่าวสารต่าง ๆ ที่จะส่งไปยังผู้รับสาร^๕ หากผู้ทำหน้าที่นายประตูข่าวสารทำหน้าที่คัดกรองนำเสนอเนื้อหาที่ยึดประโยชน์ผู้รับสารเป็นหลัก ก็จะเป็นผลดีต่อสังคม แต่หากคนกลุ่มนี้ละเลยหน้าที่ในการคัดกรองข่าวสาร ทั้งโดยเจตนา และไม่เจตนา ผลกระทบเชิงลบจึงเกิดขึ้นกับสังคม โดยเฉพาะในช่วงวิกฤติการเมืองระยะ ๑๐ กว่าปีที่ผ่านมา มีการเกิดขึ้นของ “สื่อมวลชนเลือกข้าง” มีความลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จนกลายเป็นผู้มีส่วนสร้างความแตกแยกในสังคม สะท้อนให้เห็นถึงการทำหน้าที่ของนายประตูข่าวสารได้พังทลายไปแล้วบางส่วน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสังคม ในประเด็นนี้ สดศรี เผ่าอินจันทร์ อดีตคณบดีคณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สะท้อนถึงสภาพปัญหาการทำงานของสื่อมวลชนโดยแบ่งเป็น ๓ ยุค คือ

ยุคแรก ๒๕๔๐-๒๕๔๔ เป็นยุคที่มีเสรีภาพแบ่งบานเพราะรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๔๐ ให้สิทธิเสรีภาพและคุ้มครองการทำงานของสื่อหลายมาตรา การดำเนินการของสภาฯ ยุคนี้มีความพยายามดูแลกำกับกันเอง มีจิตวิญญาณมุ่งมั่นดำเนินวิชาชีพเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน ไม่เสนอข่าวหรือเนื้อหาที่เป็นการขัดต่อข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรม แต่ภายใต้การแข่งขันในธุรกิจสื่อ อำนาจรัฐ อำนาจทุนก็เป็นศัตรูของความเป็นสื่อที่มีอาชีพวิญญาณ ทำให้มีเสียงสะท้อนความเหลวไหลของสื่อมวลชนปรากฏให้เห็นเป็นระยะ ๆ

ยุคกลาง ๒๕๔๘-๒๕๕๗ เป็นยุคแห่งการแบ่งสีเสื้อทางการเมือง มีความขัดแย้ง การชุมนุมประท้วง สื่อมีการแบ่งขั้วแบ่งข้าง ส่วนหนึ่งเพราะอุดมการณ์ทางการเมือง ส่วนหนึ่งเพราะอำนาจรัฐ

^๓ สมควร กวียะ, **การสื่อสารมวลชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: อักษราพิพัฒน์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๘-๑๗๘.

^๔ นายประตูข่าวสาร หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางในช่องทางการสื่อสาร เป็นผู้ตัดสินใจว่าข่าวสารที่ตนได้รับมานั้นจะส่งไปยังมวลชนหรือไม่ และส่งไปอย่างไร บุคคลที่ทำหน้าที่นี้มักได้แก่ บรรณาธิการ หัวหน้าข่าว นักข่าว ซึ่งต้องใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจ เลือกและเสนอข่าวสารไปยังประชาชน

^๕ พัชรี เขยจรรยา, เมตตา วิวัฒนากุล และถิ่นนที อนุวัชศิริวงศ์, **แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: เยลโล่การพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕๗-๑๖๔.

อำนาจทุนที่ครอบงำ ทำให้สื่อยุคนี้เกิดสภาวะวิกฤติศรัทธาจากประชาชน มีการร้องเรียนการทำงานของสื่อที่บกพร่องทางจริยธรรมไปยังองค์กรสื่อต่าง ๆ

ยุคตั้งแต่ ๒๕๕๗ เป็นต้นมา เป็นยุคสิทธิเสรีภาพภายใต้คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และปัญหาการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยียุคดิจิทัล ยุคที่สื่อสิ่งพิมพ์กำลังตกต่ำอย่างมาก รวมทั้งทีวีดิจิทัลที่มีจำนวนช่องมากเกินไปแต่มีสารประโยชน์น้อยลง สื่อส่วนใหญ่ละเลยจริยธรรมในการรายงานข่าว เช่น มีการละเมิดสิทธิเด็ก ละเมิดสิทธิมนุษยชน^๖ ซึ่งการละเลยจริยธรรมของสื่อมวลชนในปัจจุบันมาจากหลายปัจจัย อาทิ การรुकืบของทุนธุรกิจสื่อซึ่งเป็นนักธุรกิจที่ต้องการเข้ามาลงทุนเพื่อใช้สื่อเป็นฐานอำนาจในการค้าอันอาณาจักรธุรกิจ และเพื่อผลกำไรมากกว่าผลประโยชน์ของสาธารณะ ความไม่เข้มงวดขององค์กรสื่อในการกำกับดูแลจริยธรรมของบุคลากร การแข่งขันในอุตสาหกรรมสื่อที่มีความรุนแรงยิ่งขึ้น เพราะมีจำนวนสื่อเพิ่มขึ้นส่งผลต่อการแข่งขันกันด้านความเร็วในการนำเสนอ จึงเกิดความผิดพลาดและละเมิดสิทธิผู้อื่นได้ง่าย ซึ่งนำไปสู่ปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนยุคใหม่ที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

ประเด็นปัญหาการทำผิดจริยธรรมของสื่อมวลชนที่พบบ่อยในปัจจุบัน ได้แก่ การนำเสนอข่าวโดยมีอคติ การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ภาพอุจาดหวาดเสียว โดยมีข้อมูลจากโครงการวิจัย “จับจ้องส่องจริยธรรมสื่อหนังสือพิมพ์ออนไลน์” ของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ที่มอบหมายให้ทีมนิสิต คณาจารย์คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำการศึกษาเพื่อเป็นกระจกสะท้อนการทำงานให้แก่สื่อมวลชน โดยศึกษาในหมวดข่าวเด่นบนหน้าแรกของเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ ๙ ฉบับ ได้แก่ ผู้จัดการ เดลินิวส์ โพสต์ทูเดย์ ไทยรัฐ กรุงเทพธุรกิจ ไทยโพสต์ สยามรัฐคมชัดลึก และโลกวันนี้ ตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ.๒๕๖๐ พบว่ามีข่าวที่เข้าข่ายผิดจริยธรรม ๑๔๙ ข่าว จากตัวอย่างทั้งหมด ๑,๔๙๔ ข่าว คิดเป็นร้อยละ ๙.๙๗ โดยประเด็นทำผิดจริยธรรม ๕ อันดับต้น ได้แก่ การนำเสนอข่าวโดยมีอคติ การโฆษณาแฝง ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ภาพอุจาดหวาดเสียว และนำเสนอเรื่องมลาย^๗

เสรี วงศ์มณฑา กรรมการปฏิรูปประเทศด้านสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ ให้ทัศนะถึงปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนในปัจจุบันว่า สื่อต้องเป็นโรงเรียนให้กับสังคม ทำหน้าที่เป็นครู แต่กลับทำตัวเป็นพ่อค้าตอบสนองผู้บริโภคอย่างเดียว ทั้งที่ควรทำหน้าที่ด้วยจริยธรรม แต่ทุกวันนี้เน้น

^๖ สดศรี เผ่าอินจันทร์, “ห้วงจริยธรรมสื่อฯถดถอย”, *จดหมายเหตุ*, ปีที่ ๒๐ (กันยายน-ตุลาคม ๒๕๖๐): ๗.

^๗ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, “ก้าวสู่ทศวรรษที่ 3 ยกเครื่องกลไกกำกับตนเอง”, *รายงานประจำปี ๒๕๖๐*, (กรุงเทพมหานคร: สภาการหนังสือพิมพ์, ๒๕๖๐): หน้า ๓๓-๓๔.

ที่ธุรกิจ ตามใจคนดู แต่ถ้าสื่อมวลชนเป็นครู ก็สามารถที่จะทำให้คนพัฒนาขึ้นได้ “คนทำสื่อต้องมีสำนึก ต้องมีความเป็นครู อย่าเป็นพ่อค้ามากเกินไป”^๘

ในบริบทของสังคมการสื่อสารยุคดิจิทัลข่าวสารต่าง ๆ ส่งผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว การแข่งขันในธุรกิจสื่อไทยมีคู่แข่งเป็นบริษัทสื่อระดับโลกที่ผลิตข่าวสารออกมามากมาย สื่อมวลชนมีเสรีภาพ และมีเทคโนโลยีระดับสูงสามารถส่งข่าวสารเข้าถึงผู้บริโภคแบบไร้ขีดจำกัด สื่อมวลชนจึงยังมีอิทธิพลต่อชีวิตของคนในสังคม จำเป็นยิ่งที่จะต้องยึดมั่นในจริยธรรมควบคู่ไปกับเสรีภาพ เพื่อไม่ให้ใช้เสรีภาพบนความไม่รับผิดชอบ

ปัจจุบัน วิชาชีพสื่อมวลชนมีการกำกับดูแลจริยธรรมในรูปแบบการกำกับดูแลตนเอง (Self Regulation) ยังไม่มีกฎหมายรองรับ เมื่อมีสื่อใด ๆ ทำผิดจริยธรรม ก็จะใช้มาตรการขอความร่วมมือ ตักเตือน และใช้มาตรการทางสังคม (Social Sanction) ซึ่งการควบคุมตนเอง แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับองค์กรสื่อ และระดับองค์กรวิชาชีพ ในระดับองค์กรสื่อ ผู้บริหารสื่อในแต่ละองค์กรได้กำหนดจริยธรรมว่าด้วยความรับผิดชอบต่อวิชาชีพสื่อมวลชน (Code of Conduct) เป็นกฎข้อบังคับ ในการกำกับดูแลพฤติกรรมบุคลากร โดยเฉพาะบรรณาธิการบริหาร บรรณาธิการข่าว หัวหน้าข่าวและผู้สื่อข่าว จะมีระบุไว้ เมื่อมีการทำผิดกฎ เป็นบทลงโทษ เช่น การตัดเงินเดือน การสั่งพักงาน เป็นต้น ตัวอย่างข้อบังคับองค์กรสื่อเรื่องจริยธรรมสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ที่กำหนดไว้ ๘ ข้อ ดังนี้ (๑) ยึดหลักประโยชน์สาธารณะ การตัดสินใจใด ๆ ของระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติ ต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม (๒) หลักความเป็นอิสระ กรรมการ ผู้บริหาร พนักงาน ต้องปฏิบัติงานอย่างมีความเป็นอิสระทางวิชาชีพ โดยไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ (๓) หลักสิทธิมนุษยชน กรรมการ ผู้บริหาร พนักงาน ต้องเคารพในหลักสิทธิมนุษยชน ไม่เหยียดหยาม ไม่แบ่งแยก (๔) หลักความสุจริต กรรมการ ผู้บริหาร พนักงาน ต้องรักษาความซื่อตรง ไม่ก่อให้เกิดความสงสัยว่ามีเจตนาอันไม่สุจริต (๕) หลักความโปร่งใส กรรมการ ผู้บริหาร พนักงาน ต้องแสดงให้เห็นความโปร่งใสในการกำหนดนโยบาย และปฏิบัติงานขององค์กรทั้งในส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกและภายในองค์กร (๖) หลักการยอมรับการตรวจสอบ กรรมการ ผู้บริหาร พนักงาน ต้องยอมรับการตรวจสอบ และรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (๗) หลักคุณธรรมของผู้นำ กรรมการ ผู้บริหารและพนักงานทุกระดับการบังคับบัญชาต้องประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ดีของผู้ใต้บังคับบัญชา ต้องใช้หลักประเมินความดีความชอบตามผลงานที่ประจักษ์ (๘) หลักความคุ้มค่า กรรมการ ผู้บริหาร

^๘ ชัยฤทธิ์ ยืนเปี่ยม, “กม.กำกับจริยธรรม-รู้เท่าทันสื่อ การปฏิรูปจึงจะสำเร็จ”, ใน **รวมบทความสื่อมืออาชีพในภูมิภาคใหม่ ๕ มีนาคม วันนักข่าว**, รวบรวมจัดพิมพ์โดยสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์, ๒๕๖๑): ๙๙.

และพนักงานทุกระดับต้องปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ โดยคำนึงถึงความคุ้มค่าของการใช้จ่าย^๔

ในระดับองค์กรวิชาชีพ มีองค์กรวิชาชีพหลัก ทำหน้าที่กำกับดูแลจริยธรรม ได้แก่ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (The National Press Council of Thailand) มีหน้าที่กำกับดูแลสื่อสิ่งพิมพ์ทุกแขนงรวมถึงสื่อสิ่งพิมพ์ออนไลน์ หรือเว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิก โดยทำหน้าที่ตรวจสอบและควบคุมกันเอง ไม่มีกฎหมายรองรับ เพราะหากมีกฎหมายมาเกี่ยวข้องจะต้องมีอำนาจรัฐและการเมืองเข้ามาแทรกแซง อันจะทำให้สื่อขาดอิสระในการนำเสนอข้อเท็จจริง การกำกับดูแลกันเอง จึงมีธรรมนูญ ข้อบังคับ และแนวปฏิบัติ ที่สมาชิกสภาการหนังสือพิมพ์ต้องให้สัตยาบัน มีเนื้อหาสาระสำคัญ คือการยึดมั่นในข้อเท็จจริง ไม่เสนอข่าวโดยมีอคติ ไม่เสนอข่าวเลื่อนลอย ไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ฯลฯ มีระบบการรับเรื่องร้องเรียน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับเรื่องร้องเรียนเพื่อพิจารณาปัญหาข้อร้องทุกข์จากผู้เสียหายอันเกิดจากการกระทำของสื่อสิ่งพิมพ์ หากสื่อละเมิดจริยธรรม จะถูกลงโทษโดยการตักเตือน ตำหนิ และให้ประกาศคำวินิจัยต่อสาธารณชน เพื่อเป็นการลงโทษทางสังคม

องค์กรวิชาชีพหลักอีกองค์กรหนึ่งที่ทำหน้าที่กำกับดูแลจริยธรรม คือ สภาวิชาชีพข่าววิทยุโทรทัศน์ไทย (The News Broadcasting Council of Thailand) มีหลักการในการดูแลกันเองโดยระบบสมาชิกมี ๒ ประเภท คือ สมาชิกก่อตั้ง ได้แก่ ผู้บริหาร เจ้าของ ลงนามบันทึกเจตนารมณ์ตามข้อบังคับของสภาวิชาชีพข่าววิทยุโทรทัศน์ไทย มีหลักการกำกับดูแลกันเอง ไม่แตกต่างกันกับของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ โดยเรื่องหลัก ๆ ที่มีกฎร้องเรียน ได้แก่ การไม่อ้างอิงแหล่งที่มาของการนำภาพมาออกอากาศ การนำเสนอข่าวในรายการโทรทัศน์ในลักษณะดราม่า หรือใส่ความเห็นลงไปในช่วง จนเกิดการลำเอียงในการนำเสนอ เป็นต้น

การกำกับดูแลสื่อ ด้วยระบบการดูแลกันเอง เป็นการให้เสรีภาพกับสื่อมวลชน เพื่อไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของรัฐบาล พรรคการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ แต่ไม่สามารถลงโทษผู้ทำผิดจริยธรรมให้ชัดหลาบได้ และหากองค์กรสื่ออื่นไม่เป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพ สภาวิชาชีพก็ไม่สามารถเข้าไปกำกับดูแลได้ การควบคุมกันเอง ในลักษณะดังกล่าวยังมีจุดอ่อน ทั้งในเรื่องของคณะกรรมการจรรยาบรรณ เป็นสื่อมวลชนด้วยกันเองมากเกินไป อาจมีข้อครหาเรื่องความไม่เป็นกลาง และในกรณีที่สื่ออื่น ๆ ไม่ได้เป็นสมาชิกของสภาการหนังสือพิมพ์ หรือสภาวิชาชีพวิทยุโทรทัศน์ ก็จะไม่สามารถดำเนินการสอบสวนเรื่องจริยธรรมได้

^๔ องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.), ข้อบังคับองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยว่าด้วยจริยธรรมของกรรมการ ผู้บริหาร และพนักงาน พ.ศ. ๒๕๕๑, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://http://org.thaipbs.or.th/announce/ethics/26> [๑๕ มี.ค.๒๕๖๑].

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ส่งผลให้สภาวิชาชีพสื่อมวลชนพยายามปรับปรุงการกำกับดูแลจริยธรรมของสื่อมวลชน เช่น การเพิ่มสัดส่วนคนนอกวงการด้วยการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านวิชาการสื่อสารมวลชน กฎหมาย คຸ້ມครองผู้บริโภค สิทธิมนุษยชน บริหารจัดการ เข้ามาเป็นกรรมการในสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติเพิ่มขึ้น เพื่อให้บุคคลภายนอกมีส่วนในการกำกับดูแลจริยธรรมของสื่อมวลชน นอกจากนี้ยังขอความร่วมมือให้องค์กรสื่อจัดตั้งคณะกรรมการจริยธรรมภายในองค์กร (News ombudsmen) เพื่อทำหน้าที่รับเรื่องร้องทุกข์ ตรวจสอบการนำเสนอข้อมูลข่าวสารและรวมถึงจริยธรรมของบุคลากรภายในองค์กร ซึ่งขณะนี้มีบางองค์กรได้จัดตั้งขึ้นมาแล้ว เช่น ไทยรัฐ เครือเนชั่น เป็นต้น

ขณะที่ รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ก็ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการปฏิรูปประเทศ ด้านสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศขึ้น และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๐^{๑๐} คณะกรรมการชุดนี้ ได้เริ่มวางกรอบการปฏิรูปสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยวางภารกิจพัฒนาการทำงานของสื่อทุกประเภทให้มีเสรีภาพบนรากฐานของการมีจรรยาบรรณและความรับผิดชอบต่อสังคมตามหลักของธรรมาภิบาล เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน ตลอดจนวางแนวทางในการรณรงค์ให้ผู้ผลิต ผู้บริโภคข่าวสารทั้งบนพื้นที่สื่อมวลชนและบนพื้นที่ดิจิทัลด้วย สำนึกของความรับผิดชอบต่อและมีจริยธรรม แสดงให้เห็นถึงปัญหาในวิชาชีพสื่อมวลชนกำลังเป็นปัญหาใหญ่ระดับชาติ

จรัชย์ มูลทองโร่ย ประธานคณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ กล่าวว่า การปฏิรูปสื่อมวลชนขณะนี้กำลังอยู่ในกระบวนการร่าง พ.ร.บ.กำกับจริยธรรมสื่อ คาดว่าจะเสนอร่างกฎหมายไปยังรัฐบาลในเดือนเมษายน ๒๕๖๑ นี้ เพื่อปฏิรูปสื่อมวลชนหลักการสำคัญ กำหนดให้มีการกำกับ ตรวจสอบสื่อ ในด้านจริยธรรม แบ่งเป็นบันไดสามขั้น ประกอบด้วย ๑. ในฐานะเป็นองค์กรสื่อของต้นสังกัดนั้น ๆ ๒. การกำกับตนเอง ในฐานะองค์กรสื่อที่มีอยู่ในปัจจุบัน (สภาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย) ๓. สภาวิชาชีพสื่อมวลชนแห่งชาติ ที่จะเกิดขึ้นจากร่างกฎหมายฉบับนี้ สามหลักนี้ชัดเจนที่จะให้สื่อกำกับกันเอง มีบทลงโทษทางจริยธรรมตามกฎหมาย ตรงนี้เชื่อว่าจะเป็นประโยชน์ แต่จะเป็นได้หรือไม่ อยู่ที่สื่อแต่ละคนว่าจะมีจิตสำนึกที่จะร่วมมือเพื่อรักษาวิชาชีพตัวเองไว้ได้แค่ไหน จะได้ไม่เกิดปัญหาเหมือนปัจจุบัน ที่เมื่อสื่อไหนไม่พอใจผลการกำกับของสภาการหนังสือพิมพ์ ก็ลาออก สิ่งเหล่านี้จะต้องไม่เกิดขึ้นหากกฎหมายฉบับนี้บังคับใช้^{๑๑} กล่าวได้ว่า กรอบจริยธรรมสื่อมวลชนที่มีอยู่อาจไม่เพียงพอและหรือนำจริยธรรมสื่อมวลชนไปใช้กำกับให้เป็นสื่อมวลชนไม่เหมาะสมที่จะทำให้เกิดเป็น

^{๑๐} พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๐, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๔ ตอนพิเศษ ๒๐๕ ง.

^{๑๑} ชัยฤทธิ์ ยนเปี่ยม, “กม.กำกับจริยธรรม-รู้เท่าทันสื่อ การปฏิรูปจึงจะสำเร็จ”, **รวมบทความสื่อมืออาชีพในภูมิภาคใหม่ ๕ มีนาคม วันนักข่าว**, ๙๔.

สื่อมวลชนที่ดี มีคุณธรรม ถึงแม้มีความพยายามในการกำกับดูแลตนเองที่เข้มข้นขึ้น ซึ่งการกำกับในรูปแบบดังกล่าวยังถือเป็นกำกับการกำกับจากภายนอก ไม่ได้เป็นจริยธรรมที่เกิดจากภายในจิตใจของสื่อมวลชน เนื่องด้วยจริยธรรมเป็นหลักการที่บุคคลยึดถืออยู่ในใจในการตัดสินใจ ความถูกต้อง-ผิด ดี-เลว ควร-ไม่ควรทำ ของพฤติกรรมต่าง ๆ จริยธรรมของบุคคล อาจกำหนดตามหลักกฎหมาย ความเชื่อ และค่านิยมของบุคคลนั้น ส่วนความประพฤติและการปฏิบัติที่ถือว่ามีความถูกต้อง ดีงาม ควรทำตามหลักจริยธรรมของกลุ่มบุคคลในอาชีพหนึ่ง ๆ เช่น จรรยาแพทย์ จรรยาข้าราชการ ฯลฯ และอาจกำหนดอย่างชัดเจนเป็นข้อ ๆ เรียกว่า จรรยาบรรณ (Code of Ethics)

โดยทั่วไปจริยธรรมและคุณธรรมควบคู่กันจนเป็นสิ่งที่มีความหมายอย่างเดียวกันและปฏิบัติคู่กันไป ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๑๒} ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรมเป็นสมบัติของจิตใจ คือเป็นสภาพจิตที่ดีงามที่อยู่ในจิตใจ ส่วนจริยธรรมจะมองในแง่ของการแสดงออกภายนอก พวกพฤติกรรมซึ่งการตัดสินใจคุณค่าคุณธรรมที่เป็นเครื่องแสดงออกถึงคุณธรรมนั่นเอง ดังนั้น ในการที่จะพัฒนาบุคคลให้มีจรรยาบรรณหรือจริยธรรมในวิชาชีพหนึ่ง ๆ นั้นจำเป็นต้องสร้างให้เกิดคุณธรรมภายในจิตใจก่อน ซึ่งเป็นที่ชัดเจนว่าคำสอนตามหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณธรรมภายในจิตใจ ประทุม ฤกษ์กลาง^{๑๓} ได้กล่าวไว้ว่า หลักคำสอนของพระพุทธองค์ได้ครอบคลุมถึงเรื่องการสื่อสารของมนุษย์ทั้งในด้านการรับรู้ การพูด การฟัง การเปิดรับการสื่อสาร การคิดและการเชื่อ ซึ่งหลักการสื่อสารตามแนวพระพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารยุคปัจจุบัน จัดเป็นหลักการสื่อสารที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารและส่งเสริมให้เกิดจริยธรรมในการสื่อสาร รวมถึงนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชน

พระพุทธศาสนานั้นมีหลักพุทธธรรมมากมายหลายประการที่กล่าวถึงเรื่องการสื่อสารของมนุษย์ทั้งในด้านการรับรู้ การพูด การฟัง การคิดและการเชื่อ ซึ่งช่วยแนะแนวทางออกให้ข้อคิดและสติกับบุคคลในวิชาชีพสื่อมวลชนได้ดี เช่น วิธีคิดแบบ “โยนิโสมนสิการ”^{๑๔} เป็นการพิจารณาโดยแยกคาย ความรู้จักคิด คิดถูกวิธี คือพิจารณาเพื่อเข้าถึงความจริงโดยสืบค้นหาเหตุผลไปตามลำดับจนถึงต้นเหตุ “กาลามสูตร”^{๑๕} เกี่ยวกับหลักความไม่ให้เชื่อฟังงมงายไร้เหตุผลตามหลัก ๑๐ ประการ เช่น

^{๑๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อริยมรรค, ๒๕๕๕), หน้า ๙๒๐.

^{๑๓} ประทุม ฤกษ์กลาง, “หลักการสื่อสารตามแนวพุทธศาสนา”, *BU Academic Review*, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๗): ๑๓๙.

^{๑๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๓๖.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙.

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา หรือด้วยการถือสืบ ๆ กันมา ด้วยการเล่าลือ ด้วยการอ้างตำรา หรือ คัมภีร์ ด้วยตรรก ด้วยการอนุมาน ด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล เพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีของตน เพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าเชื่อถือ เป็นต้น นับเป็นการสอนให้บุคคลมีสติ ใช้ปัญญา ในการกลั่นกรอง เป็นการพัฒนาทางจิตใจเพื่อส่งเสริมให้เกิดการใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผล โดยเฉพาะสื่อมวลชนเป็นวิชาชีพ ที่ต้องใช้สติ ปัญญา ไตร่ตรองข้อมูลต่าง ๆ และมีความเมตตาในการสื่อสารข้อมูลไปยังประชาชนอย่างถูกต้องตามข้อเท็จจริง โดยปราศจากความมีอคติ และคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ รวมถึงควรตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำของตนต่อสังคม จึงยังมีอีกหลายหลักธรรมที่ช่วยในการปลูกจิตสำนึกให้สื่อมวลชน ให้เกิดความละเอียดในการนำเสนอข่าวที่บิดเบือนข้อเท็จจริง ละลายในการนำเสนอเรื่องมลายมอมเมาประชาชน หลักธรรมที่ทำให้เกิดความไม่ลำเอียง ให้เสนอข่าวสารที่ถูกต้องแม่นยำโดยไม่ใส่ความเห็นที่นำไปสู่ความเอนเอียง นับเป็นหลักพุทธธรรมที่สามารถน้อมนำมาประยุกต์ใช้กับการเสริมสร้างจริยธรรมให้กับสื่อมวลชนได้ทั้งสิ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนไทย และศึกษาหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย รวมถึงค้นหาแนวทางเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ โดยศึกษาเฉพาะสื่อมีอาชีพ หรือสื่อกระแสหลัก ในกลุ่มสื่อมวลชนระดับบรรณาธิการ หัวหน้าข่าว บรรณาธิการข่าวสายการเมือง เพราะเห็นว่ากลุ่มนี้มีความสำคัญต่อการควบคุมการนำเสนอข่าว และเป็นสายงานสื่อมวลชนที่มีความใกล้ชิดกับกลุ่มผลประโยชน์ที่โยงใยอยู่กับรัฐบาล นักการเมือง ราชการและกลุ่มทุน ที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศและสังคมส่วนรวม ผลจากการศึกษาในครั้งนี้ จะเป็นข้อเสนอต่อผู้รับผิดชอบเพื่อนำไปใช้ในการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชน ซึ่งจะส่งผลให้สังคมสงบสุขเพราะมีสื่อมวลชนที่ดีมีจริยธรรม

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนไทย
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย
- ๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ แนวคิด ทฤษฎี และสภาพปัญหาจริยธรรมเกี่ยวกับสื่อมวลชนไทย เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ ควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร

ในการวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ และข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ คัมภีร์อรรถกถา รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร ตำรา วารสาร และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมสื่อมวลชน นอกจากนี้ในด้านรายละเอียดของการอธิบาย ผู้วิจัยจะได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ และเอกสารทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชน และแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมของสื่อมวลชน ได้แก่ จริยธรรมของผู้สื่อข่าว หัวหน้าข่าว บรรณาธิการ ผู้กำกับนโยบายกองบรรณาธิการ, ลักษณะการปฏิบัติหน้าที่ของผู้สื่อข่าว หัวหน้าข่าว บรรณาธิการ จริยธรรมในองค์กรสื่อมวลชน องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ศึกษาแนวคิดทฤษฎีด้านจริยธรรมสื่อมวลชน ศึกษาหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชน ศึกษาแนวโน้มในการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชน ไทย

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านบุคคล

ศึกษาเฉพาะกลุ่มสื่อมวลชน ที่ทำหน้าที่เป็นผู้สื่อข่าว หัวหน้าข่าว บรรณาธิการ สายข่าว การเมือง ผู้กำกับนโยบายด้านกองบรรณาธิการ โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลจริยธรรมสื่อมวลชน ๑๑ คน อาทิ นายกสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ประธานสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ผู้บริหารองค์กรสื่อ บรรณาธิการ หัวหน้าข่าว ผู้สื่อข่าว, ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ๕ รูป/คน นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์และสื่อสารมวลชน ๗ คน และผู้บริโภคสื่อ ๗ คน รวมทั้งสิ้น ๓๐ รูป/คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้เริ่มดำเนินการศึกษาวิจัยตั้งแต่วันที่ ๑ กุมภาพันธ์-๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๐ รวมระยะเวลา ๑๐ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ จริยธรรมสื่อมวลชน หมายถึง หลักความประพฤติปฏิบัติตนที่ถูกต้องดีงามของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนซึ่งนำไปสู่ประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

๑.๕.๓ หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย หมายถึง หลักอคติ ๔ หิริโอตตปปะ เบญจศีลเบญจธรรม หลักสัมมาอาชีวะ และหลักประโยชน์ ๓ เพื่อเป็น หลักธรรมในการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชน

๑.๕.๔ สื่อมวลชนไทย หมายถึง ผู้ปฏิบัติหน้าที่สื่อข่าวในประเทศไทย ได้แก่ ผู้กำหนด นโยบายของกองบรรณาธิการ บรรณาธิการ หัวหน้าข่าว ผู้สื่อข่าวสายข่าวการเมือง

๑.๕.๕ การเสริมสร้าง หมายถึง การบูรณาการ การเติมเต็มสิ่งที่บกพร่องให้สมบูรณ์มากขึ้น ตลอดจนการหาแนวทางใหม่ ๆ

๑.๕.๖ แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ หมายถึง แนวทางเสริมสร้างจริยธรรมของสื่อมวลชนไทย โดยการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนว่าเกิด จากอะไร แล้วนำเสนอหลักพุทธธรรมมาบูรณาการเสริมสร้างกับหลักจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน เพื่อ แก้ไขปัญหาความบกพร่องในด้านจริยธรรมและเสนอแนวทางเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อเสริมสร้าง จริยธรรมสื่อมวลชนที่มีอยู่ในปัจจุบันซึ่งยังไม่สามารถบังคับใช้ได้ผลตามความคาดหวังของสังคม

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Literatures Review) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวมที่สอดคล้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งมีรายละเอียดที่ควรทราบดังนี้

๑.๖.๑ ประเภทตำราและเอกสาร

กิริติ บุญเจือ กล่าวว่า จริยธรรม (Morality) คือ คุณธรรมชุดหนึ่ง ๆ ที่ทำให้คนคนหนึ่ง เป็นคนดี เช่น จริยธรรมของนาย ก. จริยธรรมข้าราชการ จริยธรรมพ่อค้าแม่ขาย จริยธรรมสื่อมวลชน ฯลฯ จริยธรรมของคนคนหนึ่งอาจจะประกอบด้วยคุณธรรมหลายชุด แล้วแต่ว่าเขาสังกัดกลุ่มใดบ้าง เช่น นาย ก. จะต้องมีความเป็นมนุษย์ (เพราะเขาเป็นมนุษย์) จริยธรรมครู (ถ้าเขามีลูกศิษย์) จริยธรรมสื่อมวลชน (ถ้าเขามีอาชีพสื่อมวลชน) ฯลฯ จรรยาบรรณ (Code of Conduct) เฉพาะข้อคุณธรรมที่ประกาศเป็นข้อบังคับในลักษณะใดลักษณะหนึ่งของหน่วยงานอาชีพ ซึ่งถ้าผู้ ประกอบอาชีพที่สังกัดหน่วยงานนั้นไม่ปฏิบัติตาม และมีการสอบสวนตามระเบียบการว่าผิดจริงก็จะ ถูกลงโทษตามที่กำหนดไว้ ส่วนจริยธรรมข้ออื่น ๆ ที่ไม่ได้ระบุไว้ในจรรยาบรรณเป็นข้อบังคับโดยมโนธรรมเพื่อเป็นผู้ประกอบอาชีพที่ดีสมบูรณ์แบบในอาชีพนั้น^{๑๖}

ดวงเดือน พันธุมนาวิน กล่าวถึงความสัมพันธ์ของคุณธรรมและจริยธรรมไว้ว่า คุณธรรม และค่านิยมของบุคคลนั้น คือการยอมรับว่าสิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว สิ่งใดไม่สำคัญนั่นเอง ซึ่งจะต้องมีการ ปลุกฝังตั้งแต่เด็กจนโตเป็นผู้ใหญ่ การที่บุคคลจะมองเห็นว่าสิ่งใดสำคัญมากหรือน้อยก็อาจ

^{๑๖} กิริติ บุญเจือ, **จริยธรรมกับประชาธิปไตย**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ๒๕๕๐), หน้า ๑๐.

เปลี่ยนแปลงไปได้ตามสถานการณ์และยุคสมัยด้วย เช่น การอนุรักษ์ธรรมชาตินั้น เป็นคุณธรรมและค่านิยมของคนในยุคปัจจุบันและอนาคต แต่ไม่ชัดเจน ในอดีตแต่เดิมนั้น มักมีผู้เข้าใจว่า ถ้าบุคคลมีคุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสมแล้วจะเป็นผู้มีพฤติกรรมทางจริยธรรมอย่างเหมาะสมด้วย จากการศึกษาวิจัยทางจิตวิทยาพบว่า การที่บุคคลรู้ว่าอะไรดี อะไรเหมาะสม และสำคัญนั้นไม่เพียงพอที่จะทำให้เขามีพฤติกรรมตามนั้นได้ คนที่ทำผิดกฎหมายนั้น อาจเพราะไม่ใช่ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่ทำผิดทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเป็นความผิด จะเห็นได้จากการที่คนคนนั้นต้องปกปิดและหลบซ่อนเพราะกลัวจะถูกจับไปลงโทษ^{๑๗}

สุกัญญา สุตบรรทัด กล่าวไว้ว่า จริยธรรมเป็นเรื่องของสำนึกแต่ละบุคคล จริยธรรมไม่ใช่เป็นเพียงหลักจรรยาบรรณ (Code of Conduct) จริยธรรมเป็นเรื่องของหลักการที่จะช่วยชี้ว่าพฤติกรรมใดถูกหรือผิด เกี่ยวกับความประพฤติของคนว่าดีหรือไม่ดี เป็นสิ่งที่ใครจะประพฤติก็ได้ไม่ประพฤติก็ได้ แตกต่างจากกฎหมายที่ใครไม่ประพฤติตามจะถูกลงโทษ^{๑๘}

พิศิษฐ์ ขวาลาธวัช กล่าวไว้ว่า จริยธรรมของสื่อมวลชน หมายถึง ความประพฤติที่ควรความถูกต้องที่มีกฎเกณฑ์ของสื่อมวลชนตามแต่ประเภทของงานซึ่งต่างฝ่ายต่างมีจริยธรรมของตนเอง เช่น หนังสือพิมพ์ ก็มีสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติทำหน้าที่ดูแลสมาชิกให้ปฏิบัติตามข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ซึ่งได้มีการประกาศใช้เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๔๑^{๑๙} จริยธรรม เป็นเรื่องของความสมัครใจ ที่จะร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ได้วางไว้เป็นบรรทัดฐาน หรืออีกนัยหนึ่งคือ การชี้แนะให้สื่อมวลชนกระทำในสิ่งที่สมควรกระทำอย่างยิ่งตามหลักจริยธรรมเป็นข้อบังคับ แต่ไม่ใช่กฎหมายแต่อย่างใด ไม่มีบทลงโทษเหมือนกฎหมาย แต่สูงกว่ากฎหมาย กล่าวคือ หากมีการฝ่าฝืนข้อบังคับจะถูกลงโทษด้วยความเสื่อมศรัทธาจากสังคม

จักรกฤษ เพิ่มพูล ได้เขียนจริยธรรมในการสื่อข่าวและการเขียนข่าว ในการสื่อข่าวและการเขียนข่าว ภาระหน้าที่ของนักข่าวในฐานะผู้แจ้งข่าวสาร คือ การนำข้อเท็จจริงสู่สาธารณชน (The duty of journalists is to serve the truth) ดังนั้น นักข่าวควรมีจริยธรรมในการสื่อข่าว และเขียนข่าว ดังนี้ ความเที่ยงธรรมและความเป็นภววิสัยในการรายงานข่าว ตามหลักการสื่อข่าวได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติข่าวที่ดีไว้ว่า จะต้องมีความเป็นภววิสัย ปราศจากอคติและความรู้สึก

^{๑๗} ดวงเดือน พันธุนาวัน, **ทฤษฎีต้นไมจริยธรรม: การวิจัยและการพัฒนาบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ๒๕๔๓).

^{๑๘} สุกัญญา สุตบรรทัด, **จิตวิญญาณหนังสือพิมพ์**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๓๙) อ้างใน **คู่มือการสอนวิชากฎหมายสื่อมวลชนและวิชาจริยธรรมสื่อมวลชน**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทจริยสุนิหวงศ์การพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๒๓.

^{๑๙} พิศิษฐ์ ขวาลาธวัช, **กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน ฉบับแก้ไขปรับปรุง**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โกสินทร์, ๒๕๔๗), หน้า ๓๗๔.

ส่วนตัวของนักข่าว ข่าวที่น่าเสนอจะต้องเสนอเฉพาะข้อเท็จจริง มีความเที่ยงธรรม สมดุล ในกรณีที่เกิดการขัดแย้งเกิดขึ้น ต้องให้โอกาสในการชี้แจง และแสดงข้อเท็จจริงทั้งสองฝ่าย ไม่ว่านักข่าวจะเห็นพ้องกับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้เพื่อเป็นกระจุกเงาสะท้อนภาพสังคมที่ชัดเจน เที่ยงตรง ไม่บิดเบี้ยว ความเป็นส่วนบุคคลกับสิทธิในการรับรู้ของผู้บริโภคข่าวสาร ปัญหาความเป็นส่วนตัวกับสิทธิในการรับรู้ของผู้รับสาร นักข่าวมักถูกท้วงติงจากสังคมว่า ปฏิบัติหน้าที่ล่วงล้ำความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น หรืออาจจะเป็นความรู้สึกที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในลักษณะมองต่างมุมระหว่างสังคม กับนักข่าว ซึ่งนักข่าวควรมีวิจารณญาณในการไตร่ตรอง ชั่งน้ำหนักในความเหมาะสมควรขณะปฏิบัติงานอยู่เสมอว่า การเสนอข่าวและภาพผู้ถูกคุกคามทางเพศ หรือการระบุชื่อบุคคลที่มีความสัมพันธ์เป็นญาติมิตรทำให้สามารถเข้าใจได้ว่า ผู้ถูกคุกคามทางเพศเป็นใคร การนำเสนอภาพเปลือยของผู้ตาย^{๒๐}

ประทุม ฤกษ์กลาง ได้กล่าวถึงศาสนาพุทธว่ามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวตะวันออก หลักคำสอนของพระพุทธองค์ ได้ครอบคลุมถึงเรื่องการสื่อสารของมนุษย์ทั้งในด้านการรับรู้ การพูด การฟัง การเปิดรับการสื่อสาร การคิดและการเชื่อ ซึ่งหลักการสื่อสารตามแนวพระพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในการสื่อสารยุคปัจจุบัน จัดเป็นหลักการสื่อสารที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสื่อสาร และส่งเสริมให้เกิดจริยธรรมในการสื่อสาร^{๒๑}

อนุสรณ์ ศรีแก้ว คณบดีวิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต กล่าวว่า สื่อมวลชนมีอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์ หรือสื่อมีอาชีพอื่น จะมีกำหนดจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพของตนเอง อย่างไรก็ตามแม้จะมีกำหนดมาตรฐานทางวิชาชีพของตนเองและประกาศว่าจะยึดมั่นในวิชาชีพตนเอง แต่ท่ามกลางการยั่วยวนของเงินตรา ผลประโยชน์ตอบแทนต่าง ๆ ก็ทำให้นักสื่อสารมวลชนและองค์กรสื่อมวลชนจำนวนหนึ่งละทิ้งจริยธรรม จรรยาบรรณ และอุดมการณ์วิชาชีพไปเป็นสื่อเทียม^{๒๒}

Jeffrey Olen^{๒๓} กล่าวว่า บทบาทหน้าที่อันสำคัญของสื่อมวลชน ประกอบด้วย ๔ ประการหลัก ได้แก่ ๑) สื่อมวลชนต้องนำเสนอข่าวสารให้เกิดความกระจ่างให้แสงสว่างทางปัญญา เพื่อให้สังคมเกิดความสันติสุข ๒) เสรีภาพของสื่อมวลชนต้องมาพร้อมกับความรับผิดชอบเสมอ ๓)

^{๒๐} จักรกฤษ เพิ่มพูล, “กรณีศึกษาด้านจริยธรรมสื่อมวลชน”, อ้างใน คู่มือการสอนวิชากฎหมาย สื่อมวลชนและวิชาชีพจริยธรรมสื่อมวลชน, รวบรวมจัดพิมพ์โดยศูนย์ศึกษากฎหมายและนโยบายสื่อมวลชน, (กรุงเทพมหานคร: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๕๐-๒๕๓.

^{๒๑} ประทุม ฤกษ์กลาง, “หลักการสื่อสารตามแนวพุทธศาสนา”, หน้า ๑๓๙.

^{๒๒} อนุสรณ์ ศรีแก้ว, “สื่อมีอาชีพกับสื่อสมัครเล่นยุคดิจิทัล”, ใน รวมบทความ ๑๙ ปี สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, รวบรวมจัดพิมพ์โดยสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร: สภาการหนังสือพิมพ์, ๒๕๕๙): ๑๕.

^{๒๓} Olen, Jeffrey, *Ethics in journalism*, p.14.

สื่อมวลชนต้องนำเสนอข้อมูลข่าวสารอันเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และมีส่วนในการสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นต่อการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม ๔) สื่อมวลชนต้องไม่นำเรื่องส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง ต้องมีความซื่อตรงและยุติธรรม

Thomas W. Cooper กล่าวไว้ว่า ข้อเท็จจริง (Fact) และความถูกต้อง (Accuracy) เป็นหลักการสำคัญในเรื่องจริยธรรมสื่อมวลชน หลักการเรื่องข้อเท็จจริงเป็นเรื่องสากลของจริยธรรมสื่อมวลชนทั่วโลก เพราะการรายงานความจริงมาพร้อมกับสิทธิรับรู้ หากปราศจากความจริง สื่อมวลชนย่อมหมดซึ่งความน่าเชื่อถือจากประชาชนผู้รับสาร และหลักการของข้อเท็จจริงต้องมาพร้อมกับความถูกต้องในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร^{๒๔}

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บุปผา บุญสมสุข, อาณิก ทวีชาติ และอรรธญา พิกุลพารุ่งโรจน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมสื่อมวลชนไทย” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนอยู่ที่ “คน” คนทำสื่อ หรือผู้ผลิตสื่อ โดยปัจจัยที่ทำให้การตัดสินเชิงจริยธรรมของผู้ผลิตสื่อไขว้เขวไม่เป็นไปตามหลักจริยธรรมวิชาชีพ พบได้ ๖ ปัจจัย คือ ๑. ปัจจัยด้านบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ๒. ปัจจัยด้านหลักการ แนวคิดวิชาชีพ สื่อมวลชนเปลี่ยนไป ผู้ผลิตสื่อมีอาชีพคาดหวังผลทางธุรกิจมากกว่าประโยชน์สาธารณะ ๓. ปัจจัยด้านกระบวนการทำงานสื่อไม่เป็นระบบ ไม่มีการตรวจสอบ ๔. ปัจจัยด้านเจ้าของและวัฒนธรรมองค์กรสื่อ บางองค์กรสื่อไม่ให้ความสำคัญเรื่องจริยธรรม แต่เน้นเรื่องผลกำไรทางธุรกิจเป็นหลัก ๕. ปัจจัยทางด้านทัศนคติระหว่างผู้ส่งสาร และผู้รับสาร โดยเฉพาะทัศนคติด้านลบของผู้ผลิตสื่อที่มีต่อผู้รับสารที่เป็นประชาชนทั่วไป ๖. ปัจจัยด้านการกำกับดูแลและการควบคุมสื่อ โดยสื่อยังไม่สามารถกำกับดูแลตนเองได้ เป็นเหตุให้รัฐเข้ามาใช้อำนาจควบคุมสื่อ ส่วนผู้รับสารในสังคมไทยก็ยังไม่เข้มแข็งพอ ขณะที่จริยธรรมด้านพฤติกรรมจะต้องมีความคู่กับความรับผิดชอบ ผู้ผลิตสื่อและองค์กรสื่อต้องร่วมกันรับผิดชอบ และเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้ผลิตสื่อที่มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม สังคมสถาบันการศึกษา องค์กรสื่อ สมาคมวิชาชีพ ควรสร้างกิจกรรมที่เป็นขวัญกำลังใจ ยกย่องเชิดชูให้เกียรติผู้ผลิตสื่อที่มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่อไป^{๒๕}

ศรลักษณ์ ศิลป์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาทางด้านจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอข่าวอาชญากรรม” ผลการวิจัยพบว่า นักหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่มีปัญหาในการนำเสนอข่าว

^{๒๔} Cooper, T.W. (ED), Communication Ethics and Global Change, อ้างใน คู่มือการสอนวิชา กฎหมายสื่อมวลชนและวิชาจริยธรรมสื่อมวลชน, ศูนย์ศึกษากฎหมายและนโยบายสื่อมวลชน, (กรุงเทพมหานคร: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๘๔.

^{๒๕} บุปผา บุญสมสุข, อาณิก ทวีชาติ, อรรธญา พิกุลพารุ่งโรจน์, “เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมสื่อมวลชนไทย”, รายงานวิจัย, (สภาการหนังสือพิมพ์, ๒๕๕๘).

อาชญากรรม โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ต้องนำเสนออย่างมีข้อจำกัด การนำเสนอรายละเอียดของผู้ตกเป็นข่าวและภาพ ดังนั้นแม้ว่านักหนังสือพิมพ์จะตั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการนำเสนอข่าวอาชญากรรมที่มีลักษณะเป็นปัญหาทางจริยธรรมไว้ แต่ในแง่ของการปฏิบัติจริงก็ไม่สามารถปฏิบัติตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เพราะการแข่งขันในการนำเสนอข่าว จึงทำให้นักหนังสือพิมพ์ละเมิดกฎเกณฑ์ด้านจริยธรรม^{๒๖}

ศิวาพร ศรีศักดิ์นันท์ ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างจริยธรรมการสื่อสารเชิงพุทธทางสื่อออนไลน์ของสื่อมวลชนไทย ผลการวิจัยพบว่า ๑) จริยธรรมการสื่อสารเชิงพุทธ เป็นการสื่อสารที่ถูกต้อง ดีงาม ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วย การสื่อสารกับบุคคลภายนอก (ปรโตโมสะ) ได้แก่ เสียงจากผู้อื่น คือ “กุศลมูลและอกุศลมูล” และการสื่อสารภายในตนเอง (โยนิโสมนสิการ) ได้แก่ การสื่อสารผ่านกระบวนการทางจิตใจโดยมีสัมมาทิฐิเป็นจุดเริ่มต้น สื่อออนไลน์เป็นตัวกำหนดรูปแบบการสื่อสารของมนุษย์ในปัจจุบัน เอื้อให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารทำหน้าที่รับและส่งสารได้พร้อมกัน ทั้งภาพ เสียง และข้อความต่าง ๆ โดยรวมเอาเทคโนโลยีของสื่อดั้งเดิมเชื่อมต่อทางอินเทอร์เน็ต จริยธรรมการสื่อสารเชิงพุทธทางสื่อออนไลน์จึงหมายถึง “วิธีการคิดที่ก่อให้เกิดปัญญาและการประพฤติปฏิบัติด้วยสำนึกในธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมโลก” ๒) ในช่วงเดือนตุลาคม ๒๕๕๖-พฤษภาคม ๒๕๕๗ เป็นช่วงความไม่ปกติทางการเมือง เกิดสงครามข้อมูลข่าวสารจากโลกออนไลน์ เกิดความวุ่นวายในสังคมอย่างรุนแรง เกิดผลกระทบทั้งบุคคลและสังคม ก่อให้เกิด “ความทุกข์” การเสริมสร้างจริยธรรมการสื่อสารเชิงพุทธทางสื่อออนไลน์ ประกอบด้วย ๑) ปัจจัยภายนอก หรือปรโตโมสะ (อกุศลมูล) แก้ไขโดยกัลยาณมิตร ๒) ปัจจัยภายใน หรือ โยนิโสมนสิการ (กิเลสและทิฐิ) แก้ไขโดยระเบียบวิธีคิดแบบโยนิโส เมื่อสื่อมวลชนเป็นผู้ส่งสาร การสื่อสารกับบุคคลภายนอกควรยึดถือ กัลยาณมิตร พูดเชิงบวก เขียนหรือพิมพ์ในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม เช่น การใช้สื่อออนไลน์ของสื่อมวลชนควรผ่านกระบวนการสื่อสารภายในจิตใจ โดยใช้หลัก “ไตรสิกขา” ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา และ อริยสัจ ๔ เพื่อเป็นการรู้เท่าทันสื่อ รู้เท่าทันความทุกข์ เมื่อสื่อมวลชนเป็นผู้รับสารควรใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คิดใคร่ครวญอย่างแยบคายพร้อมด้วยกาลามสูตร หลักความเชื่อ ๑๐ ประการ เป็นการพัฒนาทางจิตใจเพื่อส่งเสริมให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตามที่ได้อย่างถูกต้อง เป็นกลาง เหมาะสมและดีงาม สื่อมวลชนควรใช้สติในการพูด การพิมพ์ หรือการโพสต์ข้อความรวมทั้งภาพและเสียง ตระหนักถึงผลกระทบต่อสังคมโดยยึดหลักจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพเป็นสำคัญ^{๒๗}

^{๒๖} ศรีลักษณ์ ศิลป์, “ปัญหาทางด้านจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอข่าวอาชญากรรม”, **วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต**, (คณะนิเทศศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙).

^{๒๗} ศิวาพร ศรีศักดิ์นันท์, “รูปแบบการเสริมสร้างจริยธรรมการสื่อสารเชิงพุทธทางสื่อออนไลน์ของสื่อมวลชนไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

สกุลศรี ศรีสารคาม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “จริยธรรมการใช้สื่อออนไลน์และสื่อสังคม ในกระบวนการสื่อข่าวของไทยในยุคดิจิทัล” ผลการวิจัยพบว่า หลักจริยธรรมที่ควรมีการทบทวนบทบาทในการปฏิบัติงานข่าวบนสื่อออนไลน์และสื่อสังคมได้แก่ประเด็นเรื่องความถูกต้อง ความเป็นกลาง การรักษามโนธรรม ความโปร่งใส จุดยืนเรื่องการแสดงออกทางความคิด ขณะที่การพัฒนารอบจริยธรรมหรือแนวปฏิบัติในการใช้สื่อสังคมและสื่อออนไลน์ ควรมีการกำหนดกรอบภาพกว้าง ควบคู่กับการให้คำอธิบายเชิงเทคนิคในการใช้งานเพื่อตอบโจทย์จริยธรรมภาพกว้าง เป็นคู่มือประกอบเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานไปปรับใช้งานได้จริง โดยการร่างกรอบจริยธรรมแนวปฏิบัติสื่อสังคมและสื่อออนไลน์ควรใช้กรอบในการพิจารณา ๕ เรื่อง คือ กรอบความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคม, กรอบทางวิชาชีพ, กรอบข้อบังคับทางกฎหมาย, กรอบการใช้งานประสิทธิภาพของสื่อออนไลน์และสื่อสังคม, กรอบเรื่องการตลาดและโมเดลทางธุรกิจขององค์กร และความเกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างองค์กรข่าว องค์กรวิชาชีพ และนักข่าวพลเมืองภาคประชาชนเพื่อสร้างมาตรฐานเดียวกันในการใช้สื่อสังคมและสื่อออนไลน์ เพื่อการรายงานข่าว^{๒๘}

ธাত্রี ใต้ฟ้าพล ได้กล่าวไว้ในรายงานการวิจัยเรื่องแนวทางการกำหนดกรอบจริยธรรมและการดำเนินงาน ในการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ประเภทบริการสาธารณะสรุปได้ว่า แนวทางการกำหนดกรอบจริยธรรม การดำเนินงานในการประกอบกิจการกระจายเสียงกิจการ โทรทัศน์ประเภทบริการสาธารณะประกอบด้วย สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น และประเทศไทย มีสองแนวทาง คือ แนวทางแรกมีการกำหนดกรอบจริยธรรมไว้อย่างละเอียดซึ่งพบในสหราชอาณาจักรและประเทศไทย ส่วนอีกแนวทาง คือ กำหนดกรอบจริยธรรมไว้อย่างกว้างมีประเด็นที่เห็นสอดคล้องกันในเรื่องของจริยธรรม ได้แก่ ๑. เนื้อหาที่มีความถูกต้องแม่นยำยุติธรรมเป็นกลางและสมดุล ๒. ไม่นำเสนอเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดอันตราย ๓. การเลียนแบบ รวมทั้งเนื้อหาไม่เหมาะสมกับศาสนา และปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ^{๒๙}

บุบผา เมฆศรีทองคำ และ ขจรจิต บุณนาค ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทและความคาดหวังต่อสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ในการกำกับจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์และกลุ่มผู้บริโภคสื่อ เห็นว่า ในรอบปี ๒๕๕๓ สภาการหนังสือพิมพ์ไม่ประสบผลสำเร็จในการทำหน้าที่ควบคุมกันเอง เนื่องจากสภาการหนังสือพิมพ์ไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะเรียกผู้ใดไปให้ข้อเท็จจริงหรือลงโทษผู้กระทำความผิดจริยธรรมแห่งวิชาชีพ

^{๒๘} สกุลศรี ศรีสารคาม, “จริยธรรมการใช้สื่อออนไลน์ และสื่อสังคมในกระบวนการสื่อข่าวของไทยในยุคดิจิทัล”, รายงานวิจัย, (สภาการหนังสือพิมพ์, ๒๕๕๓), บทนำ.

^{๒๙} ธাত্রี ใต้ฟ้าพล, “แนวทางการกำหนดกรอบจริยธรรมและการดำเนินงาน ในการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ประเภทบริการสาธารณะ”, รายงานวิจัย, (คณะนิเทศศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทนำ.

ขณะที่สมาชิกราคาหวังต่อบทบาทเชิงรุกของสภาการหนังสือพิมพ์ ในการลงโทษผู้กระทำผิดแห่งหลักวิชาชีพ และเสนอให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของหนังสือพิมพ์และนักหนังสือพิมพ์มากขึ้น ภายใต้กระบวนการดำเนินงานที่โปร่งใส และเปิดเผย^{๓๐}

ศิริวรรณ อนันต์โท และสันหัต ทองรินทร์ ศึกษาวิจัยเรื่อง “จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน” ผลวิจัยพบว่า สาเหตุการละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชน มีสาเหตุมาจากความไม่มีเกณฑ์ด้านจริยธรรมที่ชัดเจน และการดำเนินธุรกิจสื่อมวลชนแบบทุนนิยม ที่ทำให้สื่อคำนึงถึงรายได้ หรือผลตอบแทนเชิงธุรกิจมากกว่าความถูกต้อง รวมถึงการถูกแทรกแซงทางธุรกิจจนทำให้สื่อขาดจริยธรรม ในประเด็นของการไม่มีเกณฑ์ด้านจริยธรรมนั้น เนื่องมาจากผู้ปฏิบัติงานสื่อไม่ให้ความสำคัญกับหลักเกณฑ์ด้านจริยธรรม การยึดแนวคิดในเรื่องการกำกับดูแลตนเอง การไม่มีกฎหมายและสมาคมเข้ามาดูแล รวมถึงการขาดความใส่ใจด้านจริยธรรมอย่างจริงจังขององค์กรสื่อ ส่วนสำคัญที่สุดคือ เจ้าของ และบรรณาธิการ ซึ่งเป็นคนสำคัญในการผลิตสื่อออกมาว่าจะให้สื่อออกมาอย่างไร เมื่อมีเรื่องผลประโยชน์ทางธุรกิจเข้ามา จริยธรรมสื่อก็จะลดลง^{๓๑}

จากการทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสรุปได้ว่า เอกสารและรายงานการวิจัยทั้งหมดมีความเกี่ยวข้องกับหัวข้อรายงานวิจัยเรื่อง แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ แต่ยังไม่มียานงานวิจัยใดที่ศึกษาเรื่องของการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพสื่อมวลชน ให้สามารถทำหน้าที่สื่อมวลชนที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมให้สื่อมวลชนได้มีจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในบทบาทของวิชาชีพที่สำคัญยิ่งต่อการสร้างสังคมสันติสุข

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาค้นคว้าเนื้อหาจากแนวคิดทฤษฎีด้านจริยธรรมสื่อมวลชน คัมภีร์พระพุทธศาสนา หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการด้านจริยธรรมสื่อมวลชน โดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยทั้งที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี หลักพุทธธรรม สภาพปัญหาและสาเหตุการละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชนไทย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group)

^{๓๐} บุปผา เมฆศรีทองคำ และชจรจิต บุณนาค, “บทบาทและความคาดหวังต่อสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ในการกำกับจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์”, รายงานวิจัย, (สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, ๒๕๕๓), บทนำ.

^{๓๑} ศิริวรรณ อนันต์โท และสันหัต ทองรินทร์, “จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน”, รายงานวิจัย, (คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๙), บทนำ.

มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้จัดลำดับขั้นตอนการดำเนินการวิจัย (Research Process) ดังต่อไปนี้

๑.๗.๑ การศึกษาส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พระไตรปิฎก คัมภีร์ด้านพระพุทธศาสนา การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ออกแบบคำถามเพื่อศึกษาสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชน หลักพุทธธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ช่วยเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย และหาแนวทางใหม่ในการที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย โดยโครงสร้างแบบคำถามอิงแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยผ่านการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิเทศศาสตร์ สื่อสารมวลชนและพุทธศาสนา ๓ ท่าน โดยการสัมภาษณ์ นักวิชาการด้านการสื่อสารมวลชน นักวิชาชีพสื่อมวลชน นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และผู้บริโภครสื่อ

๑.๗.๒ จริยธรรมของสื่อมวลชน

ในขั้นนี้จะศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ จริยธรรมของสื่อมวลชน ความหมายของจริยธรรม องค์ประกอบของจริยธรรม หลักจริยธรรมสื่อมวลชนไทยและต่างประเทศ ที่มีความโดดเด่น ประเด็นที่ควรเสริมสร้างจริยธรรมสื่อในปัจจุบัน แนวทางปฏิบัติที่สื่อมวลชนควรปฏิบัติ โดยความรู้ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจากตำรา เอกสาร งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๓ หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย

ในขั้นตอนนี้จะศึกษาหลักพุทธธรรมที่รวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก คัมภีร์ต่างๆ หนังสือ ตำรา งานวิจัยและเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของสื่อมวลชน โดยผู้วิจัยได้นำความรู้ที่ได้จากขั้นตอนที่ ๑.๗.๑ และ ๑.๗.๒ มาศึกษาวิเคราะห์ รวบรวมผลการศึกษา สภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชน และหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างแล้วนำมาเรียบเรียงภายใต้กรอบแนวคิดหลักพุทธธรรม เพื่อเป็นฐานในการศึกษาวิจัยในขั้นต่อไป แล้วนำมาวิเคราะห์เรียบเรียงไว้ในบทที่ ๓

๑.๗.๔ แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ

เป็นขั้นตอนการบูรณาการที่ได้จากการนำผลการศึกษาจากขั้นตอนในหัวข้อที่ ๑.๗.๑ ๑.๗.๒ และ ๑.๗.๓ มาศึกษาวิเคราะห์ตามแนวคิดและรวบรวมผลการศึกษา และจัดผลการศึกษานำมาเรียบเรียงเป็นตารางแสดงแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการศึกษาวิจัยขั้นต่อไป ความรู้ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจากตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างจริยธรรมของสื่อมวลชน จากนักวิชาชีพสื่อมวลชน นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) จากนั้นผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เรียบเรียง และนำเสนอผลงานเพื่อจัดทำผลการวิจัยเรื่องแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ

๑.๗.๕ นำเสนอผลการวิจัย

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ โดยวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) ซึ่งผู้วิจัยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา นักวิชาการด้านสื่อมวลชน นักวิชาชีพสื่อมวลชน และผู้บริโภครสื่อ เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล รวมทั้งหาข้อยุติในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข หลังจากแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะแล้ว ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ

๑.๗.๖ การสรุปผลการศึกษาวิจัย

สรุปผลการศึกษาวิจัยเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ข้อ ที่ได้ตั้งไว้ตามลำดับ พร้อมนำเสนอสรุปผลการวิจัย องค์ความรู้ คือแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ ที่ได้จากการวิจัย ตลอดจนข้อเสนอแนะไว้ในบทที่ ๕

๑.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย

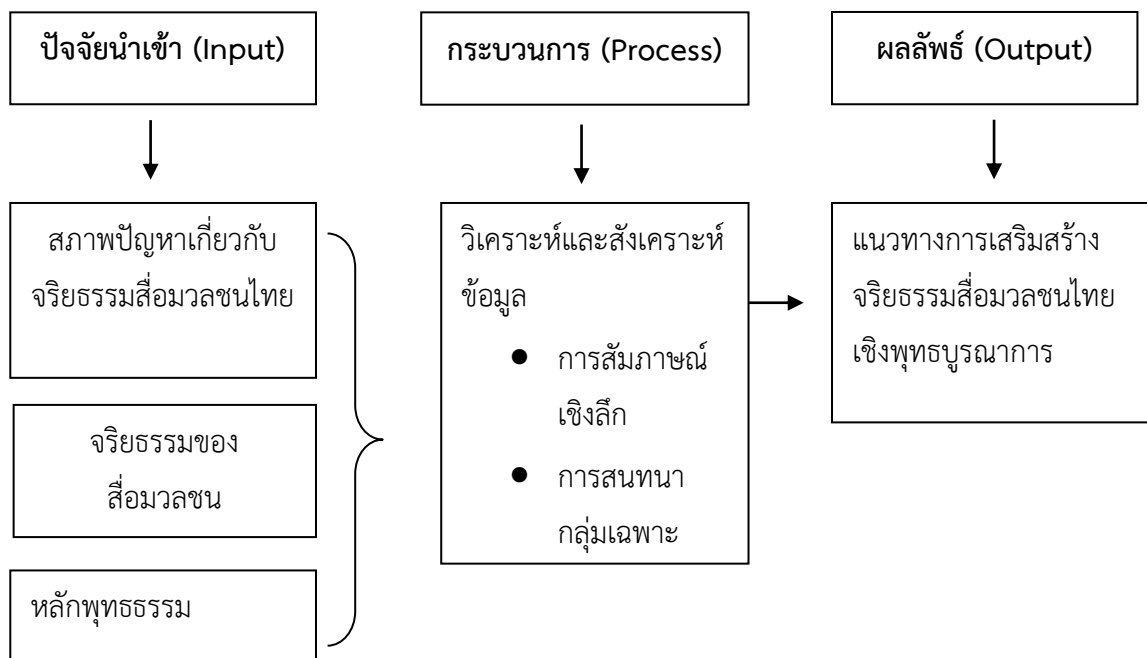
จากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยใช้กรอบแนวคิดเชิงระบบ ดังนี้

๑. ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย ๓ ส่วน ได้แก่ สภาพปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชนไทย จริยธรรมสื่อมวลชน และหลักพุทธธรรม

๒. กระบวนการ ประกอบด้วย การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจาก ๓ ส่วน ที่ได้จากการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มเฉพาะ

๓. ผลลัพธ์ที่ได้คือแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ ซึ่งครอบคลุมตามประเด็นสภาพปัญหาต่าง ๆ แสดงดังแผนภาพต่อไปนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ

- ๑.๙.๑ ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชนไทยยุคใหม่
- ๑.๙.๒ ทำให้ทราบหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย
- ๑.๙.๓ ได้องค์ความรู้ แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีด้านจริยธรรม และสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนไทย

ในบทนี้เป็นการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีด้านจริยธรรม และสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนไทย โดยผู้วิจัยศึกษาในหัวข้อ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชน หลักจริยธรรมของสื่อมวลชน สภาพปัญหาและสาเหตุการละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชน และวิธีการกำกับดูแลจริยธรรมสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

๒.๑ แนวคิด และทฤษฎีด้านจริยธรรมสื่อมวลชน

๒.๑.๑ ความหมายของจริยธรรม

คำอธิบายเกี่ยวกับความหมายของ “จริยธรรม” (Ethics) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายดังนี้ จริย แปลว่า ความประพฤติ หรือ กิริยาที่ควรประพฤติ ธรรม แปลว่า คุณงามความดี จริยธรรม แปลว่า ธรรมที่เป็นข้อควรปฏิบัติ ศีลธรรม กฎแห่งศีลธรรม หรือคุณความดีที่ควรปฏิบัติ^๑ โดยมีนักวิชาการและนักปรัชญา ได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้

พระราชชัยกวี (พุทธทาส อินทปญโญ) ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ดีปฏิบัติ จะต้องประพฤติ ส่วนศีลธรรมนั้น หมายถึง สิ่งที่กำลังประพฤติอยู่ จริยธรรม อยู่ในรูปของปรัชญา เป็นเรื่องที่ต้องคิดต่อนัก^๒

สุกัญญา สุตบรรพต ให้ความหมายว่า จริยธรรมหมายถึงปรัชญาหรือระบบที่เกี่ยวข้องด้วยศีลธรรม เป็นหลักประพฤติปฏิบัติสำหรับบุคคลในสังคมหนึ่งหรือในแขนงวิชาใดวิชาหนึ่ง^๓

วศิน อินทสระ ให้ความหมายว่า จริยธรรม คือ ธรรมที่ควรประพฤติ เล็งไปทางฝ่ายดีคือ บุญหรือกุศลธรรม จริยธรรมตรงกับคำอังกฤษว่า Ethically คล้ายกับ Ethics ที่หมายถึงจริยศาสตร์

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๙๑.

^๒ พระราชชัยกวี (พุทธทาส อินทปญโญ), การสร้างเสริมจริยธรรมแก่เด็กวัยรุ่น, (นครราชสีมา: โรงเรียนนฤมิตรวิทยา, ๒๕๑๑), หน้า ๘.

^๓ สุกัญญา สุตบรรพต, กฎหมายและจริยธรรมด้านนิเทศศาสตร์ หน่วยที่ ๑-๗, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๙), หน้า ๔-๕.

นั่นเอง หมายถึงความประพฤติ การกระทำและความคิดที่ถูกต้อง เหมาะสม การทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องสมบูรณ์ เว้นสิ่งที่ควรเว้น กระทำสิ่งที่ควรทำ ด้วยความฉลาดรอบคอบ รู้เหตุรู้ผล ถูกต้องตามกาลเทศะและบุคคลนำเอาสิ่งเหล่านั้นมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยนัยนี้ เห็นว่า จริยธรรมมีคุณค่าและจำเป็นสำหรับคนทุกคนในทุกอาชีพ สังคมจะอยู่รอดได้ก็ด้วยจริยธรรม จะสงบสุขหรือวุ่นวายก็ขึ้นอยู่กับจริยธรรมที่ปัจเจกชนและสังคมนั้น ๆ ประพฤติปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด^๔

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ กล่าวถึงจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมคือหลักแห่งการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ หรือ หลักการประพฤติตนตามธรรมเนียมของสังคมเป็นคุณธรรมที่สังคมยอมรับ เป็นแนวทาง เป็นปทัสสถานในการวัด เพื่อก่อให้เกิดความรุ่งเรือง เกษมสุขในสังคม^๕

พนัส หันนาคินท์ ให้คำจำกัดความ “จริยธรรม” เป็นความประพฤติที่พึงปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่น เพื่อก่อให้เกิดความรุ่งเรือง เกษมสุขในสังคม และการที่จะปฏิบัติเช่นนั้นได้ต้องรู้ว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด ดังนั้นการปฏิบัติทางกายต้องสอดคล้องกับการปฏิบัติทางจิต^๖

สมคิด บางโม กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึงหลักหรือข้อควรประพฤติที่ถูกต้องดีงามตามหลักคุณธรรม ตลอดจนการมีปัญญาไตร่ตรองด้วยเหตุผลว่า อะไรดีควรประพฤติ อะไรไม่ดีไม่ควรประพฤติ^๗

แบล็ค สตีล และบาร์นีย์ ให้คำจำกัดความคำว่า ethics หรือจริยธรรม มาจากคำว่า ethos ในภาษากรีก หมายถึงคุณลักษณะของบุคคล หรือลักษณะการกระทำของบุคคลที่ทำให้บุคคลนั้นเป็นคนดี จริยธรรมเป็นปรัชญาแขนงหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการคิดเชิงศีลธรรม เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ต้องทำหรือควรทำ^๘

กล่าวโดยสรุป จริยธรรมคือการที่คนในสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งดีงามและเห็นควรยึดปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเมื่อนำไปใช้กับการประกอบอาชีพ การทำงาน ก็ย่อมหมายความว่ามนุษย์จะต้องมีจริยธรรมในการทำงาน ในการประกอบวิชาชีพ

^๔ วศิณ อินทสระ, *พุทธจริยศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙), หน้า ๒๒-๒๓.

^๕ สุลักษณ์ ศิวรักษ์, *ศึกษาศาสนากับสังคมไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔ สำนักนายกรัฐมนตรี*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรนราการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๖๘.

^๖ พนัส หันนาคินท์, *การสอนค่านิยมและจริยธรรม*, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๑.

^๗ สมคิด บางโม, *กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน*, (กรุงเทพมหานคร: เอส เค บุ๊คส์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓๔.

^๘ Black Steel and Barney, *Doing Ethics in Journalism*, อ้างใน *จริยธรรมสื่อ*, รวบรวมจัดพิมพ์โดย สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์, ๒๕๕๘), หน้า ๗.

๒.๑.๒ ความหมายของจริยธรรมสื่อมวลชน

พิศิษฐ์ ขวาลาธวัช ให้ความหมายจริยธรรมของสื่อมวลชน คือ จริย หมายถึง ความประพฤติ กริยาที่ควรประพฤติ ธรรม หมายถึง ความถูกต้อง กฎเกณฑ์ คุณความดี คำสั่งสอนในพุทธศาสนา ส่วน สื่อมวลชน (mass media) หมายถึง สื่อ ช่องทางการสื่อสารเพื่อนำสารไปยังผู้รับ ดังนั้น จริยธรรมของสื่อมวลชน หมายถึง ความประพฤติที่รักษาความถูกต้องที่มีกฎเกณฑ์ของสื่อมวลชนตามแต่ประเภทของงาน ซึ่งต่างฝ่ายต่างมีจริยธรรมของตนเอง จริยธรรม เป็นกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมของผู้ประกอบอาชีพที่ช่วยกันสร้างข้อบังคับให้สมาชิกประพฤติปฏิบัติด้วยความสมัครใจที่จะร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่วางไว้เป็นบรรทัดฐาน หรืออีกนัยหนึ่งคือการชี้แนะวางแนวทางให้สื่อมวลชนกระทำในสิ่งที่สมควรกระทำอย่างยิ่ง ตามข้อบังคับทางจริยธรรม แต่ไม่ใช่สัตยาบันร่วมกัน มีแต่แนวปฏิบัติ ไม่มีบทบังคับเหมือนกับกฎเกณฑ์ของบ้านเมือง จึงถือว่าเป็นความคิดที่อยู่สูงกว่ากฎหมาย กล่าวคือ หากมีการฝ่าฝืนข้อบังคับทางจริยธรรมจะถูกลงโทษด้วยความเสื่อมศรัทธาจากสังคม^๙

พิภพ วังเงิน กล่าวถึงจริยธรรมสื่อมวลชน ว่า สื่อมวลชนได้แก่ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร วิทยุและโทรทัศน์ ฯลฯ มีบทบาทและอิทธิพลมากในการให้ข่าวและโน้มน้าวมติมหาชน ถ้าสื่อมวลชนให้ข่าวผิด ๆ ประชาชนก็ต้องยึดถือสิ่งผิด ๆ ได้ความรู้ผิด ๆ ก็ตัดสินใจผิดด้วย สื่อมวลชนเป็นดาบสองคม ผู้ใช้ดาบต้องสำนึกในความรับผิดชอบอย่างมาก^{๑๐}

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า จริยธรรมสื่อมวลชน หมายถึง ความประพฤติที่ดีงาม เจตนาที่ดีบนหลักความถูกต้องและรับผิดชอบต่อส่วนรวม

๒.๑.๓ ความสำคัญของจริยธรรมสื่อมวลชน

จริยธรรม มีความสำคัญต่อการทำหน้าที่สื่อมวลชนเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นเครื่องนำทางในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็น ให้สื่อมวลชนตั้งอยู่บนพื้นฐานความดีงาม คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม จึงต้องมีจริยธรรมกำกับเพื่อความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (Responsibility) ความสำคัญของจริยธรรมสื่อมวลชนมีอาชีพ สามารถแจกแจงได้ดังนี้ ๑. เป็นหลักประกันความประพฤติปฏิบัติของสื่อมวลชนให้ถูกต้องด้วยศีลธรรม มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น โดยสื่อมวลชนต้องไม่กล่าวร้ายโจมตีบุคคลใดให้เสียหายเพราะได้รับอำิสสินจ้าง ต้องมีความยุติธรรมและมีความรับผิดชอบต่อผลงานของตนเองที่มีต่อผู้อื่น ๒.เป็นเกราะคุ้มกันเสรีภาพของสื่อมวลชนเพราะหากสื่อมวลชนปฏิบัติหน้าที่บนรากฐานแห่งจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อส่วนรวมจะไม่มีผู้ใดเข้ามามีอิทธิพลครอบงำ ควบคุมบีบบังคับได้เพราะสื่อมวลชนได้ทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ให้แก่

^๙ พิศิษฐ์ ขวาลาธวัช, กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บ้านโกสินทร์, ๒๕๔๗), หน้า ๓๗๔.

^{๑๐} พิภพ วังเงิน, จริยธรรมวิชาชีพ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รวมสาส์น, ๒๕๔๕), หน้า ๕๑-๕๒.

ประชาชน ดังนั้นประชาชนก็จะเป็นฐานสนับสนุนในการต่อสู้เพื่อเสรีภาพ แต่ถ้าสื่อมวลชนนำข่าวสารไปบิดเบือนหาผลประโยชน์ รัฐก็จะหาโอกาสเข้ามาควบคุมสื่อมวลชนได้โดยง่ายโดยมีข้ออ้างว่าสื่อมวลชนไร้จริยธรรม ๓. เป็นหลักที่เกื้อหนุนให้สังคมอยู่ในสภาพที่เป็นสุขไม่ว่าบุคคลเหล่านั้นจะเป็นผู้ที่มีเกียรติหรือยากจนเพียงใด เพราะจริยธรรมทำให้สื่อมวลชนเป็นตัวแทนเสียงสะท้อนจากประชาชนในทุกแห่งทุกมุม ๔. เป็นหลักเกื้อหนุนให้สื่อมวลชนมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมและมีส่วนช่วยส่งเสริมให้สังคมพัฒนาทางด้านสติปัญญา สร้างความรู้และความเข้าใจในการแก้ปัญหาต่าง ๆ^{๑๑}

๒.๑.๔ องค์ประกอบของจริยธรรมสื่อมวลชน

สมคิด บางโม ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของจริยธรรมสื่อสารมวลชนไว้ดังนี้

๑. ความซื่อสัตย์ หมายถึง ดำเนินการอย่างตรงไปตรงมา ตรงต่อความเป็นจริง รายงานข่าว หรือเสนอข้อมูลตามความเป็นจริง

๒. ความรับผิดชอบ หมายถึง การปฏิบัติอย่างละเอียดรอบคอบ ยอมรับผลการกระทำของตน รับผิดชอบต่อการเสนอข่าว ไม่ใส่ความผู้อื่น

๓. ความเสียสละ หมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การแบ่งปันให้

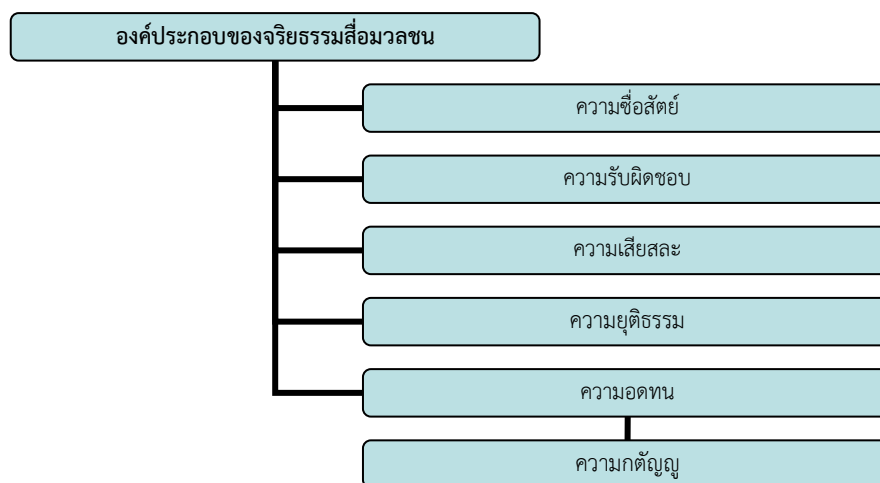
๔. ความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติด้วยความเที่ยงธรรม ตรงต่อความเป็นจริงไม่ลำเอียง ไม่เสนอข่าวสารข้อมูลด้วยความลำเอียง วิพากษ์วิจารณ์ด้วยความเป็นธรรม

๕. ความอดทน หมายถึง ความพยายามอย่างต่อเนื่องที่จะทำหรือไม่ทำอย่างเข้มแข็ง เช่น อดทนต่อผลประโยชน์ที่ไม่ถูกต้อง อดทนต่อการแสวงหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม อดทนต่อความยากลำบากในการประกอบอาชีพ

๖. ความกตัญญู หมายถึง ความสำนึกคุณในความอุปการะช่วยเหลือของผู้อื่นที่มีต่อเรา เช่น เห็นคุณค่าของลูกค้าที่ทำงานมานาน เห็นคุณค่าของประเทศชาติ ผลิตผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ให้รางวัลแก่สื่อมวลชนดีเด่น^{๑๒}

^{๑๑} สุภัฏญา ตีระวานิช, “แนวความคิดทั่วไปเกี่ยวกับจริยธรรมของสื่อมวลชน”, ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๙), หน้า ๘๒๑-๘๒๓.

^{๑๒} สมคิด บางโม, กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เอสเคบุ๊กส์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓๘.

๒.๑.๕ มาตรฐานจริยธรรมสื่อมวลชน

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) ได้มีการประชุมองค์การวิชาชีพสื่อมวลชนระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติหลายครั้ง ในการเตรียมการร่างหลักจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนนานาชาติ เพื่อให้ได้ใช้เป็นแนวทางกลางร่วมกัน และได้มีการประกาศใช้ในการประชุมองค์การสื่อมวลชน ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ มาตรฐานจริยธรรมสื่อมวลชน กล่าวถึงหลักการพื้นฐานในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ได้แก่ การแสวงหาความจริงและการนำเสนอความจริงต่อสาธารณะ ความเป็นกลาง ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบต่อสังคม การเคารพความเป็นส่วนตัวและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การเคารพค่านิยมสากลและความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมทั้งการคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ เป็นต้น โดยหลายประเทศมีความพยายามสร้างกรอบจริยธรรมสื่อมวลชนสำหรับภูมิภาคของตนเอง โดยยึดร่างหลักจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนนานาชาติ

๒.๑.๖ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชน

แนวคิด ทฤษฎี ทางจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนมีหลากหลาย มาจากทั้งนักจริยศาสตร์ นักสื่อสารมวลชน นักจิตวิทยา นักปรัชญา แต่ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของการศึกษาในเรื่องแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ จึงขอยกมาจำนวน ๔ แนวคิดทฤษฎี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (The Theory of Social Responsibility)

ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการอธิบายบทบาทของสื่อมวลชนตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม และเป็นผลพวงมาจากการที่สื่อมวลชนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี แต่กลับไม่ได้คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมไปพร้อม ๆ กันกับความมีเสรีภาพ จากนั้นสื่อมวลชนจึงถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงการทำงานที่ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม

ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมเกิดขึ้น เพราะสังคมต้องการให้ปรับปรุงวิธีการทำงานของหนังสือพิมพ์หลายฉบับ ในประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา หลังจากที่ได้รับการเรียกร้องจากสังคม การก่อตัวของทฤษฎีนี้จึงเริ่มขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๗๔ ในสหรัฐอเมริกา เมื่อคณะทำงานเรื่องเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ได้จัดทำรายงานออกมา ในรายงานนี้ได้ระบุชัดเจนว่า แม้ว่าเสรีภาพของหนังสือพิมพ์เป็นสิ่งที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพ แต่จำเป็นต้องมีหลักการเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย^{๑๓}

ในหลักการทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม ได้ระบุข้อปฏิบัติสำคัญที่หนังสือพิมพ์จะต้องพึงรับผิดชอบต่อสังคมดังนี้

(๑) จะต้องรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความเป็นจริงอย่างละเอียดรอบด้าน และตรวจสอบอย่างรอบคอบโดยพิจารณาบริบทของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

(๒) สื่อมวลชนจะต้องสร้างเวทีแห่งการแสดงและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมทั้งเป็นช่องทางที่จะแสดงความคิดเห็นของสาธารณะ

(๓) สื่อมวลชนต้องเป็นภาพตัวแทนของคนทุก ๆ กลุ่มในสังคม และจะต้องนำเสนอเป้าหมายและคุณค่าของสังคมอย่างชัดเจน^{๑๔}

แม็คควอล (McQuail) กล่าวว่า ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (The Theory of Social Responsibility) เป็นเสมือนรูปแบบของความไว้วางใจจากสาธารณะ และWilliam Hocking (๑๙๔๗: ๑๖๙) ได้เขียนเรื่อง “การแบ่งแยกไม่ได้ระหว่างสิทธิที่เป็นอิสระของสื่อมวลชน กับสิทธิของคนที่จะมีสื่อที่เป็นอิสระ แต่ความสนใจของสาธารณะได้ก้าวหน้าไปกว่าจุดนั้นแล้ว ตอนนี้เป็นเวลาของสิทธิของคนที่จะมีสื่อที่เหมาะสม” และสิทธิอีกสองสิทธิที่เขาเสริมคือ “สิทธิของสาธารณะที่ตอนนี้ได้รับฐานันดร” นี่เป็นขั้นพื้นฐานสำหรับความต้องการของความรับผิดชอบต่อสังคม โดยพื้นฐานอื่น ๆ ได้มาจากความจริงที่การครอบครองสื่อมวลชน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์) ถูกให้ความสนใจว่ามีอิทธิพลกับคนกลุ่มน้อย อิทธิพลนี้จะไปพร้อมกับความรับผิดชอบต่อสังคมที่จะฝึกฝนด้วยวัฒนธรรมมัดระวังและการให้ความเคารพผู้อื่น เป็นความคิดที่มีอิทธิพล ไม่เพียงแค่นั้นในสื่อมวลชน แต่ในกฎหมายของข้อบังคับของสื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหรัฐอเมริกา จนกระทั่งได้มีการยกเลิกกฎหมายไปเมื่อปี ๑๙๘๐ the US Federal Communication Commission (FCC) ที่มักจะมีผลต่อการบริโภคที่การกระจายสื่อเป็นความเชื่อใจของสาธารณะ นำไปสู่การทบทวนและการยกเลิก โดยหลักการสำคัญของทฤษฎีนี้ประกอบด้วย ๑) สื่อมีข้อผูกมัดกับสังคมและการมีสิทธิครอบครองสื่อเป็น

^{๑๓} เรออดอร์ พีเตอร์สัน, **ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม**, แปลโดย เกษม ศิริสัมพันธ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๓), หน้า ๖๐-๖๑.

^{๑๔} กาญจนา แก้วเทพ, **สื่อมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐๒

ความไว้วางใจของสาธารณะ ๒) สื่อมวลชนต้องซื่อสัตย์ ถูกต้อง ยุติธรรม ไม่ลำเอียง และตรงไปตรงมา ๓) สื่อควรจะเป็นอิสระ แต่มีการกำกับตนเอง ๔) สื่อควรจะทำตามข้อบังคับจริยธรรมของสื่อมวลชน ๕) ในบางสถานการณ์สังคมอาจแทรกแซงการทำงานของสื่อเพื่อป้องกันผลประโยชน์ของสาธารณะ^{๑๕}

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory) เป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมที่มาพร้อมกับเสรีภาพของสื่อมวลชน เป็นความรับผิดชอบต่อสังคมที่ไม่เกิดขึ้นเพราะมีกฎหมายบังคับ แต่เกิดตามหลักเหตุผลว่า สื่อมวลชนเป็นกลุ่มคนที่เป็นสมาชิกของสังคม จึงต้องรับผิดชอบต่อผลกระทบที่อาจส่งผลกระทบต่อสังคมดังกล่าว และเมื่อพิจารณาจากบริบทของสื่อมวลชนไม่เพียงแต่มีพันธกิจที่จะปฏิบัติต่อสังคมด้วยการนำเสนอข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริง ถูกต้อง ยุติธรรม ตรงไปตรงมา แต่อาจเข้าไปช่วยเหลือสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาขึ้นในสังคม

๒. ทฤษฎีทางสายกลางของอริสโตเติล (Aristotle)

ทฤษฎีทางสายกลางของอริสโตเติล (Aristotle ๓๘๔-๓๒๒ BC) ในงานนิพนธ์เรื่องจริยศาสตร์นิโคมาคัส (Nicomachean Ethics)^{๑๖} ปรัชญาว่าด้วยทางสายกลางของอริสโตเติลมีสาระสำคัญ คือ จริยธรรมเป็นทางสายกลาง ระหว่างความเกิน (excess) และความขาด (deficiency) อริสโตเติลไม่ได้ให้คำจำกัดความรู้สึกรอกออกไปจากจิตใจ คนเราสามารถแสดงความโกรธ ความชอบออกมาได้ แต่ต้องไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์ความรู้สึกเหล่านั้น ต้องควบคุมความรู้สึกเหล่านั้นได้ แต่ไม่ใช่กำจัดความรู้สึก

จริยธรรมจึงอยู่กึ่งกลางระหว่างความสุดขั้วสองด้าน คือการจำกัดอารมณ์ความรู้สึก และการปล่อยอารมณ์ความรู้สึกออกมาจนตกเป็นทาสของอารมณ์ อีกอย่างหนึ่งคือการปฏิบัติตามทางสายกลาง ถือว่าเป็นการปฏิบัติที่มีจริยธรรม ทางสายกลางของบุคคลใด ต้องขึ้นกับการกำหนดของบุคคลนั้น เพราะจะเป็นผู้รู้ดีว่าอะไรคือทางสายกลางที่จะปฏิบัติได้ เพียงแต่การปฏิบัติตามทางสายกลางนี้จะต้องยึดหลักเหตุผล โดยพิจารณาจากกาละ เทศะ และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องไม่ใช่ตามความรู้สึก^{๑๗}

ในทางพุทธศาสนา (Buddhism) ยึดหลักการปฏิบัติตามทางสายกลางเช่นเดียวกับอริสโตเติล แต่หลักของพุทธศาสนามีมาตรฐานชัดเจนแน่นอน ไม่ได้กำหนดด้วยความพอใจของแต่ละคน ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘ ให้ทุกคนยึดปฏิบัติ พุทธศาสนามองทางสายกลาง เป็นสมบุรณ์นิยม แต่ตาม

^{๑๕} McQuail Denis, **McQuail's mass communication theory**, (London: sage publications, 2010), p.171.

^{๑๖} Connolly, Peggy and others, **Ethics in Action**, (Oxford: wileyBlackwell, 2009), p.24.

^{๑๗} พระราชวรมุนี (ประยูร ธมมจิตโต), **ปรัชญากรีก**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๔), หน้า ๒๕๓.

หลักการของอริสโตเติล ทางสายกลางไม่มีมาตรฐานตายตัว แต่ละคนเป็นผู้กำหนดว่าอะไรคือทางสายกลางของตนเอง ขึ้นกับเหตุผลส่วนบุคคล มุมคิดทางสายกลางของอริสโตเติล รวมเอาอารมณ์ความรู้สึก รัก โลภ โกรธ หลง เข้าไปด้วย แต่พุทธศาสนามุ่งชำระล้างกิเลสต่าง ๆ ทั้งความรู้สึก รัก โลภ โกรธ หลง และไม่ถือว่า ความรู้สึกเหล่านั้น เป็นองค์ประกอบทางจริยธรรม^{๑๘} ลักษณะทางสายกลางเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะต้องสลัดสิ่งที่ติดอยู่ที่ปลายทั้งสองด้านที่เป็นความเกิน กับความขาดเสียก่อน ถ้าทำได้ก็จะเข้าถึงความดีที่อริสโตเติลกล่าวถึงคือ การอยู่ดี ทำดี และชีวิตมีความสุขโดยมุ่งหวังให้ทุกอย่างเป็นไปตามสภาวะการณ์หรือเป็นไปตามธรรมชาติอย่างแท้จริง

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักทางสายกลางของอริสโตเติล ก็คือการนำเสนอข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ปราศจากความลำเอียง ไม่ใช้อารมณ์ในการนำเสนอข่าวสาร การปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนถ้ายึดหลักของอริสโตเติล จะมีหลักคิดทางสายกลางเป็นของตนเอง เป็นหลักสัมพันธ์กับการทำงานขององค์กร ที่มีรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ส่วนแนวคิดทางสายกลางของพระพุทธศาสนา จะมีลักษณะเป็นมาตรฐานตายตัว ซึ่งจะนำเสนอออกมาในรูปแบบการออกจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชนเป็นหลักการควบคุมความประพฤติของสื่อมวลชน คือการมีรอบจรรยาบรรณในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนที่เป็นกลาง สามารถใช้เป็นแนวปฏิบัติของสื่อโดยภาพรวมทั้งหมดทุกคน

๓. ทฤษฎีทางศีลธรรมของอิมมานูเอล ค้านท์

แนวคิดทฤษฎีทางศีลธรรมของ อิมมานูเอล ค้านท์ (Immanuel Kant ๑๗๒๔-๑๘๐๔) เป็นแนวคิดที่มักเรียกว่า จริยศาสตร์เชิงหน้าที่ (Duty Ethics) ถือว่าเจตนาหรือหลักการเป็นตัวตัดสินการกระทำดี ชั่ว ถูก ผิด เป็นค่าทางศีลธรรมที่มีความตายตัว สิ่งที่ใช้เป็นตัวตัดสินค่าทางศีลธรรมว่าเป็นสิ่งที่ถูกคือเจตนาที่ดี โดย “ค้านท์” ได้สร้างกฎศีลธรรมขึ้น โดยมีหลักสำคัญไว้ ๓ ประการดังนี้

(๑) จงทำเฉพาะสิ่งที่เมื่อท่านทำแล้วเป็นกฎสากล หมายความว่า สิ่งที่ถูกนั้นคือสิ่งที่ เป็นสากล และจงทำสิ่งที่คนอื่นอาจทำตามได้โดยไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม

(๒) ทำเหมือนกับว่าได้ปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ในฐานะเป็นจุดมุ่งหมายไม่ใช่เป็นวิธีการ คือจงปฏิบัติต่อคนอื่นเช่นเดียวกับที่เราอยากให้เขาปฏิบัติต่อตัวเรา และอย่าทำให้คนอื่นเป็นเครื่องมือ แต่ให้เราคำนึงถึงจุดหมายร่วมกัน

(๓) ทำเหมือนกับว่าเราเป็นส่วนหนึ่งแห่งอาณาจักรแห่งจุดมุ่งหมาย คือ ให้ปฏิบัติต่อตนเองและคนอื่นในฐานะที่เป็นบุคคลผู้มีคุณค่าภายในเสมอกัน จงประพฤติตนในฐานะเป็นสมาชิกของประชาคมที่มีอุดมคติ ซึ่งทุกคนในประชาคมนี้เป็นทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๑-๒๖๒.

อิมมานูเอล ค้านท์ เชื่อว่ากฎศีลธรรมเป็นกฎสากล เป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ รวมทั้งพิจารณาในเรื่องเจตนาที่จะปฏิบัติด้วย ว่ามีเจตนาดีหรือไม่ ถ้าทำตามหน้าที่และมีเจตนาดี ถึงแม้ผลออกมาจะไม่ได้ ไม่ถือว่าผิดจริยธรรม กฎศีลธรรมของอิมมานูเอล ค้านท์ ถือเป็นเรื่องแน่นอนตายตัว ปราศจากข้อแม้ใด ๆ ถ้าสิ่งไหนว่าดี ความดีย่อมเป็นลักษณะที่ติดตัวสิ่งนั้นเสมอ^{๑๙}

ผู้วิจัยกล่าวโดยสรุปได้ว่า การกระทำที่ถูก คือการกระทำที่เกิดจากเจตนาดี การกระทำที่เกิดจากเจตนาดีคือการกระทำที่สำนึกในหน้าที่ รับผิดชอบต่อหน้าที่ การกระทำที่เกิดจากหน้าที่ คือการกระทำที่เกิดจากเหตุผล การกระทำที่ตั้งอยู่บนเหตุผลคือการกระทำที่เกิดจากกฎศีลธรรม การที่ไม่ทำหน้าที่ หรือทำหน้าที่บิดเบือน ถือว่าผิดจริยธรรม เช่น การนำเสนอข่าวโดยบิดเบือนข้อเท็จจริง การนำเสนอข่าวละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้ตกเป็นข่าว ฯลฯ กล่าวคือ สื่อมวลชนต้องทำหน้าที่โดยมีเจตนาดี ในการรายงานข้อมูลข่าวสาร

๔. แนวคิดประโยชน์นิยม

แนวคิดแบบประโยชน์นิยมเกิดขึ้นในช่วงคริสต์วรรษที่ ๑๘-๑๙ โดยมีนักปรัชญาคนสำคัญคือ เจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham, ค.ศ. ๑๗๔๘-๑๘๓๒) และ จอห์น สจ๊วต มิลล์ (John Stuart Mill ค.ศ. ๑๘๐๖-๑๘๗๓)

โดยมีหลักคือการกระทำจะถูกต้องทางศีลธรรมได้ก็ต่อเมื่อนำมาซึ่งความสุขมากที่สุด และความทุกข์น้อยที่สุด ของคนจำนวนมากที่สุด หรือส่วนรวม เหตุผลของประโยชน์นิยมในการสนับสนุนการใช้ปริมาณความสุขเป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำคือ ความเห็นว่ามันุชนั้นมีธรรมชาติที่รักสุขเกลียดทุกข์ มนุษย์ทุกคนเมื่อทำอะไรย่อมมุ่งหาความสุข เลี่ยงความทุกข์ ดังนั้นประโยชน์นิยมจึงสรุปว่าความสุขเป็นสิ่งเดียวที่มีค่าสำหรับมนุษย์ แม้แนวคิดนี้ จะสอดคล้องกับสามัญสำนึกของคนในสังคมที่มักอ้างเหตุผลว่า การกระทำที่ดีคือการกระทำเพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนรวม แต่จากการที่เกณฑ์ในการตัดสินการกระทำของประโยชน์นิยมมุ่งพิจารณาถึงผลของการกระทำไม่ใช่ตัวการกระทำเอง บางครั้งทำให้การกระทำที่เลวร้ายหรือไม่ถูกต้องแต่ส่งผลให้เกิดผลประโยชน์สุขแก่คนจำนวนมากก็จะเป็นที่ยอมรับกันได้ ดังนั้นการตัดสินการกระทำโดยคำนึงถึงประโยชน์สุขของคนจำนวนมากที่เกิดขึ้น จากการกระทำอาจไม่ถูกต้องเสมอไป หากเราจะประยุกต์ใช้แนวคิดแบบประโยชน์นิยมมาใช้ในชีวิตประจำวัน เราจึงต้องพิจารณาโดยรอบด้าน ไม่ใช่เพียงแค่ผลของการกระทำแต่ควรคำนึงถึงการกระทำด้วย^{๒๐}

^{๑๙} ไกรศรี นิมนานเหมินท์, **จริยศาสตร์ ปรัชญาว่าด้วยจริยธรรม**, (เชียงใหม่: ศูนย์หนังสือเชียงใหม่, ๒๕๒๐), หน้า ๔๗-๔๘.

^{๒๐} บุปผา บุญสมสุข อาณิก ทวีชาชาติ และอรรถธญา พิกุลพารุ่งโรจน์, “เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรม สื่อมวลชนไทย”, **รายงานวิจัย**, (สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๘), หน้า ๒๒-๒๕.

แนวคิดประโยชน์นิยม เสนอว่า เมื่อเราต้องเลือกระหว่างการกระทำสองอย่าง วิธีเลือกก็คือ การกระทำแต่ละอย่างจะนำไปสู่ผลอะไรบ้าง จะก่อให้เกิดความสุขเท่าใด ความทุกข์เท่าใด เมื่อหักลบกันแล้ว การกระทำใดทำให้เกิดความสุขมากที่สุดเราควรเลือกการกระทำนั้น คนที่มีศีลธรรมย่อมไม่เลือกการกระทำที่ไม่เห็นแก่ตัวแต่คำนึงถึงความสุขของผู้อื่นด้วย

“ความสุขซึ่งใช้เป็นมาตรฐานของประโยชน์นิยมที่จะตัดสินว่า การกระทำใดถูก มิใช่ความสุขส่วนตัวของผู้กระทำแต่ต้องเป็นของทุกคนที่เกี่ยวข้องระหว่างความสุขของผู้กระทำกับของผู้อื่น ประโยชน์นิยมเรียกร้องให้ผู้กระทำวางตัวเป็นกลางอย่างเข้มงวด โดยไม่เข้าข้างฝ่ายใด”^{๒๑}

จากที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า เกณฑ์การตัดสินการกระทำของแนวคิดประโยชน์นิยม คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมของคนส่วนใหญ่ ประโยชน์สุขเป็นเกณฑ์ตัดสินความผิดถูก ชีวิตที่กล่าวคือ การกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด ถือว่าเป็นการกระทำที่ดี สื่อมวลชนเป็นวิชาชีพ ที่จะต้องยึดประโยชน์ของส่วนรวม โดยการทำหน้าที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารเพื่อประโยชน์ของมวลชน คือ คนส่วนใหญ่ โดยไม่ยอมให้อิทธิพลใด ๆ มาครอบงำ ถือว่าเป็นความประพฤติที่ชอบ แนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวทางของกฎหมายว่าด้วยเรื่อง “ผลประโยชน์สาธารณะ”

จากแนวคิด ทฤษฎี ที่คัดเลือกมานี้ ผู้วิจัยจะนำมาใช้ในการวิเคราะห์การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย ได้อย่างเหมาะสมในหลายมิติ

๒.๒ หลักจริยธรรมสื่อมวลชน

๒.๒.๑ จริยธรรมสื่อมวลชนตามข้อกำหนดของกสทช.

คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) เป็นองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่ในการกำกับดูแลการประกอบกิจการ กระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ จึงได้ออกพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๒๗ (๑๘) กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) เกี่ยวกับการส่งเสริมจริยธรรมจรรยาบรรณของสื่อมวลชนไว้ดังนี้

“ส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้ได้รับอนุญาต ผู้ผลิตรายการ และผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เป็นองค์กรในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบอาชีพ หรือวิชาชีพและการควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพกันเองภายใต้มาตรฐานทางจริยธรรม”

^{๒๑} วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น: มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒), หน้า ๑๕๙.

นอกจากนั้นพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้มีบทบัญญัติในหมวด ๓ เกี่ยวกับการส่งเสริมและควบคุมจริยธรรมแห่งวิชาชีพโดยมุ่งส่งเสริมมาตรฐานทางจริยธรรมขององค์กรสื่อและการประกอบอาชีพสื่อ ในมาตรา ๓๙ ซึ่งกล่าวว่า

ให้คณะกรรมการดำเนินการส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้รับใบอนุญาต ผู้ผลิตรายการและผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนที่เกี่ยวกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เป็นองค์กรในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ และควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพกันเองภายใต้มาตรฐานทางจริยธรรมการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมขององค์กรตามวรรคหนึ่ง ต้องคำนึงถึงการคุ้มครองการได้รับข้อมูลข่าวสารสาธารณะของประชาชน และการคุ้มครองผู้บริโภคจากการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ รวมทั้งการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ประกอบอาชีพและวิชาชีพขององค์กรในการควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพองค์กร ตามวรรคหนึ่ง ให้แต่ละองค์กรตามวรรคหนึ่งจัดตั้งคณะกรรมการควบคุมจริยธรรม โดยมีองค์ประกอบและให้คำนึงถึงสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างผู้ประกอบอาชีพและวิชาชีพนักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกองค์กรตามวรรคหนึ่งที่มีการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรม คณะกรรมการอาจให้การส่งเสริมจากกองทุนตามมาตรา ๕๒ ก็ได้^{๒๒}

๒.๒.๒ จริยธรรมของสื่อวิทยุ โทรทัศน์

ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วย จริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ.๒๕๕๓^{๒๓} ได้แบ่งไว้ทั้งหมด ๔ หมวด แต่หมวดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย คือ หมวดที่ ๒ จริยธรรมของวิทยุและโทรทัศน์ และหมวดที่ ๓ จริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพข่าว ดังนี้

ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย

วิทยุและโทรทัศน์มีหน้าที่ปฏิบัติตนตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ดังนี้

(๑) ต้องนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องแก่สาธารณชนตามหลักวัตถุประสงค์ ด้วยความถูกต้องเที่ยงตรง แม่นยำ และครบถ้วน ด้วยความเป็นธรรมโดยปราศจากอคติ ๔ ได้แก่ ฉันทาคติ โทสาคติ ภยาคติ และโมหาคติ

(๒) หากมีการอ้างอิง หรือคัดลอกข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลอื่น ต้องแจ้งที่มาของข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่นำเสนอหรือเผยแพร่งดังกล่าว

^{๒๒} ศิริวรรณ อนันต์โท และสันทัต ทองรินทร์, “จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน”, รายงานวิจัย, (คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๙), หน้า ๙๕-๙๗.

^{๒๓} สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทยว่าด้วย จริยธรรม แห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ.๒๕๕๓, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.newsbroadcastingcouncil.or.th/> [๓๐ ส.ค. ๒๕๖๐].

(๓) ต้องปกปิดชื่อตัว ชื่อสกุล รูปร่าง ลักษณะ และสถานะของแหล่งข่าว รวมทั้งข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องสำคัญที่แหล่งข่าวประสงค์ให้ปกปิด เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากแหล่งข่าว และเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการเปิดเผยดังกล่าวไม่เป็นอันตรายต่อแหล่งข่าว

(๔) การนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่เกิดความผิดพลาด ต้องดำเนินการแก้ไขความผิดพลาดโดยทันที พร้อมทั้งขอภัยในความผิดพลาดดังกล่าว

(๕) การนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์และโศกนาฏกรรมแก่ผู้ที่ตกเป็นข่าว

(๖) การนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องต้องตระหนักถึงประโยชน์แห่งสาธารณะ

(๗) การแสดงความคิดเห็น หรือการวิจารณ์ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ต้องให้เป็นธรรมแก่ผู้ที่ถูกพาดพิง และต้องแยกให้ชัดเจนว่า เป็นข้อเท็จจริงหรือเป็นการแสดงความคิดเห็น โดยต้องแจ้งให้ทราบว่า เป็นการแสดงความคิดเห็นหรือการวิจารณ์ของผู้ประกอบวิชาชีพข่าว นั้น การแสดงความคิดเห็นพึงกระทำโดยบริสุทธิ์ใจ และไม่มีพันธกรณีอื่นใด นอกจากมุ่งปฏิบัติหน้าที่เพื่อสาธารณชน โดยไม่ยอมให้อิทธิพลอื่นใดมาครอบงำความคิดเห็น

(๘) ต้องแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

(๙) ต้องไม่นำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยมีการประกาศโฆษณาที่แอบแฝงมาพร้อมกับข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องจนทำให้ประชาชนหลงเชื่อในความเป็นข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

(๑๐) ต้องระมัดระวังไม่นำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่ตนเองหรือพวกพ้องมีผลประโยชน์ทับซ้อน หากผู้ประกอบวิชาชีพข่าวมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ต้องแจ้งหรือรายงานพร้อมกับการนำเสนอหรือเผยแพร่ดังกล่าวทันที

(๑๑) ต้องระมัดระวังการนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องภายใต้ขอบเขตแห่งขนบธรรมเนียม ประเพณี ศีลธรรมอันดีงามของประชาชน มิให้ประชาชนหลงเชื่อในสิ่งที่มั่วสุม และไม่เป็นเครื่องมือในการนำเสนอหรือเผยแพร่สิ่งที่เป็นภัยต่อสังคม หรือกระทบต่อสาธารณะ

๒.๒.๓ จริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์

ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๙^{๒๔} โดยที่เจ้าของ ผู้ประกอบการ บรรณาธิการ และผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ทั้งหลาย

^{๒๔} สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๙, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.presscouncil.or.th/> [๓๐ ส.ค. ๒๕๖๐].

พร้อมใจกันสถาปนาสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติให้เป็นองค์กรทำหน้าที่กำกับดูแลกันเองในวิชาชีพ หนังสือพิมพ์อย่างเป็นอิสระ เพื่อนำเสนอข่าวสารด้วยความรับผิดชอบบนพื้นฐานของจริยธรรม และ สนับสนุนการใช้สื่อหนังสือพิมพ์เพื่อการรับรู้ข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นของพลเมืองในระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติจึงออกข้อบังคับว่า ด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๔๑ มาบังคับใช้ แต่เนื่องจากประกาศใช้มานาน ไม่ทัน ต่อการเปลี่ยนแปลง คณะกรรมการจึงมีมติให้ยกเลิกข้อบังคับดังกล่าว และให้ใช้ข้อบังคับว่าด้วย จริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๙ ดังต่อไปนี้แทน

หมวดทั่วไป

ข้อ ๑ ข้อบังคับนี้เรียกว่า ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๙

ข้อ ๒ ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในข้อบังคับนี้

‘ข่าว’ หมายถึง เนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงจากเหตุการณ์ปัจจุบัน ประกอบด้วย พาดหัวข่าว ความนำ เนื้อข่าว

‘ภาพข่าว’ หมายถึง ภาพเหตุการณ์หรือภาพบุคคลที่สื่อสารเรื่องราว โดยมีหรือไม่มีคำ บรรยายภาพรวมทั้งภาพอื่นใดที่นำลงในหนังสือพิมพ์

‘การแสดงความคิดเห็น’ หมายถึง บทบรรณาธิการ คอลัมน์ บทความ การ์ตูน หรือ รูปแบบอื่นใดอันเป็นการตีพิมพ์ วิพากษ์วิจารณ์ หรือข้อเสนอแนะ

‘เนื้อหาทั่วไป’ หมายถึง สารคดี สารคดีเชิงข่าวหรือรายงานหรือสื่อบทวิเคราะห์ หรือ ข้อเขียนอื่นใดที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์

‘หนังสือพิมพ์’ หมายถึง หนังสือพิมพ์ตามธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๐ ข้อ ๓ ซึ่งรวมถึงสื่อดิจิทัลของหนังสือพิมพ์นั้น ๆ ด้วย

‘ผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์’ หมายถึงผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ตามธรรมนูญ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๐ ข้อ ๓ ซึ่งรวมถึงผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อดิจิทัลของ หนังสือพิมพ์นั้น ๆ ด้วย

ข้อ ๔ หนังสือพิมพ์และผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องไม่ประพฤติปฏิบัติการใด ๆ อัน จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติแห่งวิชาชีพ

หลักจริยธรรมทั่วไป

ความถูกต้องและข้อเท็จจริง

ข้อ ๕ หนังสือพิมพ์ต้องตรวจสอบและไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าวจนคลาดเคลื่อนหรือ เกินจากข้อเท็จจริง

ข้อ ๖ หนังสือพิมพ์ต้องละเว้นการเสนอข่าวด้วยความลำเอียงหรืออคติเป็นเหตุให้ข่าวนั้นบิดเบือนอันอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลในข่าวและความเข้าใจผิดในสังคม

ข้อ ๗ หนังสือพิมพ์ต้องไม่พาดหัวข่าวและความนำเกินไปจากข้อเท็จจริงในข่าว และต้องสะท้อนใจความสำคัญหรือเนื้อหาหลักของข่าว

ประโยชน์สาธารณะ

ข้อ ๘ หนังสือพิมพ์ต้องนำเสนอข่าวภาพข่าว ความเห็น และเนื้อหาทั่วไป ด้วยความบริสุทธิ์ใจโดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือหมู่คณะ

ข้อ ๙ หนังสือพิมพ์พึงเสนอข่าว ภาพข่าว ความเห็น และเนื้อหาทั่วไป โดยตระหนักถึงความสำคัญและอรรถประโยชน์ของข่าวต่อสาธารณะ และไม่เสนอข่าวในทำนองชวนเชื่อหรือเร้าอารมณ์ให้คนสนใจในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

ความสมดุลและเป็นธรรม

ข้อ ๑๐ หนังสือพิมพ์ต้องแสดงความพยายามในการให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

ข้อ ๑๑ หนังสือพิมพ์ต้องเปิดโอกาสให้ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาแสดงข้อเท็จจริงเมื่อข่าวที่นำเสนอมีการพาดพิงอันอาจเกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือองค์กร หรือได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการให้ความเป็นธรรมแล้ว

ข้อ ๑๒ หนังสือพิมพ์ต้องให้ความเที่ยงธรรมเมื่อบุคคลหรือองค์กรที่ถูกพาดพิงเห็นว่าการแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์นั้น ไม่ถูกต้องหรือผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากข้อเท็จจริง

การเคารพสิทธิส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ข้อ ๑๓ หนังสือพิมพ์ต้องเสนอข่าวโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรี ผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็ก สตรี ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีอัตลักษณ์แตกต่างในสังคม

ข้อ ๑๔ หนังสือพิมพ์ต้องไม่เสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามกอนาจาร หรือนำพาดเสียโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชนอย่างถ่วง

ข้อ ๑๕ หนังสือพิมพ์พึงละเว้นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เว้นแต่กรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ข้อ ๑๖ หนังสือพิมพ์พึงระมัดระวังการเสนอข่าวภาพข่าว ความเห็น หรือเนื้อหาทั่วไปต่อสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งหรือมีความรุนแรง อันจะเป็นการสร้างหรือเพิ่มความหวาดระแวงที่มีอยู่แล้วในชุมชนหรือสังคม

ข้อ ๑๗ หนังสือพิมพ์พึงระมัดระวังการเสนอข่าวภาพข่าว ความเห็น หรือเนื้อหาทั่วไป อันเป็นการไม่เคารพต่อเชื้อชาติ ศาสนา และชาติพันธุ์

ข้อ ๑๘ หนังสือพิมพ์พึงหลีกเลี่ยงการใช้คำที่ไม่สุภาพ หรือภาษาที่สื่อความหมายเชิงเหยียดหยาม หรืออยู่ในข่ายประทุษวาจา หรือแสดงนัยเชิงลบ

หลักกระบวนการทำงาน

การปกปิดและเคารพแหล่งข่าว

ข้อ ๑๙ หนังสือพิมพ์ต้องไม่เสนอข่าวโดยเลื่อนลอยปราศจากแหล่งที่มา พึงระบุชื่อบุคคลที่ให้สัมภาษณ์หรือให้ข่าวอย่างเปิดเผย เว้นแต่จะมีเหตุอันควรปกปิดเพื่อสวัสดิภาพและความปลอดภัยของแหล่งข่าว และต้องเป็นประโยชน์ต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของสาธารณชน

ข้อ ๒๐ หนังสือพิมพ์ต้องปกปิดชื่อและฐานะของบุคคลที่ให้ข่าวไว้เป็นความลับเมื่อได้ให้คำมั่นแก่แหล่ง ข่าวนั้นไว้ และต้องปกปิดนามปากกาหรือนามแฝงที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นไว้เป็นความลับ

ความรับผิดชอบในการแก้ไขข่าว

ข้อ ๒๑ หนังสือพิมพ์ต้องแสดงความรับผิดชอบด้วยการลงพิมพ์แก้ไขข้อผิดพลาดอันเกิดจากการเสนอข่าวโดยไม่ชักช้า หากข้อผิดพลาดนั้นส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงของบุคคลหรือองค์กร ให้ดำเนินการขออภัยพร้อมกันไปด้วย

การแยกแยะข้อเท็จจริงกับความคิดเห็น

ข้อ ๒๒ หนังสือพิมพ์ต้องไม่สอดแทรกความคิดเห็นลงในข่าว

การละเว้นามิสสินจ้างและประโยชน์ทับซ้อน

ข้อ ๒๓ ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องไม่วาดอ้างหรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่เพื่อเรียกร้องสิทธิหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่ไม่ชอบธรรม

ข้อ ๒๔ ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องละเว้นการรับามิสสินจ้างอันมีค่าหรือผลประโยชน์ใด ๆ เพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้อง รอบด้าน

ข้อ ๒๕ ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์พึงละเว้นการรับอภิสถิหรือตำแหน่งเพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องรอบด้าน

การได้มาซึ่งข้อมูลโดยไม่ละเมิด

ข้อ ๒๖ หนังสือพิมพ์ต้องบอกที่มาของข้อความที่คัดลอกมาจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ นอกเหนือจากการขออนุญาตจากแหล่งข้อมูลนั้นแล้ว

ข้อ ๒๗ หนังสือพิมพ์พึงใช้วิธีที่สุภาพและซื่อสัตย์ในการได้มาซึ่งข่าวสาร

โฆษณาที่ไม่แอบแฝงและงมมาย

ข้อ ๒๘ หนังสือพิมพ์ต้องแสดงให้เห็นชัดว่าข้อความที่เป็นบทความซื้อพื้นที่คือประกาศโฆษณา จะแอบแฝงเป็นการเสนอข่าวหรือความคิดเห็นมิได้

ข้อ ๒๙ หนังสือพิมพ์พึงใช้ความระมัดระวังอย่างรอบคอบให้ประกาศโฆษณาทั้งหลายอยู่ภายในขอบเขต ของศีลธรรมและวัฒนธรรม และพึงระมัดระวังที่จะไม่เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่น่าจะเป็นภัยแก่สังคมหรือสาธารณะ

ข้อ ๓๐ หนังสือพิมพ์พึงหลีกเลี่ยงการเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่มีเหตุให้น่าเชื่อว่าเจ้าของประกาศโฆษณา นั้น เจตนาจะทำให้ผู้อ่านหลงเชื่อในสิ่งที่งมมาย

๒.๒.๔ จริยธรรมของสื่อออนไลน์

แนวปฏิบัติ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย เรื่อง การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสื่อมวลชน พ.ศ. ๒๕๕๙^{๒๕} ได้แบ่งไว้ทั้งหมด ๓ หมวด แต่หมวดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย คือ หมวดที่ ๒ แนวปฏิบัติในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ขององค์กรสื่อมวลชน และ หมวดที่ ๓ แนวปฏิบัติในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน

แนวปฏิบัติในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ขององค์กรสื่อมวลชน

^{๒๕} สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, แนวปฏิบัติ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย เรื่อง การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสื่อมวลชน พ.ศ. ๒๕๕๙, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.newsbroadcastingcouncil.or.th/> [๓๐ ส.ค. ๒๕๖๐].

ข้อ ๒ การใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมออนไลน์ขององค์กรสื่อมวลชนในการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารและการแสดงความคิดเห็น พึงยึดมั่นกรอบจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชนของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทยอย่างเคร่งครัด

ข้อ ๓ การนำเสนอข่าวโดยการใช้สื่อสังคมออนไลน์ขององค์กรสื่อมวลชน ควรมีหลักในการอ้างอิงถึงองค์กรสื่อมวลชน ดังต่อไปนี้

(๑) ชื่อองค์กรสื่อมวลชนที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

(๒) รายละเอียด สัญลักษณ์ หรือชื่อย่อ ที่แสดงถึงองค์กรสื่อมวลชน

(๓) มาตรการทางเทคนิคที่ยืนยันถึงสถานะและความเป็นตัวตนขององค์กรสื่อมวลชน รวมถึงการประกาศต่อสาธารณชนตามช่องทางที่องค์กรมีอยู่

ข้อ ๔ การนำเสนอข้อมูลข่าวสารขององค์กรสื่อมวลชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ควรเป็นไปตามข้อบังคับจริยธรรม หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติขององค์กรที่กำกับดูแลตามที่ระบุไว้ในหมวดหนึ่ง และต้องไม่เป็นการสร้างความเกลียดชังระหว่างคนในสังคม ไม่ยุ่งให้เกิดความรุนแรงจนอาจนำไปสู่ความขัดแย้งและเสียหายรุนแรงขึ้นในชาติ

ข้อ ๕ องค์กรสื่อมวลชนต้องให้ความเคารพและยอมรับข้อมูล ข่าวสาร หรือภาพ ที่ผลิตโดยบุคคลอื่นผ่านสื่อสังคมออนไลน์

การคัดลอก เลียน ข้อความใด ๆ จากสื่อสังคมออนไลน์ พึงได้รับการอนุญาตจากเจ้าของข้อความนั้น ๆ ตามแต่กรณี

กรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร หรือรายงานข่าวในฐานะสื่อมวลชน ต้องอ้างอิงถึงแหล่งที่มาของข้อความและข่าวสารนั้นโดยรับรู้ถึงสิทธิ หรือลิขสิทธิ์ขององค์กรหรือบุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูลดังกล่าว

แนวปฏิบัติในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน

ข้อ ๖ การนำเสนอข้อมูลข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน อาจแบ่งได้ ดังนี้

(๑) กรณีใช้ชื่อบัญชีผู้ใช้งาน (user account) ที่ระบุถึงต้นสังกัด ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนพึงใช้ความระมัดระวังในการปฏิบัติตามข้อบังคับ จริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชนอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะความถูกต้อง (accuracy) สมดุล (balance) และการใช้ภาษาที่เหมาะสม

(๒) กรณีใช้ชื่อบัญชีผู้ใช้งานที่ระบุถึงตัวตนอันอาจทำให้เข้าใจว่าเป็นผู้ ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน ผู้ใช้งานพึงระมัดระวังการนำเสนอข้อมูลข่าวและการแสดงความคิดเห็นที่อาจนำไปสู่การละเมิดจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนเช่นเดียวกัน

ข้อ ๗ การรายงานข้อมูลข่าวสารบนสื่อสังคมออนไลน์ ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนพึงแยก ‘ข่าว’ กับ ‘ความเห็น’ ออกจากกันอย่างชัดเจน พึงระวังการย่อความที่ทำให้ข้อความนั้นบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริง และพึงระวังการเผยแพร่ข้อมูลข่าวซ้ำ

ข้อ ๘ ในกรณีที่เวลาเป็นสาระสำคัญของการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร พึงตระหนักถึงมิติของเวลาในการนำเสนอข่าวนั้น ๆ ด้วย

ข้อ ๙ ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนพึงตระหนักว่าพื้นที่บนสื่อสังคมออนไลน์เป็น พื้นที่สาธารณะ ไม่ใช่พื้นที่ส่วนบุคคล ซึ่งข้อมูลที่มีการรายงานจะถูกบันทึกไว้และอาจมีผลทางกฎหมายได้

ข้อ ๑๐ ในการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร การนำเสนอ และการแสดงความคิดเห็น ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนพึงระวังการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเด็กและสตรี ภาพอุจาด ลามก อนาจาร หวาดเสียว และรุนแรง

ข้อ ๑๑ ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน พึงระมัดระวังกระบวนการหาข่าวหรือภาพจากสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีการตรวจสอบอย่างถี่ถ้วน รอบด้าน และควรอ้างอิงแหล่งที่มาเมื่อนำเสนอ เว้นแต่สามารถตรวจสอบและอ้างอิงจากแหล่งข่าวได้โดยตรง

การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ไม่ว่าจะการรายงานสดผ่านอุปกรณ์ปลายทางต่าง ๆ (devices) หรือการสร้างข้อความบนสื่อสังคมออนไลน์จากการประชุม ‘ปิด’ ต้องได้รับอนุญาตจากที่ประชุมก่อน

ข้อ ๑๒ หากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนเกิดความผิดพลาด จนก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลหรือองค์กรอื่น ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนต้องดำเนินการแก้ไขข้อความที่มีปัญหาโดยทันที พร้อมทั้งแสดงถ้อยคำขอโทษต่อบุคคลหรือองค์กรที่ได้รับความเสียหาย ทั้งนี้ ต้องให้ผู้ได้รับความเสียหายมีโอกาสชี้แจงข้อมูลข่าวสารในด้านของตนด้วย

กล่าวโดยสรุป จริยธรรมสื่อมวลชนจะต้องยึดหลักความถูกต้องและข้อเท็จจริง ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าวจนคลาดเคลื่อนเกินจากข้อเท็จจริง ไม่อคติ ลำเอียง เป็นเหตุให้ข่าวบิดเบือนเกิดเข้าใจผิดในสังคม ยึดหลักความสมดุล เป็นธรรม ในการนำเสนอข่าว ภาพ และความเห็น จะต้องไม่แสวงหาประโยชน์ส่วนตนและหมู่คณะ และจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ โดยการไม่นำเสนอเนื้อหาข่าว และภาพ ในทำนอง อุจาด เร้าใจ เร้าอารมณ์ ลามก จนเกิดผลกระทบต่อที่เลวร้ายต่อสังคม และที่สำคัญ สื่อมวลชนต้องกล้าชี้อันตรายในสังคมด้วยความบริสุทธิ์ใจ

จากกรอบจริยธรรมที่องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนทั้งสื่อมวลชนดั้งเดิม ประเภท หนังสือพิมพ์ สื่อกระจายเสียง ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ และสื่อออนไลน์ ได้กำหนดไว้เป็นแนวปฏิบัติในการประกอบวิชาชีพ นับว่ามีเนื้อหาที่ครบถ้วน เป็นแนวปฏิบัติที่ดี ปัญหาจึงอยู่ที่การบังคับใช้ ต้องมีความเข้มงวดในการกำกับดูแลบุคลากรของตนเองไม่ให้ปฏิบัติตนออกนอกกรอบจริยธรรมจรรยาบรรณดังกล่าว

๒.๒.๕ จริยธรรมของ British Broadcasting Corporation

กรอบจริยธรรมสื่อมวลชน ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล ได้แก่ หลักปฏิบัติของบริษัทแพร่ภาพและกระจายเสียงแห่งสหราชอาณาจักร (British Broadcasting Corporation : BBC) ซึ่งกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เรียกว่า Editorial Guideline ประกอบด้วยประเด็นสำคัญหลายด้าน ดังนี้

๑. ความเที่ยงตรง (Accuracy) ความเที่ยงตรงไม่ได้จำกัดเฉพาะการนำเสนอข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาอย่างเดียว หากพบว่าเรื่องที่รายงานมีประเด็นที่มีความขัดแย้งกัน จะต้องพิจารณา ชั่งน้ำหนักและเปรียบเทียบกับข้อมูลอื่น ๆ

๒. ความไม่ลำเอียง (Impartiality) สื่อมวลชนจะต้องเปิดใจให้กว้าง สะท้อนความคิดเห็นที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้มีการเสนอข้อเท็จจริงและความเห็นที่ขัดแย้งกัน ต้องไม่นำความรู้สึกส่วนตัวหรืออคติเข้ามาเกี่ยวข้องในการประเมินประเด็นข่าว

๓. เหตุร้ายและเรื่องกระทบจิตใจ (Harm and Offence) BBC มุ่งที่จะทำหน้าที่สะท้อนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลกตามความเป็นจริง แต่ก็ต้องพยายามสร้างความสมดุล ระหว่างสิทธิในการทำหน้าที่แพร่ภาพและกระจายเสียง กับความเหมาะสม ในการให้บริการ เพราะ BBC ต้องมีความรับผิดชอบในการปกป้องผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุร้าย และปฏิบัติหน้าที่อยู่ในกรอบของความสมดุล

๔. ความเป็นธรรมกับทุกฝ่ายและความยินยอม (Fairness, Contributors and Consent) BBC จะต้องให้เป็นธรรมเสมอหน้าแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นข่าว ทั้งผู้ให้ข่าวและผู้ชม

๕. สิทธิส่วนบุคคล (Privacy) นักข่าวและผู้จัดรายการของ BBC จะต้องเคารพสิทธิส่วนบุคคล สิทธิภายในครอบครัว พยายามไม่ล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลต่าง ๆ หากมีความจำเป็น ก็ต้องมีเหตุผลอันควรและได้รับอนุมัติจากบรรณาธิการอาวุโสก่อน

๖. การรายงานข่าวอาชญากรรมและพฤติกรรมต่อต้านสังคม (Reporting Crime and Anti Social Behavior) BBC จะต้องแน่ใจว่าได้ยึดแนวทางและพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำของเรา และหลีกเลี่ยงการขัดขวางการทำงานของเจ้าหน้าที่

๗. กรณี ที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (Children and Young People as Contributors) BBC ต้องระมัดระวังในกรณีที่เนื้อหาการรายการมีความเกี่ยวข้องกับผู้ที่เป็เด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องในฐานะใด จะต้องปกป้องสวัสดิการของเด็กและเยาวชน

๘. การเมือง นโยบายสาธารณะ และการสำรวจประชามติ (Politics, Public Policy and Polls) ตามปกติแล้วรัฐบาลจะเป็นแหล่งข่าวหลักของสื่อมวลชน แต่ความคิดเห็นของพรรค

การเมืองอื่นก็ต้องถูกนำเสนอให้ประชาชนได้รับทราบด้วย การใช้ภาษาที่ถูกต้องตรงประเด็น คำนึงถึงความเที่ยงตรงและเป็นกลาง

๙. สงคราม ก่อการร้าย และภาวะฉุกเฉิน (War, Terror and Emergencies) BBC มีความรับผิดชอบพิเศษต่อประเทศอังกฤษและผู้บริโภคสื่อนานาชาติด้วย เมื่อมีการรายงานข่าวเรื่องความขัดแย้ง สงคราม การก่อการร้าย และการวางแผนการก่อการร้าย รวมทั้งเหตุฉุกเฉิน ซึ่งประชาชนจำนวนมากทั่วโลกสามารถติดตามข่าวสารและข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรงจาก BBC ได้

๑๐. ศาสนา (Religion) ต้องมีความเคารพในสิทธิมนุษยชน ความรู้ผิดรู้ชอบ และศาสนา

๑๑. ความซื่อตรงต่อจรรยาบรรณและความเป็นอิสระจากผลประโยชน์ภายนอก (Editorial Integrity and Independence from External Interests) BBC มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในประเทศอังกฤษและทั่วโลก เพราะองค์กรยึดมั่นในหลักจรรยาบรรณ และเป็นอิสระจากการแทรกแซงทางการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์

๑๒. ความขัดแย้งของผลประโยชน์ (Conflicts of Interest) กรณีความขัดแย้งของผลประโยชน์หรือผลประโยชน์ทับซ้อน เข้ามาเกี่ยวข้องและมีผลต่อความน่าเชื่อถือ ความเป็นอิสระ และความมีมาตรฐาน ผู้บริโภคสื่อของ BBC ต้องเชื่อมั่นได้ว่าการตัดสินใจของ BBC ไม่ได้รับอิทธิพลจากผลประโยชน์ภายนอกแรงกดดันทางการเมืองหรือทางธุรกิจ

๑๓. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) BBC ต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชนผู้บริโภคสื่อด้วยการเปิดเผย โปร่งใส และตรงไปตรงมา^{๒๖}

๒.๓ สภาพปัญหาและสาเหตุการละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชนไทย

ในยุคที่สื่อมวลชนมีความเป็นธุรกิจมากขึ้น สำนักของการทำหน้าที่สื่อมวลชน คือการทำให้ความจริงให้ปรากฏเริ่มจางหายไป ตามยุคสมัยของทุนนิยมเต็มรูปแบบ เราจึงได้สัมผัสกับการนำเสนอข้อมูลข่าวสารมีความไม่เป็นธรรม นำเสนอเนื้อหาไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง ใส่ความเห็นในข่าว เนื้อหาภาพข่าวความรุนแรง มีปรากฏในสื่อบ่อยครั้ง การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ สภาพปัญหาเหล่านี้ยังคงมีอยู่ต่อเนื่อง ซึ่งอาจมาจากหลายปัจจัย เช่น สื่อมีปริมาณเพิ่มขึ้น เกิดการแข่งขันกันอย่างรุนแรง สื่อเน้นความอยู่รอดทางธุรกิจ มีการแทรกแซงทางการเมือง กลุ่มทุนทางธุรกิจให้ความสนใจด้านจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพสื่อน้อยลง ทั้งด้วยปัจจัยภายนอกบีบบังคับ และปัจจัยภายในองค์กรที่ต้องมุ่งเน้นการดำเนินธุรกิจเพื่อความอยู่รอดท่ามกลางการถูกภัยคุกคามจากเทคโนโลยี (Disruptive Technologies) รวมถึงความไม่เข้มงวดใน

^{๒๖} ศิริวรรณ อนันต์โท และสันทัต ทองรินทร์, “จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน”, รายงานวิจัย, หน้า ๘๕-๘๗.

การกำกับดูแลตนเองในองค์กรสื่อ ปัญหาเหล่านี้กำลังถูกวิพากษ์วิจารณ์ในวงกว้างถึงผลที่จะตามมากระทบต่อสังคมโดยรวม จึงเป็นเรื่องที่น่ายกย่องศึกษาสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาการละเมิดจริยธรรมเหล่านั้น

๒.๓.๑ สภาพปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชนไทย

จากการศึกษาเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชนไทย พบว่าปัญหาทางจริยธรรมของสื่อมวลชนที่มีผลกระทบต่อสังคม ปฏิเสธไม่ได้ว่ามาจากการทำหน้าที่ในการนำเสนอเนื้อหาข่าว โดยปัญหาจริยธรรมด้านเนื้อหาข่าวที่พบได้แก่ ๑. ประเด็นการนำเสนอเนื้อหาที่ส่งเสริมการพนันในเนื้อหาข่าวประเภทกีฬา รวมถึงเนื้อหาโฆษณา ที่อาศัยช่องว่างจริยธรรมวิชาชีพนำเสนอข่าวข้ามหลักการ ๒. การแทรกความคิดเห็นลงในข่าว โดยเฉพาะข่าวการเมืองที่มีความซับซ้อน ๓. การนำเสนอภาษาอคติ เช่น การใช้ภาษาที่มีลักษณะเหยียดหยามพิพากษาลงโทษ ๔. นำเสนอภาพข่าวเร้าอารมณ์ ภาพลามก หนังสือพิมพ์เลือกนำเสนอเพื่อดึงดูดสายตาผู้อ่าน แต่ทั้งสองประเด็นนี้เป็นปัญหาเชิงจริยธรรม ๕. นำเสนอคอลัมน์ประเภทดวง ความเชื่อ โชคชะตา เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นเรื่องไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ แต่ผู้รับสารให้ความสนใจมาก ซึ่งหากมากเกินไปจะเข้าข่ายมอมเมาประชาชน ๖. โฆษณาจำนวนมากเป็นโฆษณาแฝง โฆษณาแบบ Advertorial ทำให้ผู้อ่านเชื่อว่าเป็นเนื้อหาจากกองบรรณาธิการ ซึ่งตามหลักจริยธรรมสื่อจะต้องแยกให้ชัดเจน ระหว่างเนื้อหาโฆษณากับเนื้อหาของกองบรรณาธิการ ไม่สมควรฉกฉวยความรู้ไม่เท่าทันของผู้อ่านมาใช้ในเชิงธุรกิจ^{๒๗}

ชยพล สุทธิโยธิน^{๒๘} กล่าวเกี่ยวกับลักษณะการทำผิดจริยธรรมของสื่อมวลชนไว้หลายประการดังนี้

๑. การโกหกและหลอกลวง เสนอข่าวสารข้อมูลที่ไม่จริง
๒. การเสแสร้งแกล้งทำเป็นไม่รู้แล้วเสนอข่าวไปทั้ง ๆ ที่รู้
๓. การบิดเบือน แต่งเติมข่าวสารข้อมูลให้ผิดเพี้ยนไปจากความจริง
๔. การเสนอความจริงเพียงครึ่งเดียว ทั้ง ๆ ที่รู้ความจริงทั้งหมด หรือรู้ความจริงทั้งสองด้านแต่เสนอเพียงด้านเดียว
๕. การสร้างเหตุการณ์เทียม สร้างเหตุการณ์ให้เหมือนจริง ไม่เท็จแต่ไม่จริง

^{๒๗} อังธิดา ลัมป์ปัทมปาณี, “ปัญหาอุปสรรคของการใช้จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชนและทางสร้างสรรค์ความเป็นไปได้”, ใน **จริยธรรมสื่อ (Media Ethics) หลักแนวคิด ทฤษฎี และกรณีศึกษา**, รวบรวมจัดพิมพ์โดย สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์, ๒๕๕๘): ๑๔๙.

^{๒๘} ชยพล สุทธิโยธิน, **จริยธรรมสื่อสารมวลชน** ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายและจริยธรรม ดานนิติศาสตร์ หน่วยที่ ๑-๗, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๙), หน้า ๕-๗.

- ๖. การละเมิดสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่นจนเกินความจำเป็น
- ๗. การซ้ำเติมผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม
- ๘. การอคติลำเอียง เสนอข่าวไปตามความเชื่อ หรือความรู้สึกของตน ทั้ง ๆ ที่ผิด

จริยธรรม

- ๙. การไม่เที่ยงธรรมไม่เที่ยงตรง เสนอข่าวเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
- ๑๐. การมีผลประโยชน์ทับซ้อน สื่อมวลชนมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสาร

นั้น ๆ

- ๑๑. การมีสัมพันธ์ฉันชู้สาวกับแหล่งข่าว
- ๑๒. การซื้อช่องอาชญากรรม การเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนบางครั้งกลายเป็นการซื้อช่องอาชญากรรมโดยไม่รู้ตัว

๑๓. การแต่งเรื่อง นำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมาสร้างเป็นเรื่องราว โดยมีข้อเท็จจริงเพียงบางส่วนเท่านั้น

๑๔. การพาดหัวข่าวเกินจริง

๑๕. การสถาปนาบุคคลให้เป็นวีรบุรุษ การกระทำบางอย่างซึ่งเป็นปกติธรรมดา แต่สื่อมวลชนบางคนเห็นว่าเป็นเรื่องใหญ่ก็นำเสนอเป็นข่าวใหญ่ยกย่องจนเกินเหตุ

๑๖. การขยายความจริงให้ใหญ่กว่าความเป็นจริง

๑๗. การทำข่าวให้เป็นละคร เพื่อให้มีสีสันเร้าใจ

๑๘. การอนุมานเอาเอง บางครั้งได้ข้อมูลมาไม่ครบถ้วน แต่มีเวลาไม่พอ จึงสันนิษฐานเอาเอง

๑๙. การลงความเห็น การเสนอข่าวของวิทยุและโทรทัศน์ใช้รูปแบบการเล่าข่าว โดยนำข่าวจากหนังสือพิมพ์รายวันมาพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์ตามทัศนะของตนเอง บางครั้งก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้ที่ถูกกล่าวหา

๒๐. ความคลาดเคลื่อนของสื่อ สื่อมวลชนมีหน้าที่ต่อสู้เพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่บางครั้งสื่อก็คำนึงถึงความปลอดภัยของตนเอง ทำให้ต้องยอมจำนนต่ออำนาจรัฐ อำนาจเงิน จนเกิดความไม่เชื่อมั่นในวิชาชีพของตนเอง

๒๑. การขาดความเมตตาธรรมของสื่อ สื่อบางคนเห็นความสุขของตนยิ่งกว่าของประชาชน เห็นแก่ผลประโยชน์ โดยไม่สนใจว่าทำให้สังคมเสื่อมเสีย ทำให้เสนอข่าวคลาดเคลื่อนต่อความเป็นจริง

๒๒. การยึดภาพฝังใจ เช่น คนดีก็เป็นคนดีตลอด ทำให้ละเลยต่อการตรวจสอบข้อเท็จจริงในปัจจุบัน จึงเป็นเหตุให้เกิดความผิดพลาดได้

ขณะเดียวกัน มีผลการศึกษาเนื้อหาในส่วนภาษาพาดหัวข่าว (Headline) ในประเด็นการ ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และพาดหัวแบบตัดสินพิพากษาโดยสื่อ เช่น สาวใช้เริ่ดคุณฉกรรจ์ หมดอรามา จับ ๖ ทรชนหนีแกม ส.ว.สันหลังหะคว่ำ พ.ร.บ.คตง. ขวางจารุวรรณ ฯลฯ การใช้คำสรรพนามเรียกคน เช่น หน้าเหลี่ยม ห้อย เด็กห้อย มือบแดงถ้อย เด็กเนวิน ฯลฯ การใช้คำกริยาที่เร้าอารมณ์ เช่น พล่าน พาล โอ้ เจดหัว กะชวก กร่าง โม่ แกล้งแย้ แหวะ โต่เดือด ชบอ กปรืดแตก ลากไส้ ฯลฯ ซึ่งคำเหล่านี้ล้วนมีอคติ แต่สื่อใช้กันอย่างแพร่หลาย ขณะเดียวกัน ยังมีประเด็นจริยธรรมในเรื่องการแทรกความคิดเห็นในข่าว เช่น พาดหัวข่าว เจ้าตัวดันพล่าน ยังสร้างความปั่นป่วนในชาติไม่รู้จักจบสิ้น ดีหน้า เสรีเล่าความเท็จ, น้องเขยยอดกตัญญูคาบข่าวมาบอก, ปานนายกรัฐมนตรีนึกที่ ๒^{๒๙}

จักรกฤษ เพิ่มพูล กล่าวถึงประเด็นปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ได้แก่ การรายงานข่าวที่มีผลกระทบต่อบุคคลอื่น มาจากการเขียนเนื้อหาข่าวและความนำ หรือการใช้ภาพประกอบ ที่สร้างความเจ็บปวดให้ผู้เคราะห์ร้ายที่ตกเป็นข่าว ขณะเดียวกัน ยังมีเรื่องของอคติส่วนตัวของนักข่าว เพราะบางครั้งนักข่าวมีความเชื่อ หรือทัศนคติในเรื่องต่าง ๆ แตกต่างจากเนื้อหาในข่าว หรือความรู้สึกไม่พอใจแหล่งข่าวส่งผลต่อการนำเสนอข่าวที่มีผลกระทบต่อบุคคลอื่น^{๓๐}

ทั้งนี้ เรื่องสิทธิส่วนบุคคล (Right to Privacy) นั้น เป็นเรื่องคาบเกี่ยวระหว่างกฎหมาย และจริยธรรม บ่อยครั้งที่บุคคลสาธารณะ หรือผู้มีชื่อเสียง เช่น ดารา นักแสดง ศิลปิน นักร้อง นักการเมือง ถูกนักข่าวเฝ้าติดตามเสนอข่าวในแง่มุมต่าง ๆ อยู่เสมอ แม้ว่าข่าวนั้นจะไม่เกิดประโยชน์สาธารณะก็ตาม อย่างไรก็ตามมีปัญหาว่าความเป็นบุคคลสาธารณะนั้นควรได้รับความคุ้มครองความเป็นส่วนตัวเพียงใด เพราะเป็นที่เข้าใจกันทั่วไปว่า บุคคลสาธารณะย่อมมีความเป็นส่วนตัว (privacy) น้อยลง แต่โดยหลักจริยธรรมแล้วบุคคลเหล่านี้ก็ยังคงได้รับความคุ้มครอง ดังนั้นสื่อมวลชนต้องยึดถือหลักการรายงานข่าวด้วยความรับผิดชอบทางจริยธรรม โดยต้องแยกให้ออกระหว่างขอบเขตสิทธิส่วนบุคคลกับสิทธิในการรับรู้ของประชาชน

สดศรี เฝ้าอินจันทร์ อดีตคณบดีคณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กล่าวใน “ห่วงจริยธรรมสื่อฯ ถดถอย” เนื้อหาสะท้อนถึงสภาพปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชนโดยแบ่งเป็น ๓ ยุค กล่าวคือยุคแรก ๒๕๔๐-๒๕๔๔ เป็นยุคที่มีเสรีภาพแบ่งบานเพราะรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๔๐ ยุคนี้มีความพยายามดูแลกำกับกันเอง มีจิตวิญญาณมุ่งมั่น ไม่เสนอข่าวหรือเนื้อหาที่เป็นการขัดต่อข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรม ต่อมาเป็นยุคกลาง ๒๕๔๘-๒๕๕๗ เป็นยุคแห่งการแบ่งสีเสื้อทางการเมือง

^{๒๙} อังธิดา ลัมป์ปัทมปาณี, จริยธรรมสื่อ (Media Ethics) หลักแนวคิด ทฤษฎี และกรณีศึกษา, ๑๕๐-๑๕๑.

^{๓๐} จักรกฤษ เพิ่มพูล, “กรณีศึกษาด้านจริยธรรมสื่อมวลชน”, อ้างใน คู่มือการสอนวิชากฎหมาย สื่อมวลชนและวิชาจริยธรรมสื่อมวลชน, รวบรวมจัดพิมพ์โดยศูนย์ศึกษากฎหมายและนโยบายสื่อมวลชน, (กรุงเทพมหานคร: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๔๗.

มีความขัดแย้ง การชุมนุมประท้วง สื่อมีการแบ่งข้างแบ่งข้าง ส่วนหนึ่งเพราะอุดมการณ์ทางการเมือง ส่วนหนึ่งเพราะอำนาจรัฐอำนาจทุนที่ครอบงำ มีการร้องเรียนการทำงานของสื่อที่บกพร่องทางจริยธรรมไปยังองค์กรสื่อต่าง ๆ จำนวนมาก และยุคปัจจุบัน ๒๕๕๗ เป็นต้นมา เป็นยุคสิทธิเสรีภาพภายใต้ คสช. ยุคนี้มีปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี มีกลุ่มทุนใหม่ ๆ เข้ามาในธุรกิจสื่อ ยุคที่สื่อสิ่งพิมพ์มองเห็นวันล้มหายตายจาก สื่อส่วนใหญ่ล้วนละเลยจริยธรรมในการรายงานข่าว เช่น การละเมิดสิทธิเด็ก ละเมิดสิทธิมนุษยชน ในขณะที่ คสช. ก็พยายามออกกฎหมายมากำกับสื่อ ในส่วนของสภากาหนดังกล่าวก็ยังคงถูกเปรียบเปรยว่าเป็นสภาเสือกระดาก องค์กรสื่อจึงต้องทบทวนการใช้กลไกที่จะให้สื่อดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี รวมทั้งผู้บริหารสื่อต้องเคร่งครัดให้การประกอบวิชาชีพสื่อเป็นไปตามข้อบังคับจริยธรรม ^{๓๑}

ในประเด็นปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนมีการศึกษาไว้ส่วนมากจะเน้นศึกษาสื่อหนังสือพิมพ์ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมประเด็นศึกษาที่เกี่ยวข้องดังนี้

ศรีลักษณ์ ศิลป์ ศึกษาเรื่อง “ปัญหาทางด้านจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอข่าวอาชญากรรม” ผลวิจัยพบว่านักหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ได้ให้ความเห็นว่า มีปัญหาในการนำเสนอข่าวอาชญากรรม ได้แก่ การนำเสนอรายละเอียดของผู้ตกเป็นข่าว และภาพในคดีทางเพศ นักหนังสือพิมพ์เห็นว่าในแง่การปฏิบัติจริง ไม่สามารถปฏิบัติตามเกณฑ์ที่วางไว้ เนื่องจากการแข่งขันกับหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น และผู้บริโภคเองก็ให้การยอมรับในลักษณะการนำเสนอแบบนั้น จึงทำให้นักหนังสือพิมพ์ไม่ได้ตระหนักในสิทธิส่วนบุคคลของผู้ตกเป็นข่าวมากนัก ^{๓๒}

การทำงานของสื่อมวลชนที่เปลี่ยนไปในปัจจุบัน อำนาจการตัดสินใจในการเลือกการนำเสนอเนื้อหาข่าวสาร มีอิสระน้อยลง ต้องดำเนินการตามนโยบายของนายทุนที่คำนึงถึงผลกำไรมากกว่าอื่นใด อำนาจทุนจึงมีอิทธิพลต่อการทำงานในหน้าที่ของบรรณาธิการข่าวมากกว่าอดีต เนื้อหา ข่าวสาร ให้ความสำคัญกับการรับรู้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ของประชาชนน้อยลง ^{๓๓}

^{๓๑} สดศรี เผ่าอินจันทร์, “ท่วงจริยธรรมสื่อฯ ถดถอย”, **จดหมายเหตุ**, ปีที่ ๒๐ (กันยายน-ตุลาคม ๒๕๖๐): ๗.

^{๓๒} ศรีลักษณ์ ศิลป์, “ปัญหาทางด้านจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอข่าวอาชญากรรม”, **วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต**, (คณะนิเทศศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙).

^{๓๓} ขนิษฐา เทพจร, “เทคโนโลยีไปไกล อุตสาหกรรมข่าวกลายเป็นขยะกองโต อภิวัฒน์สื่อยุคใหม่ต้องเน้นสาระเชิงลึกมากกว่าเรตติ้ง”, **วันนักข่าว ๕ มีนาคม ๒๕๕๘ อภิวัฒน์สื่อ Media Revolution**, (มีนาคม ๒๕๕๘): ๙๙-๑๐๐.

วัชร จิรฐิติกาลกิจ ศึกษาเรื่อง “ผลกระทบของการนำเสนอข่าวข่มขืนในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยรายวันที่มีต่อผู้ข่มขืน ผู้ถูกข่มขืน และผู้อ่านสะท้อนจริยธรรมของหนังสือพิมพ์”^{๓๔} พบว่าความตระหนักเกี่ยวกับการนำเสนอภาพผู้ถูกข่มขืนของหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ มีลักษณะไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง รองลงมา มีลักษณะการนำเสนออย่างเป็นกลาง ส่วนภาพนำเสนอเหมาะสมและเหมาะสมอย่างยิ่งจะพบจำนวนน้อย ด้านการนำเสนอข้อมูลของผู้ถูกข่มขืน หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับอายุมากที่สุด รองลงมาคือ ชื่อสมมติ การศึกษา ภูมิลำเนา ชื่อและนามสกุลจริง ชื่อบิดา ผู้ใกล้ชิดที่อยู่อาศัย อาชีพ การศึกษา ในขณะที่สถานที่ ศึกษาจะให้ความสำคัญน้อยที่สุด ส่วนทิศทางการนำเสนอส่วนใหญ่จะเป็นกลาง รองลงมา คือ ทิศทางลบ ขณะที่ข่าวทิศทางบวกจะพบในจำนวนน้อย ข่าวข่มขืนบางส่วนหมิ่นเหม่ต่อการละเมิดจริยธรรม มีความตระหนักถึงจริยธรรมในการนำเสนอข่าวข่มขืนอยู่ในระดับต่าง ๆ โดยพิจารณาตามเกณฑ์ดังนี้ ๑. ภาพผู้ถูกข่มขืน พบว่าหนังสือพิมพ์ภาษาไทยรายวันมีความตระหนักถึงจริยธรรมระดับต่ำสุด ๒. ทิศทางการนำเสนอข่าวข่มขืน พบว่าหนังสือพิมพ์ภาษาไทยรายวันมีความตระหนักถึงจริยธรรมระดับปานกลาง ๓. ค่าเฉลี่ยโดยรวมความคิดเห็นของผู้อ่าน พบว่า หนังสือพิมพ์ภาษาไทยรายวันมีความตระหนักถึงจริยธรรมระดับปานกลาง

กมลชนก รุจิวัฒนพงศ์ ศึกษาเรื่อง “ปาปาราชชีกับประเด็นจริยธรรมในการนำเสนอภาพแอบถ่ายของบุคคลมีชื่อเสียงในสื่อสิ่งพิมพ์”^{๓๕} พบว่า รูปแบบ เนื้อหาภาพข่าวแอบถ่ายจากหนังสือพิมพ์และนิตยสาร ส่วนใหญ่ภาพแอบถ่ายเป็นภาพชุดในหน้าบันเทิง เน้นถ่ายภาพดารานักแสดงในการทำภารกิจในอิริยาบถส่วนตัวและในสถานที่สาธารณะ เนื้อหาของข่าวใช้ภาษาส่อเสียดเกินจริง กลุ่มช่างภาพและบรรณาธิการ มีทัศนคติว่าสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลสาธารณะจะลดน้อยลงเมื่อเขาปรากฏตัวในที่สาธารณะ กฎหมายที่ใช้อยู่ไม่มีประสิทธิภาพพอ และเห็นว่าองค์กรทางวิชาชีพ โดยเฉพาะสมาคมต่าง ๆ ของกลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพ ยังไม่มีบทบาทในการควบคุมตนเอง

นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาของศิริวรรณ อนันต์โท และสันทัต ทองรินทร์^{๓๖} ได้กล่าวไว้ในจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนว่า จริยธรรมของสื่อมวลชนมีปัญหามากขึ้น เกิดจากการมีองค์กรสื่อเพิ่มขึ้น ปัญหาจากผู้ประกอบการและผู้ปฏิบัติภายใต้ระบบทุนนิยม มีการแทรกแซงทางการเมือง การขาดความรู้ด้านจริยธรรมของผู้ปฏิบัติ การขาดความเคร่งครัดในการกำกับดูแลตนเอง และปัญหา

^{๓๔} วัชร จิรฐิติกาลกิจ, “ผลกระทบของการนำเสนอข่าวข่มขืนในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยรายวันที่มีต่อผู้ข่มขืน ผู้ถูกข่มขืน และผู้อ่านที่สะท้อนจริยธรรมของหนังสือพิมพ์”, วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐).

^{๓๕} กมลชนก รุจิวัฒนพงศ์, “ปาปาราชชีกับประเด็นจริยธรรมในการนำเสนอภาพแอบถ่ายของบุคคลมีชื่อเสียงในสื่อสิ่งพิมพ์”, วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรบัณฑิต, (คณะนิเทศศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๓๖} ศิริวรรณ อนันต์โท และสันทัต ทองรินทร์, จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน, หน้า ๔๓-๔๗.

ด้านทุนนิยมมักมีความเชื่อมโยงไปถึงการที่สื่อถูกแทรกทางการเมือง หรือมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการเมืองด้วย ซึ่งบางกรณีเป็นเรื่องแยกกันไม่ขาด เพราะต่างพึ่งพากันเพื่อผลประโยชน์ตอบแทนซึ่งกันและกัน จึงมีส่วนทำให้จริยธรรมสื่อมวลชนลดลงได้ อย่างไรก็ตาม ความเคร่งครัดในการกำกับดูแล ถือได้ว่าเป็นประเด็นหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับจริยธรรม ทั้งนี้ขึ้นกับหน่วยงาน องค์กรสื่อ ผู้ประกอบการ หรือเจ้าของว่าจะให้ความสำคัญกับจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรมากน้อยเพียงใด

บุปผา บุญสมสุข, อาณิก ทวีชาชาติ และอรรถธญา พิกุลพารุ่งโรจน์ ศึกษาวิจัยเรื่อง “เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมสื่อมวลชนไทย”^{๓๗} ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชน อยู่ที่คนทำสื่อ หรือผู้ผลิตสื่อ โดยผู้ผลิตสื่อที่เป็นนักวิชาชีพ จะมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักการแนวคิด กระบวนการทำงาน รวมถึงกรอบจริยธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชนมากกว่าผู้ผลิตสื่อที่ไม่ใช่นักวิชาชีพ โดยปัจจัยที่ทำให้การตัดสินเชิงจริยธรรมของผู้ผลิตสื่อไม่เป็นไปตามหลักจริยธรรมวิชาชีพ พบได้ ใน ๖ ปัจจัย คือ

๑. ปัจจัยด้านบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

๒. ปัจจัยด้านหลักการแนวคิด วิชาชีพสื่อมวลชนเปลี่ยนไป ผู้ผลิตสื่อมีอาชีพคาดหวังผลในทางธุรกิจมากกว่าประโยชน์สาธารณะ

๓. ปัจจัย ด้านกระบวนการทำงานสื่อ โดยเฉพาะสื่อที่ไม่มีกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ ไม่มีการตรวจสอบ ไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา

๔. ปัจจัยด้านเจ้าของและวัฒนธรรมองค์กรสื่อ บางองค์กรไม่ได้ให้ความสำคัญ เรื่องจริยธรรม แต่เน้นเรื่องผลกำไรทางธุรกิจเป็นหลัก

๕. ปัจจัยด้านทัศนคติระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยเฉพาะทัศนคติด้านลบของผู้ผลิตสื่อ ที่มีต่อผู้รับสารที่เป็นประชาชนทั่วไป

๖. ปัจจัยด้านการกำกับดูแลและการควบคุมสื่อ สื่อไม่สามารถกำกับดูแลกันเองได้ ส่วนผู้รับสารในสังคมไทยก็ยังไม่เข้มแข็งพอ

สุภาภรณ์ ศรีดี และไพบุลย์ คะเชนทรพรรค์ ได้กล่าวในรายงานการวิจัยเรื่อง “ความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายและจริยธรรมของสื่อมวลชนท้องถิ่น”^{๓๘} สรุปได้ว่า โดยภาพรวมสื่อมวลชน

^{๓๗} บุปผา บุญสมสุข อาณิก ทวีชาชาติ อรรถธญา พิกุลพารุ่งโรจน์, “เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมสื่อมวลชนไทย”, รายงานวิจัย, (สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ: สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

^{๓๘} สุภาภรณ์ ศรีดี, ไพบุลย์ คะเชนทรพรรค์, “ความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายและจริยธรรมของสื่อมวลชนท้องถิ่น”, รายงานวิจัย, (สภาการหนังสือพิมพ์กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, ๒๕๕๘) หน้า ๒๑-๒๒.

ท้องถิ่น ยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชนค่อนข้างน้อย โดยเข้าใจว่า การประพฤติปฏิบัติกันมาเป็นสิ่งถูกต้อง ไม่ผิดจริยธรรม เช่น การรับซองเป็นค่ารถค่าน้ำมันไม่ถือว่าผิดจริยธรรม เพราะเข้าใจว่าไม่มีผลต่อการนำเสนอข่าวทั้งแง่บวกและแง่ลบ รวมทั้งกรณีได้รับของรางวัล ของขวัญ ราคาแพงจากแหล่งข่าว ก็สามารถรับได้ หรือการที่สื่อมวลชนพูดว่า “ต้องระมัดระวังไม่ตกเป็นเครื่องมือของนักการเมืองและผู้มีอิทธิพล” แต่ในความเป็นจริงสื่อมวลชนรายเล็ก ๆ ซึ่งอ้างว่ามีรายได้น้อยไม่มีสวัสดิการ จึงจำเป็นต้องรับค่าตอบแทนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติหน้าที่

สมหมาย ปาริจฉัตต์ ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการกำกับดูแลกันเองของหนังสือพิมพ์ วิเคราะห์ความเป็นไปได้ในสังคมไทย” ผลการศึกษาสรุปว่า การควบคุมกันเองด้วยความสมัครใจโดยกลไกสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร การจะผลักดันให้สำเร็จได้ต้องประกอบด้วยเงื่อนไขหลายประการ คือ นักหนังสือพิมพ์ต้องควบคุมตนเองเป็นเบื้องต้น ผู้ประกอบการ สมาคมวิชาชีพ สถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐและองค์กรประชาชน ต้องทำความเข้าใจถึงปรัชญาและวิธีการในการควบคุมกันเอง ประสานการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างจริงจัง^{๓๙}

เป็นที่น่าสังเกตว่า การศึกษาของ สมหมาย ปาริจฉัตต์ แม้ว่าจะเป็นการศึกษาวิจัยมาเป็นเวลานานกว่า ๑๐ ปี แต่ผลของการวิจัยยังคงมีความทันสมัย เนื่องจากกลไกการกำกับดูแลด้านจริยธรรมยังไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก หลักการโดยรวมยังคงเดิมคือการกำกับดูแลกันเอง จะมีปรับเปลี่ยนบ้างในข้อบังคับบางส่วนแต่โครงสร้างหลัก ๆ ยังเหมือนเดิม

จากข้อมูลที่ประจักษ์ดังกล่าวทำให้เห็นถึงสภาพปัญหาการทำงานของสื่อมวลชน มีทั้งสภาพปัญหาด้านการนำเสนอเนื้อหา (content) บิดเบือนข้อเท็จจริง มีโฆษณาแฝงมี Advertorial ที่เขียนคล้ายกับข่าว สก๊อปข่าว บางครั้งผู้อ่านแยกแยะได้ยาก จึงเป็นการไม่บอกความจริงกับผู้บริโภคสื่อ เป็นการให้หลงเชื่อว่าเป็นข่าว แท้จริงเป็นโฆษณา ตลอดจนการนำเสนอเนื้อหาหมอมเมา และเนื้อหาที่นำไปสู่การเลียนแบบ การนำเสนอเนื้อหาในลักษณะนี้ ก็เพื่อหวังผลทางธุรกิจ แต่ละเลยผลกระทบเชิงสังคม และการแข่งขันรุนแรงทำให้มีการตรวจสอบความถูกต้องน้อยลง รวมถึงมีการละเมิดสิทธิผู้อื่น และยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชนค่อนข้างน้อย โดยเข้าใจว่า การประพฤติปฏิบัติกันมาเป็นสิ่งถูกต้อง ไม่ผิดจริยธรรม

ปัจจุบัน ภูมิทัศน์สื่อ (Media landscape) เปลี่ยนไปจากเทคโนโลยีการสื่อสารที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ในยุคดิจิทัล เกิดภาวะสื่อหลอมรวม ระหว่างสื่อสารโทรคมนาคม อินเทอร์เน็ต และเทคโนโลยีภาพและเสียง หรือบรอดแคสต์ติ้ง ที่มีแพลตฟอร์ม (Platform) สื่อ ทั้งทีวี วิทยุ หนังสือพิมพ์

^{๓๙} สมหมาย ปาริจฉัตต์, “พัฒนาการการควบคุมกันเองของน.ส.พ.: วิเคราะห์ความเป็นไปได้ในสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓).

สื่อออนไลน์ โซเชียลมีเดียหลากหลาย จนเกิดภาวะที่เรียกว่า Technology Disruption เกิดสื่อใหม่ที่ส่งผลกระทบกับสื่อเก่าที่กำลังอยู่ในภาวะต้องปรับตัวครั้งใหญ่ องค์กรสื่อมุ่งเอาตัวรอดจากการเปลี่ยนแปลง โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรน้อยลง ไม่มีเวลาอบรมบ่มเพาะ หล่อหลอมปลูกจิตสำนึกความเป็นวิชาชีพสื่อมวลชน ทำให้จิตวิญญาณความเป็นสื่อมวลชนลดน้อยลง ประกอบกับภาวะการแข่งขันที่รุนแรงในธุรกิจสื่อ สื่อกลายเป็นอุตสาหกรรม องค์กรสื่อไม่สามารถกำกับดูแลพฤติกรรมของบุคลากรด้านการสื่อข่าวได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงานในสนามข่าว ที่มุ่งเน้นความรวดเร็วในการนำเสนอ อันเนื่องมาจากเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้เกิดสื่อออนไลน์จำนวนมาก ซึ่งการแข่งขันรุนแรงเช่นนี้ ทำให้ขาดความยั้งคิดในการนำเสนอ ไม่คำนึงถึงเรื่องจริยธรรมในการนำเสนอข้อมูล และละเลยต่อความรับผิดชอบต่อสังคม ส่งผลกระทบตามมานานัปการ

อภิศักดิ์ ธนเศรษฐกร กรรมการผู้จัดการและผู้อำนวยการบริหารช่องรายการ TNN 24 ได้ให้ความเห็นเรื่องบุคลากรในแวดวงสื่อมวลชนว่า นักข่าวปัจจุบันต่างจากในอดีต คนรุ่นเดิมจะทุ่มเทกับงานข่าวอยู่ในสายเลือด ต้องซื่อสัตย์ อดทน เรียนรู้ตลอดเวลา ทำข่าวแบบเจาะลึกรักษาผลประโยชน์ของประชาชน ในยุคสมัยนี้ การนำเสนอข่าวของทั้งนักข่าว บรรณาธิการข่าว นำเสนอข่าวตามกระแสมากเกินไป ยังขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวม “จึงอยากให้สื่อสร้างสรรค์เนื้อหาที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น ทำหน้าที่สื่ออย่างแท้จริง เป็นหมาเฝ้าบ้าน ปกป้องผลประโยชน์ของชาติของส่วนรวม”^{๔๐}

อดีตมี “ครูคนข่าว” มีแบบอย่างให้ยึดเป็นแม่แบบหลายคน สุภา ศิริมานนท์ คนต้นแบบจริยธรรมของนักข่าว บรรณาธิการ อิศรา อมันตกุล ซึ่งเป็นทั้งนักเขียนนักหนังสือพิมพ์ที่เป็นนักต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคม ยึดมั่นจรรยาบรรณของนักหนังสือพิมพ์โดยไม่ยอมผ่อนตามแรงกดดันจากภายนอก ทั้งจากธุรกิจและการเมือง เมื่อถึงยุคแท่นพิมพ์ถูกล่ามโซ่หลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำรัฐประหารในปี ๒๕๐๑ แล้วจับกุมนักหนังสือพิมพ์และสั่งปิดหนังสือพิมพ์จำนวนมาก อิศรา และนักหนังสือพิมพ์หัวก้าวหน้าหลายคนในยุคนั้นถูกจับกุมด้วยข้อหาหมิ่นการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์^{๔๑}

อิสรา อมันตกุล ได้รับการยกย่องว่า เป็นตัวอย่างของนักหนังสือพิมพ์ที่ดี เป็นแบบฉบับแห่งจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ที่แท้จริง ขณะที่ทุกวันนี้วงการสื่อสารมวลชนได้เปลี่ยนไปเป็นการลงทุนที่หวังผลตอบแทนทางธุรกิจมากกว่าภารกิจการเป็นผู้ตรวจสอบสังคมเพื่อประโยชน์สาธารณะ

^{๔๐} อภิศักดิ์ ธนเศรษฐกร, “สื่อเดิม...สื่อใหม่ พักชะในวิชาชีพและความท้าทายด้านจริยธรรม”, รายงานประจำปี ๒๕๕๙, (สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, ๒๕๕๙): ๖๘-๗๐.

^{๔๑} สารานุกรม (๙ เม.ย.๕๖), “อิสรา อมันตกุล”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.sarakadee.com [๙ ต.ค. ๖๐].

ความคาดหวังที่จะมีนักข่าว บรรณาธิการ ที่ยึดอุดมการณ์ มีจิตวิญญาณสื่อมวลชนนั้นมันน้อยลง ความมีจิตวิญญาณสื่อมวลชน คือ เป็นผู้มีความเป็นอิสระในการทำหน้าที่อย่างกล้าหาญ ไม่ยอมสยบให้ความไม่ถูกต้องและอำนาจที่ไม่เป็นธรรมต่าง ๆ มุ่งมั่นในอุดมการณ์ของวิชาชีพ โดยผลิตผลงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน ทั้งในด้านสาระความรู้ สารประโยชน์ หรือสารบันเทิง

ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในจริยธรรมที่ถูกต้อง และอาจกล่าวได้ว่า ความรู้ความเข้าใจในเรื่องจริยธรรมสื่อมวลชนมีความแตกต่างกันไปตามตัวบุคคล หรือองค์กรที่สังกัด สื่อมวลชนบางคนมีจิตสำนึกได้เองว่าอะไรควรไม่ควร หรือบางองค์กรมีความมุ่งมั่นที่จะทำหน้าที่เพื่อส่วนรวมก็จะปลูกฝังบุคลากรกองบรรณาธิการให้มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในกรอบจริยธรรมที่องค์กรกำหนด ขณะที่องค์กรวิชาชีพเอง ไม่มีกลไกที่ดีพอในการกำกับดูแลกันเอง ส่งผลให้การกำกับดูแลกันเองไม่ได้ผลเท่าที่ควร

จากการศึกษาที่กล่าวมาเกี่ยวกับสภาพปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชน ผู้วิจัยสรุปจำแนกสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนไทยได้ ๓ ประการสำคัญ ได้แก่ ๑. ปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว ๒. ปัญหาการขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน ๓. ปัญหาด้านการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน

๑. ปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว ประกอบด้วย ๕ ด้าน ได้แก่ ๑. การนำเสนอเนื้อหาบิดเบือนข้อเท็จจริง ๒. ใส่ความเห็นในข่าวทำให้ข่าวเอนเอียง ๓. ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ๔. นำเสนอเนื้อหาไร้สาระ เกินจริง มอมเมา ๕. นำเสนอเนื้อหาไม่เหมาะสม นำไปสู่การเลียนแบบ

๒. ปัญหาการขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน การแข่งขันที่รุนแรง ส่งผลต่อวัฒนธรรมองค์กรสื่อบางองค์กรไม่ได้ให้ความสำคัญ เรื่องจริยธรรม แต่เน้นเรื่องผลกำไรทางธุรกิจ คำนึงถึงความเป็นสื่อมวลชนที่ต้องรับผิดชอบต่อผลประโยชน์สาธารณะค่อนข้างน้อย ประกอบกับปัจจุบัน ภูมิทัศน์สื่อ (Media landscape) เปลี่ยนไปจากเทคโนโลยีการสื่อสารที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ในยุคดิจิทัล เกิดภาวะสื่อหลอมรวม ระหว่างสื่อสารโทรคมนาคม อินเทอร์เน็ต และเทคโนโลยีภาพและเสียง หรือ บรอดแคสต์ติ้ง ที่มีแพลตฟอร์ม สื่อ ทั้ง ทีวี วิดีโอ หนังสือพิมพ์ สื่อออนไลน์ โซเชียลมีเดียหลากหลาย จนเกิดภาวะที่เรียก ว่า Technology Disruption เกิดสื่อใหม่ที่ส่งผลกระทบกับสื่อเก่าที่กำลังอยู่ในภาวะต้องปรับตัวครั้งใหญ่ องค์กรสื่อมุ่งเอาตัวรอดจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรน้อยลง ไม่มีเวลาอบรมบ่มเพาะ ปลูกจิตสำนึกความเป็นวิชาชีพสื่อมวลชน ทำให้จิตวิญญาณความเป็นสื่อมวลชนลดน้อยลง ประกอบกับภาวการณ์แข่งขันที่รุนแรงในธุรกิจ สื่อกลายเป็นอุตสาหกรรม องค์กรสื่อไม่สามารถกำกับดูแลพฤติกรรมของบุคลากรได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งเน้นความรวดเร็วในการนำเสนอมากกว่าความถูกต้องแม่นยำ

๓. ปัญหาด้านการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน การกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนอาศัยกลไกการกำกับดูแลตนเอง โดยไม่มีกฎหมายรองรับ ตลอดจนมีปัญหาเชิงโครงสร้างของสภาวิชาชีพ จึงไม่สามารถกำกับดูแลความประพฤติของสื่อมวลชนให้เกิดประสิทธิภาพตามความคาดหวังของสังคม และมีอำนาจกำกับได้เฉพาะสื่อมวลชนที่เป็นสมาชิกเท่านั้น ประกอบกับการมีองค์กรสื่อมากขึ้น ไม่สามารถควบคุมได้ทั่วถึง การขาดความรู้ด้านจริยธรรม การไม่มีเกณฑ์การตัดสินด้านจริยธรรมที่ชัดเจน การขาดความเคร่งครัดในการกำกับดูแลกันเองขององค์กรสื่อและองค์กรวิชาชีพ รวมถึงการที่มีสื่อมวลชนจำนวนเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่ยังขาดองค์กรวิชาชีพกำกับดูแล ทำให้สื่อมวลชนเหล่านี้ไม่มีแนวทางการกำกับดูแลกันเองที่ชัดเจน จริงจัง นับว่าเป็นช่องว่างทำให้เกิดการละเมิดจริยธรรม

๒.๓.๒ สาเหตุการละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชนไทย

ที่มาและสาเหตุการละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชนไทย มีหลายสาเหตุ มีทั้งเหตุผลทางธุรกิจ การแข่งขันที่รุนแรง ความไม่เข้มงวดของการกำกับดูแลกันเอง และอื่น ๆ อีกหลายประการเกี่ยวกับประเด็นนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบสาเหตุสำคัญ ๆ ของการละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชนดังต่อไปนี้

๑. ความกดดันให้ได้มาซึ่งกำไร บริษัทที่ดำเนินธุรกิจสื่อสารมวลชนมีการกำหนดยอดขายหรือกำไรไว้ รวมถึงต้องรับผิดชอบต่อพนักงานและผู้ถือหุ้น จึงกระทำทุกวิถีทางเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และเมื่อตกอยู่ในภาวะการแข่งขันที่รุนแรงจะต้องเอาตัวรอด อาจนำไปสู่การดำเนินงานที่ขาดจริยธรรม โดยเฉพาะบริษัทที่มีปัญหารายได้หรือประสบภาวะการขาดทุนจนต้องหันไปหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้มีรายได้มาหล่อเลี้ยงบริษัท แม้จะเป็นวิธีที่ผิดจริยธรรมบ้าง ก็จำเป็นต้องทำ

๒. ผลประโยชน์ส่วนตัวและความเห็นแก่ตัว กิเลส ความโลภ และผลประโยชน์ส่วนตัว ล้วนเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาทางจริยธรรมทั้งสิ้น มีนักธุรกิจสื่อสารมวลชนจำนวนไม่น้อยเห็นประโยชน์ของตนเป็นสำคัญไม่สนใจความเดือดร้อนของผู้อื่น มุ่งแสวงหากำไร เช่น สิ่งพิมพ์ลามก ภาพยนตร์ลามก ใส่ความผู้อื่น วิวาห์วิจารณ์แบบลำเอียง โฆษณาเป็นเท็จเกินความจริง เป็นต้น รวมทั้งเอาเปรียบสาธารณชนมุ่งความมั่งคั่งร่ำรวยของตน^{๔๒}

สอดคล้องกับ พิระ จิรโสภณ กล่าวว่า ปัจจุบันสื่อผลิตสื่อเพื่อประโยชน์ส่วนตนเพื่อความอยู่รอดเป็นหลัก ซึ่งมาจากการเปลี่ยนแปลงการเติบโตทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม เทคโนโลยี

^{๔๒} จินตนา บุญบังการ, *จริยธรรมทางธุรกิจ*, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘),

ที่มีอยู่ตลอดเวลา สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้กระบวนการกล่อมเกลாதองศาทางสังคม ไม่สามารถปลูกจิตสำนึกทางด้านจริยธรรมให้กับมนุษย์ได้ ผู้ผลิตสื่อก็เช่นกัน^{๔๓}

๓. ภาวะด้านเศรษฐกิจของสื่อมวลชน ความเป็นทุนขนาดใหญ่เข้ามาลงทุนหวังผลตอบแทนทางธุรกิจ เป็นเม็ดเงินกำไรมากจนเกินไป โดยคำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะเป็นส่วนน้อย การนำเสนอข่าวเข้าข้างผู้สนับสนุนหรือสปอนเซอร์เกินไปจนกลายเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ

จากการศึกษาของ วัฒน ภูวทิศ ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทเชิงจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ ในการรายงานข่าวสารหน้า ๑ ในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย”^{๔๔} พบว่า มูลเหตุสำคัญที่ทำให้ นักหนังสือพิมพ์ละเมิดจริยธรรมในการรายงานข่าวสารหน้าหนึ่ง มาจาก โฆษณาที่ลงในหนังสือพิมพ์ ภาวะด้านเศรษฐกิจของนักหนังสือพิมพ์ และความไม่เข้มงวดของข้อบังคับทางจริยธรรมวิชาชีพ

๔. การไม่มีเกณฑ์และมาตรฐานทางจริยธรรมที่ชัดเจนและไม่ให้ความสำคัญกับจริยธรรมเท่าที่ควร

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการไม่มีเกณฑ์ด้านจริยธรรมที่ชัดเจนนั้น เนื่องมาจากผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชนไม่ให้ความสำคัญกับหลักเกณฑ์ด้านจริยธรรม การยึดแนวคิดในเรื่องการกำกับดูแลกันเอง การไม่มีกฎหมายรองรับและขาดสมาคมวิชาชีพเข้ามาดูแล รวมถึงการขาดความใส่ใจด้านจริยธรรมอย่างจริงจังขององค์กรสื่อ

จากการศึกษาของ ศิริวรรณ อนันต์โท, สันทัด ทองรินทร์ ได้ศึกษาเรื่อง “จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนในประเด็น สภาพการบังคับใช้จริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน” พบว่า มี ๒ กรณี คือ กรณีที่สื่อมวลชนต่าง ๆ เป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพอยู่แล้ว และกรณีที่ยังไม่ได้เป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ กรณีที่สื่อมวลชนเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพอยู่แล้ว พบว่าเมื่อสมาชิกไม่ปฏิบัติตามจริยธรรม ก็จะมีการฟ้องร้อง ร้องเรียน และจะมีการสอบสวน แต่ส่วนใหญ่ไม่อาจควบคุมกันเองได้ หรือยังมีความหละหลวมไม่จริงจัง รวมถึงการมีความสัมพันธ์และเกรงใจกันเองในวงการ จึงยังทำให้สื่อมวลชนยังมีการทำผิดจริยธรรม หรือยังไม่ให้ความสำคัญกับจริยธรรมมากเท่าที่ควร กฎกติกาขององค์กรวิชาชีพมีพร้อมรอบด้านแต่ปัญหาอยู่ที่การบังคับใช้ไม่มีประสิทธิภาพ องค์กรวิชาชีพจึงกลายเป็นเสือกระดาษ ไม่มีอำนาจสิทธิ์ ส่วนกรณีสื่อมวลชนไม่ได้เป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพ โดยเฉพาะสื่อที่เกิดขึ้นใหม่ที่ยังไม่มีองค์กรรับผิดชอบกำกับดูแล ซึ่งในภาพรวมอาจส่งผลกระทบต่อสังคมได้มาก ยังคงมีการปล่อยให้เป็นไปตามดุลพินิจของผู้ประกอบการสื่อเอง ซึ่งยังไม่มีมาตรฐานทางจริยธรรมใด ๆ ยึด

^{๔๓} บุปผา บุญสมสุข อานิก ทวีชาติ และอรรถญา พิกุลพารุ่งโรจน์, “เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมสื่อมวลชนไทย”, รายงานวิจัย, หน้า ๑๐๐.

^{๔๔} วัฒน ภูวทิศ, “บทบาทเชิงจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ ในการรายงานข่าวสารหน้า ๑ ในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย”, วิทยารักษ์เชียงใหม่, ปีที่ ๑๕ (๑ ตุลาคม ๒๕๕๖-มีนาคม ๒๕๕๗): ๙๘-๑๐๖.

ปฏิบัติ ทั้งที่ในความเป็นจริง แม้สื่อมวลชนจะอ้างเสรีภาพ แต่เสรีภาพของสื่อมวลชนจะต้องมีขอบเขต เสรีภาพต้องควบคู่กับความรับผิดชอบ ซึ่งปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่าสื่อไม่ใช่กระบอกเสียงของประชาชน เช่นในอดีต สื่อเป็นเพียงเครื่องมือของกลุ่มทุนเจ้าของสื่อหรือเครือข่าย ประชาชนไม่มีโอกาสไป เกี่ยวข้องอะไร^{๔๕}

จินตนา ต้นสุวรรณนนท์ ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการขาดความรับผิดชอบต่อทาง จริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ในมุมมองของนักหนังสือพิมพ์^{๔๖} ผลวิจัยพบว่า ความคลุมเครือของ ปัญหาจริยธรรมและปัจจัยอันเกิดจากธรรมชาติในการดำเนินงานของหนังสือคือข้อจำกัดด้านเวลา ปัจจัยด้านมาตรการและกลไกในการตรวจสอบดูแลกันเองไม่มีประสิทธิภาพ และยังมีปัจจัยมาจาก ผู้อ่านด้วย

๒.๓.๓ วิธีการกำกับดูแลจริยธรรมของสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน

วิชาชีพสื่อมวลชน มีการกำกับดูแล ควบคุมจริยธรรม ในรูปแบบการกำกับดูแลกันเอง (Self Regulation) ไม่มีกฎหมายรองรับ เมื่อสื่อละเมิดจริยธรรม จะใช้มาตรการขอความร่วมมือ ตักเตือน และใช้มาตรการทางสังคม (Social Sanction) โดยการควบคุมกันเองดังกล่าว แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับองค์กรสื่อ และระดับองค์กรวิชาชีพ

ในระดับองค์กรสื่อ ผู้บริหารสื่อในแต่ละองค์กร ได้กำหนดบทบัญญัติจริยธรรมว่าด้วยความ รับผิดชอบต่อวิชาชีพสื่อมวลชน (Code of Conduct) เป็นกฏข้อบังคับ ในการกำกับดูแล พฤติกรรมบุคลากร โดยเฉพาะบรรณาธิการบริหาร บรรณาธิการข่าว หัวหน้าข่าวและผู้สื่อข่าว มีระบุ ไว้เกี่ยวกับการละเมิด Code of Conduct จะถูกลงโทษโดยการตักเตือน การตัดเงินเดือน การสั่งพัก งาน และหากเป็นกรณีร้ายแรง เช่น รับอำมสินจ้าง โฆษถึงชั้นไล่ออก เป็นต้น

ในระดับองค์กรวิชาชีพ มีองค์กรวิชาชีพหลัก ทำหน้าที่กำกับดูแลจริยธรรม ได้แก่ สภา การหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (The National Press Council of Thailand) มีหน้าที่กำกับดูแลสื่อ สิ่งพิมพ์ทุกแขนง และสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย (The News Broadcasting Council of Thailand) มีหน้าที่กำกับดูแลสื่อวิทยุ และโทรทัศน์

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ทำหน้าที่ตรวจสอบและควบคุมกันเอง เป็นการกำกับดูแล เฉพาะสมาชิกที่เป็นองค์กรสื่อ โดยไม่มีกฎหมายรองรับ เพราะหากมีกฎหมายมาเกี่ยวข้อง จะต้อง มีอำนาจรัฐ และการเมือง เข้ามาแทรกแซง อันจะทำให้สื่อขาดอิสระในการนำเสนอข้อเท็จจริง การ กำกับดูแลกันเอง มีธรรมนูญ ข้อบังคับ และแนวปฏิบัติ สมาชิกสภาการหนังสือพิมพ์ต้องให้สัตยาบัน

^{๔๕} ศิริวรรณ อนันต์โท สันทัด ทองรินทร์, *จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน*, หน้า ๕๗.

^{๔๖} จินตนา ต้นสุวรรณนนท์, “ปัจจัยที่มีผลต่อการขาดความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรมของ นักหนังสือพิมพ์ในมุมมองของนักหนังสือพิมพ์”, *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

เนื้อหาสาระสำคัญ คือ การยึดมั่นในข้อเท็จจริง ไม่เสนอข่าวโดยมโนคติ ไม่เสนอข่าวเลื่อนลอย ไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ฯลฯ มีระบบการรับเรื่องร้องเรียน โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับเรื่องร้องเรียนเพื่อพิจารณาปัญหาข้อร้องทุกข์จากผู้เสียหายอันเกิดจากการกระทำของสื่อสิ่งพิมพ์ รวมถึงเว็บไซต์ข่าวของหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ด้วย หากสื่อละเมิดจริยธรรมจะถูกลงโทษโดยการตักเตือน ตำหนิ และให้ประกาศคำวินิจฉัยต่อสาธารณชน เพื่อเป็นการลงโทษทางสังคม ยกตัวอย่างการร้องเรียนจากผู้บริโภคสื่อ กรณี นายรัฐขทรัพย์ นิชิคำ กรรมการผู้จัดการบริษัท ชูโอ เซ็นโก (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) ร้องเรียนเรื่องจรรยาบรรณของหนังสือพิมพ์บางกอกทูเดย์ โดยนายรัฐขทรัพย์ ร้องเรียน อังคณา ในคอลัมน์ “อังคณา Bangkok Biz” เผยแพร่ข่าวและบทความ กระทบต่อชื่อเสียง มติที่ประชุมพิจารณาแล้วเห็นว่าหนังสือพิมพ์บางกอกทูเดย์มิได้เป็นสมาชิกสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ จึงมีมติให้ส่งหนังสือแจ้งให้ผู้ร้องเรียนทราบ ว่า สภาการหนังสือพิมพ์ ไม่มีอำนาจในการตรวจสอบหนังสือพิมพ์บางกอกทูเดย์ เนื่องจากไม่ใช่องค์กรสมาชิก จึงไม่สามารถรับคำร้องเรียนได้ ซึ่งเป็นข้อด้อยของการกำกับดูแลในลักษณะนี้ คือ กำกับดูแลได้เฉพาะสมาชิกเท่านั้น

องค์กรวิชาชีพหลักอีกองค์กรหนึ่งที่ทำหน้าที่กำกับดูแลจริยธรรม คือ สภาวิชาชีพข่าววิทยุโทรทัศน์ไทย มีหลักการในการดูแลตนเองโดยระบบสมาชิกมี ๒ ประเภท คือ สมาชิกก่อตั้ง ได้แก่ ผู้บริหาร เจ้าของ ลงนามบันทึกเจตนารมณ์ตามข้อบังคับของสภาวิชาชีพข่าววิทยุโทรทัศน์ไทย มีกรรมการสภาวิชาชีพข่าววิทยุโทรทัศน์ไทย จำนวน ๑๙ คน มาจาก ๒ กลุ่ม คือ ผู้ประกอบวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ ๑๒ คน แบ่งเป็นเจ้าของหรือผู้บริหาร เลือกกันเอง ๔ คน บรรณาธิการหรือ ผู้แทนเลือกกันเอง ๔ คน และผู้ปฏิบัติและผู้ทำงานด้านข่าวในสังกัดสมาชิก ๔ คน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาอาชีพกฎหมาย วิชาการด้านวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ สหิมนุชชน เทคโนโลยีสารสนเทศ เด็ก สตรี หรือผู้ด้อยโอกาส องค์กรคุ้มครองผู้บริโภค และองค์กรวิชาชีพอื่น รวม ๗ คน มีหลักการกำกับดูแลตนเอง ไม่แตกต่างกันกับของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ อาจมีรายละเอียดตามลักษณะของสื่อ วิทยุและโทรทัศน์ บ้าง โดยเรื่องหลัก ๆ ที่มักถูกร้องเรียน ได้แก่ การไม่อ้างอิงแหล่งที่มาของการนำภาพมาออกอากาศ การนำเสนอข่าวในรายการโทรทัศน์ในลักษณะดราม่า หรือใส่ความเห็นลงไปในช่วง จนเกิดการลำเอียงในการนำเสนอ เป็นต้น

จะเห็นว่า การกำกับดูแลสื่อ ด้วยระบบการดูแลตนเอง เป็นการให้เสรีภาพกับสื่อมวลชน เพื่อไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของรัฐบาล พรรคการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ แต่ไม่สามารถลงโทษผู้ละเมิดจริยธรรมให้ชัดหลาบได้ และหากองค์กรสื่ออื่นไม่เป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพ สภาวิชาชีพก็สามารถเข้าไปกำกับดูแลได้ การควบคุมกันเอง ในลักษณะดังกล่าวยังมีจุดอ่อน ทั้งในเรื่องของคณะกรรมการจรรยาบรรณ เป็นสื่อมวลชนด้วยกันเอง อาจมีข้อครหาเรื่องความไม่เป็นกลาง และในกรณีที่สื่ออื่น ๆ ไม่ได้เป็นสมาชิกของสภาการหนังสือพิมพ์หรือสภาวิชาชีพวิทยุโทรทัศน์ ก็จะไม่

สามารถดำเนินการสอบสวนเรื่องจริยธรรมได้ ซึ่งในช่วงที่ผ่านมา องค์การกำกับดูแลกันเองนี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า เป็นการตรวจสอบกันเองโดยไม่มีหลักการ ไม่มีระบบที่ดีพอ เป็น “เสือกระดาษ”

ในบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไป การควบคุมกันเอง อาจไม่ได้ผลเต็มที่ เนื่องจากถูกกลุ่มทุนธุรกิจ การเมือง เข้ามามีกำหนดการทำงานของสื่อวิชาชีพมากเกินไปอีกด้วย จนบางครั้งทำให้ขาดอิสรภาพ เสรีภาพ เพราะต้องคำนึงถึงด้านธุรกิจ สังคมจึงตั้งคำถามถึงความน่าเชื่อถือ ทำให้ขณะนี้วงการสื่อมวลชนต้องเข้าสู่กระบวนการปฏิรูปเพื่อฟื้นฟูมาตรฐานทางจริยธรรมให้กลับคืนมาอีกครั้ง

โดยรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา มีการจัดตั้ง คณะกรรมการการปฏิรูปประเทศ ด้านสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศขึ้น และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๐^{๔๗}

คณะกรรมการชุดนี้ มีองค์ประกอบทั้งภาครัฐ เอกชนผู้ประกอบการสื่อมวลชน นักวิชาชีพ นักวิชาการ ผู้บริโภคสื่อ ครบทุกภาคส่วน และได้เริ่มวางกรอบการปฏิรูปสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยวางภารกิจพัฒนาการทำงานของสื่อทุกประเภทให้มีเสรีภาพบนรากฐานของจรรยาบรรณและความรับผิดชอบต่อสังคมตามหลักของธรรมาภิบาล เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน ตลอดจนวางแนวทางในการรณรงค์ให้ผู้ผลิต ผู้บริโภคข่าวสารทั้งบนพื้นที่สื่อมวลชนและบนพื้นที่ดิจิทัล สำนึกของความรับผิดชอบต่อสังคมมีจริยธรรม

๒.๔ สรุป

จากการศึกษาในบทนี้ ผู้วิจัยสรุปประเด็นหลักจริยธรรมของสื่อมวลชน สภาพปัญหาและสาเหตุการละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชน รวมถึงวิธีการกำกับดูแลจริยธรรมสื่อมวลชนไทยในปัจจุบันดังนี้

หลักจริยธรรมสื่อมวลชน ประกอบด้วย ๑) ต้องนำเสนอข้อเท็จจริง ด้วยความถูกต้อง ปราศจากอคติ ลำเอียง ไม่นำเสนอข่าวเลื่อนลอย ปราศจากแหล่งที่มา ๒) ต้องแยกข้อเท็จจริง และความเห็น ไม่สอดแทรกความคิดเห็นลงในข่าว ๓) ยึดหลักความสมดุลและเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ๔) ต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ ๕) เคารพสิทธิส่วนบุคคล และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ๖) ไม่นำเสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามก อนาจาร หรือน่าหวาดเสียว ๗) หลีกเลี่ยงการใช้คำไม่สุภาพ ประทุษวาจา ๘) ละเว้นอำิสสินจ้าง และประโยชน์ทับซ้อน ๙) ต้องไม่โฆษณาแอบแฝงและทำให้เกิดความหลงเชื่อในสิ่งมกมาย

^{๔๗} พระราชบัญญัติจัดตั้งการพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๐, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๔ ตอนพิเศษ ๒๐๕ ง.

สำหรับสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชน ประกอบด้วย ๑) สภาพปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว ๒) สภาพปัญหาการขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน ๓) สภาพปัญหาด้านการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน

ส่วนสาเหตุการละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชนไทย มีที่มาและมีหลายสาเหตุ ทั้งเหตุผลทางธุรกิจ การแข่งขันที่รุนแรง ความไม่เข้มงวดของการกำกับดูแลตนเอง และอื่น ๆ อีกหลายประการเกี่ยวกับประเด็นนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบสาเหตุสำคัญ ๆ ของการละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชนดังต่อไปนี้ (๑) ความกดดันให้ได้มาซึ่งความอยู่รอดทางธุรกิจ (๒) ผลประโยชน์ส่วนตัวและความเห็นแก่ตัว (๓) การไม่มีเกณฑ์และมาตรฐานทางจริยธรรมที่ชัดเจนและไม่ให้ความสำคัญกับจริยธรรมเท่าที่ควร (๔) ภาวะด้านเศรษฐกิจของสื่อมวลชน

บทที่ ๓

หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย

ในบทนี้เป็นการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย ซึ่งจากการศึกษาสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนในบทที่ ๒ พบประเด็นปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนที่สำคัญประกอบด้วย ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ปัญหาการนำเสนอเนื้อหาข่าว ๒) ปัญหาการขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน ๓) ปัญหาการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน ในบทนี้เป็นการศึกษาข้อมูลหลักพุทธธรรมจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ตำราและเอกสาร กำหนดตามปัญหาข้างต้นโดยมีหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมตามรายละเอียดดังนี้

๓.๑ หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว

๓.๑.๑ หิริโอตตปปะ

หลักธรรมสำหรับการประยุกต์ใช้กับสื่อมวลชนคือธรรมคัมภีร์ ๒ อย่าง คือ หิริโอตตปปะ^๑ หิริ คือ ความละอายต่อบาป และโอตตปปะ คือ ความกลัวบาป โดยผู้ที่ทำหน้าที่สื่อมวลชนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยคุณธรรม ๒ อย่างนี้ จะช่วยสร้างจริยธรรมในวิชาชีพสื่อสารมวลชนไทย ในความละอายที่จะคิดจะพูด หรือจะกระทำความชั่ว โดยคำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสม คนในสังคมควรยกย่องผู้กระทำความดีมีศีลธรรม และตำหนิผู้ประพฤติชั่ว ในสังคมก็จะสงบร่มเย็น ผู้วิจัยจึงขอเสนอเนื้อหาของหิริโอตตปปะไว้ดังนี้

๑. ความหมายของหิริโอตตปปะ

ในความหมายของหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมเพื่อให้เป็นผู้ที่มีความดีงาม ละเว้นในการทำบาปหรือการทำความชั่วก็ไม่เกิด ไม่กระทำความชั่วที่ทำให้สังคมเกิดความเสื่อมอยู่ร่วมกันก่อให้เกิดความสุขร่มเย็น เพื่อให้เห็นถึงความหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอถึงความหมายดังต่อไปนี้

^๑ อ.ทก. (ไทย) ๒๐/๙/๖๓.

ในพระไตรปิฎกได้ให้ความหมายว่า หิริ หมายถึง ความอายบาป และโอตตปปะ หมายถึง ความกลัวบาป^๒

ในอรรถกถาให้ความหมายว่า หิริมีความรังเกียจบาปเป็นลักษณะ โอตตปปะมีความเกรงบาปเป็นลักษณะ^๓

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของหิริและโอตตปปะ ว่า ธรรมที่ช่วยให้โลกมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เดือดร้อนและสับสนวุ่นวาย หิริ คือความละอาย, ละอายใจบาป ละอายต่อการทำความชั่ว โอตตปปะ คือความกลัวบาป เกรงกลัวต่อความชั่ว^๔

พระธรรมเมธาภรณ์ (ระแบบ ฐิตญาโณ) ได้ให้ความหมายว่า หิริ ความละอายแก่ใจในการทำบาป โอตตปปะ ความสะดุ้งกลัวต่อผลแห่งบาป ธรรมทั้งสองประการนี้เป็นโลกपालธรรม คือธรรมที่รักษาคัมภีร์ครองโลก คือหมู่สัตว์ให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขตามสมควร เรียกว่าเป็นโลกपालธรรมแล้ว ยังถือว่าเป็น เทวธรรม คือธรรมที่จะสร้างคนให้เป็นเทพบุตรเทพธิดา ด้วยร่างกายที่เป็นมนุษย์^๕

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายว่า หิริและโอตตปปะเป็นหลักของโลกบาลธรรม ธรรมคัมภีร์ครองโลก ด้วยการที่มนุษย์ต้องฝึกการควบคุมใจมนุษย์ตนเองไว้ให้อยู่ในความดี มิให้ละเมิดศีลธรรม และให้อยู่กันเกิดความเรียบร้อยสงบสุข^๖

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของหิริโอตตปปะว่า ความละอายบาปและความเกรงกลัวบาป ความละอายใจ^๗

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความหมายของหิริโอตตปปะ หิริ หมายถึงความละอายใจในการทำ ความชั่วทำผิดต่อหลักศีลธรรม ละเมิดกฎหมายของบ้านเมือง แสดงให้เห็นว่าหิริเป็นการให้บุคคลละเว้นจากการทำความชั่วทุกอย่าง ส่วนความหมายของโอตตปปะ หมายถึงความกลัวต่อการทำบาป เกรงต่อผลของการทำความชั่ว เกรงกลัวต่อผลในการทำความผิดศีลธรรม กลัวต่อผลของความชั่วทุกอย่างในการคัมภีร์ครองโลก เพราะหิริ ช่วยให้เว้นในความชั่ว ละอายที่จะทำ ส่วนโอตตปปะ ช่วยให้คนกลัวที่

^๒ อก.ทุก. (ไทย) ๒๐/๘/๖๙.

^๓ ม.ม.อ. (ไทย) ๑๙/๑๑.

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม, ๒๕๕๘), หน้า ๒๖.

^๕ พระธรรมเมธาภรณ์ (ระแบบ ฐิตญาโณ), **พระพุทธศาสนาปริทรรศน์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๖๖-๗๑

^๖ พุทธทาสภิกขุ, **บวช ๓ เดือน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐-๒๕.

^๗ ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๓๓๘.

จะทำความผิด ไม่กระทำสิ่งใดที่ทำให้สังคมเกิดความเสื่อม และธรรมทั้งสองข้อนี้ ได้ชื่อว่าเป็นโลกบาลธรรม ทุกคนอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข โลกก็เกิดสันติสุขร่มเย็น

๒. ลักษณะของหิริโอตตปปะ

จากการศึกษาความหมายของหิริโอตตปปะ ทำให้ได้เข้าใจในความหมายของหิริโอตตปปะ หิริ มีความหมาย ในความละอายใจ ในการทำความชั่วผิดต่อหลักศีลธรรม เว้นจากการทำความชั่วทุกอย่าง ส่วนความหมายของโอตตปปะ หมายถึงความกลัวต่อการทำบาป เกรงต่อผลของการทำความชั่ว ในการคุ้มครองโลกได้นั้น เพราะหิริ ช่วยให้เว้นในความชั่ว ละอายที่จะทำ ส่วนโอตตปปะ ช่วยให้คนกลัวที่จะทำความผิดและควรละเว้นความผิด โดยธรรมทั้งสองข้อนี้ ได้ชื่อว่าเป็นโลกบาลธรรม ทุกคนอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขการที่มนุษย์อยู่กันในโลกนี้ได้เป็นปกติสุข เพราะภายในจิตใจของคนเรา ต้องมีหิริโอตตปปะอยู่ถึงแม้จะไม่มากนักก็ตาม พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นว่าเป็นโลกบาลธรรม คือ ธรรมที่คุ้มครองโลก เพื่อไม่ให้ใครผู้ใดเดือดร้อนจนเกินไป หากว่าแต่ละคนมีหิริโอตตปปะได้สมบูรณ์ โลกใบนี้ก็จะกลายเป็นสวรรค์ เพราะมีธรรมทั้งสองประการนี้ เพื่อให้เห็นถึงลักษณะของหิริและโอตตปปะให้มีความเข้าใจถึงลักษณะให้มากยิ่งขึ้น มีปรากฏใน พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ สุกกธัมมสูตร สุกกธัมมสูตร ว่าด้วยธรรมฝ่ายขาว

ภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะเหตุที่สุกกธรรม ๒ ประการนี้ ยังคุ้มครองโลกอยู่ ฉะนั้นจึงยังปรากฏให้รู้ว่าหญิงนี้เป็นมารดา หญิงนี้เป็นน้ำ หญิงนี้เป็นป่าหญิงนี้เป็นภรรยาของอาจารย์หรือหญิงนี้เป็นภรรยาของครู พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเนื้อความดังกล่าวมานี้แล้ว ในพระสูตรนั้นจึงตรัสคาถาประพันธ์ดังนี้ว่า หากสัตว์เหล่าใดไม่มีหิริโอตตปปะในกาลทุก เมื่อสัตว์เหล่านั้น ก็ชื่อว่าปราศจากสุกกธรรมเป็นผู้เข้าถึงชาติและมรณะ ส่วนสัตว์เหล่าใดเข้าไปตั้งหิริและโอตตปปะไว้โดยชอบสัตว์ เหล่านั้นมีพรหมจรรย์องงาม สงบมีภพใหม่สิ้นไปแล้ว แม้เนื้อความนี้ พระผู้มีพระภาคก็ตรัสไว้แล้ว ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้แล้ว^๔

จากข้อความในสุกกธัมมสูตรพระสูตร แสดงให้เห็นถึงธรรมเป็นโลกบาล คือธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองโลกทั้งมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย และยังแยกให้เห็นถึงความแตกต่างจากสัตว์ทั่วไปในด้านพฤติกรรม การกระทำความชั่วระหว่างมนุษย์และสัตว์ทั่วไป แต่ในขณะเดียวกันในการมีหิริและโอตตปปะ ๒ ประการนี้ เป็นเครื่องคุ้มครองรักษาโลกทั้งมนุษย์และสัตว์ให้อยู่ร่วมกัน แต่หากไม่มีธรรมฝ่ายขาว ๒ อย่างนี้ ก็จะไม่มีความเกี่ยวเนื่องกันของเครือญาติ ความเป็นสัตว์สังคม ความเป็นแม่ เป็นน้ำ เป็นป่า เป็นภรรยาของอาจารย์ หรือว่าเป็นภรรยาของครูเกิดขึ้นได้

หลักธรรมในหิริโอตตปปะ ถือเป็นธรรมรักษาคู่มือครองโลกทั้งคนและสัตว์ ทำให้โลกเกิดสันติ ทำให้คนเราอยู่กันอย่างสงบสุขในสังคม เพราะธรรมขาวทั้ง ๒ ประการ ทำให้เกิดความรักต่อกันในหมู่มนุษย์ ความเคารพกันเหมือนเป็นหมู่ญาติ ไม่มีความประพฤติดี ๆ เหมือนเหล่าสัตว์ป่าทั้งหลาย การ

^๔ ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๔๒/๓๙๐.

กระทำอันเป็นการลุแก่อำนาจในทางเพศระหว่างชายหญิง การลวนลามทางเพศ นอกจากนี้ในอรรถกถา ได้มีการกล่าวถึง การมีใจที่มีหิริโอตตปปะ ในความละอายแก่ใจ ความเกรงกลัวต่อบาป เป็นเหตุให้ศีลขาดศีลไม่บริสุทธิ์ เมื่อทุกคนมีธรรมประจำใจเกิดขึ้นในใจ เป็นปัจจัยให้มีวิถีชีวิตดีขึ้น ไม่มีความทุกข์กายทุกข์ใจไม่ก่อความเดือดร้อนต่อกัน ในความละอายแก่ใจ ความเกรงกลัวต่อบาป มีปรากฏในอรรถกถามัชฌิมนิกาย ปัญจสุทนี จริยสูตรว่าด้วยจริยธรรมคัมภีร์ครองโลก

คำว่า ย่อมคัมภีร์ครองโลก ย่อมทรง คือดำรงได้แก่รักษาโลกไว้ ความว่ามารดาผู้ให้กำเนิดในโลกนี้ ไม่พึงปรากฏด้วยอำนาจความเป็นผู้นำเคารพและน่ายำเกรงว่า หญิงผู้นี้เป็นมารดาของเรา สัตว์เหล่านี้ย่อมไม่รู้ด้วยอำนาจความเป็นผู้นำเคารพและน่ายำเกรงว่า หญิงผู้เป็นมารดา หรือว่าเป็นของเรา ย่อมปฏิบัติในสิ่งที่ตนได้อาศัยเกิดขึ้นนั่นเอง เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเมื่อจะทรงเปรียบเทียบกับ จัตุรัสพระดำรัส เหมือนพวกแพะ แกะ^๙

จากข้อความในอรรถกถา หลักหิริและโอตตปปะเป็นหลักของโลกบาลธรรม ธรรมคัมภีร์ครองโลก ด้วยการที่มนุษย์ต้องฝึกการควบคุมใจมนุษย์ตนเองไว้ให้อยู่ในความดี มิให้ละเมิดศีลธรรม และให้อยู่กันเกิดความเรียบร้อยสงบสุข คือหิริ เป็นการให้บุคคลจงละเว้นจากการทำความชั่วทุกอย่าง ส่วนโอตตปปะ คือเป็นสิ่งที่ต้องกลัวต่อการทำบาป เกรงต่อผลของการทำความชั่วทำความผิดต่อศีลธรรม ที่มีความชั่วทุกอย่าง แสดงให้เห็นว่าบุคคลทั้งหลายมีความละอายและเกรงต่อบาป ที่เป็นหลักเตือนใจตนเอง เมื่อคิดที่จะลงมือทำบาปทั้งปวง เป็นหลักการกระตุ้นเตือน เมื่อประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ผิด สิ่งที่เป็นอกุศล หากมีหลักธรรมทั้งสองประการนี้อยู่ประจำใจมีสำนึกและละการกระทำนั้นเสีย เป็นจริยธรรมที่ควรกระทำในการประกอบอาชีพในหน้าที่ของตน

ในหลักหิริและโอตตปปะเป็นหลักของมนุษย์ต้องฝึกการควบคุมใจมนุษย์ตนเองไว้ให้อยู่ในความดี หิริ เป็นการให้บุคคลจงละเว้นจากการทำความชั่วทุกอย่าง ส่วนโอตตปปะ คือเป็นสิ่งที่ต้องกลัวต่อการทำบาป เกรงต่อผลของการทำความชั่ว นอกจากนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวอธิบายถึงหิริและโอตตปปะ หิริความละอายแก่ใจ คือละอายต่อการทำความชั่ว^{๑๐} โอตตปปะ ความกลัวบาป ความเกรงกลัวต่อทุจริต ความเกรงกลัวความชั่วเหมือนกลัวอริพิน ไม่อยากเข้าใกล้พยายามหลีกเลี่ยงให้ห่างไกล^{๑๑} ถือว่าเป็นธรรมที่แสดงให้เห็นว่าเป็นจริยธรรมที่ควรมีในหน้าที่ของตน

กล่าวโดยสรุปในลักษณะของหิริโอตตปปะ คือธรรมที่เกิดขึ้นภายในจิต หิริโอตตปปะเป็นมโนธรรมที่เกิดจาก ในด้านพฤติกรรมในกายวาจา เพราะใจประกอบด้วยความสำนึกอันมีหิริโอตตปปะ ซึ่งเป็นหลักยึดเหนี่ยวในความประพฤติต่าง ๆ ของบุคคลในสังคม ในหลักการไม่

^๙ ม.ม.อ. (ไทย) ๑๙/๑๑.

^{๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๔๗๐.

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗๘.

เบียดเบียน และคนอื่นให้เดือดร้อน ความสำนึกที่เกิดขึ้น บุคคลที่มีความสำนึก และเห็นถึงคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการมีความละเอียดใส่ใจและกลัวต่อบาปและผลของบาป

๓. ความสำคัญของhiriโอดตตปะ

จากการศึกษาลักษณะของhiriและโอดตตปะ จากในหัวข้อที่ผ่านมาทำให้ทราบถึงลักษณะของหลักธรรมในhiriและโอดตตปะในการหน้าที่สำคัญของหลักธรรม ๒ ประการ hiri มีลักษณะของความละเอียดใส่ใจในการทำบาป ที่เกิดขึ้นมีความละเอียดที่จะคิด จะพูด หรือจะกระทำ ความชั่วเหล่านั้น เป็นความละเอียดใส่ใจในขณะที่กำลังจะทำชั่ว ทั้งทางกาย วาจา ใจ รู้สึกไม่กล้าทำความชั่ว ส่วนในลักษณะของโอดตตปะ มีลักษณะของความเกรงกลัวต่อบาป ความเกรงกลัว ความทุจริตที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง เป็นความกลัวบาปที่เห็นด้วยใจกลัวด้วยจิตใจภายในของตนเองกลัวบาป เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของhiriโอดตตปะให้มากยิ่งขึ้นไปอีก ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงความสำคัญของhiriโอดตตปะในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีปรากฏในพระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก มหาอัสสฬุ อาชีวะบรสิฐที่

กิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไป เป็นอย่างไร คือเธอทั้งหลายควรสำเหนียกอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจักมีอาชีวะบรสิฐที่ ปรากฏเปิดเผย ไม่บกพร่องและสำรวมระวัง จักไม่ยกตน ไม่ชมผู้อื่นด้วยความเป็นผู้มีอาชีวะบรสิฐที่นั้นบางทีเธอทั้งหลายจะมีความคิดอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายเป็นผู้มีhiriโอดตตปะแล้ว มีกายสมาจาร วจีสมาจาร มโนสมาจาร และอาชีวะบรสิฐที่แล้วพอละด้วยกิจเพียงเท่านั้นเราทั้งหลายทำกิจเสร็จแล้ว ด้วยกิจเพียงเท่านั้นประโยชน์จากความเป็นสมณะเราทั้งหลายก็ได้บรรลุแล้วโดยลำดับ กิจอะไร ๆ ที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปมิได้มี เธอทั้งหลายถึงความยินดีด้วยกิจเพียงเท่านั้นเราขอบอกเธอทั้งหลายขอเตือนเธอทั้งหลาย เมื่อกิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปยังมีอยู่ ประโยชน์ จากความเป็นสมณะที่เธอทั้งหลายปรารถนา อย่าได้เสื่อมไปเลย^{๑๒}

จากข้อความเห็นได้ว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนควรมีเกิดขึ้นอยู่ในจิตระลึกเตือนในความละเอียดต่อความชั่ว มีความเกรงกลัวต่อการทำความชั่วที่จะมีเกิดขึ้น ทั้งกาย วาจา ใจ ให้เป็นผู้ที่บรสิฐที่ด้วยการระลึกถึงอยู่ในจิตใจที่งดงามขึ้น การเจริญของhiriให้เติบโต ในสิ่งที่เห็นว่าธรรมข้อนี้ช่วยให้คนมีความเมตตาต่อกัน สามารถควบคุมมิให้กระทำความผิด ความสำคัญที่รู้สึกละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป แล้วหยุดการกระทำบาป ความละเอียดต่อการทำบาปและเกรงกลัวต่อผลของการทำบาปจะทำให้บุคคลไม่มีเวร และไม่มีศัตรู ผู้ที่ไม่กระทำความชั่วทั้งปวง มีจิตใจย่อมเบิกบาน เป็นสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อทุกสาขาอาชีพทุกหน้าที่การงานทั้งสิ้น

hiriโอดตตปะ เป็นหลักธรรมสำคัญที่มีผลต่อชีวิตหน้าที่ของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกัน ถือเป็นหลักธรรมที่เกิดขึ้นภายในใจของคนทุกคน เป็นมโนธรรมที่เกิดจากความละเอียดต่อกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต เป็นหลักธรรมที่คอยเตือนใจ เป็นแนวทางอันจะนำไปสู่สิ่งที่ควรกระทำความดีให้

^{๑๒} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๒๐/๔๕๔.

มีมากยิ่งขึ้นไป ถือเป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกอาชีพการงานที่ตนต้องรับผิดชอบ สามารถควบคุมมิให้กระทำความผิด เพื่อให้เกิดมีความเมตตาต่อกันในการทำงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องกัน และนำเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์ทำให้อยู่ร่วมต่อกันอย่างปกติสุข เพื่อสื่อข่าวสารที่เป็นประโยชน์ มีความถูกต้องมีความเป็นจริง และให้เกิดประโยชน์ต่อมวลชนสังคม

หลักธรรมของhiriและโอตตปปะ มีปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค หิริสูตร ว่าด้วยhiri กล่าวคือ เทวดากล่าวว่า คนผู้กีดกัน (อกุศลธรรม) ได้ด้วยhiri มีอยู่น้อยในโลก ภิกษุใดหลบหลีกนินทาได้ ตื่นตัวอยู่เหมือนม้าขึ้นดีหลบส่ายได้ภิกษุเช่นนั้นมีอยู่น้อย พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุเหล่าใดผู้กีดกัน (อกุศลธรรม) ได้ด้วยhirimัสติ ประพฤติธรรมอยู่ทุกเมื่อถึงที่สุดแห่งทุกขย่อมดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอในที่ที่ไม่สม่ำเสมอภิกษุเหล่านั้นมีอยู่น้อย^{๑๓} จากข้อความในหิริสูตร แสดงให้เห็นถึงยังเป็นธรรมที่เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งห้ามปรามไม่ให้กล้าทำความชั่วลงได้ เพราะกลัวความผิดที่จะตามให้ผลในภายหลัง เกิดขึ้นได้ เพราะคิดถึงโทษหรือความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นจากการทำชั่ว ในความประพฤติที่เกิดจากการทุจริตของตนต้องนึกความเดือดร้อน เกิดความเสียหาย เสียทรัพย์สินเงินทอง เสียอิสรภาพ หรือถูกคนอื่นตำหนิติเตียน ถูกสังคมรังเกียจ

นอกจากนี้ในอรรถกถา มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ มหาอัสสปุสสุตตวันณานา คำว่า หิริโอตตปปะ ได้แก่ ด้วยhiriโอตตปปะที่ท่านขยายให้พิสดารอย่างนี้ว่า กิริยาที่ละอายต่อการประพฤติทุจริตอันเป็นสิ่งที่ควรละอาย กิริยาที่เกรงกลัวต่อการประพฤติทุจริตอันเป็นสิ่งที่ควรเกรงกลัว อีกอย่างหนึ่งในคำนี้ หิริมีสมุฏฐานภายใน โอตตปปะมีสมุฏฐานภายนอก หิริเป็นอัตตาทิปปาย โอตตปปะเป็นโลกาธิปปาย หิริดำรงอยู่ในสภาพมีความละอาย โอตตปปะดำรงอยู่ในสภาพมีความเกรงกลัว^{๑๔}

ข้อความจากในอรรถกถาข้างต้น กล่าวได้ว่าทั้ง ๒ องค์ธรรม เป็นองค์ธรรมที่เกิดร่วมกันกับองค์ธรรมอื่นเป็นเหตุให้เกิดความดีงาม ความสุข ความเจริญ จึงเป็นเหตุให้เกื้อกูลในสุคติโลกสวรรค์ และเป็นพระสัทธรรมที่ให้คุณพิเศษ โดยรวมของหลักธรรมที่เป็นจุดมุ่งหมายเป็นสำคัญ การมีhiri ความละอายแก่ใจในการทำบาป หากhiriเกิดขึ้นมีความละอายที่จะคิด จะพูด หรือจะกระทำความชั่วเหล่านั้น เป็นความละอายแก่ใจในขณะที่กำลังจะทำชั่ว ทั้งทางกาย วาจา ใจ รู้สึกละอายใจไม่กล้าทำความชั่ว คิดถึงความเสียกายที่จะเกิดขึ้น รวมกับความกลัวกลัวของจิตใจที่จะไม่ทำชั่วเช่นนั้น ส่วนในจุดมุ่งหมายของโอตตปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป ความเกรงกลัว หมายถึงความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่ว ต่อผลของความทุจริตที่ทำไว้ ที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองกลัวเสียยิ่งกว่าเห็นสิ่งอันตรายใด ๆ ความเกรงกลัวต่อบาปนี้เป็นความกลัวบาปที่เห็นด้วยใจกลัวด้วยจิตใจภายในของตนเองกลัวบาป

^{๑๓} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๘/๑๖.

^{๑๔} ม.ม.อ. (ไทย) ๑๙/๒๙๓.

กล่าวโดยสรุป ความสำคัญของหิริโอตตปปะ ถือว่าเป็นโลกบาลธรรม ซึ่งหมายถึงธรรมที่รักษาคุ้มครองโลกให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขแล้ว ยังถือว่าเป็นเทวธรรม เป็นธรรมที่จะสร้างคนให้เป็นเทพบุตร เทพธิดา ที่อยู่ตัวมนุษย์ทุกคนได้อีกด้วย คนที่มีหิริโอตตปปะ นอกจากจะเป็นคนที่ไม่ยอมทำบาปแล้ว ยังเป็นคนที่มีสติเตือนตัวเองตลอดเวลาไม่ว่าจะกระทำการใด ๆ ความละอายและความเกรงกลัวต่อบาป ถือว่าเป็นธรรมะสำคัญต่อการดำเนินชีวิต หน้าที่การงานที่รับผิดชอบทั้งต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม เพราะเหตุนี้สังคมต้องการธรรมะสองข้อนี้ ปกป้องคุ้มครองเรียกว่า เป็นธรรมโลกบาล หรือธรรมะที่คุ้มครองโลก ด้วยเหตุนี้คุณธรรมทั้ง ๒ ประการ หิริความอายบาป ละอายความชั่วทั้งหลาย ไม่กล้าที่จะทำความชั่วทั้งต่อหน้าและลับหลัง ฉะนั้นผู้ที่ทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนต้องมีความละอายต่อการนำเสนอข่าวที่ผิดจากความเป็นจริง มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ในการนำเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมือง เพื่อให้เกิดความสงบสุข โอตตปปะ ความกลัวบาป กลัวผลที่ติดตามมาในภายหลังจากการกระทำของตน ฉะนั้น ผู้มีหน้าที่นำเสนอข่าวควรมีจิตสำนึกถึงผลของการนำเสนอที่ผิดจากความเป็นจริง มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ กลัวต่อการคอร์รัปชัน ทฤษฎีต่อวิชาชีพที่ตนรับผิดชอบดังนั้นองค์ประกอบของธรรม ๒ ประการนี้ ถือว่าเป็นธรรมที่มีอุปการะมาก และมีความสำคัญมากของผู้ที่ทำหน้าที่สื่อสารมวลชน ควรดำรงตนมีสติและสัมปชัญญะในการทำงานต่าง ๆ ตลอดเวลาในการทำหน้าที่ของตนด้วยจิตวิญญูญาณของสื่อมวลชน

๓.๑.๒ หลักเบญจศีล เบญจธรรม

หลักเบญจศีล เบญจธรรม เป็นหลักมนุษยธรรมขั้นพื้นฐาน หลักเบญจศีลเป็นหลักความประพฤติชอบทางกาย และวาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว ควบคุมให้ตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน ประกอบด้วย ศีล ๕ ข้อ^{๑๕} ได้แก่ ๑) ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการฆ่าสัตว์ ๒) อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการลักทรัพย์ ๓) กาเมสุ มิจฉารานา เวรมณี เว้นจากการประพฤติดูผิดในกาม ๔) มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากการพูดปด ๕) สุราเมรยมชชพมาฏฐานา เวรมณี เว้นจากการดื่มสุราเมรัย^{๑๖}

หลักเบญจธรรม หรือ เบญจกัลยาณธรรม คุณธรรมห้าประการ คู่กับเบญจศีล เป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาศีล ผู้รักษาเบญจศีลควรมีไว้ประจำใจ ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ^{๑๗} ๑) เมตตา และกรุณา ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุขความเจริญ และความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ ๒) สัมมาอาชีวะ การหาเลี้ยงชีวิตในทางสุจริต ๓) กามสังวร มีความสำรวมระวังในกาม

^{๑๕} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๔๕/๒๔๒.

^{๑๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลีพิมพ์, ๒๕๕๘), หน้า ๑๗๕.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๕-๑๗๖.

๔) สัจจะ ความสัตย์ ความซื่อตรง ๕) สติสัมปชัญญะ ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ ผูกตนให้เป็นคนรู้จัก
ยังคิด รู้สึกรู้ตัวเสมอว่าสิ่งใดควรทำและไม่ควรทำ กับศีลข้อที่ ๕

สำหรับเรื่องหลักสิกขาบท ๕ เป็นคำอธิบายศีล ๕ จากหนังสือเรื่องธรรมคณี สมเด็จพระ
อริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายีมหาเถร) ได้ทรงพระนิพนธ์ถึงความสำคัญของศีล
จะได้เชิญเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม มาไว้ดังนี้^{๑๘} เมื่อบุคคล
ปฏิบัติตามสิกขาบท จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้มีศีลต่อมาในชั้นหลัง มีชื่อเรียกเพิ่มขึ้น ชื่อว่า นิจศีล คือศีล
ที่ควรหัดควรรักษาเป็นประจำ หรือชื่อว่า มนุษยธรรม คือธรรมของมนุษย์หรือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์
หมายถึงข้อปฏิบัติที่ทำให้คนเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ หรือข้อปฏิบัติที่เป็นเหตุทำให้เกิดมาเป็นมนุษย์
ในเรื่องเบญจศีล มีเนื้อหาสาระของเบญจศีลอันเป็นศีลระดับพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของบุคคล
ทั่วไป เห็นได้ว่าจริยธรรมเป็นหลักประพฤติปฏิบัติที่มีระบบที่เกี่ยวข้องด้วยศีลธรรม เป็นการดำเนิน
ชีวิตอันประเสริฐ เป็นคุณธรรมที่สังคมยอมรับ ถือเป็นกฎเกณฑ์ความประพฤติของมนุษย์ของความ
เป็นผู้มีเหตุมีผลทำให้มนุษย์มีมโนธรรม รู้จักไตร่ตรองพิจารณาความดี ความชั่ว ความถูกต้อง ทำให้
เกิดการควบคุมตนเอง เพื่อให้การประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนได้รับการยกย่องทั้งจากบุคลากรภายใน
องค์กรและภายนอก เพื่อเป็นเข็มทิศนำทางโดยมีหลักการความสำคัญ ดังนี้

๑. เบญจศีล สิกขาบทที่ ๑ เจตนางตวันจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต^{๑๙}

๑) ความมุ่งหมาย พระพุทธองค์ทรงบัญญัติศีลข้อนี้ไว้เพื่อมุ่งให้มนุษย์อบรมจิตของตนให้
คลายความเหี้ยมโหด มีเมตตากรุณาต่อกันและเผื่อแผ่แก่สัตว์ทั้งปวง

๒) เหตุผลของการรักษา ชีวิตเป็นสมบัติชิ้นเดียวที่สัตว์มีอยู่ และเป็นสิ่งที่มนุษย์และสัตว์
ทุกรูปทุกนามหวงแหนที่สุด

ดังนั้น การกระทำผิดต่อสัตว์ ไม่มีสิ่งใดร้ายแรงยิ่งกว่าการทำลายชีวิตของเขา เพราะ
เท่ากับเป็นการทำลายทุกสิ่งทุกอย่างที่เขา มีอยู่ การไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เท่ากับเป็นการให้ทุกสิ่งทุกอย่าง
ท่านจึงเรียกศีลข้อนี้ว่า มหาทาน หมายถึง การให้อันยิ่งใหญ่ การประพฤติเป็นคนโหดร้ายล่งละเมิด
ศีลข้อนี้ย่อมเป็นการทำลายมนุษยธรรมในตัวเองและเป็นการทำลายความสงบสุขของสังคมและ
ประเทศชาติไปในขณะเดียวกัน

๓) ข้อห้าม ในสิกขาบทนี้ ห้ามการฆ่าโดยตรง แต่ผู้รักษาศีลพึงเว้นจากการกระทำอันเป็น
บริวารของการฆ่าด้วย คือ ก. การฆ่า ทำให้ศีลขาด ข. การทำร้ายร่างกาย ทำให้ศีลต่างพร้อย ค. การ
ทรกรรม ทำให้ศีลต่างพร้อย การฆ่า การฆ่า หมายถึง การทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป ได้แก่การทำให้ตาย
(๑) วัตถุ คือผู้ถูกฆ่า มี ๒ อย่าง คือ มนุษย์และสัตว์เดียรัจฉาน โดยที่สุดหมายถึงมนุษย์และสัตว์

^{๑๘} สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายีมหาเถร), ธรรมคณี, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๖), หน้า ๖.

^{๑๙} ดูรายละเอียดใน ขุ.พทุธ. (ไทย) ๓๓/๑๒๓-๑๒๔/๒๘๓-๒๘๕.

เดียรรัจฉนาทั้งที่อยู่ในครรรค์และนอกครรรค์ เจตนาของผู้ฆ่ามี ๒ อย่าง คือ จงใจฆ่า และไม่จงใจฆ่า การฆ่าสำเร็จด้วยความพยายาม เรียกว่า ปโยค มี ๒ อย่าง คือ ฆ่าเอง และใช้ให้ผู้อื่นฆ่า การใช้ให้ผู้อื่นฆ่าทั้งผู้ใช้และผู้ถูกใช้มีโทษและความผิดฐานฆ่า (๒) การทำร้ายร่างกาย หมายถึง การทำร้ายผู้อื่น โดยการทำให้พิการ เสียโฉม หรือเจ็บลำบาก แต่ไม่ถึงกับเสียชีวิต (๓) การทำให้พิการ คือ การทำให้เสียอวัยวะ ทำให้เสียนัยน์ตา เสียแขน เสียขา (๔) การทำให้เสียโฉม คือ การทำร้ายร่างกายให้เสียความสวยงาม แต่ไม่ถึงพิการ เช่น ใช้มีดกรีด หรือไม้ทุบตีให้เป็นแผลเป็น เป็นต้น (๕) การทำให้เจ็บลำบาก คือ การทำร้ายร่างกายให้เจ็บปวด เป็นทุกข์ทรมาน การทำร้ายร่างกายทั้งหมดนี้เป็นอนุโลม ปาณาติบาต ถูกห้ามด้วยสิกขาบทนี้ (๖) การทรมาน ในการทรมานนี้ มุ่งเฉพาะการทำแก่สัตว์เดียรรัจฉนา เพราะมนุษย์ไม่เป็นวัตถุอันใคร ๆ จะพึงทรมานได้ การทรมาน คือการทำให้สัตว์ได้รับความลำบาก ประพฤติเหี้ยมโหดแก่สัตว์ โดยขาดความเมตตากรุณา^{๒๐} มีลักษณะดังนี้

“ใช้การ” หมายถึงการใช้สัตว์ไม่มีความเมตตาปราณีปล่อยให้อดอยากหิวโหยไม่ให้กิน ไม่ให้นอนไม่ให้หยุดพักผ่อนตามกาลขณะใช้งานก็เข็นตีทำร้ายร่างกายโดยไม่มีเมตตาจิต หรือใช้การเกินกำลังของสัตว์ เช่น ให้เข็นภาระหนักเกินกำลัง เป็นต้น “กักขัง” หมายถึง การกักขังสัตว์ให้อดอยากอดโรย หรือผูกมัดไว้จนไม่สามารถจะผลัดเปลี่ยนอิริยาบถได้ “นำไป” หมายถึงการผูกมัดสัตว์แล้วนำไปโดยวิธีทรมาน เช่น ลาก หรือหิ้วเปิดไถ่สุกรเอาหัวลง และเอาเท้าขึ้น ทำให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานอย่างยิ่ง “เล่นสนุก” หมายถึงการทรมานสัตว์ด้วยความสนุกสนาน เช่น ใช้ประทัดผูกหางสุนัขแล้วจุดไฟ เพื่อให้สุนัขตกใจและวิ่งสุดชีวิต หรือการใช้ก้อนหินก้อนดินขว้างปาสัตว์เพื่อความสนุกของตน ผลจูงสัตว์หมายถึง การนำสัตว์มาต่อสู้กัน ทำให้สัตว์เหน็ดเหนื่อยและได้รับทุกข์ทรมาน เช่น ชนโค ชนกระปือ ชนแพะ ชนแกะ ตีไก่ก่ดปลา กัดจิ้งหรีด เป็นต้น

๔) หลักวินัจฉัย การล่วงละเมิดสิกขาบทที่ ๑ ที่ทำให้ศีลขาด ประกอบด้วยองค์ ๕ คือ (๑) สัตว์นั้นมีชีวิต (๒) รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต (๓) จิตคิดจะฆ่า (๔) พยายามฆ่า (๕) สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น^{๒๑}

๕) โทษของการล่วงละเมิด จากหนังสือเบญจศีล เบญจธรรม^{๒๒} ได้อธิบายในการวางหลักวินัจฉัยโทษของการฆ่าสัตว์ว่าจะมีโทษมากหรือน้อยไว้ ๔ ประการ^{๒๓} คือ

^{๒๐} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระวชิรญาณวโรรส, **ธรรมคดี**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา-มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๔), หน้า ๒๒๕-๒๒๗.

^{๒๑} พ.ป.อ. (ไทย) ๖๘/๕๙๒.

^{๒๒} ทรงวิทย์ แก้วศรี, **เบญจศีล เบญจธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐), หน้า ๒๐.

^{๒๓} พ.ป.อ. (ไทย) ๖๘/๕๙๒.

ก) คุณ ฆ่าสัตว์มีคุณมากก็มีโทษมาก ฆ่าสัตว์มีคุณน้อยหรือไม่มีคุณก็มีโทษน้อย เช่น ฆ่าพระอรหันต์มีโทษมากกว่าฆ่าปุถุชน ฆ่าสัตว์ช่วยงาน มีโทษมากกว่าฆ่าสัตว์ดุร้าย เป็นต้น การฆ่าบิดามารดา การฆ่าพระอรหันต์มีบาปหนัก เป็นอนันตริยกรรม ห้ามสวรรค์ห้ามนิพพาน การฆ่าคนที่มีคุณ เช่น พระอริยบุคคลที่ต่ำกว่าพระอรหันต์หรือกัลยาณชนผู้รักษาศีล ปฏิบัติธรรม หรือคนที่ประกอบคุณงามความดีต่อสังคม มีบาปมาก แต่น้อยกว่าการทำอนันตริยกรรม การฆ่าคนทั่วไปก็มีบาปเช่นเดียวกัน แต่น้อยกว่าการฆ่าคนที่มีคุณ การฆ่าคนที่ไร้ศีลธรรมและเป็นภัยแก่คนอื่น ก็จัดว่าเป็นบาป แต่น้อยกว่าการฆ่าคนทั่วไป กล่าวโดยสรุปแล้วการฆ่าคนล้วนเป็นบาปทั้งสิ้น

ข) ขนาดกาย สำหรับสัตว์จำพวกเดียรัจฉานที่ไม่มีคุณเหมือนกัน ฆ่าสัตว์ใหญ่มีโทษมากกว่าฆ่าสัตว์เล็กก็มีโทษน้อย เพราะการฆ่าสัตว์ที่มีขนาดร่างกายใหญ่กว่าต้องใช้ความพยายามในการฆ่ามากกว่า

ค) ความพยายาม มีความพยายามมากในการฆ่า ก็มีโทษมาก มีความพยายามน้อยก็มีโทษน้อย ความพยายามในการฆ่า ความพยายามมากย่อมมีบาปมาก ความพยายามน้อยย่อมมีบาปน้อย ความพยายามในการฆ่า นั้น ๆ เกิดความสูญเสียต่อชีวิตมากย่อมมีบาปมาก เช่น การฆ่าด้วยวิธีการที่ทรมาณ คือทำให้ตายอย่างลำบาก หวาดเสียว ให้เกิดความเข้าใจ ฆ่าด้วยวิธีพิสดาร หรือการฆ่าด้วยการใช้เทคโนโลยีตัวอย่างการใช้ระเบิด อาวุธชีวเคมีซึ่งอาจจะใช้ความพยายามน้อยแต่เกิดความสูญเสียมากย่อมมีบาปมาก

ง) กิเลสหรือเจตนามีกิเลสหรือเจตนาแรงก็มีโทษมากมีกิเลสหรือเจตนาอ่อนก็มีโทษน้อยเช่น ฆ่าด้วยโทสะหรือจงใจเกลียดชังมีโทษมากกว่าฆ่าด้วยป้องกันตัว เป็นต้น เจตนาในการฆ่าด้วยอำนาจโลภะ โทสะ โมหะ หากมีเจตนาแรงกล้าย่อมมีบาปมาก หากเจตนาอ่อนย่อมมีบาปน้อย เช่นการฆ่าด้วยการเห็นแก่อำิสสินจ้างรางวัล การฆ่าด้วยความอำมหิตโหดเหี้ยมเคียดแค้นพยาบาท การฆ่าด้วยความเป็นมิฉฉาธิฐิการฆ่าโดยไม่มีเหตุผล หรือการฆ่าเพื่อความสนุกสนาน ย่อมมีบาปมากน้อยลดหลั่นกันไป ในกรณีที่ไม่มีเจตนาที่ไม่บาป หลักหิริโอตตปเปที่ส่งเสริมสัตว์โลกไม่ให้ตกสู่ทุคติ หมายถึงสถานที่ไม่ได้มากไปด้วยความทุกข์ มีสัตว์นรก เปรต อสุรกาย และสัตว์ดิรัจฉาน^{๒๔} ในสถานที่ได้กล่าวถึงคือ การไปเกิดในนรก ย่อมเกิดในกำเนิดสัตว์เดียรัจฉาน ย่อมเกิดในกำเนิดเปรตวิสัย ย่อมเป็นผู้มีอวัยวะพิการ โทษเบาที่สุด หากเกิดเป็นมนุษย์ย่อมเป็นผู้มีอายุสั้น

ผู้วิจัยกล่าวโดยสรุปว่า สิกขาบทที่ ๑ นี้เป็นหลักประกันชีวิต ต้องการให้เว้นจากการฆ่า การทำร้ายผู้อื่นหรือทำให้ผู้อื่นได้รับทุกข์ทรมาน โดยเปรียบเทียบชีวิตของผู้อื่นกับชีวิตตนเองว่าเรารักชีวิตของเราอย่างไร ผู้อื่นก็รักชีวิตของตนอย่างนั้น เรารู้สึกเจ็บปวดทรมานอย่างไร ผู้อื่นก็รู้สึกเจ็บปวดทรมานอย่างนั้น เป็นการปลุกจิตให้มีเมตตากรุณาต่อกัน

^{๒๔} สุชีพ ปุญญานุภาพ, **คุณลักษณะพิเศษทางพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา-มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๘๐.

๒. เบนจิสลิก สิกขาบทที่ ๒ เจตนาถวณจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้

๑) ความมุ่งหมาย สิกขาบทนี้มีความมุ่งหมายเพื่อให้ทุกคนประกอบอาชีพในทางสุจริตเว้นจากการประกอบอาชีพในทางทุจริต อันจะเป็นเหตุเบียดเบียนและทำลายกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น

๒) เหตุผลของการรักษา มนุษย์ทุกคนย่อมมีศักยภาพ มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และมีภาระในการประกอบอาชีพการทำงานเพื่อเลี้ยงชีพของตนเองและครอบครัวให้มีความสุขตามอัตภาพ ย่อมมีความภาคภูมิใจ ความรักและหวงแหนทรัพย์สินสมบัติที่ตนเองพยายามหามาได้โดยชอบธรรม ไม่ต้องการให้ใครมาล่วงละเมิดในกรรมสิทธิ์ของตนเอง ในทางตรงกันข้าม ทรัพย์สินสมบัติที่ได้มาโดยทุจริต ย่อมก่อให้เกิดความเดือดร้อนในภายหลังเป็นการทำลายศักยภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเอง การลักขโมยฉ้อโกง แม้จะได้ทรัพย์สินของผู้อื่นมา แต่ก็เป็นการสูญเสียจริยทรัพย์ภายใน คือ ศีลธรรม ซึ่งเทียบค่ากันไม่ได้นับได้ว่าเป็นการกระทำที่น่าละอายและบัณฑิตติเตียน

๓) ข้อห้ามในสิกขาบทนี้ ห้ามการกระทำโจรกรรมโดยตรง คือ การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ทั้งที่เป็นสวัสดุธัญญาทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์ที่มีวิญญาณ และอวัสดุธัญญาทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์ที่ไม่มีวิญญาณ สิ่งของที่มีเจ้าของแต่มีผู้รักษาหวงแหน ได้แก่ สิ่งของที่อุทิศบูชาบูชานิเวศวัตถุ สิ่งของที่เป็นสมบัติของส่วนรวม ด้วยอาการเป็นโจร นอกจากนี้ยังห้ามการเลี้ยงชีพด้วยอนุโลมโจรกรรมและกิริยาที่เป็นฉวยโจรกรรมด้วย

๔) หลักวินิจฉัย การล่วงละเมิดสิกขาบทที่ ๒ ที่ทำให้ศีลขาด ประกอบด้วยองค์ ๕ ได้แก่ ก. ของนั้นมีเจ้าของ ข. ตนรู้ว่าของนั้นมีเจ้าของ ค. จิตคิดจะลัก ง. พยายามลัก จ. ได้ของนั้นมาด้วยความพยายามนั้น^{๒๕}

๕) โทษของการล่วงละเมิด ผู้ที่ล่วงละเมิดสิกขาบทที่ ๒ คือ ประพตือตินนาทาน ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมยหรือลักทรัพย์จะมีโทษมากหรือน้อย ตามคุณค่าของสิ่งของ คุณความดีของเจ้าของและความพยายามในการลักขโมย นอกจากนั้น ผู้ที่ล่วงละเมิดย่อมได้รับกรรมวิบาก ดังนี้ ย่อมเกิดในนรก, ย่อมเกิดในกำเนิดสัตว์เดียรัจฉาน, ย่อมเกิดในกำเนิดเปรตวิสัย, ย่อมเป็นผู้ยากจนเชื่องโง่ไร้ที่พึ่ง, โทษเบาที่สุด หากเกิดเป็นมนุษย์ทรัพย์ย่อมฉิบหาย^{๒๖}

๖) อานิสงส์ของการรักษา ผู้รักษาสิกขาบทที่ ๒ ย่อมได้รับอานิสงส์ ดังนี้

ก. ย่อมมีทรัพย์สินสมบัติมาก ข. แสวงหาทรัพย์โดยชอบธรรมได้โดยง่าย ค. โภคทรัพย์ที่หามาได้แล้วย่อมมั่นคงถาวร ง. สมบัติไม่ฉิบหายเพราะโจรภัย อัคคีภัย และอุทกภัย เป็นต้น จ. ย่อม

^{๒๕} ชุ.ป.อ. (ไทย) ๖๘/๕๙๓.

^{๒๖} พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์ วรทสสี), เบนจิสลิกเบญจธรรม: อุดมชีวิตของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นบุญ, ๒๕๕๑), หน้า ๓๐-๓๑.

ได้รับอริยทรัพย์ ฉ. ย่อมไม่ได้ยินและรู้จักคำว่า “ไม่มี” ข. อยู่ที่ไหนก็ย่อมเป็นสุข เพราะไม่มีใครเบียดเบียน^{๒๗}

ผู้วิจัยกล่าวได้โดยสรุปในสิกขาบทที่ ๒ นี้ ต้องการให้เว้นจากการเอาของคนอื่นมาเป็นของตน ห้ามประกอบมิจฉาชีพทุกชนิด ให้ประกอบสัมมาชีพ เลี้ยงชีวิตในทางที่ ให้รักศักดิ์ศรีตนเองยิ่งกว่าสิ่งใด

๓. เบญจศีล สิกขาบทที่ ๓ เจตนางตเว้นจากการประพฤติดินกาม

๑) ความมุ่งหมายสิกขาบทนี้ คำว่า กาม ได้แก่ กิริยาที่รักใคร่กันในทางประเวณีความไม่ประพฤติดินกาม คือการไม่ล่วงละเมิดทางเพศ เคารพกรรมสิทธิ์ในบุคคลที่หวนแหวนหรือคู่ครองของคนอื่น ไม่ตกอยู่ในอำนาจความกำหนัดยินดีในทางเพศ ซึ่งเป็นการทำร้ายจิตใจของคนอื่น ส่งผลกระทบถึงความเสียหาย เช่น การประหัตประหารกัน เป็นต้น ในเชิงสร้างสรรค์มุ่งความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัว ปลุกความรักความสามัคคีป้องกันความแตกร้างในหมู่คณะ และทำให้ไว้วางใจซึ่งกันและกัน

๒) เหตุผลของการรักษา ธรรมตามนุษย์ปุถุชน คือผู้ที่ยังข้องเกี่ยวกับเรื่องกามารมณ์ ย่อมมีความปฏิพัทธ์รักใคร่ฉันทามีภรรยาตามธรรมเนียมประเพณีเพื่อสืบสายเผ่าพันธุ์มนุษย์ ซึ่งนับว่าเป็นการประพฤติดุกตองในเรื่องกาม จัดเป็นกายสุจริต แต่การล่วงละเมิดทางเพศกับบุคคลที่ต้องห้าม ถือว่าเป็นการประพฤติดินกาม จัดเป็นกายทุจริต ในความเป็นจริงคนเราอาจให้หรือให้หยาบยืมข้าวของเงินทองแก่กันและกันได้หรือจะถือเอาโดยวิสาสะในฐานะคนคุ้นเคยกันก็ยังได้แต่เรื่องการล่วงละเมิดในสามีภรรยาและบุคคลอันเป็นที่รักที่หวนแหวนของกันและกัน จะกระทำไม่ได้เพราะจะทำให้ขาดความเป็นเพื่อน ขาดความเคารพนับถือถึงขั้นเป็นศัตรูประหัตประหารซึ่งกันและกันได้

๓) ข้อห้ามในสิกขาบทนี้ ห้ามการประพฤติดินกาม คือการล่วงละเมิดทางเพศในบุคคลต้องห้ามทั้งเพศชายและเพศหญิง ในบุคคลต้องห้าม บุคคลต้องห้าม หมายถึง บุคคลที่ผู้ใดจะประพฤติดินกามหรือล่วงละเมิดทางเพศไม่ได้มีอยู่ ๒ ประเภท คือ หญิงต้องห้าม และชายต้องห้าม หากผู้ใดประพฤติดินกามกับหญิงหรือชายต้องห้าม ผู้นั้นผิดศีล ถ้าทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ต้องห้ามด้วยกัน ประพฤติดินกามร่วมกัน ก็ผิดศีลทั้งสองฝ่าย บุคคลที่เป็นหญิงแต่มีจิตใจเป็นชาย และบุคคลที่เป็นชายแต่มีจิตใจเป็นหญิง ก็อนุโลมในบุคคลต้องห้ามตามสิกขาบทนี้ด้วย^{๒๘}

ศีลสิกขาบทที่ ๓ นี้ผู้ใดประพฤติดินกามต่อบุคคลต้องห้ามดังกล่าวมาทั้งหมด ถือว่าผิดศีล หากทั้งสองฝ่ายมีความยินดียพร้อมใจในการล่วงละเมิดก็ผิดศีลทั้งสองฝ่าย การห้ามประพฤติดินกามประเพณีแล้ว ยังห้ามการกระทำในสถานที่อันไม่สมควร เช่น โบสถ์วิหาร ลานพระเจดีย์ ผู้รักษาศีล

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒.

^{๒๘} หนังสือเรียน, ธรรมศึกษา ชั้นตรี ฉบับมาตรฐาน บูรณาการชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เสียงเชียงใหม่, ๒๕๕๒), หน้า ๒๑๗-๒๑๙.

พึงเว้นแม้การผูกสมักรักใคร่ฉันทชู้สาว การเกี้ยวพาราสี การพูดแคะการเล่นหุเล่นตา ในการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์กับบุคคลต้องห้ามในเชิงชู้สาว เพราะเป็นเหตุให้ล่วงละเมิดศีลข้อนี้ได้ง่าย^{๒๙}

ผู้ที่ล่วงละเมิดสิกขาบทที่ ๓ คือ ประพฤติผิดในกาม จะมีโทษมากหรือน้อย ตามคุณความดีของคนที่ถูกล่วงละเมิด ความแรงของกิเลสและความพยายาม^{๓๐}

๔) อานิสงส์ของการรักษา ผู้รักษาสิกขาบทที่ ๓ ย่อมได้รับอานิสงส์ดังนี้ ก. ไม่มีศัตรูเบียดเบียน ข. เป็นที่รักของคนทั้งหลาย ค. มีทรัพย์สมบัติบริบูรณ์ ง. ไม่เกิดเป็นหญิงหรือเป็นกะเทย จ. เป็นผู้สง่า มีอำนาจมาก ฉ. มีอินทรีย์ ๕ บริบูรณ์ ช. มีความสุข ไม่ต้องทำงานหนัก

กล่าวได้โดยสรุปในสิกขาบทที่ ๓ นี้เป็นหลักประกันครอบครัวต้องการให้เว้นจากการประพฤติผิดในกามควบคุมตนเองได้มีความสำรวมระวังในกาม ยินดีพอใจเฉพาะคู่ครองของตน รักษาเกียรติของตนและผู้อื่น ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างไว้วางใจกัน

๔. เบญจศีล สิกขาบทที่ ๔ เจตนางตเว้นจากการพูดเท็จ

๑) ความมุ่งหมาย สิกขาบทนี้มีความมุ่งหมายเพื่อห้ามการตัดประโยชน์ทางวาจา ป้องกันการทำลายทั้งประโยชน์ตน คือ คุณธรรมที่มีในตน และประโยชน์ผู้อื่นที่จะพึงได้รับด้วยการพูดเท็จ หรือด้วยการให้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่เป็นจริง คนทั้งหลายย่อมชอบและเชื่อถือความจริงด้วยกันทุกคนจะถามหรือฟังข้อความอะไรกับใครก็ต้องการความจริง แม้จะให้ใครเชื่อถ้อยคำของตน ก็ต้องอ้างความจริงขึ้นมาพูด เมื่อความจริงเป็นเช่นนี้ ผู้ใดพูดมุสาที่เชื่อว่าเป็นการตัดประโยชน์ทั้งของตนและคนอื่น สิกขาบทนี้มุ่งส่งเสริมให้รักษาความซื่อสัตย์สุจริต ความซื่อตรงต่อกัน อันเป็นเหตุนำมาซึ่งความรักความสามัคคีของหมู่คณะ

๒) เหตุผลของการรักษา ในพุทธศาสนสุภาษิต ได้ระบุถึงลักษณะของคนชอบพูดเท็จไว้ว่าเพราะคนชอบพูดเท็จพูดโกหกหลอกลวงหรือพูดมีเลศนัยในแง่มุมต่าง ๆ นั้น ได้ชื่อว่าทำลายคุณธรรมในจิตใจของตนเองและทำลายประโยชน์ของผู้อื่น ในการพูดเท็จนั้น คนโกหกจะได้รับผลเสียร้ายแรง คือ จะกลายเป็นคนเหลวไหล ขาดความน่าเชื่อถือ ดังนั้น ท่านจึงห้ามไม่ให้ล่วงละเมิดศีลข้อนี้

๓) ข้อห้าม สิกขาบทนี้ ห้ามการพูดเท็จ เมื่อมุ่งความจริงเป็นหลัก จึงกำหนดข้อห้ามไว้ ๓ อย่าง คือ มุสา อนุโลมมุสา และปฎิสสวะ การพูดมุสาทำให้ศีลขาด ส่วนอนุโลมมุสาและปฎิสสวะทำให้ศีลต่างพร้อย^{๓๑}

^{๒๙} หนังสือเรียน, ธรรมศึกษาชั้นเอก กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๓๗), หน้า ๒๔๑-๒๔๔.

^{๓๐} ขุ.ป.อ. (ไทย) ๖๘/๕๕๔.

^{๓๑} ขุ.ป.อ. (ไทย) ๖๘/๕๕๕.

ก. มุสา แปลว่า เท็จ ได้แก่ โกหก หมายถึง การทำเท็จทุกอย่าง การแสดงความเท็จ เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจผิดนั้น ทำได้ทั้งทางวาจาและทางกาย^{๓๒} ดังนี้ (๑) ทางวาจา คือ พูดออกมาเป็นคำเท็จ ตรงกับคำว่าโกหก ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันอยู่แล้ว (๒) ทางกาย คือ การแสดงกิริยาอาการที่เป็นเท็จ เช่น การเขียนจดหมายโกหก การเขียนรายงานเท็จ การทำหลักฐานปลอม การตีพิมพ์ข่าวสารอันเป็นเท็จ การเผยแพร่ข่าวสารอันเป็นเท็จ การทำเครื่องหมายให้คนอื่นหลงเชื่อและเข้าใจผิด รวมถึงการใช้ใบให้คนอื่นเข้าใจผิด เช่น สันนิษฐานในเรื่องควรรับ หรือพยักหน้าในเรื่องที่ควรปฏิเสธมีประเภทที่จะพึงพรรณนาเป็นตัวอย่าง ดังนี้ ปด ได้แก่ มุสาตรง ๆ โดยไม่อาศัยมูลเลย เช่น ไม่เห็นว่าเห็น ไม่รู้ว่ารู้ ไม่มีว่ามี ส่อเสียด คือ พูดยุแยงเพื่อให้เขาแตกกันและพูดให้ตนเองเป็นที่รัก หลอก คือ พูดเพื่อจะโกงเขา พูดให้เขาเชื่อ พูดให้เขาเสียของให้ตน ยอ คือ พูดเพื่อจะยกย่องเขา พูดให้เขาลืมหุนและหลงตัวผิดกลับคำ คือพูดไว้แล้วแต่ตอนหลังไม่ยอมรับ ปฏิเสธว่าไม่ได้พูด ทนسابาน ได้แก่ กิริยาที่เสี่ยงสัจจะว่า จะพูดความจริง หรือจะทำตามคำسابาน แต่ไม่ได้ พูด หรือทำตามนั้น เช่น พยานทนسابานแล้วเบิกคำเท็จ เป็นต้น ทำเล่ห์กระเท่ห์ ได้แก่ กิริยาที่อวดอ้างความศักดิ์สิทธิ์อันไม่เป็นจริง เพื่อให้คนหลงเชื่อ นิยมยกย่อง และเป็นอุบายหลอกลวงแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน เช่น อวดรู้วิชาคงกระพันว่าฟันไม่เข้า ยิ่งไม่ออก เป็นต้น มารยา ได้แก่ กิริยาที่แสดงอาการให้เขาเห็นผิดจากที่เป็นจริง เช่น เป็นคนทุศีล ทำท่าทางเคร่งครัดให้เขาเห็นว่า เป็นคนมีศีล ทำเลศ ได้แก่ พูดมุสาเล่นสำนวน พูดคลุมเครือให้ผู้ฟังเข้าใจผิด เช่น เห็นคนวิ่งหนีเขามา เมื่อผู้ไล่ติดตามมาถาม จึงย้ายไปยืนที่อื่นแล้วพูดว่าตั้งแต่มายืนที่นี่ไม่เห็นใครเลย เสริมความ ได้แก่ พูดมุสาอาศัยมูลเดิม แต่เสริมความให้มากกว่าที่เป็นจริง เช่น โฆษณาสรรพคุณสินค้าเกินความเป็นจริง เป็นต้น อำความ ได้แก่ พูดมุสาอาศัยมูลเดิมโดยตัดข้อความที่ไม่ประสงค์จะให้รู้ออกเสียเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจเป็นอย่างอื่น เช่น เรื่องมากพูดให้เลือนน้อยเพื่อปิดความบกพร่อง

บุคคลพูดด้วยวาจาหรือทำกิริยาแสดงท่าทางอย่างใดอย่างหนึ่งผู้อื่นรู้แล้วเขาจะเชื่อหรือไม่เชื่อไม่เป็นประมาณ บุคคลผู้พูดหรือแสดงอาการนั้นได้ชื่อว่า พูดมุสาในสิกขาบทนี้

ข. อนุโลมมุสา คือการพูดเรื่องไม่เป็นจริง แต่มิได้มีเจตนาจะทำให้ผู้ฟังเข้าใจผิดหรือหลงเชื่อเพียงแต่พูดเพื่อให้เจ็บใจ มีประเภทที่จะพึงพรรณนาเป็นตัวอย่าง ดังนี้ เสียดแทง ได้แก่ กิริยาที่พูดให้ผู้อื่นเจ็บใจ ด้วยอ้างเรื่องที่ไม่เป็นจริง เช่น ประชด คือ การกล่าวแดกดันยกให้สูงกว่าพื้นเพเดิมของเขา หรือ ด่า คือ การกล่าวถ้อยคำหยาบช้าเลวทรามกดให้ต่ำกว่าพื้นเพเดิมของเขา สับปลับ ได้แก่ พูดกลับกรอกเชื่อไม่ได้พูดด้วยความคะนองปาก แต่ผู้พูดไม่ได้ตั้งใจจะให้คนอื่นเข้าใจผิด เช่น รับปากแล้วไม่ทำตามที่ได้รับนั้น

^{๓๒} หลักสูตรวินัย ธรรมศึกษาชั้นเอก, **กรรมบท**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักแม่กองธรรมสนามหลวง, ๒๕๔๖), หน้า ๕๗-๕๙.

อนุโลมมูสา^{๓๓}นี้แม้จะมีได้เป็นมูสา คือ คำเท็จโดยตรง แต่ก็นับเข้าในมูสา ไม่ควรพูด พูดแล้วมีโทษ ผู้นิยมความสุภาพแม้จะว่ากล่าวลูกหลานก็ไม่ควรใช้คำด่า หรือคำเสียดแทง ควรใช้คำสุภาพแสดงโทษผิดให้รู้สึกตัวแล้วห้ามปรามมิให้กระทำต่อไป ปฏิสสวะ ได้แก่ การรับคำของคนอื่นด้วยความตั้งใจจะทำตามที่รับคำนั้นไว้จริง แต่ภายหลังเกิดกลับใจไม่ทำตามที่ได้รับคำนั้น ทั้งที่ตนพอจะทำตามที่รับคำนั้นได้มีประเภทที่จะพึงพรรณนาเป็นตัวอย่างดังนี้

- ผิดสัญญา หมายถึง การไม่ทำตามที่ได้ตกลงกันไว้เช่น ตกลงกันว่าจะเลิกค้าสิ่งเสพติด แต่พอได้โอกาสก็กลับมาค้าอีก

- คินคำ หมายถึง การไม่ทำตามที่ได้รับปากไว้ เช่น รับปากจะให้สิ่งของแล้วไม่ได้ให้ตามที่ได้รับปากไว้นั้น

- ถ้อยคำที่ไม่จัดเป็นมูสาวาท

ผู้พูดพูดตามความสำคัญของตน เรียกว่า ยถาสัญญา หรือตามวรรณกรรม ซึ่งเป็นคำพูดไม่จริง แต่ไม่มีความประสงค์จะให้ผู้ฟังเชื่อ ไม่เข้าข่ายผิดศีลตามสิกขาบทที่ ๔ นี้มีประเภทที่จะพึงพรรณนา เป็นตัวอย่าง ดังนี้

- โวหาร ได้แก่ ถ้อยคำที่ใช้เป็นธรรมเนียม เพื่อความไพเราะของภาษา เช่น การเขียนจดหมายที่ลงท้ายว่า ด้วยความนับถืออย่างสูง เป็นโวหารการเขียนตามแบบธรรมเนียมสารบรรณซึ่งในความเป็นจริงอาจไม่ได้นับถืออย่างสูง หรืออาจไม่ได้นับถือเช่นนั้นด้วยซ้ำไป

- นิยาย ได้แก่ เรื่องที่แต่งขึ้น เรื่องที่เล่ากันมา เรื่องที่นำมาอ้างเพื่อเปรียบเทียบให้ได้ใจความเป็นหลัก เช่น นิทาน ละคร ลิเก ซึ่งในท้องเรื่องนั้นอาจมีเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริง แต่ผู้แต่งไม่ได้ตั้งใจให้คนหลงเชื่อ เพียงแต่แต่งแสดงเนื้อหาไปตามท้องเรื่อง

- สำคัญผิด ได้แก่ คำพูดที่ผู้พูดสำคัญผิดว่าเป็นอย่างนั้น ทั้งที่ความจริงมิได้เป็นเช่นนั้นคือผู้พูด พูดไปตามความเข้าใจของตน เช่น ผู้พูดจำ วันผิด จึงบอกผู้ถามไปตามวันที่จำผิดนั้น เป็นต้น

- พลั้ง ได้แก่ คำพูดที่พลาดไปโดยที่ไม่ได้ตั้งใจหรือไม่ทันคิด เช่น ผู้พูดตั้งใจจะพูดอย่างหนึ่งแต่กลับพลาดไปพูดเสียอีกอย่างหนึ่ง

๔) หลักวินิจฉัย การล่องละเมตสิกขาบทที่ ๔ ที่ทำให้ศีลขาดประกอบด้วยองค์ ๔

ก. เรื่องไม่จริง ข. จิตคิดจะพูดให้ผิด ค. พยายามพูดออกไป ง. ผู้ฟังเข้าใจเนื้อความนั้น^{๓๓}

๕) โทษของการล่องละเมต ผู้ที่ล่องละเมตสิกขาบทที่ ๔ คือ ประพติมูสาวาท จะมีโทษมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประโยชน์ที่จะถูกตัดรอน หมายความว่า ถ้าการพูดเท็จนั้นทำให้เสียประโยชน์มากก็มีโทษมากเช่น ชาวบ้านที่ไม่ต้องการให้ของของตน พุดออกไปว่าไม่มีก็ยังมีโทษน้อย แต่ถ้าเป็น

^{๓๓} พ.ป.อ. (ไทย) ๖๘/๕๙๖.

พยานเท็จ ก่อให้เกิดความเสียหายมากก็มีโทษมาก เป็นต้น ผู้ที่ล่วงละเมิดย่อมได้รับกรรมวิบาก ย่อมเกิดในนรก ย่อมเกิดในกำเนิดสัตว์เดียรัจฉาน ย่อมเกิดในกำเนิดเปรตวิสัย, ย่อมเป็นผู้มีวาจาไม่เป็นที่เชื่อถือ มีกลิ่นปากเหม็นจัด, โทษเบาที่สุด หากเกิดเป็นมนุษย์จะถูกกล่าวต่ออยู่เสมอ^{๓๔}

๖) อานิสงส์ของการรักษา ผู้รักษาสิกขาบทที่ ๔ ย่อมได้รับอานิสงส์ดังนี้ ก. มีอินทรีย์ ๕ ผ่องใส ข. มีวาจาไพเราะ มีโรฟันสม่ำเสมอเป็นระเบียบดี ค. มีร่างกายสมส่วนบริบูรณ์ผิวพรรณเปล่งปลั่ง ง. มีกลิ่นปากหอมเหมือนกลั่นดอกบัว จ. มีวาจาศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เชื่อถือของคนทั่วไป ฉ. ไม่พูดติดอ่าง ไม่เป็นไข้ ช. มีริมฝีปากแดงระเรื่อและบาง

ผู้วิจัยกล่าวโดยสรุปในสิกขาบทที่ ๔ นี้เป็นหลักประกันความเชื่อถือต้องการให้เว้นจากการพูดเท็จซึ่งเป็นการทำลายประโยชน์ของผู้อื่น ให้มีความเชื่อตรงซื่อสัตย์และจริงใจต่อกัน ทำให้เชื่อถือไว้วางใจกัน ก่อให้เกิดมิตรภาพที่ถาวรและอยู่ร่วมกันด้วยความรักความสามัคคี

๕. เบญจศีล สิกขาบทที่ ๕ เจตนางตเว้นจากการดื่มน้ำเมา

๑) ความมุ่งหมาย สิกขาบทนี้มีความมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลในสังคมรู้จักรักษาสติสัมปชัญญะของตนให้สมบูรณ์ไม่กระทำการอันเป็นโทษแก่ตน ครอบครัว และสังคม ส่งเสริมการรักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน และป้องกันปัญหาสิ่งเสพติดของสังคมประเทศชาติ

๒) เหตุผลของการรักษา สุราและสิ่งเสพติดทุกชนิด เป็นสาเหตุสำคัญในการทำลายสติสัมปชัญญะของคนเรายิ่งกว่าสิ่งใด คนที่ขาดสติสัมปชัญญะย่อมตั้งอยู่ในความประมาทเลินเล่อสร้างความเสียหายทั้งแก่ตนเอง สังคม และประเทศชาติสามารถกระทำผิดศีลข้ออื่น ๆ ได้โดยง่าย ปิดโอกาสในการกระทำคุณงามความดีทั้งหลาย เป็นบ่อเกิดแห่งโรคภัยไข้เจ็บ การทะเลาะวิวาท และอาชญากรรมต่าง ๆ ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ที่ตกเป็นทาสสิ่งเสพติด แม้มีชีวิตอยู่ก็เสมือนตายทั้งเป็น ดังนั้น ท่านจึงห้ามไม่ให้ล่วงละเมิดสิกขาบทนี้

๓) ข้อห้าม สิกขาบทนี้ห้ามดื่มน้ำเมา ห้ามเสพสิ่งเสพติดให้โทษ อันเป็นสาเหตุแห่งความประมาท คือทำให้สติฟั่นเฟือน

(๑) น้ำเามี ๒ ชนิด คือ สุรา และเมรัย

ก. สุรา หมายถึง น้ำเมาที่ได้จากการกลั่น เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เหล้า ซึ่งกลั่นสกัดให้มีรสเมาแรงยิ่งขึ้น ในคัมภีร์วินัยปิฎก จำแนกสุราเป็น ๕ ชนิด คือ สุราทำด้วยแป้ง สุราทำด้วยขนมสุราทำด้วยข้าวสุก สุราที่ใส่เชื้อ สุราที่ใส่เครื่องปรุงต่าง ๆ

ข. เมรัย หมายถึง น้ำเมาที่ยังไม่ได้กลั่น เป็นแต่เพียงของดอง เช่น สาโท เหล้าดิบ กระแช่ น้ำตาลเมา เครื่องดื่มที่มีสารแอลกอฮอล์ผสมทุกชนิด ในคัมภีร์วินัยปิฎก จำแนกเมรัยเป็น ๕ ชนิด คือเมรัยทำด้วยดอกไม้ เมรัยทำด้วยผลไม้ เมรัยทำด้วยน้ำผึ้ง เมรัยทำด้วยน้ำอ้อย เมรัยที่ใส่

^{๓๔} พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์ วรทสสี), เบญจศีลเบญจธรรม: อุดมชีวิตของมนุษย์, หน้า ๑๓๓.

เครื่องปรุงต่าง ๆ สิ่งเสพติดอื่น ๆ เช่น ผิ่น กัญชา มอร์ฟิน เฮโรอีน ยาบ้า ยาไอซ์ เป็นต้น ก็ห้ามตามสิกขาบทนี้

๔) หลักวินิจฉัย การล่วงละเมิดสิกขาบทที่ ๕ ที่ทำให้ศีลขาด ประกอบด้วยองค์ ๔ คือ

ก. น้ำนั้นเป็นน้ำเมา

ข. จิตคิดจะดื่ม

ค. พยายามดื่ม

ง. ดื่มให้ล่วงลำคองไป^{๓๕}

หลักวินิจฉัยการล่วงละเมิดสิกขาบทที่ ๕ นี้ นอกเหนือจากวิธีการดื่มแล้ว สิ่งเสพติดอื่น ๆ ที่เสพด้วยวิธีการฉีด สูบ รมควัน หรือวิธีอื่นใดที่ทำให้สิ่งเสพติดนั้นเข้าสู่ร่างกาย ก็อนุโลมตามหลักวินิจฉัยนี้

๕) โทษของการล่วงละเมิด ผู้ที่ล่วงละเมิดสิกขาบทที่ ๕ คือดื่มสุรา เมรัยเสพสิ่งเสพติดจะมีโทษมากหรือน้อยตามอกุศลจิตหรือกิเลสในการดื่ม ตามปริมาณที่ดื่ม และตามผลที่จะก่อให้เกิดการกระทำผิดพลาดชั่วร้าย นอกจากนั้นผู้ที่ล่วงละเมิดย่อมได้รับกรรมวิบาก ย่อมเกิดในนรก, ย่อมเกิดในกำเนิดสัตว์เดียรัจฉาน, ย่อมเกิดในเปรตวิสัย, ย่อมเป็นผู้มีสติไม่สมประกอบ, โทษเบาที่สุด หากเกิดเป็นมนุษย์ย่อมเป็นบ้า

๖) โทษของการดื่มน้ำเมาและสิ่งเสพติด มี ๖ ประการ^{๓๖} คือ

ก. เป็นเหตุทำให้เสียทรัพย์เมื่อบุคคลดื่มสุราและเสพสิ่งเสพติดเนื่อง ๆ ย่อมจะเลิกละเป็นเหตุให้ติดสุราและเป็นทาสสิ่งเสพติด ทั้งเป็นเหตุทำให้มีวเมาในอบายมุขอื่น ๆ ตามมา เช่น เทียวผู้หญิงเที่ยวกลางคืนเล่นการพนัน คบคนชั่วเป็นมิตร จึงเป็นเหตุทำให้เสียทรัพย์พอเป็นตัวอย่างดังนี้

- เสียทรัพย์เพราะซื้อมาดื่มหรือเสพเองและเลี้ยงคนอื่น
- เสียทรัพย์เพราะสิ่งเสพติดมีราคาแพง
- เสียทรัพย์เพราะเพิ่มปริมาณการดื่มการเสพ
- เสียทรัพย์เพราะรักษาโรคที่เกิดจากสิ่งเสพติด

ข. เป็นเหตุก่อการทะเลาะวิวาท คนที่ขาดสติเพราะดื่มสุราหรือเป็นทาสสิ่งเสพติดไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้มีจิตใจแปรปรวนผิดปกติมีความกล้า บ้าบิ่น บันดาลโทสะหงุดหงิด ฉุนเฉียวทะลุฉวาม ไม่เกรงกลัวใคร ชอบพูดพาล้ายั่วโทสะ ลวนลามคนอื่น ทะเลาะวิวาทหรือทำร้ายคนใกล้ชิดและคนอื่น ได้โดยง่าย โดยที่ สุดถึงกับฆ่ากันตายก็มี

^{๓๕} พ.ป.อ. (ไทย) ๖๘/๖๐๕.

^{๓๖} ที.ป.อ. (ไทย) ๑๖/๘๐.

ค. เป็นเหตุเกิดโรค สิ่งเสพติดเมื่อเสพเข้าไปแล้วมีผลทำให้บั่นทอนสุขภาพ เกิดโรคในร่างกายหลายชนิดได้ง่าย ในวงการแพทย์ยืนยันตรงกันว่า สุราเป็นวัตถุที่เป็นอันตรายต่ออวัยวะทางเดินอาหารระบบประสาท ทางเดินของโลหิต ต่อมไร้ท่อ และระบบการหายใจ จึงเป็นเหตุทำให้เกิดโรคต่าง ๆ

- โรคทางระบบประสาท เช่น นอนไม่หลับ จิตหลอน ประสาทหลอน พร่าเพ้อ กล้ามเนื้อส่วนปลายแขนขาอ่อนแรง ชีมีเศร้า ลมชัก ระวัง
- โรคมะเร็ง เช่น มะเร็งในปากและช่องปาก มะเร็งหลอดอาหาร มะเร็งลำไส้ใหญ่ มะเร็งกระเพาะอาหาร มะเร็งตับ มะเร็งเต้านมในผู้หญิง มะเร็งรังไข่
- โรคเรื้อรัง เช่น ตับอ่อนอักเสบเฉียบพลัน เบาหวาน ตับอักเสบ กระเพาะอาหารอักเสบ โรคต่อมหมวกไต ภาวะถุงน้ำดี โรคมะเร็ง ปัสสาวะเรื้อรัง
- โรคทางระบบหลอดเลือดและหัวใจเช่น เส้นเลือดที่เลี้ยงหัวใจตีบ กล้ามเนื้อหัวใจเสื่อมความดันโลหิตสูง เสื่อมสมรรถภาพทางเพศ สมอส่วนนอกสืบฝ่อ หัวใจเต้นผิดจังหวะ หัวใจล้มเหลว

ง. เป็นเหตุเสียชื่อเสียง คนที่ติดสุราหรือเป็นทาสสิ่งเสพติด มีสติพินเพื่อน ย่อมกระทำความผิดทำลายชื่อเสียงทุกอย่างที่ตนได้สั่งสมมา จึงเป็นเหตุเสียชื่อเสียงพอจะพรรณนา

- เสียความนิยมเคารพนับถือ
- เสียความเป็นแบบอย่างที่ดีของครอบครัว ลูกหลาน และคนทั่วไป
- เสียสถานภาพที่ดีทางสังคม เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นต้น
- ถูกติเตียน

จ. เป็นเหตุให้ไม่รู้จักรละอาย วิญญูชนย่อมสงวนศักดิ์ศรีเกียรติของตนเอง จึงไม่ทำสิ่งที่น่าอดสูให้คนทั้งหลายดูหมิ่น แต่สุราและสิ่งเสพติดทำให้คนที่เสพแล้วลืมเกียรติยศศักดิ์ศรีของตนเอง แสดงกิริยาวาจา อันน่าอดสูได้ทุกอย่าง มีนอนกลางถนน ถ่ายอุจจาระปัสสาวะต่อหน้าสาธารณชน เปิดเผยอวัยวะอันพึงปกปิด พุดจาหยาบคาย พุดเพ้อเจ้อ พุดเรื่องที่ไม่ควรเปิดเผย

๗) อานิสงส์ของการรักษา ผู้รักษาสิกขาบทที่ ๕ ย่อมได้รับอานิสงส์นี้

- รู้จักอดีต อนาคต ปัจจุบันได้รวดเร็ว
- มีสติตั้งมั่นทุกเมื่อ
- มีความรู้มาก มีปัญญามาก
- ไม่บ้า ไม่ใ้ ไม่มัวเมาหลงใหล
- มีวาจาไพเราะ มีน้ำคำเป็นที่น่าเชื่อถือ
- มีความซื่อสัตย์สุจริตทั้งกาย วาจา ใจ

ผู้วิจัยกล่าวโดยสรุปในลักษณะบทที่ ๕ นี้ เป็นหลักประกันสุขภาพ ต้องการให้เว้นจากการดื่มน้ำเมาและเสพสิ่งเสพติดทุกชนิด ซึ่งเป็นการบั่นทอนสุขภาพ หรือทำลายชีวิตของตนตลอดทั้ง ป้องกันความเสื่อมเสียในชีวิตและทรัพย์สินของตนเองและผู้อื่น เป็นการรักษาสติสัมปชัญญะของตนให้สมบูรณ์

เบญจธรรม แปลว่า คุณธรรม ๕ ประการ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เบญจกัลยาณธรรม แปลว่า ธรรมอันดีงาม ๕ ประการ เกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีลเป็นข้อปฏิบัติที่ยิ่งขึ้นไปกว่าศีลเป็นหลักปฏิบัติเบื้องต้นของมนุษย์ที่ทำให้เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ ทำให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจสงบสุข ไม่มีเวรภัยปราศจากศัตรูคู่อาฆาต ผู้รักษาเบญจศีลจึงควรมีเบญจธรรมไว้ประจำใจ ในพระบาลีได้แสดงคุณของกัลยาณชนไว้ว่า บุคคลผู้มีศีล ควรมีกัลยาณธรรมควบคู่กันไป ข้อนี้ พึงเห็นว่าผู้เว้นจากข้อห้ามทั้ง ๕ ประการ ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล และผู้มีศีลนั้นจะได้ชื่อว่ามีกัลยาณธรรม^{๓๗} กัลยาณธรรมมี ๕ ประการ คือ เมตตา กรุณา สัมมาอาชีวะ กามสังวร สัจจะ และสติสัมปชัญญะ โดยผู้รักษาศีลพึงประพฤติปฏิบัติตามกัลยาณธรรมควบคู่กันไป ดังนี้

เบญจศีล คู่กับ เบญจธรรม

เว้นจากการฆ่าสัตว์	คู่กับ	เมตตา กรุณา
เว้นจากการลักทรัพย์	คู่กับ	สัมมาอาชีวะ
เว้นจากการผิดในกาม	คู่กับ	กามสังวร
เว้นจากการกล่าวคำเท็จ	คู่กับ	สัจจะ
เว้นจากการดื่มสุรา	คู่กับ	สติสัมปชัญญะ

๑. เบญจธรรมข้อที่ ๑ เมตตา กรุณา

ความรักใคร่ปรารถนาให้เป็นสุข และความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ เมตตา กรุณา เป็นกัลยาณธรรม^{๓๘} ธรรมที่ดีงามหรือธรรมที่ทำให้เป็นกัลยาณชน เมตตา กรุณานี้ เป็นคุณธรรมที่เกื้อกูลต่อการรักษาศีลข้อที่ ๑ ทำให้มีจิตใจงดงาม เช่น คนที่มีความรัก ความสงสารสัตว์ย่อมมีจิตใจอ่อนโยน คิดเกื้อกูล ไม่คิดทำร้ายหรือทำลายชีวิตสัตว์นั้นนั้น จึงควรปลูกเมตตา กรุณาให้เกิดขึ้นควบคู่ไปกับศีล เพราะเมตตา กรุณา เป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์คือ มนุษย์รู้สึก รัก รู้จักสงสาร ความรักทั้งปวงเกิดจากความเมตตา กรุณานี้ หากคนเราทำลายคุณธรรมพื้นฐานนี้แล้ว ความรักทั้งปวงก็เกิดไม่ได้ชีวิตของทุกคนดำรงอยู่ได้ก็ด้วยอาศัยความเมตตา กรุณาของผู้อื่นมาตั้งแต่เบื้องต้นเช่น บุตรธิดา ได้รับการเลี้ยงดูการเอาใจใส่จากบิดามารดา ได้รับการอนุเคราะห์เกื้อกูลจากญาติพี่น้องได้รับวิชาความรู้วิธีการเลี้ยงชีพจากครูอาจารย์ เป็นต้นมาตามลำดับ หากไม่ได้รับความเมตตา กรุณาจากผู้อื่น ไหนเลยจะสามารถ

^{๓๗} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๑/๑๓๘.

^{๓๘} พระธรรมกิตติวงศ์, (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรม เพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ คำวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๒๓๕.

ดำรงตนอยู่ได้และเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้วก็ถึงเวลาอันสมควรที่จะแสดงเมตตาต่อผู้อื่นบ้าง โลกจึงจะตั้งอยู่ได้หากบุคคลปราศจากเมตตากรุณาแล้ว ย่อมได้ชื่อว่า เป็นคนใจจิตเห็นแก่ประโยชน์ตนฝ่ายเดียว ฉะนั้นเมื่อทุกคนมีชีวิตเจริญมาด้วยความเมตตากรุณาของผู้อื่นก็สมควรปลูกเมตตากรุณาสืบต่อไป

๑) เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข ตรงกับคำว่า ไตรจิต คือจิตใจที่ประกอบด้วย เมตตา เมื่อมีเมตตาต่อกันแล้วย่อมคิดเกื้อกูลกันให้มีความสุข ถึงแม้จะประพาศพิบัติพลั้งพลาดต่อกันบ้าง ก็ให้อภัยกันและไม่ถือโทษโกรธกัน เหมือนอย่างมารดาบิดาผู้เปี่ยมด้วยเมตตา ย่อมไม่ถือโทษต่อบุตรธิดา หรือครูอาจารย์ไม่ถือโทษต่อศิษย์ในทางตรงกันข้ามถ้าขาดเมตตาต่อกันแล้วแม้ประพาศพิบัติต่อกันเพียงเล็กน้อยก็ให้อภัยกันไม่ได้ปัญหาเล็กน้อยก็กลายเป็นปัญหาใหญ่

๒) กรุณา คือ ความสงสารคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ผู้ที่มิมีจิตใจประกอบด้วย กรุณา เห็นความทุกข์ยากของคนอื่นก็พลอยหวั่นใจสงสาร คิดจะช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ทนไม่ได้ เมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความทุกข์ยากลำบาก อันเป็นแรงผลักดันให้ยื่นมือเข้าช่วยเหลือทางใดทางหนึ่ง เพื่อให้เขาพ้นจากความทุกข์นั้น กรุณา เป็นเหตุให้มนุษย์และสัตว์คิดช่วยเหลือกัน เปลื้องทุกข์ภัยของกันและกัน การแสดงความกรุณานี้เป็นคุณธรรมที่มนุษย์ทุกคนควรปฏิบัติเมื่อเป็นเด็กเราเคยได้รับความกรุณาจากผู้อื่นมาแล้วและยังหวังความกรุณาต่อไปอีก เมื่อถึงเวลาที่จะต้องแสดงความกรุณาแก่ผู้อื่นเช่นนั้นบ้างก็ควรทำ

ก. ลักษณะของผู้มีความกรุณา คือเป็นคนเสียสละไม่เห็นแก่ตัวไม่เห็นแก่ได้จิตใจกว้างขวางเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่บำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์สิ่งดีงามแก่คนอื่นและสังคม บุคคลใดเมื่อสามารถจะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ยาก แต่ไม่แสดงความกรุณา ผู้นั้นได้ชื่อว่า คนใจดำ มีแต่เอาเปรียบโลก หวังแต่เพียงว่า ผู้อื่นจะให้อะไรเราบ้าง ไม่เคยคิดว่าเราจะให้ผู้อื่นได้อย่างไร การช่วยชีวิตคนและสัตว์เดียรัจฉาน เป็นพื้นฐานสำคัญแห่งการแสดงความกรุณา เป็นกิจอันผู้ปกครองหรือผู้นำไม่ควรละเลย

ข. การช่วยชีวิตคน เป็นเบื้องต้นแห่งการแสดงความกรุณา ธรรมเนียมของนานาอารยประเทศ เช่น เรื่องการเดินเรือทะเล หากพบเรือที่เกิดอันตรายต้องหยุดช่วยคนให้รอดปลอดภัยก่อนจึงจะเดินเรือต่อไปได้ แม้ในเรื่องการสงคราม เมื่อจับเชลยที่ยอมแพ้วางอาวุธแล้วก็ไม่ทำร้ายให้ การดูความเป็นอยู่ตามอัธยาศัยเมื่อสิ้นศึกสงครามก็ส่งตัวกลับประเทศ ไม่ยึดไว้เป็นเชลยต่อไป ธรรมเนียมนี้ยังแผ่ไปถึงสัตว์เดียรัจฉาน ผู้ที่มีจิตใจอ่อนโยน เมื่อเห็นสัตว์เดียรัจฉานที่จะถูกฆ่ามักมีใจกรุณาและซื้อไถ่ชีวิต แม้ในการทำบุญเพื่อความเป็นสิริมงคลแห่งชีวิต ก็นิยมแจกทานแก่คนยากจน และปล่อยสัตว์ให้เป็นอิสระ เช่น ปล่อยนก ปล่อยปลา เป็นต้น แม้ในครั้งโบราณกาลพระเจ้าแผ่นดินบางพระองค์ก็ประกาศห้ามมิให้ฆ่าสัตว์บางชนิด เรียกว่า พระราชทานอภัยแก่สัตว์เหล่านั้น ธรรมเนียมนี้มีปรากฏมาถึงปัจจุบัน เช่น ห้ามฆ่าสัตว์ป่าสงวน ห้ามจับปลาในฤดูวางไข่ เป็นต้น

ค. วิธีปลูกเมตตากรุณา

เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาให้เป็นสุข กรุณา คือ ความสงสารคิดช่วยให้พ้น ทุกชั้นนั้นลำดับแรกให้ปลูกเมตตาในตนเองก่อนแล้ว จึงแผ่เจาะจงไปในคนที่รักใคร่นับถือซึ่งเป็นบุคคล ใกล้ชิดวิธีเช่นนี้ทำให้เกิดเมตตาได้ง่าย ต่อจากนั้นให้แผ่ไปในบุคคลที่ห่างไกลออกไป แผ่ไปถึงบุคคลที่ไม่ชอบพอกันตามลำดับ เมื่อแผ่เมตตาโดยเจาะจงได้สะดวกแล้ว ก็แผ่โดยไม่เจาะจงไปในสรรพสัตว์ไม่มีประมาณทุกถ้วนหน้าการฝึกหัดแผ่เมตตาเช่นนี้บ่อย ๆ เมตตาการุณาก็จะเกิดขึ้นในจิตใจ บุคคลที่มี เมตตาการุณาออกงามในจิตใจแล้วย่อมคิดสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น สร้างวัดสร้าง โรงเรียน สร้างโรงพยาบาลสถานสงเคราะห์คนชรา เป็นต้น เหมือนการหว่านพืชแล้วหมั่นรดน้ำ พรุน ดินเนื่อง ๆ พืชก็จะงอกงามขึ้นฉนั้น^{๓๙}

นอกจากนั้น ในการแสดงออกซึ่งเมตตาการุณานี้ควรคิดช่วยเหลือด้วยวิธีการที่ยั่งยืน เช่น การสงเคราะห์คนยากจนด้วยการให้ทาน อาจเป็นเพียงการช่วยเหลือเฉพาะหน้าชั่วคราว แต่ถ้าช่วยเหลือด้วยการให้วิชาความรู้ในการหาเลี้ยงชีพ ก็จะเป็นการช่วยเหลือที่ยั่งยืน เช่นนี้ นับว่าเป็นการแสดงออกซึ่งเมตตาการุณาที่ฉลาดยิ่งขึ้น ความมีเมตตาการุณาแก่กันและกันเป็นคุณธรรมที่งดงามก็จริง ถึงอย่างนั้นผู้ตั้งอยู่ในเมตตาการุณา พึงเป็นคนฉลาดในการแสดงออก จึงจะสำเร็จ ประโยชน์ได้ถ้าไม่ฉลาดมุ่งแต่จะเมตตาการุณาอย่างเดียว ถือว่าเป็นการแสดงออกซึ่งเมตตาการุณาที่ไม่ ถูกต้อง ทั้งเป็นการกระทำผิดกฎหมายบ้านเมืองอีกด้วย ในเรื่องนี้ บิดามารดาพึงตั้งอยู่ในอุเบกขาโดย ถือว่าเมื่อกระทำความผิดแล้วก็สมควรได้รับโทษ และการถูกลงโทษตามกฎหมายนั้น อาจส่งผลให้เกิด การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปในแนวทางที่ดีขึ้นได้

ง. อานิสงส์ของการเจริญเมตตาการุณา

พระพุทธองค์ทรงแสดงอานิสงส์หรือประโยชน์ที่จะพึงได้รับจากการเจริญเมตตา การุณาไว้ในพระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต หมวดว่าด้วยเมตตา

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐีเชตกรุง สาวตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ เหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เมตตาเจโตวิมุตติที่บุคคลเสพเจริญ ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยานแล้วทำให้ เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สัมสมแล้ว ปรารถดีแล้ว พึงหวังได้อานิสงส์ ๘ ประการ

อานิสงส์ ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ ๑. หลับเป็นสุข ๒. ตื่นเป็นสุข ๓. ไม่ฝันร้าย ๔. เป็นที่รัก ของมนุษย์ทั้งหลาย ๕. เป็นที่รักของอมนุษย์ทั้งหลาย ๖. เทวดาทั้งหลายรักษา ๗. ไฟ ยาพิษหรือ ศัสตราภยันตรายไม่ได้ ๘. เมื่อยังไม่แทงตลอดคุณวิเศษย่อมเข้าถึงพรหมโลก

^{๓๙} ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย, คำสอนในพระพุทธศาสนา ฉบับเฉลิมพระเกียรติ, (กรุงเทพมหานคร: พรศิวกาพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๑๖๒.

ภิกษุทั้งหลาย เมตตาเจโตวิมุตติที่บุคคลเสพเจริญ ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยานแล้วทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สังสมแล้ว ปรารภดีแล้ว พึงหวังได้อานิสงส์ ๘ ประการนี้ ผู้มีสติตั้งมั่น เจริญเมตตาแผ่ไปไม่มีประมาณ พิจารณาเห็นธรรมเป็นที่ล้นอุปี ย่อมมีสังโยชน์เบาบางหากบุคคลมีจิตไม่คิดประทุษร้ายสัตว์แม้ชีวิตเดียว เจริญเมตตาเป็นประจำอยู่ก็เป็นผู้ชื่อว่าฉลาดเพราะการเจริญเมตตานั่น แต่พระอริยบุคคลผู้มีใจอนุเคราะห์หมู่สัตว์ทุกหมู่เหล่าชื่อว่าสังสมบุญไว้เป็นอันมาก พระราชาผู้ทรงธรรมเช่นกับฤๅษี ทรงชนะใจหมู่สัตว์ทั่วแผ่นดินด้วยราชธรรม^{๔๐}

จากข้อความ แสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ของการมีเมตตาต่อกัน เป็นที่รักขาคตน และสรรพสัตว์ทั้งหลาย ตลอดจนถึงเป็นที่รักของผู้อื่นทั้งมนุษย์และเทวดา อานิสงส์ที่เกิดขึ้นทำให้มีหลับเป็นสุข ตื่นเป็นสุข ไม่ฝันร้าย เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย เป็นที่รักของอมนุษย์ทั้งหลาย เทวดารักษา ไฟ ยา พิษ หรือศัตรูร้าย ย่อมไม่กล้ากรายทำร้ายได้ สิ้นหน่าผองใส จิตตั้งมั่นเป็นสมาธิได้เร็ว ขณะจะสิ้นชีวิต มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ เมื่อยังไม่บรรลुकุณธรรมสูงสุด คือ อรหัตตผล ย่อมเกิดในพรหมโลก ทั้งหมดเหล่านี้เป็นอานิสงส์ของการประพฤติเบญจธรรม ข้อเมตตากรุณา

ผู้วิจัยกล่าวโดยสรุป เมตตากรุณา เป็น กัลยาณธรรม ธรรมที่พึงงามหรือธรรมที่ทำให้เป็นกัลยาณชน เมตตากรุณานี้เป็นคุณธรรมที่เกื้อกูลต่อการรักษาศีลข้อที่ ๑ ทำให้มีจิตใจงดงาม เช่นคนที่มีความรักความสงสารสัตว์ย่อมมีจิตใจอ่อนโยนคิดเกื้อกูลไม่คิดทำร้ายหรือทำลายชีวิตสัตว์ ฉะนั้นจึงควรปลูกเมตตากรุณาให้เกิดขึ้นควบคู่ไปกับศีล เพราะเมตตากรุณา เป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์คือ มนุษย์รู้สึก รัก รู้จักสงสาร ความรักทั้งปวงเกิดจากความเมตตากรุณานี้หากคนเราทำลายคุณธรรมพื้นฐานนี้แล้ว ความรักทั้งปวงก็เกิดไม่ได้

๒. เบญจธรรมข้อที่ ๒ สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ

“สัมมาอาชีวะ” ประกอบด้วย ๒ คำ คือ “สัมมา” และ “อาชีวะ” คำว่า “สัมมา” หมายถึง โดยชอบ ดี ถูกต้อง สมบูรณ์ จริงแท้^{๔๑}

ส่วนคำว่า “อาชีวะ” หมายถึง อาชีพ การเลี้ยงชีพ ความเพียรพยายามในการแสวงหาปัจจัยยังชีพ การทำมาหากิน^{๔๒}

สัมมาอาชีวะ ได้แก่ การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ คุณธรรมข้อนี้เกื้อกูลให้ผู้มีศีลสามารถรักษาศีลข้อที่ ๒ ให้มั่นคงขึ้น เนื่องจากคนทุกคนต้องประกอบอาชีพหาปัจจัยมาบริโภคเลี้ยงตนและบุคคลในครอบครัว มีบิดามารดา บุตร ภรรยา เป็นต้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนให้ทำงานหาเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ เพื่อให้ได้ทรัพย์มาในทางที่ชอบให้พอเพียงแก่การดำรงชีวิต เมื่อตนเองยังหาเลี้ยงชีพ

^{๔๐} อัง.อุฎฺฐก. (ไทย) ๒๓/๑/๑๙๔.

^{๔๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๔๓๕.

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๓๙.

ไม่ได้ทั้งไม่มีความเพียรประกอบหาเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ ก็จะไม่มียาไ้ได้มาใช้จ่ายดำรงชีวิต ลำพังการอาศัยทรัพย์สมบัติที่มีอยู่เดิม โดยไม่แสวงหามาเพิ่มเติม ทรัพย์สมบัตินั้นก็จะหมดไป เหมือนบึงที่มีน้ำไหลออกไปอย่างเดียวก็มีแต่จะแห้งไปเพราะบุคคลที่ไม่มีทรัพย์ไ้จ่ายเลี้ยงชีพ ถูกความยากจนขัดสนบีบคั้นเข้า ก็จะรักษาศีลให้บริสุทธิ์ได้ยากหรือไม่อาจตั้งมั่นอยู่ในศีลได้แต่ถ้าเขาหมั่นประกอบการทำงานเลี้ยงชีพในทางที่ชอบก็จะมีทรัพย์มาใช้จ่ายเลี้ยงชีวิตและเป็นการอดหนุนให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลได้ กล่าวธรรมข้อนี้ มุ่งให้ผู้ปฏิบัติเว้นจากมิจฉาชีพ และประกอบสัมมาชีพด้วยการประพฤติเป็นธรรมในกิจการ ในบุคคล และในวัตถุดังนี้

๑) การประพฤติเป็นธรรมในกิจการ หมายถึง ความซื่อตรงในหน้าที่การงานที่รับผิดชอบ หรือการทำการกิจการโดยสุจริต ไม่บิดพลิ้วหลีกเลี่ยงงานที่ทำนั้น เพื่อให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เช่น ลูกจ้างผู้ทำหน้าที่ของตนด้วยความขยัน ตั้งใจทำงาน ทำงานได้เรียบร้อย ทำงานเต็มเวลา ไม่บิดพลิ้วหลีกเลี่ยงการงานที่รับผิดชอบของตน

๒) การประพฤติเป็นธรรมในบุคคล หมายถึง ความซื่อตรงในบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพอย่างยุติธรรมปราศจากอคติเช่น นายจ้าง จ่ายค่าจ้างตามสัญญา ตามแรงงาน ตามความสามารถไม่กักขังหน่วงเหนี่ยว ไม่ใช้แรงงานเด็ก หรือพ่อค้าไม่ประพฤติเป็นคนเห็นแก่ได้ขายสินค้าแก่ทุกคนตามราคาที่กำหนดอย่างเสมอภาคกัน

๓) การประพฤติเป็นธรรมในวัตถุหมายถึง ความซื่อตรงในวัตถุสิ่งของหรือสินค้าสำหรับประกอบอาชีพ โดยการแสดงคุณสมบัติและคุณภาพของวัตถุตามความเป็นจริงผู้มีอาชีพค้าขาย ไม่ขายของเทียมอย่างของแท้ เช่น ไม่ขายน้ำผึ้งปลอมปนแก่ผู้ต้องการน้ำผึ้งแท้ ไม่นำอาหารค้างคานที่บูดแล้วมาอุ่นขายใหม่ ไม่ใช้วัสดุก่อสร้างที่มีคุณภาพต่ำกว่าสัญญาจ้าง ในอาชีพการงานอาจวิบัติโดยเหตุ ๒ ประการ คือ โดยเนื้องาน และโดยการกระทำ คือ

ก. โดยเนื้องาน คืองานอาชีพบางชนิดนั้นเป็นงานวิบัติอยู่ในตัวแล้ว เช่น การขโมย การปล้น การรับจ้างฆ่าคน การค้าของเถื่อน เป็นต้น ใครทำก็วิบัติ

ข. โดยการกระทำคือ งานอาชีพบางชนิดเป็นงานดีแต่ผู้ประกอบอาชีพนั้นทำงานให้เสียหาย เช่น อาชีพรับราชการเป็นอาชีพที่ดีแต่ผู้ปฏิบัติทุจริตต่อหน้าที่ฉ้อราษฎร์บังหลวง การกระทำอย่างนี้ทำให้อาชีพรับราชการนั้นเกิดความวิบัติเสียหาย ผู้จะเลือกอาชีพการงาน ควรเว้นจากการงานที่มีโทษเสีย แม้จะเป็นอุบายทำให้ได้ทรัพย์มาก แต่ทรัพย์ที่เกิดจากการงานที่เสียหายนั้นไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ อีกอย่างหนึ่ง การงานที่ต้องเสี่ยง เช่น การพนัน ก็ไม่ควรเลือกมาเป็นอาชีพ เพราะเหตุว่าเมื่อพลาดพลั้งแล้วทรัพย์นั้นก็เสียหาย หมดสิ้นไปโดยง่าย ถึงได้ทรัพย์นั้นมาก็รักษาไว้ได้ไม่นาน ด้วยเหตุ ๒ ประการ คือ

๑) ทำให้ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย โดยไม่เห็นคุณค่าของทรัพย์เพราะเป็นของที่ได้มาง่าย

๒) ทำให้ติดการพนัน ซึ่งเป็นเหตุทำให้ทรัพย์สินนาศ

ดังนั้น ควรเลือกทำงานที่สุจริตด้วยการใช้กำลังกาย กำลังความคิด และสติปัญญาของตนเอง การได้ทรัพย์สินมา ในลักษณะเช่นนี้จะได้เห็นคุณค่าของทรัพย์สินนั้น ๆ ไม่ใช่สอยสุรุษสุร่ายฟุ่มเฟือย จะทำให้รักษาทรัพย์สินนั้นอยู่ได้อย่างถาวร

๓. เบนุจธรรมข้อที่ ๓ กามสังวร ความสำรวมในกาม

ความสำรวมในกาม ได้แก่ กิริยาที่ระมัดระวังไม่ประพฤติกามมากในกาม ความรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์หรือเรื่องรักใคร่ไม่ให้ผิดศีลธรรม กามสังวรนี้เป็นคุณธรรมที่เกื้อกูลต่อการรักษาศีลข้อที่ ๓ ทำให้มีจิตใจตั้งมั่นซื่อสัตย์ในคู่ครองของตนเองเป็นการแสดงให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ผ่องใสของชายและหญิง ส่งผลให้สถาบันครอบครัวมีความอบอุ่นและมั่นคง กัลยาณธรรมข้อนี้จำแนกตามเพศของบุคคลเป็น ๒ อย่าง คือ

๑) สทาร์สันโดช คือความยินดีในภรรยาของตน เป็นคุณธรรมสำหรับระดับชายชายที่มีภรรยาแล้ว ก็พอใจในภรรยาของตน ช่วยกันทำมาหาเลี้ยงชีวิต ไม่ทอดทิ้งกัน ไม่ผูกพันรักใคร่กับหญิงอื่นอีกต่อไป การได้ชื่อว่าสันโดชด้วยภรรยาของตน ชายผู้ไม่สันโดชด้วยภรรยาของตน เทียวชุกชนคบหญิงแพศยา เป็นเหตุแห่งความเสื่อมเสียหลายประการคือเสียทรัพย์เป็นค่าตัวค่าเลี้ยงดูเป็นสาเหตุแห่งการเกิดโรคภัยไข้เจ็บ และก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทได้โดยง่าย

๒) ปติวัตร คือ การประพฤติปฏิบัติในสามีหมายถึง ความจงรักภักดีในสามีมีความซื่อสัตย์ต่อสามีเป็นคุณธรรมสำหรับระดับหญิง หญิงใดเมื่อมีสามีแล้วตั้งใจปรนนิบัติสามีของตนตามหน้าที่ให้ดีที่สุดผูกสมักรักใคร่เฉพาะสามีของตน

ซึ่งจะเป็นสาเหตุให้ล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๓ ได้โดยง่าย ผู้ปกครองหรือผู้นำในสังคม ควรระวังและป้องกันสาเหตุที่จะทำให้บุคคลหมกมุ่นในเรื่องกามารมณ์ เช่น สื่อสิ่งยั่วยั่วทางเพศ เป็นต้น เพื่อลดปัญหาอาชญากรรมทางเพศ รักษาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ส่งเสริมความประพฤติเรียบร้อยดีงามของคนในสังคม และรักษาชื่อเสียงของประเทศชาติ

๔. เบนุจธรรมข้อที่ ๔ สัจจะ ความมีสัตย์

สัจจะคือความมีสัตย์ได้แก่กิริยาที่ประพฤติตนเป็นคนตรง ไม่บิดพลิ้ว ไม่บ่ายเบี่ยง ไม่เหลวไหล การพูดความจริงการรักษาคำพูดที่จริงการยกย่องเชิดชูคำพูดที่จริงการสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงสัจจะนี้เป็นคุณธรรมที่เกื้อกูลต่อการรักษาศีลข้อที่ ๔ ทำให้มีจิตใจซื่อตรงมีความเที่ยงธรรมไม่คิดคดหลอกลวงใคร ความมีสัตย์นี้จำเป็นแก่สังคมมนุษย์ทุกสังคม ทั้งในระหว่างเพื่อน สามีภรรยาหรือครอบครัว และระหว่างประเทศ เมื่อทั้งสองฝ่ายมีสัจจะต่อกัน ก็จะอยู่ร่วมกันเป็นปกติสุข เชื่อถือและไว้วางใจกัน ผู้นำประเทศที่มีสัจจะย่อมเป็นที่เชื่อถือทั้งในและต่างประเทศ คือ ภายในประเทศก็ไม่พูดหลอกลวงประชาชน รักษาสัตย์ และทำตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับประชาชน สำหรับในต่างประเทศก็รักษาสัญญาที่ทำไว้ต่อกัน ในเรื่องนี้ จะเห็นได้จากพระมหากษัตริย์ตั้งแต่โบราณกาล ก็ได้ทรงรักษาवासัตย์อย่างมั่นคง แม้บางครั้งจะรับสั่งพลั้งพระโอษฐ์ออกไปก็ไม่ทรงคืนคำ โดยทรงถือเป็นพระราชธรรมว่า เป็นกษัตริย์ตรัสแล้วไม่คืนคำ ความมีสัตย์มีการกระทำที่แสดงออกให้เห็นได้ด้วยความซื่อตรงความเที่ยงธรรมความสวามิภักดิ์ และความกตัญญูดังนี้

๑) ความซื่อตรง คือ ความตรงไปตรงมา ความซื่อสัตย์ไร้มารยา ปฏิบัติภารกิจหน้าที่โดยสุจริต มีความจริงใจไม่หลอกลวงผู้อื่น ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ยึดหลักการ เหตุผล ความถูกต้อง โดยไม่เห็นแก่ได้รักษาความสัตย์ด้วยชีวิต

๒) ความเที่ยงธรรม คือ ความยุติธรรม ความประพฤติเป็นธรรมในกิจอันเป็นหน้าที่ของตน โดยไม่ตกอยู่ในอำนาจอคติ ๔ ประการ คือฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะรักใคร่ชอบพอกัน โทษาคติ ความลำเอียงเพราะเกลียดชัง โมหาคติ ความลำเอียงเพราะความหลงความเขลา ไม่รู้เท่าทันตามความเป็นจริง ไม่รู้ถ่วงแท้ว่าอย่างไรถูก อย่างไรผิด อย่างไรควร อย่างไรไม่ควร ภยากติ ความลำเอียงเพราะความกลัว ความเกรงใจ ข้อนี้พึงเห็นได้ชัดจากผู้พิพากษาวิญญูบรรลดีถ้ามีความเที่ยงธรรม จะไม่เห็นแก่หน้าทั้งฝ่ายโจทก์หรือฝ่ายจำเลย ไม่มีอคติต่อทั้งสองฝ่าย พิจารณาไปตามเหตุผลตรงไปตรงมา ไม่ตกอยู่ในอำนาจความรัก ความชัง ความหลง หรือความกลัว ซึ่งจะมาหักล้างยุติธรรม ผู้ที่มีความเที่ยงธรรมเช่นนี้ย่อมมีเกียรติ มีชื่อเสียงเป็นที่สรรเสริญของคนทั้งหลาย ย่อมเจริญด้วยลาภยศ และความสุขที่ปราศจากโทษ

๓) ความสวามิภักดีคือ ความจงรักภักดีต่อบุคคลหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องกับตน มีความซื่อสัตย์ไม่คิดคดทรยศ ตั้งใจทำงานสนองคุณท่านอย่างเต็มความสามารถ เช่น ข้าราชการผู้ถวายสัตย์ปฏิญาณตน ต่อพระเจ้าแผ่นดินแล้ว มีความซื่อสัตย์ตามคำปฏิญาณนั้น ดังนั้น ความสวามิภักดีจึงถือว่าเป็นความมีสัตย์

๔) กตัญญูคือ ผู้รู้บุญคุณของผู้มีพระคุณ คู่กับ กตเวทิต่อ ผู้ตอบแทนบุญคุณท่าน รวมเรียกว่า กตัญญูกตเวทิต่อ ผู้รู้อุปการคุณที่ผู้อื่นทำแล้วและตอบแทนคุณท่าน ซึ่งคู่กับ บุพการี แปลว่า ผู้กระทำอุปการคุณไว้ก่อน ในทางพระพุทธศาสนาจัดเป็นคู่ไว้ดังนี้คือ บิดามารดาเป็นบุพการีของบุตรธิดา ครูอาจารย์เป็นบุพการีของศิษย์ พระมหากษัตริย์เป็นบุพการีของพสกนิกร พระพุทธศาสนาเป็นบุพการีของพุทธศาสนิกชนผู้ได้อยู่ในฐานะใดก็ทำหน้าที่ในฐานะนั้นให้สมบูรณ์ เช่น บุตรธิดาได้รับอุปการคุณจากบิดามารดาแล้ว พึงตอบแทนคุณท่านด้วยความจริงใจซื่อสัตย์สุจริต หรือพระมหากษัตริย์ถือว่าเป็นบุพการีที่ทำอุปการคุณแลทุกสุขของพสกนิกรให้ได้รับความสุขความสบายปลอดภัยในส่วนของพสกนิกรก็ต้องแสดงความกตัญญูกตเวทิต่อพระองค์ด้วยความจริงใจ ความซื่อสัตย์และความจงรักภักดีดังนั้น ความกตัญญูกตเวทิต่อพระองค์จึงถือว่าเป็นความมีสัตย์

๕. เบญจธรรมข้อที่ ๕ สติสัมปชัญญะ ความระลึกได้และความรู้ตัว

สติสัมปชัญญะแยกเป็น ๒ ศัพท์คือสติและสัมปชัญญะ สติ หมายถึง ความระลึกได้ สัมปชัญญะ หมายถึง ความรู้ตัว ธรรม ๒ ประการนี้เป็นธรรมที่มีอุปการะมาก จำเป็นต้องใช้ในกิจทุกอย่าง เพราะเป็นเหตุให้บุคคลสามารถควบคุมการกระทำ การพูด การคิดให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม ช่วยให้มีการยับยั้งชั่งใจให้มีการพิจารณา ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ก่อนจะทำจะพูดจะคิด

และในขณะที่กำลังทำกำลังพูด และกำลังคิด สติสัมปชัญญะนี้เป็นธรรมเกื้อกูลต่อการรักษาศีลทุกข้อ โดยเฉพาะศีล

ข้อที่ ๕ เมื่อบุคคลมีสติสัมปชัญญะ ย่อมทำให้มีจิตใจมั่นคง ไม่ถลาลงไปในทางที่เสื่อม และไม่พลาดโอกาสในการกระทำความดี สติสัมปชัญญะ เป็นอุปมาพหุธรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ เช่น

๑) ทำให้เกิดความระมัดระวังตัว

๒) เป็นเครื่องยับยั้ง เตือนไม่ให้ตกไปในทางเสื่อมไม่ให้มัวเมาหลุ่มหลง ไม่ให้เพลิดเพลนไปในสิ่งที่เป็นทุกข์เป็นโทษต่อตนเอง

๓) เป็นเครื่องกระตุ้นเตือนให้ชวนชวยในการสร้างคุณดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ไม่หยุดอยู่กับที่ไม่ทอดธุระไม่เกียจคร้าน ทั้งยังช่วยป้องกันไม่ให้เกิดโรคร้าย

๔) เป็นเครื่องเร่งเร้าให้มีความขะมักเขม้น

๕) เป็นเครื่องทำให้เกิดความสำนึกในหน้าที่อยู่เสมอ

๖) เป็นเครื่องทำให้เกิดความละเอียดรอบคอบในการทำงาน

พฤติกรรมของคนที่มีสติสัมปชัญญะ พึงเห็นได้ด้วยความไม่ประมาทในเรื่องดังต่อไปนี้

ก. ความไม่ประมาทในเวลา คือ ไม่ปล่อยให้เวลาล่วงเลยไปโดยเปล่าประโยชน์ หรือไม่ผัดวันประกันพรุ่ง กระตือรือร้นในการกระทำกิจที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคมส่วนรวม

ข. ความไม่ประมาทในวัยคือ บริหารชีวิตให้เหมาะสมไม่คิดว่าตนเองอายุน้อยควรเร่งประกอบคุณงามความดีทำหน้าที่ของตนให้เหมาะสมกับวัย

ค. ความไม่ประมาทในความไม่มีโรค คือไม่ควรคิดว่าไม่มีโรคร้ายไข้เจ็บเบียดเบียนยังมีสุขภาพแข็งแรงดีอยู่ ตามความเป็นจริงร่างกายของคนเรานั้นเป็นรังหรือเป็นที่อยู่ของโรค

ง. ความไม่ประมาทในชีวิต คือ ความไม่วางใจในชีวิต อย่าคิดว่าเรายังมีชีวิตอยู่สุขสบายดีและยังอยู่อีกยาวนาน เพราะจริง ๆ แล้ว ชีวิตนี้น้อยนัก อาจตายเมื่อไรก็ได้เพราะความตายไม่มีเครื่องหมายให้รู้ล่วงหน้าว่าเราจะตายเมื่อไร จึงควรเร่งชวนชวยในการละความชั่ว สร้างความดีและทำจิตใจให้ผ่องใส

จ. ความไม่ประมาทในการงาน คือ ความไม่ปล่อยปละละเลยในการงาน ทำงานทุกอย่างตามหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด มีความขยันขันแข็ง ทำอย่างทุ่มเทเต็มความสามารถ ไม่ผัดวันประกันพรุ่งไม่ปล่อยการงานให้ค้างค้ำเป็นดินพอกหางหมู

ฉ. ความไม่ประมาทในการศึกษา คือ ความเอาใจใส่ในการศึกษาเล่าเรียน ชวนชวยหาความรู้อย่างเต็มกำลังความสามารถ ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของการศึกษาหาความรู้ซึ่งเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต

ข. ความไม่ประมาทในการปฏิบัติธรรม คือ ความไม่ละเลยในการปฏิบัติธรรม มีความเพียรใส่ใจในการปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ

เบญจศีลเบญจธรรม ถือว่าเป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์ หากบุคคลใดมีคุณธรรมที่เป็นพื้นฐานที่ดีและมั่นคงจะกระทำอะไรก็มีความเจริญก้าวหน้า ในทางตรงกันข้ามหากบุคคลใดไม่มีคุณธรรมที่เป็นพื้นฐานจะกระทำอะไรก็ไม่เจริญก้าวหน้า การศึกษาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขานั้น ศีลเป็นฐานให้เกิดสมาธิ สมาธิก่อให้เกิดปัญญา สมาธิที่ศีลบ่มแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก จากหนังสือหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นโท ฉบับปรับปรุง ได้กล่าวถึงในความสัมพันธ์ของไตรสิกขา ซึ่งเป็นกระบวนการฝึกอบรมจิตตามลำดับ ศีลเป็นอย่างนี้ สมาธิเป็นอย่างนี้ ปัญญาเป็นอย่างนี้สมาธิที่ศีลบ่มแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ปัญญาที่สมาธิบ่มแล้วย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก จิตที่ปัญญาบ่มแล้ว ย่อมหลุดพ้นจากอาสวะโดยสิ้นเชิง คือกามาสวะ ภวาสวะและอวิชชาสวะ^{๔๓} ในความสัมพันธ์แบบต่อเนื่องกันของคุณธรรมในชีวิตประจำวันจะเห็นได้ว่า เมื่อบุคคลมีความประพฤติบริสุทธิ์ เชื่อมมั่นในความบริสุทธิ์ของตน ไม่หวาดต่อการลงโทษ ไม่สะดุ้งระแวงต่อการประทุษร้ายของคู่เวรไม่หวั่นใจต่อเสียงตำหนิหรือความรู้สึกที่ไม่ดีของสังคมไม่มีความฟุ้งซ่านวุ่นวายใจเพราะความรู้สึกเดือดร้อนรังเกียจในความผิดของตน จิตใจจึงปลอดโปร่ง สงบแน่วแน่ มุ่งมั่นอยู่กับสิ่งที่คิด คำที่พูด และการกระทำการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ยิ่งชัดเจน คล่องตัว เป็นผลดีในทางปัญญามากยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เบญจธรรมเป็นหลักธรรมที่สื่อมวลชนควรนำไปปฏิบัติยิ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติชีวิตที่ดีงาม ให้ตระหนักถึงความมีเมตตา กรุณา ในการทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสาร ไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยวิธีการต่าง ๆ ระมัดระวังตนเองในการทำหน้าที่นำเสนอเนื้อหาตามข้อเท็จจริง คือมีสัจจะ พูดแต่คำสัตย์จริง มีสติ ในการส่งผ่านข่าวสารต่าง ๆ ไปยังประชาชนด้วยการมีสติ ในการมีสติ เพราะทำหน้าที่ภายใต้ภาวะกดดัน และต้องคำนึงถึงผลกระทบส่วนรวม หากขาดสติเสียแล้วหาหยุนอาจตามมากมากมาย เมื่อพิจารณาโดยสรุป หลักของเบญจศีลและเบญจธรรมเป็นธรรมคู่กัน ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสาร ข้อมูล ความคิดเห็นต่าง ๆ คือ นักข่าว หัวหน้าข่าว บรรณาธิการ ผู้ประกาศข่าว ฯลฯ มีการพิจารณาเรียบเรียงข่าว นำเสนอเนื้อหา ควรนำหลักเบญจธรรม เป็นหลักธรรมพื้นฐานสำหรับในการทำหน้าที่รายงานข้อมูลข่าวสาร จะเห็นได้ว่าเป็นการรักษาเจตนาที่จะควบคุมกาย และวาจาให้เป็นปกติ คือ ไม่ทำบาป โดยการละเว้น ๕ ประการ คือละเว้นจากการฆ่าสัตว์ ละเว้นจากการลักขโมย ละเว้นจากการประพฤติดีกในกาม ละเว้นจากการพูดปด ละเว้นจากการเสพสุรา ส่วนหลักเบญจธรรม เป็นข้อพึงปฏิบัติห้าประการตามคำสอนในพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงามเป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติเจริญก้าวหน้า ปลอดภัย ปลอดภัย เพิ่มพูนความดีแก่ผู้ทำ เบญจ

^{๔๓} คณะสงฆ์และรัฐบาล, หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นโท ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๕๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗), หน้า ๑๒๖-๑๒๗.

ธรรมเป็นข้อพึงปฏิบัติห้าประการคู่กับเบญจศีลที่เป็นข้อไม่พึงปฏิบัติห้าประการ เพื่อให้การอยู่ร่วมกันดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีความสงบสุข เกิดศานติสุข

๓.๑.๓ หลักอคติ ๔

สื่่อมวลชน เป็นวิชาชีพที่สร้างผลกระทบต่อสังคมทั้งทางบวกและทางลบ จึงต้องมีจริยธรรมกำกับ โดยเฉพาะการนำเสนอเนื้อหาข้อมูลข่าวสารต้องมีความตรงไปตรงมา ถูกต้องแม่นยำ ปราศจากความลำเอียง หากสื่อมวลชนเข้าใจถึงหลักอคติ ๔ จะทำให้การทำหน้าที่สื่อมวลชนมีผลเชิงบวกต่อสังคมมากขึ้น ผู้วิจัยได้นำหลักอคติ ๔ นำมาเสนอไว้ดังต่อไปนี้

๑. ที่มาของหลักอคติ ๔

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีหลักธรรมคำสอนให้เกิดปัญญาทั้งที่เป็นระดับโลกุตรธรรมและโลกียธรรม หลักธรรมที่มุ่งเน้นเพื่อให้มนุษย์สามารถนำหลักธรรมไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น อันที่จะเป็นฐานทางความประพฤติที่ทุกคนควรละเว้นไม่ควรประพฤติ ซึ่งในหลักคำสอนชี้ให้เห็นโทษภัยหากผู้ใดก็ตามต้องตกอยู่ในอำนาจของอคติ ๔ ย่อมเสื่อมจากลาภ ยศ สรรเสริญในประการต่าง ๆ เพื่อให้เห็นถึงที่มาของอคติ ๔ ที่มีปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาในพระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ปฐมอติสูตร ว่าด้วยอคติ สูตรที่ ๑ ภิกษุทั้งหลาย การถึงอคติ (ความลำเอียง) ๔ ประการนี้ การถึงอคติ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ บุคคลย่อมถึง ๑. ฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะชอบ) ๒. โทสาคติ (ลำเอียงเพราะชัง) ๓. โมหาคติ (ลำเอียงเพราะหลง) ๔. ภยากติ (ลำเอียงเพราะกลัว) ภิกษุทั้งหลาย การถึงอคติ ๔ ประการนี้แล บุคคลใดละเมิดความชอบธรรมเพราะฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยากติ ยศของบุคคลนั้นย่อมเสื่อม ดุจดวงจันทร์ข้างแรมฉะนั้น^{๔๔}

จากข้อความของที่มาของหลักธรรมอคติ ๔ ถือว่าเป็นหลักธรรมคำสอนที่มุ่งให้เห็นถึงความลำเอียงด้วยเหตุต่าง ๆ กัน ลำเอียงที่มาจากความชอบ เพราะความเกลียดชังกัน ไม่พอใจกัน ลำเอียงไปเพราะความหลงในสิ่งที่ชอบ ในสิ่งที่พอใจ หรือแต่ความลำเอียงที่เกิดจากความกลัวกับภัยที่เกิดขึ้น อคติ ทางที่ไม่ควรดำเนิน หมายถึงความลำเอียง ความไม่ยุติธรรมอันเป็นข้อห้ามประกอบด้วยคำลำเอียง ๔ ประการ คือ

๑. ฉันทาคติ คือความลำเอียงเพราะชอบหรือเพราะรัก มักเกิดกับบุคคลที่ใกล้ชิด
๒. โทสาคติ คือความลำเอียงเพราะโกรธหรือไม่ชอบ
๓. โมหาคติ คือความลำเอียงเพราะหลง รู้เท่าไม่ถึงการณ์
๔. ภยากติ คือความลำเอียงเพราะความกลัว หรือเกรงใจผู้มีอำนาจ

กล่าวได้โดยสรุปว่า ที่มาของหลักอคติ ๔ ถือได้ว่าเป็นหลักธรรมที่แสดงให้เห็นถึงการมีอคติ เป็นเหตุทำให้ในสิ่งที่ไม่ควรประพฤติ ไม่ควรทำ เพราะถือความชอบของตนเป็นใหญ่การกระทำ ความผิดด้วยความชัง โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง กระทำด้วยความหลงเป็นใหญ่กระทำด้วยความ

^{๔๔} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๗/๒๔.

กลัวในอำนาจต่าง ๆ ในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ดี ซึ่งถือเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการนำเสนอข่าว เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน ซึ่งถือเป็นกลุ่มสังคมที่อยู่รวมกันเป็นหมู่คณะเป็นสมาชิกของคนในสังคม หากได้รู้จักการนำหลักธรรมที่เป็นการฝึกอบรมจิตใจให้เว้นจากความประพฤติกิเลสที่ผิดศีลธรรม ที่เกิดจากความเกลียดชังกัน ความหลง และความกลัวของตำแหน่งในหน้าที่การงาน ไม่ตกอยู่ในอำนาจของอคติ ๔ ประการ ย่อมทำให้เกิดความเจริญในหน้าที่ของสื่อมวลชนเอง และก็จะนำมาเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

๒. ความหมายของอคติ ๔

จากการศึกษาที่มาของหลักธรรมในอคติ ๔ ทำให้ได้ทราบถึงหลักธรรมที่จะนำมาฝึกฝนอบรมจิตใจเว้นจากความคิด ความประพฤตินั้นเป็นเหตุต่อหน้าที่การงานเป็นเหตุทำให้เสียหายต่อหน้าที่ ไม่เกิดความเจริญ ทำให้เสียชื่อเสียง เป็นที่ตำหนิเป็นสิ่งที่ไม่ควรประพฤติไม่ควรทำ สร้างความเดือดร้อนและก่อความเสียหายต่อผู้อื่น หากผู้ที่ทำหน้าที่ในการนำเสนอข่าวสารยึดหลักการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ ย่อมนำประโยชน์ที่จะตามมา ทำให้มีความรุ่งเรืองในหน้าที่ มีประโยชน์ต่อสังคม ดังนั้นเพื่อให้เห็นถึงความหมายในอคติ ๔ ให้มากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้นำมาอธิบายไว้ดังนี้

ในพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ภัตตทุทเทสสุต ว่าด้วยพระ-ภัตตทุทเทสกะและดี ภิกษุทั้งหลาย พระภัตตทุทเทสกะผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้บนเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ผู้ไม่สำรวมในกามทั้งหลาย ไม่ประกอบด้วยธรรม ไม่เคารพธรรม ถึงอคติ เพราะฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยากติ บุคคลเช่นนี้^{๔๕}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายอคติ ๔ ว่า ฐานอันไม่พึงถึง ทางความประพฤติกิเลส ความไม่เที่ยงธรรม ความลำเอียง ๑) ฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะชอบ ๒) โทสาคติ ความลำเอียง เพราะชัง ๓) โมหาคติ ความลำเอียง เพราะหลง ๔) ภยากติ ความลำเอียง เพราะความกลัว^{๔๖}

พระธรรมเมธาภรณ์ (ระแบบ ฐิตาภิโน) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ฉันทาคติ คือ ความลำเอียงเพราะชอบพอ โทสาคติ คือ ความลำเอียงเพราะโกรธหรือชิงชัง โมหาคติ คือความลำเอียงเพราะหลง หรือ ความลำเอียงเพราะความเขลา ภยากติ คือ ความลำเอียงเพราะกลัว ความหวาดหวั่นในภัยต่าง ๆ ^{๔๗}

^{๔๕} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๐/๓๑-๓๒.

^{๔๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๓๐, หน้า ๑๔๙.

^{๔๗} พระธรรมเมธาภรณ์ (ระแบบ ฐิตาภิโน), *พระพุทธศาสนาปริทรรศน์*, หน้า ๖๖-๗๑.

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมาย อคติ ๔ ว่า ลำเอียง เพราะรักใคร่กัน เรียกฉันทาคติ ลำเอียง เพราะไม่ชอบกัน เรียกโทสาคติ ลำเอียง เพราะขลาด เรียกโมหาคติ ลำเอียง เพราะกลัว เรียกภยาคติ^{๔๘}

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมาย อคติ ๔ ดังนี้ ความลำเอียงมี ๔ อย่าง คือ ฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะชอบหรือเพราะรัก โทสาคติ คือความลำเอียงเพราะโกรธ โมหาคติ คือความลำเอียงเพราะขลาด ภยาคติ คือความลำเอียงเพราะความกลัว^{๔๙}

จากข้อความหมายของอคติ ๔ ผู้วิจัยสรุปความหมายได้ว่า ฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะความรักใคร่ โทสาคติ ความลำเอียงเพราะความไม่ชอบเกลียดชัง หรือโกรธแค้น โมหาคติ ความลำเอียงเพราะความไม่รู้ หรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ภยาคติ ความลำเอียงเพราะความกลัว เพราะมีความหวาดกลัว หรือเกรงกลัวภัยอันตราย วิธีแก้ทำได้ด้วยการพยายามฝึกให้เกิดความกล้าหาญ โดยเฉพาะความกล้าหาญทางจริยธรรม คือ กล้าคิด กล้าพูดในสิ่งที่ดีงาม

ดังนั้น สื่อมวลชนจึงต้องระวังควรหลีกเลี่ยงในความประพฤติที่เกิดขึ้นจากทางกายวาจา และจิตใจ โดยการพิจารณาถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นตามมา หากพิจารณาว่าเรากำลังมีจิตใจลำเอียง ก็ให้ปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองใหม่ให้ตรงกันข้าม คือมีความชอบธรรม ความไม่ลำเอียง มีความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และเกลียดความลำเอียง มันฝึกฝนจิตใจตน โดยถือหลักในการเอาใจเขามาใส่ใจเรา พิจารณาว่าสิ่งใดเป็นความยุติธรรม และสิ่งใดเป็นความยุติธรรม รู้เท่าทันความไม่ชอบ ความเกลียดชัง พยายามกล้าหาญในการทำในสิ่งที่ดีงาม มีจริยธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ต่อสังคม

๓. ลักษณะของอคติ ๔

อคติ เป็นเรื่องสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากสวนทางกับหลักการวิชาชีพที่จะต้องเสนอข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมา เพื่อให้เห็นถึงลักษณะของอคติ ๔ ให้มีความเข้าใจให้มากขึ้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอถึงลักษณะของอคติ ๔ ที่มีปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ทุติยอภิสวรร ว่าด้วยอคติ สูตรที่ ๒ ภิกษุทั้งหลาย การไม่ถึงอคติ ๔ ประการนี้ การไม่ถึงอคติ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ บุคคลย่อมไม่ถึง ๑. ฉันทาคติ ๒. โทสาคติ ๓. โมหาคติ ๔. ภยาคติ ภิกษุทั้งหลาย การไม่ถึงอคติ ๔ ประการนี้แล บุคคลใดไม่ละเมิดความชอบธรรม เพราะฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยาคติของบุคคลนั้นย่อมบริบูรณ์ดุจดวงจันทร์ข้างขึ้นฉะนั้น^{๕๐}

^{๔๘} พุทธทาสภิกขุ, บวช ๓ เดือน, หน้า ๒๐-๒๕.

^{๔๙} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, หน้า ๑๓๖๓.

^{๕๐} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๘/๒๙-๓๐.

จากข้อความในพระสูตรข้างต้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นถึงบุคคลควรต้องยึดหลักความยุติธรรม คือลักษณะของอคติ ๔ ประการ ในอันไม่พึงทำ ทางความประพฤติที่ผิด ความไม่เที่ยงธรรม ซึ่งเป็นความลำเอียง ๔ ประการ หากบุคคลใดประพฤติล่วงธรรม เพราะความชอบความชัง ความกลัว เพราะความเขลา ยศทั้งหลายของบุคคลนั้นย่อมเสื่อมตามไป เหมือนดวงจันทร์ข้างแรม

ในการกระทำที่ทำให้เห็นประโยชน์ของการไม่ละเมิดในอคติ ๔ ประการ ที่จะนำมาซึ่งถึงความเจริญ มีประโยชน์ เป็นเหตุให้เป็นผู้ที่มีความบริบูรณ์ในตน เป็นสิ่งที่ไม่ควรประพฤติ ต้องมีความระมัดระวัง เป็นการกระทำด้วยความลำเอียง เพราะถือความคิด ความรู้สึกของตนเป็นใหญ่ ขาดคุณธรรมไร้เหตุผล เพราะความหลงขึ้นชอบในอำนาจของตนในการทำหน้าที่ จำเป็นจะต้องระลึกรู้ถึงผลของโทษที่ตามมา ซึ่งมีปรากฏในอรรถกถาอังคุตตรนิกาย มโนรธปุณณิ จตุกกนิบาต ปฐมอดคิสูตร สุตตวันทนา คำว่าการถึงอคติ ได้แก่ มิใช่การถึงคติ คำว่า ย่อมถึงฉันทาคติ ได้แก่ ย่อมถึงอคติเพราะชอบพอกัน คือทำสิ่งที่ไม่ควรทำแม้ในคำที่เหลือกันย่นนี้เหมือนกัน เพราะฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยาคติ ความว่า เพราะชอบ เพราะชัง เพราะกลัว เพราะหลง คำว่า ละเมิด ได้แก่ ก้าวล่วงในทิวคติสูตรที่ ๘ ง่ายทั้งนั้น คติยอคติสูตรที่ ๙ พระผู้มีพระภาคตรัสด้วยนัยแม่ทั้งสองด้วยอำนาจแห่งบุคคลผู้ตรัสรู้เหมือนกัน^{๕๑}

จากลักษณะของอคติ ๔ โดยถือว่าเป็นพื้นฐานอันไม่พึงทำ ที่มาจากความเกลียดชัง ความหลง ไม่รู้ความจริง ความกลัว โดยไม่คำนึงถึงความเป็นธรรมความถูกต้อง เรียกว่าลุแก่อำนาจ ละทิ้งความถูกต้อง กระทำสิ่งที่ไม่ควร ประพฤติในสิ่งที่ผิด สร้างความเดือดร้อนแก่ตนและผู้อื่น เพื่อให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญของอคติ ๔ ประการ โดยมีอคติหรือลำเอียง เพราะความชอบส่วนตัว ปราศจากเหตุผล ความยุติธรรมในฐานะที่เป็นพุทธบริษัทจะต้องยึดถือพุทธศาสตร์ให้มาก มีสติปัญญา รู้เรื่องหน้าที่ รู้ธรรมะอย่างถูกต้อง มีการคิด การพูด และการกระทำที่ถูกต้อง

จากหนังสือคู่มือมนุษย์ ฉบับสมบูรณ์ พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงอคติ ๔ ประการไว้ดังนี้ การให้คุณค่าอาชีพของผู้พิพากษาหรือตุลาการไว้อย่างสูงยิ่ง โดยกล่าวยกย่องว่าเป็นปูชนียบุคคล เพราะเป็นผู้รักษาความถูกต้อง ความยุติธรรมของโลก แนวทางการให้ผู้พิพากษาหรือตุลาการยึดหลักในการปฏิบัติหน้าที่ไว้ว่า การที่คนเราปฏิบัติหน้าที่ หรือประกอบอาชีพอย่างหนึ่ง ซึ่งมีอุดมคติสูงอยู่อย่างสุดความสามารถ การประพฤติธรรมอย่างเต็มที่อยู่หนึ่งอยู่ในตัว อาชีพตุลาการนั้นเป็นอาชีพที่มีอุดมคติสูง เป็นโอกาสแห่งการประพฤติธรรมขั้นสูงพร้อมกันไปในการดำเนินชีวิต จึงต้องเหนียวรั้งไว้ด้วยเรื่องของฝ่ายใจคือ อุดมคติที่ฝังามในหน้าที่ของตนอย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์งดงาม เป็นการประพฤติธรรมเพื่อทำความพ้นทุกข์อย่างสูงสุดพร้อมกันไปในตัว พยายามรักษาอุดมคติไว้ประจำใจอยู่เสมอ นั้นมีเจตนาบริสุทธิ์ผุดผ่องในการที่จะรักษาธรรมของโลก มีอุดมคติแห่งบุคคลผู้รักษารธรรมของโลกด้วยแล้ว เจตนาย่อมบริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่มีบาป ไม่มีกรรมเพราะการสั่งบังคับคดี ทั้งจะเป็นการตั้งตนอยู่ใน

^{๕๑} อภ.จตุกก.อ. (ไทย) ๓๕/๔๐๐-๔๐๑.

ฐานะปุณยบุคคลของโลกได้ด้วย แนวทางที่ผู้พิพากษาพึงปฏิบัติ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการทำหน้าที่ได้อย่างดีที่สุด และสอดคล้องกับการพัฒนาจิตให้บริสุทธิ์และสูงขึ้นตามลำดับตามแนวทางของพุทธศาสนา ซึ่งได้แก่ การยึดถืออุดมคติในการปฏิบัติหน้าที่ โดยไม่ตกเป็นทาสของใคร และไม่ตกเป็นทาสของกิเลส การที่จะไม่ลำเอียงด้วยอคติ ๔ นั้นย่อมเป็นไปได้ ถ้าเราละเลยในข้อที่ว่าอะไรเป็นทางมาแห่งอคติ และการเป็นตุลาการที่บริสุทธิ์บริบูรณ์ ย่อมเป็นเสมือนหนึ่งอริยบุคคล หรืออย่างต่ำที่สุดก็กัลยาณบุรุษนั้ไ้เป็นที่พึง^{๕๒}

จากแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุได้อธิบายถึงหน้าที่ของตุลาการจะต้องพยายามเป็นผู้ที่บริสุทธิ์บริบูรณ์ด้วยการไม่ตกอยู่ภายใต้ลำเอียงหรืออคติ ๔ ผู้วิจัยสรุปเปรียบเทียบประเด็นนี้กับวิชาชีพสื่อมวลชน ที่จะต้องดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม ความเป็นธรรมกับผู้ตกเป็นข่าว โดยปราศจากอคติ อาทิ ผู้ที่ถูกจับกุม และศาลยังไม่ตัดสิน สื่อควรจะใช้ภาษาข่าวรายงานออกไปว่า เป็นผู้ต้องหา ไม่ใช่ใช้คำว่าจับโจร หรือจับคนชาติชั่ว ซึ่งเป็นภาษาข่าวที่พิพากษาผู้ตกเป็นข่าวไปแล้วโดยที่ศาลยังไม่พิพากษา

๔. ความสำคัญของอคติ ๔

จากการศึกษาในหัวข้อลักษณะของอคติ ๔ ที่ผ่านมา ทำให้เห็นได้ว่า เป็นหลักธรรมที่เป็นพื้นฐานอันไม่พึงที่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง ที่เกิดจากความเกลียดชัง ความลำเอียง เพราะความชอบส่วนตัว ปราศจากเหตุผล ความยุติธรรม การทำหน้าที่ของสื่อมวลชน เพื่อรับใช้สังคมจึงควรทำให้ถูกต้องด้วยศีลธรรม มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ควรเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ มีความยุติธรรม และในความสำคัญของอคติ ๔ ที่เกิดจากผลจากการสร้างให้ตนเป็นผู้ที่มีความยุติธรรม ก็นำไปสู่การปฏิบัติในหน้าที่ด้วยความโปร่งใสชัดเจน เพื่อการพัฒนาเป็นสื่อที่สร้างสรรค์ มีคุณภาพมีจริยธรรมและมีคุณธรรมต่อไปเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของอคติ ๔ ทำให้เห็นถึงผลดีและผลเสียที่เกิดจากการกระทำในหลักธรรมข้อนี้ เพื่อให้มีความชัดเจนในหลักอคติ ๔ ประการให้มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอถึงความสำคัญของหลักอคติ ๔ ประการ มีปรากฏในพระสูตรต้นตูปีกุ อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ตติยอภิสสูตร ดังนี้

ภิกษุทั้งหลาย การถึงอคติ ๔ ประการนี้ การถึงอคติ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ บุคคลย่อมถึง

๑. ฉันทาคติ ๒. โทสาคติ ๓. โมหาคติ ๔. ภยากติ ภิกษุทั้งหลาย การถึงอคติ ๔ ประการ

นี้แลภิกษุทั้งหลาย การไม่ถึงอคติ ๔ ประการนี้ การไม่ถึงอคติ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

บุคคลย่อมไม่ถึง ๑. ฉันทาคติ ๒. โทสาคติ ๓. โมหาคติ ๔. ภยากติ ภิกษุทั้งหลาย การไม่ถึงอคติ ๔ ประการนี้แล บุคคลใดละเมิดความชอบธรรม เพราะฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยากติ ยศของบุคคลนั้น ย่อมเสื่อม ดุจดวงจันทร์ข้างแรมฉะนั้น ส่วนบุคคลใดไม่ละเมิด

^{๕๒} พุทธทาสภิกขุ, *คู่มือมนุษยฉลัษณ์*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๙), หน้า ๒๕๔-๒๕๕.

ความชอบธรรม เพราะฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยากติยของบุคคลนั้นย่อมบริบูรณ์
 ดุจดวงจันทร์ข้างขึ้นฉะนั้น^{๕๓}

จากข้อความในพระสูตรข้างต้น แสดงให้เห็นว่า อคติ เป็นสิ่งไม่ควรประพฤติ ในศาสนา
 พุทธใช้ในความหมายว่าลำเอียง มี ๔ คือ ฉันทาคติ โทสาคติ ภยากติ โมหาคติ เป็นธรรมของผู้เป็น
 ผู้ใหญ่ควรยึดถือ ส่วนผู้ปฏิบัติธรรมสามารถใช้ในการพิจารณาสรรพสิ่ง ว่าเราเห็นผิดวิปลาสจากความ
 เป็นจริงของสิ่งทั้งปวง เป็นเพราะอคติทั้ง ๔ ต่อสิ่งทั้งปวง ในความสำคัญของอคติ ๔ ซึ่งเป็นฐานอันไม่
 พึ่งที่ควรทำจากความซัง ความหลง ความกลัว ไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ในความสำคัญของอคติ ๔
 ประการนี้ มีปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค พระพุทธเจ้าทรงชี้แจงให้เห็นถึงการ
 กระทำของบุคคลที่ต้องยึดหลักความยุติธรรม คือหลักอคติ ๔ คือ ฐานะอันไม่พึงถึง ทางความ
 ประพฤติที่ผิดความไม่เที่ยงธรรม และความลำเอียง ประกอบด้วย ๑) ฉันทาคติ คือ ลำเอียงเพราะ
 ชอบ ๒) โทสาคติคือ ลำเอียงเพราะชัง ๓) โมหาคติ คือ ลำเอียงเพราะหลง พลาดผิดเพราะเขลา และ
 ๔) ภยากติ คือลำเอียงเพราะกลัว ดังพระพุทธดำรัสว่า อริยสาวก ไม่กระทำให้บาปกรรมโดยฐานะ ๔ เป
 นโฉน ปุณฺณถึงฉันทาคติ ยอมกระทำให้กรรมอัน ลามกถึงโทสาคติ ยอมทำกรรมอันลามก ถึงโมหาคติ ย
 อมทำกรรมอันลามกถึงภยากติ ยอมทำกรรมอันลามก สอนอริยสาวกย่อมไม่ถึงฉันทาคติ ย่อมไม่ถึง
 โทสาคติ ย่อมไม่ถึงโมหาคติ ย่อมไม่ถึงภยากติ ย่อมไม่ทำกรรมอันลามก โดยฐานะ ๔ เหล่านี้^{๕๔}
 หลักธรรมในการมีอคติ เป็นเหตุทำให้ในสิ่งที่ไม่ควรประพฤติ ไม่ควรทำ เพราะถือความชอบของตน
 เป็นใหญ่การกระทำผิดด้วยความซัง ไม่คำนึงถึงความถูกต้อง กระทำด้วยความกลัวในอำนาจต่าง ๆ
 เป็นเหตุให้เกิดความลำเอียง ขาดความยุติธรรมในการทำหน้าที่ของตน แต่ในทางตรงข้ามหากผู้ที่เป็น
 สื่อมวลชนได้นำผลของหลักอคติ เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนให้มีการควบคุมตนพ้นจากความลำเอียง

เห็นได้ว่าการถึงฐานะที่ไม่ควรถึงในอคติ ๔ ประการ เป็นความลำเอียง คนที่ตนรักผิดก็
 หาทางช่วยเหลือไม่ลงโทษ ไม่มีความรู้ ความสามารถ ก็แต่งตั้งให้เป็นใหญ่ เชื่อว่ามีฉันทาคติคนที่ตน
 เกลียด คอยจ้องจับผิด คอยขัดขวางความเจริญก้าวหน้าและทำลายล้าง เชื่อว่ามีโทสาคติ ไม่รู้ข้อมูลที่
 แท้จริง ทำโทษหรือยกย่องคนไปตามคำบอกเล่าของผู้ประจบสอพลอ เชื่อว่ามีโมหาคติ หวังเกาะผู้ม
 ีอำนาจ กลัวเขาจะไม่ช่วยเหลือจึงทำสิ่งที่ไม่ถูกต้องอันผิดกฎหมายผิดศีลธรรม เชื่อว่ามีภยากติ ผู้
 ประพฤติอคติ ๔ ประการนี้ ย่อมเป็นผู้ไร้เกียรติ

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า อคติ ๔ ควรหลีกเลี่ยงในความประพฤติที่เกิดขึ้นจากทางกายวาจาและ
 จิตใจ โดยการพิจารณาถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นตามมา หากพิจารณาว่าเรากำลังมีจิตใจลำเอียง ก็ให้
 ปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองใหม่ให้ตรงกันข้าม คือมีความชอบธรรม ความไม่ลำเอียง มีความซื่อสัตย์
 ความยุติธรรม และเกลียดความลำเอียง หมั่นฝึกฝนจิตใจตน โดยถือหลักในการเอาใจเขามาใส่ใจเรา

^{๕๓} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๙/๒๙-๓๐.

^{๕๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๗๖/๑๙๖.

พิจารณาว่าสิ่งใดเป็นความอยุติธรรม และสิ่งใดเป็นความยุติธรรม รู้เท่าทันความไม่ชอบ ความเกลียดชัง พยายามกล่าวหาญในการทำในสิ่งที่ดีงาม มีจริยธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจของการเป็นผู้นำที่สื่อมวลชนที่มีความรับผิดชอบต่อนานาชาติ ต่อสังคม คนเราเมื่อมีอคติใจไม่เป็นกลางก็มีการปฏิบัติต่อทุกคนไม่เหมาะสมหรือเท่าเทียมกัน โทสะคติ ความลำเอียงเพราะความโกรธ ไม่ชอบ เกลียดชัง หรือแค้น ด้วยความโกรธ หรือลู่อ่านาโทสะ ก็ทำการกลั่นแกล้ง ทำร้ายคนที่ตัวเองเกลียดชัง โดยไม่แยกแยะเรื่องความถูกต้อง ระเบียบ ประเพณีที่พึงปฏิบัติ โมหาคติ ความลำเอียงเพราะความหลงผิด ความไม่รู้ หรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์เพราะความสะเพร่า ความไม่ละเอียดถี่ถ้วน มองโลกมองคนในแง่ร้าย ตัดสินใจโดยไม่พิจารณาให้ดี ปิดใจ ไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ภัยาคติ ความลำเอียงเพราะความกลัว เพราะความหวาดกลัว หรือกลัวภัยอันตราย มีการตัดสินใจไม่กระทำ หรือกระทำอย่างขาดความกล้าหาญ โดยเฉพาะความกล้าหาญทางจริยธรรม คือ กล้าคิด กล้าพูดในสิ่งที่ดีงาม

๓.๒ หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน

สื่อมวลชน เป็นวิชาชีพที่ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของสาธารณะ หรือประโยชน์ส่วนรวม หลักธรรมข้อนี้จะนำชีวิตไปสู่เป้าหมายการทำงานของสื่อมวลชน คือให้มีจิตสำนึกระลึกเสมอว่าวิชาชีพนี้มีบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อมวลชน ซึ่งจะต้องมีจิตนี้อยู่ในใจเสมอว่า สื่อมวลชน ต้องทำงาน ทำหน้าที่เพื่อประโยชน์สาธารณะ ผู้วิจัยจึงนำเสนอหลักประโยชน์ ๓

๓.๒.๑ หลักประโยชน์ ๓

สื่อมวลชน เป็นวิชาชีพที่ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม จะต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม หลักธรรมข้อหนึ่งที่จะนำชีวิตไปสู่เป้าหมายการทำงานของสื่อมวลชน คืออรรถ ๓ หรือประโยชน์ ๓^{๕๕} ที่ประกอบด้วย อัตตัตถะ ประโยชน์ของตนเอง ปัตถะ ประโยชน์ผู้อื่น อุภยัตถะ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ผู้วิจัยมีความเห็นในประเด็นนี้ว่า ประโยชน์ที่มีความเกี่ยวข้องกับด้านจริยธรรมของการทำหน้าที่สื่อมวลชน ก็เพื่อเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น และการทำประโยชน์ทั้งชนิดนี้ให้ผลในปัจจุบัน ในอนาคต และการไปสู่ประโยชน์สูงสุดในพระพุทธศาสนา เพื่อให้เห็นประโยชน์แต่ละข้อให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งมีลักษณะ ๒ แบบ ในแบบแรกคือ ประโยชน์ที่แบ่งตามเป้าหมายของผู้รับผลประโยชน์ ๓ อย่าง^{๕๖}

อัตตัตถะ เป็นเป้าหมายในการทำงาน เพื่อผลประโยชน์ของสื่อมวลชนเอง ที่มีระบบของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ถือเป็นรากฐานสำคัญของการทำหน้าที่สื่อมวลชน ที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อ

^{๕๕} อ.อ.อ.อ. (ไทย) ๓๗/๓๗๐.

^{๕๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๔๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลีธรรม, ๒๕๕๘), หน้า ๕๓๗-๕๓๘.

ต่อการทำหน้าที่ของตนด้วยใจเป็นธรรม ในการนำเสนอข่าวสารให้เกิดความสุขสงบในสังคม เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิต่อกัน ให้เห็นถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ปรีตละ ประโยชน์ผู้อื่น คือประโยชน์ของบุคคลที่รับสารจากการนำเสนอของสื่อมวลชน

อุภยัตละ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือประโยชน์ทั้งของผู้สื่อมวลชนในการทำหน้าที่นำเสนอข่าวสาร ไปยังผู้รับสาร ในการทำประโยชน์ก็เพื่อต่อตัวสื่อมวลชนเอง และประโยชน์ต่อผู้รับสารบางกลุ่มบางคน และในบางครั้งก็เป็นไปเพื่อต่อบุคคลอื่นในสังคมส่วนใหญ่ไปพร้อมกัน

ในแบบที่ ๒ ประโยชน์ที่แบ่งได้ตามระดับของกาลเวลาและคุณภาพ ๓ อย่าง คือจุดหมายนี้ไว้ ๒ ระดับ คือ ๑) ประโยชน์ขั้นต้น เรียกว่า ทิฐฐัมมิกัตตะ ที่เป็นประโยชน์ปัจจุบัน ๒) ประโยชน์ขั้นล้าลึก เรียกว่า สัมปรายิกัตตะ ที่เป็นประโยชน์เบื้องหน้า ๓) ประโยชน์ขั้นสูงสุด เรียกว่า ปรมัตตะ ที่เป็นประโยชน์สูงสุดในพระพุทธศาสนา ในประเด็นนี้ โดยถือว่าได้ถูกรวมอยู่ในสัมปรายิกัตตะแล้ว เพราะปรมัตตะเป็นส่วนที่สูงสุดของสัมปรายิกัตตะ เพื่อให้เห็นชัดเจน จึงแยกปรมัตตะออกมาเป็นอีกระดับหนึ่ง คือ ทิฐฐัมมิกัตตะ สัมปรายิกัตตะ และปรมัตตะ

๑. ความสำคัญของประโยชน์ ๓

คัมภีร์พระพุทธศาสนาได้แสดงให้เห็นถึงหลักธรรม เพื่อเกื้อกูลความสุขในภพนี้ ในภพหน้า เพื่อให้เห็นถึงประโยชน์และความสำคัญอีก ๔ ประการในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง มีปรากฏในคัมภีร์ อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฺฐกนิบาต ทีฆชาณสูตรว่าด้วยโกฬิบุตรชื่อว่าทีฆชาณ ดังนี้

ในพระสูตรที่ ๔ บัญญัติทราบวินิจฉัยดังต่อไปนี้ คำว่า พยัคฆปัชชะ เป็นคำร้องเรียกโกฬิบุตรชื่อทีฆชาณนั้น ด้วยอำนาจประเพณีตั้งชื่อ เพราะบรรพบุรุษของโกฬิบุตร ชื่อทีฆชาณนั้น เกิดในทางเสื่อผ่าน เพราะฉะนั้น คนในตระกูลนั้น เขาจึงเรียกกันว่า พยัคฆปัชชะ คำว่าเป็นช่างศร ได้แก่ ผู้มีภาระงานของช่างศร คำว่า อันเป็นอุปายในการงานนั้นเพราะรู้ว่า ในกาลนี้ควรทำสิ่งนี้ คำว่าผู้เคร่งครัดได้แก่ ผู้มีศีลอันเจริญแล้ว คือมีสมาจารอันเจริญแล้ว คำว่า ทางเจริญ ได้แก่ เหตุเป็นเครื่องมาถึง คำว่า ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ได้แก่ ไม่ให้มากเกินไป คำว่า ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ได้แก่ ไม่ให้กระเปียดกระเสียดนัก คำว่า เกิน ได้แก่ รับไว้แล้วให้หมดสิ้นไป ในข้อนี้ ผู้ใดมีรายได้เพิ่ม ๒ เท่า จากรายจ่าย รายจ่ายของผู้นั้นไม่อาจใช้เกินรายรับ สมดังที่ตรัสไว้ในสังคาสสูตรว่า บัณฑิตบุคคลผู้ครองเรือน พึงแบ่งโภคทรัพย์ออกเป็น ๔ ส่วน คือส่วนหนึ่งใช้สอย สองส่วนประกอบการงาน ส่วนที่ ๔ เก็บไว้ในเมื่อมีอันตราย ก็เมื่อบุคคลปฏิบัติอย่างนี้ รายจ่ายย่อมไม่อาจใช้จ่ายรายรับแน่นอน^{๕๗}

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่โกฬิบุตรชื่อทีฆชาณ เรื่องธรรมที่เหมาะสมกับผู้ครองเรือน อันจะพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขในปัจจุบันและในภายหน้าที่เมืองกักรปิตตะ ธรรม ๔ ประการเพื่อ

^{๕๗} อ.อ.อ.อ. (ไทย) ๓๗/๓๗๐.

ประโยชน์สุขในปัจจุบัน อุฏฐานสัมปทา คือ การเลี้ยงชีพด้วยการประกอบกิจการงานที่สุจริต เช่น กสิกรรมพาณิชยกรรม รัฐบาลการ ขยันไม่เกียจคร้าน ประกอบด้วยปัญญาในการงานนั้น อารักขสัมปทา คือ การรักษาทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร ได้มาโดยชอบธรรม ไม่ให้ใคร มาลักเอาไป กัลยาณมิตตตา คือ การคบหรือสนทนากับบุคคลที่บริสุทธิ์ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา และศึกษาตามบุคคลนั้นในสิ่งที่บุคคลนั้นถึงพร้อม สมชีวิตา คือ การรู้ทางเจริญและทางเสื่อม แห่งทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ฟุ่มเฟือยหรือฝืดเคืองจนเกินไป ไม่ใช่ว่ามีรายได้น้อย แต่เลี้ยงชีวิต อย่างโอโง่ง หรือมีรายได้มาก แต่เลี้ยงชีพอย่างฝืดเคือง

ในทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ ๔ ประการ ประกอบด้วย เป็นนักเลงหญิง เป็นนักเลงสุรา เป็นนักเลงการพนัน และมีมิตรสหายหรือเพื่อนชั่ว ส่วนทางเจริญแห่งโภคทรัพย์ ๔ ประการ คือ ไม่เป็นนักเลงหญิง ไม่เป็นนักเลงสุรา ไม่เป็นนักเลงการพนัน และมีมิตรสหายหรือเพื่อนดี ธรรม ๔ ประการเพื่อประโยชน์สุขในภายหน้า มีสัทธาสัมปทา คือ เป็นผู้มีความศรัทธา เชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระ ตถาคตว่า เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม สีสสัมปทา คือ เป็นผู้งดเว้นจากปาณาติบาต จาก การดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท จาคะสัมปทา คือ เป็นผู้มิจิตปราศจาก มลทิน คือความตระหนี่ มีจาคะอันปล่อยแล้ว ยินดีในการสละ การจำแนกทาน ปัญญาสัมปทา คือ เป็นผู้ที่มีปัญญา ประกอบด้วยปัญญาที่เห็นความเกิดและความดับ เป็นอริยะ ชำแรกกิเลสให้ถึงความสิ้น ทุกข์โดยชอบ

หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถสังวัตตนิกธรรม คือธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตที่ดี งามของชาวพุทธ ถือเป็นเกณฑ์ตรวจสอบเบื้องต้นสำหรับการดำเนินชีวิตของตน แล้วก้าวสู่คุณสมบัติ และข้อปฏิบัติในธรรมานุชีวิต เพื่อดำเนินชีวิตให้ดีงาม มีความสำเร็จ และเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้นจนถึง ความสมบูรณ์ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ใช้เป็นเครื่องชี้แนะทางแสงสว่าง จากหนังสือธรรมานุชีวิตของ ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ดังนี้

จุดหมาย ๓ ชั้น ดำเนินชีวิตให้บรรลุจุดหมาย (อรรถะ) ๓ ชั้น คือ ชั้นที่ ๑ ทฤษฎีธรรมมีกัตถะ จุดหมายชั้นตาเห็น หรือ ประโยชน์ปัจจุบัน

- ก) มีสุขภาพดีร่างกายแข็งแรงไร้โรค อายุยืน
- ข) มีเงินมีงาน มีอาชีพสุจริต พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ
- ค) มีสถานภาพดีเป็นที่ยอมรับนับถือในสังคม
- ง) มีครอบครัวผาสุก ทำวงศ์ตระกูลให้เป็นที่น่าพอใจทั้ง ๔ นี้พึงให้เกิดมีโดยธรรม และ ใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและผู้อื่น

ชั้นที่ ๒ สัมปรายิกัตถะ จุดหมายชั้นเลียดตาเห็น หรือ ประโยชน์เบื้องหน้า

- ก) มีความอบอุ่นสบายซึ่งสุขใจไม่อ้างว้างเลื่อนลอย มีหลักยึดเหนี่ยวใจให้เข้มแข็งด้วย ศรัทธา

- ข) มีความภูมิใจในชีวิต สะอาด ที่ใดประพุดแต่การอันดีงาม ด้วยความสุจริต
- ค) มีความอึ้งใจในชีวิตมีคุณค่า ที่ใดทำประโยชน์ตลอดมาด้วยน้ำใจเสียสละ
- ง) มีความแกล้วกล้ามั่นใจที่จะแก้ไขปัญหานำชีวิตและภารกิจไปได้ด้วยปัญญา
- จ) มีความโล่งจิตมั่นใจ มีทุนประกันภาพใหม่ด้วยได้ทำไวแต่กรรมที่ดี

ขั้นที่ ๓ ประมัตถะ จุดหมายสูงสุด หรือ ประโยชน์อย่างยิ่ง

ก) ถึงถูกโลกธรรมกระทบ ถึงจะพบความผันผวนปรวนแปร ก็ไม่หวั่นไหว มีใจเกษมศานต์มั่นคง

- ข) ไม่ถูกความยึดติดถือมั่นบีบคั้นจิตใจให้ผิดหวังโศกเศร้า มีจิตโล่งโปร่งเบาเป็นอิสระ
- ค) สดชื่น เบิกบานใจไม่ขุ่นมัวเศร้าหมอง ผ่องใส ไรทุกข์ มีความสุขที่แท้ รู้เท่าทันและทำการตรงตามเหตุปัจจัย ชีวิตหมดจดสดใส เป็นอยู่ด้วยปัญญา ถ้าบรรลุจุดหมายชีวิตถึงขั้นที่ ๒ ขึ้นไป เรียกว่าเป็น “บัณฑิต”

ข. จุดหมาย ๓ ด้าน จุดหมาย ๓ ขั้นนี้พึงปฏิบัติให้สำเร็จครบ ๓ ด้าน คือ

ด้านที่ ๑. อัตตัตถะ จุดหมายเพื่อตน หรือประโยชน์ตน คือประโยชน์ ๓ ขั้นข้างต้นซึ่งพึงทำให้เกิดเป็นขั้นแกตนเอง หรือพัฒนาชีวิตของตนขึ้นไปให้ได้ให้ถึง

ด้านที่ ๒. ปรัตถะ จุดหมายเพื่อผู้อื่น หรือประโยชน์ผู้อื่น คือ ประโยชน์ ๓ ขั้น ข้างต้นซึ่งพึงช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้ให้ถึงด้วยการชักนำสนับสนุนให้เขาพัฒนาชีวิตของตนขึ้นไปตามลำดับ

ด้านที่ ๓. อุภยัตถะ จุดหมายร่วมกัน หรือประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือ ประโยชน์สุขและความดีงามร่วมกันของชุมชนหรือสังคม รวมทั้งสภาพแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งพึงช่วยกันสร้างสรรค์บำรุงรักษา เพื่อเกื้อหนุนให้ทั้งตนและผู้อื่นก้าวไปสู่จุดหมาย ๓ ขั้นข้างต้น^{๕๘}

จากแนวความคิดในธรรมนุญชีวิต เห็นได้ว่าหลักทฤษฎีธรรมมีกัตถสังวัตตนิกธรรม คือธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน คือ ๑. ทฤษฎีธรรมมีกัตถะ ประโยชน์บัดนี้ ประโยชน์ขั้นตาเห็น ประโยชน์ชีวิตนี้ หรือประโยชน์ปัจจุบัน เป็นจุดหมายขั้นต้น หรือจุดหมายเฉพาะหน้ากันอยู่ในโลกนี้ ได้แก่ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ หรือทรัพย์สิน ฐานะ เกียรติ ไม้ตรี ชีวิตคู่ครองที่เป็นสุขการใช้สิ่งเหล่านี้ทำตนและคนที่เกี่ยวข้องให้มีความสุข การอยู่ร่วมกันด้วยดี ปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันอย่างถูกต้องในระหว่างมนุษย์เพื่อความสุขร่วมกัน ๒. สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์เบื้องหน้า ประโยชน์ขั้นเลียดตาเห็น หรือประโยชน์ที่ลึกล้ำยิ่งกว่าที่จะมองเห็นกันเฉพาะหน้าหรือผิวเผินภายนอก เป็นจุดหมายขั้นสูงขึ้นไป การได้คุณค่าที่สูงล้ำเลิศยิ่งกว่าสิ่งที่พึงได้กันตามปกติในโลกนี้ ได้แก่ ความเจริญองงามแห่งชีวิตจิตใจ ความใฝ่ใจในทางศีลธรรม ในเรื่องบุญเรื่องกุศล ในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม ความเสียสละการมีความมั่นใจในคุณธรรม สัมปรายิกัตถะนี้ เป็นขั้นที่ผ่อนคลายความยึดติดผูกพันในวัตถุ ทำให้ไม่ตีค่าผลประโยชน์

^{๕๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ธรรมนุญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๙), หน้า ๘-๙.

ด้านคุณค่าแก่คุณธรรมความดีงาม ๓. ประมัตถะ ประโยชน์อย่างยิ่ง หรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิต เป็นจุดหมายสูงสุด หรือที่หมายขั้นสุดท้าย ได้แก่ การรู้แจ้งสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันคติธรรมดาของสังขารธรรม ปราศจากกิเลสเผาลนที่ทำให้เศร้าหมองขุ่นมัว อยู่อย่างไร้ทุกข์ โดยสมบูรณ์ เรียกว่าวิมุตติ และนิพพาน

การนำหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ เพื่อแก้ไขปัญหาในสังคมไทยปัจจุบัน มีทั้งหมด ๔ ข้อ คือ ๑) การนำหลักอุฏฐานสัมปทามาแก้ปัญหาการขาดความเพียร เมื่อจะหลีกเลี่ยงพ้นจากความชว่ นานาประการ สิ่งสำคัญก็คือการระมัดระวังหรือสำรวมรักษากาย วาจา ใจ แม้กระทั่งชีวิตของเราไม่ให้หลงไปตามกระแสวัตถุต่าง ๆ ๒) การนำหลักอารักขสัมปทามาแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษา ทรัพย์ อารักขสัมปทา คือการใช้เงินตามหลักธรรมะคนรู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพ คนที่จะเรียกได้ว่า รู้จักหา รู้จักใช้ทรัพย์ หรือหาเงินเป็น ใช้เงินเป็น เป็นคนทำมาหากินที่ดี ตั้งตัวสร้างหลักฐานได้ ๓) การนำหลักกัลยาณมิตตตามาแก้ปัญหาชีวิตการคบคนพาล ต้องมีกัลยาณมิตรที่ดี คือ มีผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษาเพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี, ความรู้จักเลือกเสวนากับบุคคลหรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญา มีความสามารถซึ่งจะช่วยแวดล้อม สนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่าง ตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กัน ให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดีในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการและธรรมปฏิบัติ, สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี และ ๔) การนำหลักสมชีวิตามาแก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ คือ การประหยัดเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก เราจะมีชีวิตราบรื่น ปกติสุขได้ก็ต้องรู้จักใช้เงินทองอย่างประหยัด ใช้แต่ในสิ่งที่จำเป็นแก่การครองชีพของเราพยายามใช้จ่ายให้พอเหมาะกับรายได้ของเรา เพราะว่าผู้ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายใช้จ่ายเกินฐานะของตนเองนั้นย่อมได้รับความเดือดร้อนทำให้ครอบครัวได้รับความลำบาก เพราะฉะนั้นจะต้องรู้จักประหยัดทรัพย์พยายามใช้จ่ายแต่ในสิ่งที่จำเป็นเท่านั้นจึงมีความสุขได้ตามสมควรแก่สภาพของตนเองและครอบครัว^{๕๙}

ดังนั้น ในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ถือเป็นวิชาชีพที่รับใช้สังคม โดยการสร้างประโยชน์ ประการแรกคือ ทำให้ประชาชนผู้บริโภคข่าวสารได้ทราบความจริง ทราบข่าวที่เป็นกุศลข่าว สร้างสรรค์ แม้เนื้อข่าวจะมีเรื่องร้าย แต่ถ้าเป็นความจริงที่ผู้บริโภคควรทราบ ก็จะได้รู้ความจริง และได้เกิดระวัง หรือถ้าเป็นประโยชน์ต่อธุรกิจ การยึดหลักประโยชน์เพื่อผู้อื่น จะทำให้ดำเนินธุรกิจอย่าง สุจริต ประโยชน์ในการทำให้เห็นคุณธรรมศีลธรรมและสิ่งดี ๆ ที่เป็นข่าวมีอยู่จริงตามเนื้อหาสาระ ใน ประโยชน์ ๓ ประโยชน์ตน ประโยชน์คนอื่น ประโยชน์ต่อส่วนรวม สร้างสรรค์สิ่งที่ดีส่งเสริมคนทำดี นำความดีมาเผยแพร่ให้เป็นตัวอย่าง เราต้องให้สื่อมวลชนรู้จัก อบรมประโยชน์ทั้ง ๓ นี้ เพื่อจะได้ทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ผู้อื่น คือ สังคมส่วนรวม

^{๕๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๙-๔๐.

๓.๓ หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพ สื่อมวลชน

จากการศึกษาสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนไทย ในปัญหาข้อนี้ ผู้วิจัยเสนอหลัก
สัมมาอาชีวะ เพื่อกำกับด้านมาตรฐานวิชาชีพและระบบการกำกับดูแลจริยธรรมสื่อมวลชน

๓.๓.๑ สัมมาอาชีวะ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของสัมมาอาชีวะว่า หมายถึง การเลี้ยงชีวิต
ชอบ คือเว้นจากเลี้ยงชีวิตโดยทางที่ผิด เช่น โก่งเงา หลอกลวง สอพลอ ปิบบ้างคับขู่เข็ญ คาคณ คายา
เสพติด คายาพิช พระพุทธศาสนา มุ่งเนนตามความต้องการแห่งชีวิตมนุษย์ คือ มุ่งให้ทุกคนมีปัจจัย
๔ เพียงพอที่จะอยู่เป็นภาระถือเอาหลักเพื่อการพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่ดีกว่า คือการพัฒนาคุณภาพจิต
และปัญญา เพื่อความมีชีวิตที่งามและประสพสุขที่ประณีตยิ่งขึ้นไป เพราะฉะนั้น คำว่าสัมมาชีพ มิใช่
หมายถึงเพียงแต่การใช้จ่ายแรงงานให้เกิดผลผลิตใดปัจจัยเลี้ยงชีพเป็นผลตอบแทนมาโดยชอบธรรม
เท่านั้น แต่หมายถึงการทำหน้าที่ทำให้เป็นผู้ควรแก่การได้ปัจจัยบำรุงเลี้ยงชีวิตด้วย เช่น การที่ภิกษุอยู่
ในสมณธรรมแล้วได้รับปัจจัย ๔ ที่ชาวบ้านถวาย ก็เป็นสัมมาชีพของภิกษุ หรือลูกประพடுத்தิน
เป็นลูกที่ดีสมควรแก่การเลี้ยงดูของพ่อแม่ ก็เป็นสัมมาชีพของลูก^{๖๐}

ทองหล่อ วงษธรรมา ให้ความหมายสัมมาอาชีวะ หมายถึงการแสวงหาปัจจัย ๔ หรือ
เครื่องบริโภคต่าง ๆ มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวควรแสวงหาโดยชอบด้วยหลักศีลธรรม กฎหมาย
และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม ไม่ควรเป็นการแสวงหาเพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น หากผู้
ประกอบการค้าขายก็ควรละเว้นจากการค้าขายสิ่งเหล่านี้ คือ เครื่องประหารชีวิตมนุษย์และสัตว์
การค้าขายสัตว์เพื่อฆ่าเป็นอาหาร^{๖๑}

สุวัฒน์ จันทรจำนง ให้ความหมาย “สัมมาอาชีวะ” หมายถึง การดำเนินชีวิตด้วยการทำ
มาหาเลี้ยงชีพที่สุจริตปราศจากการหลอกลวง ทรมาน ตมตุน หนากเลียด ไม่ประกอบอาชีพที่เป็นภัย
รวมถึงการไม่ประกอบอาชีพตามบ่อนการพนัน โสเภณี ฯลฯ^{๖๒}

กล่าวโดยสรุป สัมมาอาชีวะ คือ การเว้นจากมิชฉาชีพ ประกอบการงานที่สุจริต ไม่ละเมิด
กฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

^{๖๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๓๑๑.

^{๖๑} ทองหล่อ วงษธรรมา, ปรัชญาอินเดีย, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๕), หน้า ๒๖๗.

^{๖๒} สุวัฒน์ จันทรจำนง, ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: อลิ้น
เพชร, ๒๕๔๐), หน้า ๒๕๕.

๑. ประเภทของสัมมาอาชีวะ สัมมาอาชีวะสามารถจำแนกออกได้เป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑) สัมมาอาชีวะระดับโลกียะ ได้แก่ สัมมาอาชีวะที่เป็นส่วนแห่งบุญใหญ่ผลเป็นอุภิ คือ การละเวนมิจฉาชีวะ ได้แก่ การเลี้ยงชีวิตในทางที่ไม่ชอบ เลี้ยงชีวิตด้วยสัมมาอาชีวะ

๒) สัมมาอาชีวะระดับโลกุตตระ หมายถึง การงด การเวน การเวนขาดเจตนาเป็นเหตุ งดเว้นจากมิจฉาชีวะ ของภิกษุผู้มีจิตห่างจากกิเลส เป็นการเลี้ยงชีวิตชอบในระดับของพระโสดาบัน พระอริยบุคคลขั้นต้นขึ้นไป จนถึง พระอรหันต์ ซึ่งจะให้ผลเป็นความสุขสงบเป็นไปเพื่อความสิ้นทุกข์และเป็นไปเพื่อนิพพาน จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนา เน้นที่ จิตใจ เจตนา อันเป็นการกระทำที่มีเจตนาที่ดี เพราะหากเริ่มต้นจากจิตที่มีเจตนาดีแล้ว ผลลัพธ์ที่ตามมาก็ย่อมดีตาม^{๖๓}

๒. ความสำคัญของสัมมาอาชีวะ

สัมมาอาชีวะ เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญ เป็นทางไปสู่ความเป็นอริยบุคคล มีจุดหมายที่ความเป็นอรหันต์ เป็นที่สุดแม้ว่าทางสายกลาง มัชฌิมาปฏิปทาแต่ต้องระวังไม่ให้หลง เดินนอกทาง อันเป็นทางแห่งกามสุขขัลลิกานุโยค หรือเป็นทางแห่งอัตตกิลมณานุโยค ต้องระวังด้วยปัญญาอย่างมาก

สรุปความสำคัญของสัมมาอาชีวะแล้วสามารถสรุปได้ ๓ ประเด็นดังนี้

๑) สัมมาอาชีวะเป็นทางแห่งความสุข การดำเนินชีวิตของคนเราพยายามศึกษาหาความรู้พยายามทำงาน หรือประพฤติปฏิบัติตน เพราะต่างคิดว่าความสุขเป็นสิ่งสำคัญ เป็นสิ่งที่เป้นความหวังแห่งความสำเร็จในชีวิต เป็นสิ่งดึงดูด กระตุ้นให้คนเราเกิดความพยายามประพฤติปฏิบัติ เพราะความต้องการพ้นจากทุกข์ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา ความสุขสูงสุด หมายถึงพระนิพพาน^{๖๔}

๒) สัมมาอาชีวะเป็นเครื่องวัดความเจริญของพระพุทธศาสนา ความเจริญรุ่งเรืองหรือความเสื่อมทางพุทธศาสนานั้นสามารถที่จะวัดได้จากอายังมีผู้ปฏิบัติอยู่หรือไม่ เพราะวาทราบได้ก็ ตามที่ยังมีผู้ประพฤติปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ อยู่ ปรียัติสัทธรรม ปฏิบัติสัทธรรม และปฏิบัติ สัทธรรม ก็ยังมีทรงไว้อยู่ สงฆสาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ก็ยังมีอยู่ แสดงว่าพุทธ ศาสนายังมีความเจริญรุ่งเรือง แต่ในทางตรงข้ามกันหากไม่มีผู้ประพฤติปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ ไม่มีปรียัติ สัทธรรม ไม่มีปฏิบัติสัทธรรม และไม่มีปฏิบัติสัทธรรม สงฆสาวกของพระพุทธเจ้าผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร ก็ไม่มีอยู่ ในโลกก็จะว่างจากพระอรหันต์^{๖๕}

^{๖๓} ชัยวัฒน์ อัตพัฒน, **จริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓), หน้า ๒๓๖.

^{๖๔} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๙๗/๖๐.

^{๖๕} ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓/๒๐-๒๑, ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๔/๑๖๒.

๓) สัมมาอาชีวะเป็นอุดมการณ์ของบรรพชิต และคฤหัสถ์ในพระพุทธศาสนา ในระดับสูงสุดสำหรับผู้ประพาศพรหมจรรย์ มัชฌิมาปฏิปทาจึงเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า ถ้าเรารักพระพุทธศาสนา รักพระพุทธเจ้าต้องจะบูชาพระองค์ ก็ควรบูชาด้วยการประพฤติปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ หรือมัชฌิมาปฏิปทานี้ เพื่อจะได้บรรลุเป้าหมาย อุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา คือ การทำประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ความเจริญ แก่มหาชน ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่สาวกในครั้งที่ส่งไปประกาศพระพุทธศาสนาครั้งแรกว่า ธรรมที่เราแสดงแล้วเพื่อความรู้อย่าง เธอทั้งหลายพึงเรียน เสด็จเจริญ ทำให้มากด้วยดี โดยวิธีที่พรหมจรรย์นี้จะพึงตั้งอยู่ได้นาน ดำรงอยู่ได้นาน ชื่อนั้น พึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย^{๖๖}

อนึ่ง มัชฌิมาปฏิปทานี้มีประโยชน์มากในชีวิตประจำวันมาก เรียกได้ว่าเป็นอุดมคติ หรืออุดมการณ์ และวิถีชีวิตของชาวพุทธ ถ้าหากจะถามว่า ชาวพุทธควรดำเนินชีวิต อย่างไร คำตอบก็คือควรดำเนินชีวิตตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา หรืออริยมรรคมีองค์ ๘ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า เราไม่สรรเสริญมิจนาปฏิปทา ของคฤหัสถ์ หรือบรรพชิต เพราะเหตุแห่งการปฏิบัติผิด แต่เราสรรเสริญสัมมาปฏิปทา คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ ของ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิตคฤหัสถ์หรือบรรพชิตผู้ปฏิบัติชอบเป็นกุศลให้สำเร็จได้ เพราะเหตุแห่งการปฏิบัติชอบ^{๖๗}

๓. จุดมุ่งหมายหรือคุณค่าของสัมมาอาชีวะ

จุดมุ่งหมายหรือคุณค่าของสัมมาอาชีวะ หมายถึง สิ่งทั้งหลายที่เป็นประโยชน์ต่ออาชีพ ที่จะนำมาซึ่งความสุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น และส่งเสริมกุศลธรรมให้เจริญก้าวหน้าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นเครื่องกระตุ้น ดึงดูด สนับสนุนให้บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติประกอบอาชีพเกิดแรงจูงใจที่ดี เพราะเมื่อมีเป้าหมายแล้วว่าสิ่งที่ดียังมีความอยากที่จะประพฤติปฏิบัติ อยากล้มรสเป้าหมาย อันเป็นคุณค่าที่แท้จริงต่อไป

สัมมาอาชีวะเป็นอาชีพและหนทางสังคมที่สมบูรณ์แบบ สัมมาอาชีวะถือเป็นทางสายกลาง ในการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา ดังพุทธพจน์ว่า

บุคคลผู้เป็นเอก เมื่อเกิดขึ้นในโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก เพื่อเกื้อกูลเพื่อสุขแก่เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย บุคคลผู้เป็นเอกคือใคร คือบุคคลผู้เป็นสัมมาทิฐิมี ความเห็นไม่วิปริต บุคคลนั้นทำให้คนหมู่มากออกจากอสังขารม ให้อยู่ในสังขารม บุคคลผู้เป็นเอกนี้แล เมื่อเกิดขึ้นในโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อ

^{๖๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๘๔/๑๓๐-๑๓๑.

^{๖๗} ส.ม. (ไทย) ๑๘/๒๔/๒๖.

เกื้อกูล แก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มากเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่
เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย^{๖๘}

การที่จะหาคนดีคนเก่งมีฝีมือเหล่านี้มาได้อาจต้องพยายามกระตุ้น ส่งเสริมให้คนในสังคมของ
เราประพฤติปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาให้ได้ เพราะถ้าปฏิบัติได้แล้วการพัฒนาส่วนอื่นก็จะ
เกิดขึ้นในประเทศชาติ ดังนั้น หลักมัชฌิมาปฏิปทาจึงเป็นทางเลือก และทางออกของสังคม

สัมมาอาชีวะถือว่าเป็นทางสายกลางในการดำเนินชีวิต (มัชฌิมาปฏิปทา) หรืออริยมรรค
เป็นทางให้ถึงความดับกรรมสิ้นกรรม ดังพุทธพจน์ว่า “ขอปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งกรรม ไฉน
อริยมรรคมีองค์ ๘ คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ
สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ”^{๖๙}

เป็นทางที่ต้องทำอย่างเอาจริงเอาจังตามหลักของมัชฌิมาปฏิปทา ตามหลักและวิธีการ
ที่ถูกต้อง เลิกการกระทำที่ผิดพลาด (มิจฉาทิฏฐิ) หรือทำด้วยความยึดมั่น (อุปาทาน) ในความดีความ
ชั่วที่เกี่ยวข้องกับตัวเองของตัวเอง ผลประโยชน์ของตนเอง เมื่อไม่มีดีไม่มีชั่วที่ยึดมั่นไว้กับตัวเอง
ทำอะไรก็ไม่เรียกว่ากรรม เพราะกรรมต้องเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ ไม่ดีก็ชั่ว การกระทำของ
อริยบุคคลจึงเป็นการกระทำไปตามความหมาย และวัตถุประสงค์ ของเรื่องที่ทำนั้นล้วน ๆ ไม่เกี่ยวกับ
ต้นหาอุปาทานภายใน ทำด้วยปัญญาและกรุณา แต่ที่ว่าดีว่าชั่ว ก็ว่าตามที่ปรากฏ ไม่ยึดมั่นว่าเป็นดี
ของตัวเอง หรือดีที่จะให้ตัวเองเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ การกระทำ แบบนี้ในทางธรรมไม่เรียกว่ากรรม^{๗๐}

ดังพุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า “การเดินตามปฏิบัติอริยมรรค หรือมัชฌิมาปฏิปทา เรียกว่า
ประพฤติปฏิบัติ กรรมที่สาม ซึ่งจะเป็นที่สิ้นสุดแห่งกรรมดี และกรรมชั่ว ฉะนั้นสิ่งที่เรียกว่า อริยมรรค
มีองค์ ๘ นี้เป็นสิ่งที่เหนือดีเหนือชั่ว และก็มีผลทำให้รู้ความไม่มีตัวตน จึงดับ ราคะ โทสะ โมหะ ได้”^{๗๑}

สรุปได้ว่า เมื่อมีเป้าหมายในการประพฤติปฏิบัติ ในขณะที่เราประพฤติปฏิบัติ หลัก
มัชฌิมาปฏิปทา คือเมื่อสัมมาทิฏฐิ เกิดวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตไปสู่ความสำเร็จ โดยไม่เบียดเบียน
ตนเองและผู้อื่น เป็นสัมมาอาชีวะ

๓.๔ สรุป

จากการศึกษาในบทนี้ ผู้วิจัยตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรม
ที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย ซึ่งจากการศึกษาสภาพปัญหาจริยธรรม
สื่อมวลชน พบปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนไทยในบทที่ ๒ มีประเด็นปัญหาที่สำคัญจริยธรรมสื่อมวลชน

^{๖๘} อัง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๓๐๙/๔๐.

^{๖๙} อัง.ฉก. (ไทย) ๒๒/๖๓/๕๗๙.

^{๗๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๕๘๗-๕๘๘.

^{๗๑} พุทธทาสภิกขุ, หลักธรรมสำหรับนักศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๗), หน้า ๗๔.

๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว ๒) ปัญหาการขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน ๓) ปัญหาด้านการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน ในบทนี้จึงเป็นการศึกษาหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมในการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย ตามสภาพปัญหาดังกล่าว ซึ่งพบว่ามีหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย ทั้งหมด ๕ หลักธรรม ได้แก่ หิริโอตตปปะ เบญจศีล เบญจธรรม อคติ ๔ สัมมาอาชีวะ และหลักประโยชน์ ๓

บทที่ ๔

แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ

ในบทนี้ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เนื้อหาสาระสำคัญที่ได้สรุปไว้ในบทที่ ๒ และบทที่ ๓ เกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดทฤษฎี หลักจริยธรรมสื่อมวลชน และหลักพุทธธรรมบูรณาการกับหลักจริยธรรมสื่อมวลชน ตามแนวของสภาวิชาชีพสื่อมวลชน เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) เพื่อสรุปวิเคราะห์สังเคราะห์แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ

๔.๑ สภาพปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชนไทยในยุคปัจจุบัน

จากการศึกษาเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสภาพปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชนไทยในบทที่ ๒ พบว่าปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชน ประกอบด้วย ๓ ประการดังนี้ คือ ๑) สภาพปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว ๒) ปัญหาการขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน ๓) สภาพปัญหาการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน โดยปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว มีรายละเอียดแยกย่อยออกเป็น ๕ ประการ ได้แก่ (๑) การนำเสนอเนื้อหาข่าวบิดเบือนข้อเท็จจริงและข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน (๒) เนื้อหาข่าวละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (Right to Privacy) และล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) (๓) การใส่ความเห็นในข่าวทำให้ข่าวเอนเอียง (๔) เนื้อหาไร้สาระ มอมเมาประชาชน (๕) การนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ส่งผลเสียหายต่อสังคม

จากผลการศึกษาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงสภาพปัญหาการทำงานของสื่อมวลชนที่มีทั้งสภาพปัญหาด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่บิดเบือนข้อเท็จจริง และข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน มีโฆษณาแฝงในลักษณะคล้ายกับข่าว (Advertorial) ในสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อดิจิทัลในเนื้อหาของรายการข่าวทางสื่อทีวี บางครั้งผู้บริโภคสื่อแยกแยะได้ยาก จึงหลงเชื่อว่าเป็นเนื้อหาข่าว ตลอดจนการนำเสนอเนื้อหาหมอมเมาและเนื้อหาที่นำไปสู่การเลียนแบบ ส่งผลเสียหายต่อสังคม ซึ่งการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะนี้ มีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการต้องการเพิ่มความนิยม (rating) หรือ ความนิยมจากผู้บริโภคสื่อ เพื่อผลตอบแทนทางธุรกิจให้อยู่รอด มีผลกำไรท่ามกลางการแข่งขันที่รุนแรงและการเปลี่ยนแปลงภาวะแวดล้อมของธุรกิจสื่อ โดยการแข่งขันที่รุนแรงส่งผลให้มีการตรวจสอบความถูกต้องน้อยลง ผลที่

ตามมาคือ การละเมิดสิทธิผู้อื่น ขณะที่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชนค่อนข้างมีน้อย โดยเฉพาะผู้สื่อข่าวใหม่ เนื่องจากความไม่เข้มงวดกวดขันของผู้บริหารองค์กรสื่อ

ปัจจุบัน ภูมิทัศน์สื่อ (Media landscape) เปลี่ยนไปจากเทคโนโลยีการสื่อสารที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วเกิดภาวะสื่อหลอมรวม ระหว่างสื่อสารโทรคมนาคม อินเทอร์เน็ต และเทคโนโลยีภาพและเสียง หรือ บรอดแคสต์ติ้ง ที่มีแพลตฟอร์ม (Platform) สื่อ ทั้งทีวี วิทยุ หนังสือพิมพ์ สื่อออนไลน์ โซเชียลมีเดีย หลากหลาย และเกิดภาวะที่เรียกว่า Technologies Disruption มีสื่อใหม่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อสื่อเก่าที่กำลังอยู่ในภาวะต้องปรับตัวครั้งใหญ่ เป็นสาเหตุให้องค์กรสื่อมุ่งเอาตัวรอดจากการเปลี่ยนแปลง โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรน้อยลง ไม่มีเวลาอบรมหล่อหลอม ปลูกจิตสำนึกความเป็นวิชาชีพสื่อมวลชน ทำให้จิตวิญญาณความเป็นสื่อมวลชนลดน้อยลง ประกอบกับภาวะการแข่งขันที่รุนแรงในธุรกิจสื่อ สื่อกลายเป็นอุตสาหกรรม ทำให้องค์กรสื่อไม่สามารถกำกับดูแลพฤติกรรมของบุคลากรได้อย่างเต็มที่

ในบทนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) เพิ่มเติม เพื่อให้ข้อมูลด้านสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนมีความทันสมัย (update) และรอบด้านมากขึ้น ซึ่งผู้วิจัยพบปัญหาเพิ่มเติม และนับว่าเป็นปัญหาใหญ่ในบริบทสังคมปัจจุบัน ได้แก่ “ปัญหาจริยธรรมของทุนธุรกิจสื่อมวลชน” ผู้วิจัยจึงขมวดปัญหารวมเป็น ๔ ข้อได้แก่ ๑) สภาพปัญหาจริยธรรมของทุนธุรกิจสื่อมวลชน ๒) สภาพปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว ๓) สภาพปัญหาการขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน ๔) สภาพปัญหาการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน โดยปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าวมีรายละเอียดแยกย่อยออกเป็น ๕ ประการ ได้แก่ (๑) การนำเสนอเนื้อหาข่าวบิดเบือนข้อเท็จจริงและข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน (๒) เนื้อหาข่าวละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (Right to Privacy) และล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) (๓) การใส่ความเห็นในข่าวทำให้ข่าวเอนเอียง (๔) เนื้อหาไร้สาระ มอมเมาประชาชน (๕) การนำเสนอเนื้อหาที่ส่งผลเสียหายต่อสังคม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ สภาพปัญหาจริยธรรมของทุนธุรกิจสื่อมวลชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชนจากเอกสาร ตำรา ต่าง ๆ และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มเติม ในบทนี้พบว่าธุรกิจสื่อมวลชน (Media Industry) กำลังอยู่ในภาวะการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง สื่อดั้งเดิมถูกล้มล้างจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ (Disruptive Technology) ทำให้เกิดสื่อใหม่จำนวนมาก ผู้บริโภคหันมาเสพสื่อใหม่ (New Media) เพิ่มขึ้นตลอดเวลา ส่งผลให้ธุรกิจสื่ออยู่ในภาวะลำบาก ผู้ประกอบการจำนวนหนึ่งไม่มีเงินทุนมากพอที่จะแข่งขันกับสื่อใหม่ซึ่งเป็นทุนใหญ่ระดับโลก เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) ยูทูบ (Youtube) ขณะเดียวกันภูมิทัศน์สื่อ (Media Landscape) ที่เปลี่ยนไปส่วนหนึ่งมาจากนโยบายรัฐที่ต้องการ

เปลี่ยนผ่านสื่อจากทีวีอนาล็อกไปสู่ทีวีดิจิทัล แต่แผนการที่วางไว้ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากมีการเปิดประมูลใบอนุญาตทีวีดิจิทัลจำนวนมากถึง ๒๔ ช่อง จนเกิดภาวะล้นตลาดอยู่ในปัจจุบัน ผู้ประกอบการสื่อทีวีหลายแห่งต้องระดมทุนใหม่เข้ามามีการเปลี่ยนแปลงกลุ่มทุนผู้ถือหุ้นในหลายบริษัท บางบริษัทปรับตัวด้วยการปรับลดขนาดองค์กรลดพนักงาน ขณะที่สื่อสิ่งพิมพ์ประสบภาวะขาดทุนเพราะมีผู้อ่านน้อยลง เช่น นิตยสารชื่อดังที่อยู่คู่สังคมมาหลายทศวรรษ ต้องปิดตัวลงหลายฉบับ มีข้อมูลรายงานสถานการณ์สื่อมวลชนประจำปี ๒๕๖๐ โดยสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ระบุว่าสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทนิตยสาร (Magazine) ทอยยประกาศปิดกิจการ เช่น นิตยสาร “ดิฉัน” ตีพิมพ์ฉบับสุดท้ายเดือนธันวาคม ๒๕๖๐ รวมอายุ ๓๗ ปี “ขวัญเรือน” ตีพิมพ์ฉบับสุดท้ายเมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๖๐ รวมอายุ ๔๔ ปี “คู่สร้างคู่สม” ฉบับสุดท้ายเดือนธันวาคม ปิดกิจการในอายุ ๓๘ ปี “เนชั่นสุดสัปดาห์” ปิดกิจการหลังจากเปิดดำเนินการมาเป็นเวลา ๒๕ ปี และยังมีนิตยสารฉบับดังปิดกิจการไปเมื่อปี ๒๕๕๕ เช่น สกุลไทย Cosmopolitan บางกอกรายสัปดาห์ เปรี้ยว หนังสือพิมพ์บ้านเมือง ขณะที่ทีวีดิจิทัล ได้รับผลกระทบจากผู้บริโภคที่หันไปติดตามชมทีวีออนไลน์ และ โซเชียลมีเดียมากขึ้น ประกอบด้วยปัจจัยอื่น ๆ ส่งผลให้ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ประสบภาวะขาดทุน หลายรายแก้ปัญหาด้วยการเปิดโครงการเออร์ลี่ไทร์ ให้พนักงานสมัครใจลาออก เช่น ไทยรัฐทีวี วอยซ์ทีวี เครือเนชั่น เป็นต้น ส่วนกลุ่มทุนใหม่ที่เข้ามาลงทุนในธุรกิจสื่อซึ่งเป็นนักธุรกิจจากนอกวงการสื่อมวลชน เช่น เครือแกรมมี่ขายหุ้นในช่อง GMM 25 ส่วนหนึ่งให้ตระกูลสิริวัฒนภักดี ซึ่งเป็นเครือธุรกิจผลิตและจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สินค้าอุปโภคบริโภค อสังหาริมทรัพย์ โรงแรม ธุรกิจค้าปลีก ฯลฯ รายใหญ่ของประเทศไทย บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง จำกัด (มหาชน) เจ้าของช่อง AMARIN TV ได้ขายหุ้นส่วนใหญ่ให้กับตระกูลสิริวัฒนภักดี เช่นกัน ส่วนช่อง ONE ของเครือแกรมมี่ ขายหุ้นร้อยละ ๕๐ ให้กลุ่มปราชญ์ทองโอสธ เจ้าของกิจการโรงพยาบาลกรุงเทพ สายการบินบางกอกแอร์เวย์ส์^๑

การเข้ามาลงทุนของทุนธุรกิจที่อยู่นอกวงการสื่อมวลชนดังกล่าว เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ย่อมส่งผลต่อทิศทางการประกอบธุรกิจสื่อในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่า กลุ่มทุนเหล่านี้จะเน้นลงทุนเพื่อผลตอบแทนทางธุรกิจและเพื่อใช้สื่อสนับสนุนธุรกิจอื่น ๆ ในเครือ จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าปัญหาจริยธรรมในการนำเสนอเนื้อหาข่าวของสื่อมวลชนเชื่อมโยงกับประเด็นจริยธรรมของทุนธุรกิจที่เข้ามามีบทบาทในวงการสื่อมวลชนมากขึ้นในยุคนี้

จากการศึกษาของ ศิริวรรณ อนันต์โท และสันทัต ทองรินทร์ เรื่อง “จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน” ระบุถึงบทบาทเจ้าของทุนสื่อ กับ จริยธรรมสื่อมวลชน โดยพบว่า เจ้าของทุนธุรกิจถือว่าเป็นปัญหาหลักที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะมีส่วนสำคัญในการกำหนดโครงสร้าง ทิศทาง เนื้อหา และ

^๑ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, สื่อมืออาชีพ ในภูมิทัศน์สื่อใหม่, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ., ๒๕๖๑), หน้า ๑๒๑-๑๒๓.

บทบาทต่าง ๆ ของสื่อมวลชนจนอาจทำให้สื่อขาดการคำนึงถึงจริยธรรม เนื่องจากมุ่งไปที่ระบบทุนมากกว่าความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งอำนาจทุนนี้สามารถส่งผลกระทบไปถึงระดับผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชนได้ และปัญหาด้านการเมืองมีความสัมพันธ์กับจริยธรรมสื่อใน ๒ ลักษณะ คือการแทรกแซงสื่อเพื่อผลประโยชน์หรืออำนาจฝ่ายตน รวมถึงการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน และความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นเจ้าของสื่อกับการเป็นนักการเมือง^๒

สอดคล้องกับความคิดเห็นของ ธารม เชื้อสถาปนศิริ^๓ กล่าวว่า

ในยุคนี้นักลงทุนมองสื่อเป็นจิกซอร์ต่อยอดธุรกิจ สื่อคือเครื่องมือต่อยอดอำนาจ เมื่อนักธุรกิจเข้ามาลงทุน ต้องมองกำไรสูงสุด การมองสื่อเป็นหมาเฝ้าบ้าน เป็นพิราบสื่อสาร จึงไม่ใช่อีกต่อไปแล้ว เสรีภาพสื่อคือเสรีภาพประชาชน คำนี้ใช้ไม่ได้แล้วเช่นกัน สื่อมวลชนทุกวันนี้ ผลิตข่าวสารแบบยินยอมจึงไม่ใช่ Content แต่เป็น Consent เป็นข้อมูลข่าวสาร “แบบยินยอม” มีมากมายในสื่อปัจจุบัน

ในประเด็นดังกล่าว วิสุทธิ์ คมวัชรพงศ์^๔ ให้ความเห็นว่า

ยุคนี้ธุรกิจสื่อแข่งขันกันอย่างรุนแรง และมักให้ความสำคัญกับความรวดเร็วมาก่อนความถูกต้อง ความรับผิดชอบต่อด้านจริยธรรมก็ลดน้อยลงไป ขณะเดียวกันผู้บริหารของหลายองค์กรสื่อไม่ได้มาจากสื่อมวลชนสายตรงเหมือนในอดีต แต่มาจากนอกวงการสื่อ จึงให้ความสำคัญเรื่องจริยธรรมน้อย มุ่งเน้นเรื่องการทำกำไรมากกว่า...

ชัยฤทธิ์ ยนเปี่ยม^๕ ให้ความเห็นเรื่องทุนธุรกิจสื่อกับจริยธรรมว่า

“...นายทุนเจ้าขององค์กรสื่อให้ความสำคัญเรื่องความอยู่รอดของธุรกิจในยุคที่อุตสาหกรรมสื่ออยู่ในช่วงขาลง จริยธรรมวิชาชีพจึงเป็นเรื่องรอง ไม่เข้มงวดคนในองค์กรให้ปฏิบัติตาม บทบัญญัติจริยธรรม การเสนอเนื้อหาข่าวเน้นขายประเด็นที่สังคมอยากได้ใครรู้ จำพวก Dark News ที่คนชื่นชอบ แม้ว่าเรื่องนั้นจะผิดจริยธรรมแต่ถ้าข่าวนั้นถูกระดับนโยบายสั่งลงมาก็ต้องทำ เพราะระดับปฏิบัติการก็ทำงานแบบตั้งรับ ยึดปากท้องเป็นหลักเช่นกัน...”

ขณะที่ ฉวีวรรณ เกียรติโชคชัยกุล^๖ ให้ความเห็นสะท้อนปัญหาในเชิงปฏิบัติกับการที่กลุ่มทุนขนาดใหญ่ที่เข้ามาลงทุนในธุรกิจด้านสื่อสารมวลชน มีส่วนสำคัญทำให้จริยธรรมสื่อไม่เข้มข้น

^๒ ศิริวรรณ อนันต์โท และสันติ ทอริณทร์, “จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน”, รายงานวิจัย, (คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๙), หน้า ๗๓-๗๔.

^๓ สัมภาษณ์ ธารม เชื้อสถาปนศิริ, นักวิชาการอิสระด้านสื่อสารมวลชน, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๐.

^๔ สัมภาษณ์ วิสุทธิ์ คมวัชรพงศ์, ผู้ช่วยกรรมการผู้อำนวยการใหญ่ สำนักวิทยุ อสมท และประธานสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๐.

^๕ สัมภาษณ์ ชัยฤทธิ์ ยนเปี่ยม, บรรณาธิการข่าวการเมือง หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์, ๒๔ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^๖ สัมภาษณ์ ฉวีวรรณ เกียรติโชคชัยกุล, นักวิชาการอิสระด้านสื่อสารมวลชน, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๐.

เหมือนอดีตที่กลุ่มทุนเจ้าของสื่อมาจากคนทำสื่อมืออาชีพ คือเป็นเจ้าของธุรกิจสื่อแต่ก็ยังมีอุดมการณ์คนสื่อสมัยก่อนยึดคุณธรรม จริยธรรม พองค์กรสื่อมีความเป็นธุรกิจมากขึ้น นักข่าว อาจถูกสั่งห้ามไม่ให้เสนอข่าวที่เกี่ยวข้องและมีผลกระทบกับเครือข่ายกลุ่มทุนสื่อ ทำให้ความจริงบางอย่างไม่ถูกนำเสนอ เพราะหากนำเสนอก็จะไปกระทบกับกลุ่มผลประโยชน์ “...ข่าวนี้ห้ามลง ข่าวนั้นให้ยกออก เพราะมีการขอกันมา แต่สมัยก่อนการทำงานของสื่อจะแยกกัน ระหว่างฝ่ายบรรณาธิการ กับ ฝ่ายโฆษณา แทบไม่มีข้อเว้นสำหรับบริษัทที่ให้การสนับสนุน ซึ่งทุกวันนี้มีการพ่อนปรนกันมากขึ้น...”

จากการศึกษาข้อมูลและความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ ดังกล่าวสรุปได้ว่า สถานการณ์ธุรกิจสื่อมวลชนอยู่ในภาวะตกต่ำ การแข่งขันรุนแรงขึ้น ผู้ผลิตสื่อมืออาชีพคาดหวังผลในทางธุรกิจเพื่อให้ธุรกิจอยู่รอด ขณะเดียวกันเจ้าของทุนธุรกิจสื่อจำนวนหนึ่ง ไม่ได้มาจากวิชาชีพสื่อมวลชนสายตรงเหมือนในอดีต การเข้ามาลงทุนของทุนธุรกิจที่อยู่นอกวงการดังกล่าว ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทิศทางการประกอบธุรกิจสื่อ โดยเฉพาะการเน้นลงทุนเพื่อผลตอบแทนทางธุรกิจและเพื่อใช้สื่อสนับสนุนธุรกิจอื่น ๆ ในเครือ การให้ความสำคัญด้านจริยธรรมสื่อมวลชนลดลง เพราะปัญหาจริยธรรมในการนำเสนอเนื้อหาของสื่อมวลชนเชื่อมโยงกับประเด็นจริยธรรมของเจ้าของทุนธุรกิจที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดโครงสร้าง ทิศทาง เนื้อหา และบทบาทต่าง ๆ ขององค์กรสื่อ

๔.๑.๒ สภาพปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว

จากการศึกษาเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชนไทยในบทที่ ๒ โดยศึกษาเฉพาะในสื่อกระแสหลัก สื่อมืออาชีพ ไม่นับรวมสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) พบว่าปัญหาทางจริยธรรมของสื่อมวลชนที่มีผลกระทบต่อสังคม ส่วนหนึ่งมาจากการทำหน้าที่ในการนำเสนอเนื้อหาข่าว โดยปัญหาจริยธรรมด้านเนื้อหาข่าวที่พบได้แก่ ๑) ประเด็นการนำเสนอเนื้อหาที่ส่งเสริมการพนันในเนื้อหาประเภทกีฬา รวมถึงเนื้อหาโฆษณาที่อาศัยช่องว่างจริยธรรมวิชาชีพนำเสนอก้าวข้ามหลักการ ๒) การแทรกความคิดเห็นลงในข่าว โดยเฉพาะข่าวการเมืองที่มีความซับซ้อน ๓) การนำเสนอโดยใช้ภาษาที่มีอคติ เช่น การใช้ภาษาที่มีลักษณะเหยียดหยาม พิพากษาลงโทษ ๔) นำเสนอภาพข่าวเร้าอารมณ์ ภาพลามก โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์เลือกนำเสนอเพื่อดึงดูดสายตาผู้อ่าน แต่ทั้งสองประเด็นนี้ เป็นปัญหาเชิงจริยธรรม ๕) นำเสนอคอลัมน์ประเภทความเชื่อ โศกชะตา ซึ่งเป็นเรื่องไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคสื่อ แต่ผู้บริโภคให้ความสนใจมาก ซึ่งหากมีการนำเสนอมากเกินไปจะเข้าข่ายมอมเมาประชาชน ๖) มีโฆษณาแฝง โฆษณาแบบ Advertorial ทำให้ผู้อ่านเชื่อว่าเป็นเนื้อหาจากกองบรรณาธิการ ซึ่งตามหลักจริยธรรมสื่อจะต้องแยกให้ชัดเจน ระหว่างเนื้อหาโฆษณากับเนื้อหาของกองบรรณาธิการ ไม่สมควรฉกฉวยความรู้ไม่เท่าทันของผู้บริโภคสื่อ มาใช้ในเชิงธุรกิจ

^๖ สัมภาษณ์ ฉวีวรรณ เกียรติโชคชัยกุล, นิสิตปริญญาเอก สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ผู้วิจัยสรุปได้ว่าปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว มี ๕ ประการ ได้แก่ (๑) การนำเสนอเนื้อหาข่าวบิดเบือนข้อเท็จจริงและข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน (๒) เนื้อหาข่าวละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (Right to Privacy) และล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) (๓) การใส่ความเห็นในข่าวทำให้ข่าวเอนเอียง (๔) เนื้อหาไร้สาระ มอมเมาประชาชน (๕) การนำเสนอเนื้อหาที่ส่งผลเสียหายต่อสังคม ซึ่งการนำเสนอเนื้อหาข่าวนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๔ กลุ่มที่ให้สัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรสื่อและผู้นำองค์กรวิชาชีพสื่อ บรรณาธิการ หัวหน้าข่าว นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา และผู้บริโภครสื่อ มีความเห็นสอดคล้องกันว่าการทำผิดจริยธรรมในส่วนของการนำเสนอเนื้อหาข่าวเป็นเรื่องสำคัญ เพราะมีผลต่อการรับรู้ทัศนคติและพฤติกรรมของประชาชนผู้บริโภคสื่อ ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอรายละเอียดการศึกษาปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว เรียงตามลำดับต่อไปนี้

(๑) การนำเสนอเนื้อหาข่าวบิดเบือนข้อเท็จจริงและข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนไทยในบทที่ ๒ เห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงานในสื่อนามข่าว ที่มุ่งเน้นความรวดเร็วในการนำเสนอ อันเนื่องมาจากเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้เกิดสื่อออนไลน์ สื่อสมัครเล่น เกิดขึ้นจำนวนมาก นำมาซึ่งการแข่งขันที่รุนแรงส่งผลให้สื่อมวลชนขาดความยั้งคิดในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร สืบเนื่องถึงเรื่องจริยธรรมในการทำหน้าที่ ละเลยต่อความรับผิดชอบต่อสังคม มีการนำเสนอข่าวสารข้อมูลที่ไม่จริง, การบิดเบือน แต่งเติมข่าวสารข้อมูลให้ผิดเพี้ยนไปจากความจริง, การเสนอความจริงเพียงครึ่งเดียว ทั้ง ๆ ที่รู้ความจริงทั้งหมด หรือรู้ความจริงทั้งสองด้านแต่เสนอเพียงด้านเดียว ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ให้สัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

กุลทิพย์ ศาสตรระจุ^๗ กล่าวว่า

...ปัจจุบันสื่อกระแสหลักไม่ได้ทำหน้าที่ดีพอ เพราะเน้นสร้างเรตติ้ง ความนิยมของผู้ชมผู้อ่าน แข่งขันกับสื่อออนไลน์ที่เร็วมาก สะท้อนว่าสื่อไม่ได้คำนึงถึงมาตรฐานจริยธรรม เพราะแข่งขันกันจนไม่ตรวจสอบข้อเท็จจริง สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ไม่ตรวจสอบข้อเท็จจริงเพราะเน้นที่ความรวดเร็วในการนำเสนอ สื่อกระแสหลัก สื่อมืออาชีพ กลับไปลอกสื่อโซเชียล โดยไม่ตรวจสอบอีก ทำให้ในบางครั้งนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ขาดข้อเท็จจริง...

สอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี^๘ ให้ความเห็นว่าการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารของสื่อมวลชน ยุคนี้ มีทั้ง “ข่าวนั่งเทียน” เขียนข่าวโดยไม่มีข้อเท็จจริง ไร้สาระ มีการ “เต้าข่าว” ข่าวใส่ร้ายป้ายสีกันมากมาย “...บางเรื่องที่เป็นเรื่องขี้หมู

^๗ สัมภาษณ์ กุลทิพย์ ศาสตรระจุ, ดร. รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๘ สัมภาษณ์ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, ประธานมูลนิธิวิมุตตยาลัย, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ราชั้หมาแห้ง แต่สื่อก็่เล่นข่าวเป็นเสมือนวาระแห่งชาติ วัฒนธรรม “ข่าวเจาะ” หายไปจากสังคมไทยผลก็คือเราได้บริโภคอาหารทางปัญญาที่เป็นอาหารกระป๋องเหมือนกัน ไม่เป็นผลดีต่อสติปัญญาของประชาชนเลย...

ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ^๙ ให้ความเห็นในประเด็นนี้ว่า

หลักการทำสื่อในอดีตที่สืบทอดกันมายาวนาน จะมีกฎข้อห้ามกองบรรณาธิการขายโฆษณา กองบรรณาธิการมีหน้าที่ผลิตเนื้อหาเท่านั้น แต่ทุกวันนี้เปลี่ยนไปทำให้ไม่สามารถเสนอความจริงได้ครบถ้วน หรือ อาจบิดเบือนข้อเท็จจริง ตัวอย่างหน่วยงานรัฐ หน่วยงานหนึ่งให้งบประมาณจำนวน ๕๐ ล้านบาทกับหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง ทำให้สื่อบับนั้นมาเขียนข่าว เขียนคอลัมน์ถึงหน่วยงานรัฐแห่งนั้นดีมาก ยกย่องเป็นหน่วยงานชั้นดี ทั้ง ๆ ที่ผลงานไม่ดี นับเป็นตัวอย่างเรื่องการแทรกแซงจากผู้ให้งบประมาณ หรือ สปอนเซอร์ ส่งผลต่อการนำเสนอข่าวที่บิดเบือนข้อเท็จจริง และแทรกแซงโดยกลุ่มผลประโยชน์

ขณะที่ ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี^{๑๐} ให้ความเห็นว่า

...บางทีสื่อเอาข้อมูลเท็จ ข้อมูลที่ไม่รอบด้านมาเผยแพร่ แล้วสังคมไม่มีวุฒิภาวะก็จะเกิดปัญหาตามมาค่อนข้างมาก เกิดการยั่วยุ เกิดความรุนแรง เกิดเหตุการณ์ที่เลวร้ายต่าง ๆ ประเทศเราต้องยอมรับว่ายังมีปัญหาวุฒิภาวะทางสังคมอยู่พอสมควร เพราะฉะนั้นการที่สื่อมวลชนละเลยจริยธรรมจะเกิดปัญหามาก...

สรุปได้ว่าปัญหาเรื่องการนำเสนอโดยมีการบิดเบือนข้อเท็จจริง ข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วนนั้นเกิดขึ้นในวงการสื่อมวลชน จนกลายเป็นประเด็นวิพากษ์วิจารณ์ในฝ่ายของนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน มาตลอด ซึ่งอาจารย์สุภา ศิริมานนท์ นักหนังสือพิมพ์คนสำคัญของประเทศไทยให้ข้อคิดไว้ว่า ตามหลักทฤษฎีวารสารศาสตร์ ถือว่าข้อเท็จจริงหรือความเป็นจริงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เติมไปด้วยความน่าตื่นเต้นเร้าใจอยู่ในตัว ไม่จำเป็นต้องทำให้ความจริง ข้อเท็จจริงนั้นผิดเพี้ยนไปหลักความจริง ดังกล่าว คือ ความไม่เป็นฝักเป็นฝ่าย (impartiality) ความปราศจากข้อขัดแย้งทางผลประโยชน์ (absence of conflict of interest) โอกาสของการปฏิเสธ (opportunity of denial) การละเว้นเสียจากความลำเอียง ต่อผู้ใกล้ชิด (avoidance of cronyism) และการละเว้นจากความเคียดแค้นพยาบาท (avoidance of vengeance)

^๙ สัมภาษณ์ ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ, ผู้อำนวยการบริหาร สำนักข่าวอิศรา, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๑๐} สัมภาษณ์ ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี, ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และผู้บริหารหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, ๑๙ เมษายน ๒๕๖๐.

(๒) การนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (Right to Privacy) ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity)

ผู้วิจัยได้ศึกษาจากตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในบทที่ ๒ เกี่ยวกับประเด็นการล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ พบว่าการนำเสนอเนื้อหาในส่วนการพาดหัวข่าว (Headline) มีการใช้ภาษาที่ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และพาดหัวแบบตดลีนพิพากษาผู้ตกเป็นข่าว โดยยกตัวอย่างผลการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ สาวใช้เนรคุณฉกทรัพย์หมอรามา จับ ๖ ทรชนขึ้นทราง, ส.ว. สันหลังหะคว่ำ พ.ร.บ. คตง. การใช้คำสรรพนามเรียกคน เช่น หน้าเหลี่ยม, ห้อย, เด็กห้อย, มือแบงถ้อย, ฯลฯ ขณะเดียวกันการรายงานข่าวที่มีผลกระทบต่อบุคคลอื่น มาจากการเขียนเนื้อหาข่าวและความนำ หรือการใช้ภาพประกอบ ที่สร้างความเจ็บปวดให้ผู้เคราะห์ร้ายที่ตกเป็นข่าว ส่งผลต่อการนำเสนอข่าวที่มีผลกระทบต่อบุคคล

สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ วิลาสินี พิพิธกุล^{๑๑} ได้ให้ความเห็นในประเด็นนี้ว่า สื่อมวลชนมีการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลดูหมิ่นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งสิทธิเด็ก และสตรี มีการละเมิดอยู่บ่อยครั้ง ขณะเดียวกัน การนำเสนอข่าวอาชญากรรมไม่มีการปกปิดภาพที่อุจาดตา ไม่คำนึงผลกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยกตัวอย่าง กรณีอาจารย์ราชภัฏพระนครฆ่าตัวตายกลายเป็นข่าวแข่งการนำเสนอแบบ “ดราม่า” เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

บรรจบ บรรณรุจิ^{๑๒} ให้ความเห็นเช่นกันว่า “...สื่อมวลชนมีการใช้ถ้อยคำดูหมิ่นเชื้อชาติ ศักดิ์ศรี และส่งผลกระทบต่อระดับประเทศ ระดับชาติก็มีมาแล้ว เช่น เรียกคนชาติพันธุ์อื่น ๆ ด้วยคำเหยียดหยาม สื่อต้องคำนึงด้วยการนำเสนอข่าวต้องไม่ไปก่อผลกระทบในแง่ร้าย เป็นผลเสียต่อสังคม”

สอดคล้องกับ บรรยง อินทนา^{๑๓} ให้ความเห็นว่า “...ปัญหาจริยธรรมเปลี่ยนรูปแบบไปในอดีตมีปัญหานักข่าวไถเงินแหล่งข่าว ปัจจุบันรูปแบบเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เพราะการแข่งขันของสื่อในปัจจุบันมีค่อนข้างสูง แข่งขันกันทั้งความเร็ว และเนื้อหาที่คนสนใจ ทำให้มีโอกาสละเมิดจริยธรรมมากขึ้น...”

สอดคล้องกับ นาทยา เชษฐโชติรส^{๑๔} ให้ความเห็นว่า

^{๑๑} สัมภาษณ์ วิลาสินี พิพิธกุล, รศ.ดร. อติตอจารย์คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒} สัมภาษณ์ บรรจบ บรรณรุจิ, ผศ.ร.ท.ดร. นักวิชาการด้านศาสนา และอาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร), ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๓} สัมภาษณ์ บรรยง อินทนา, บรรณาธิการ หนังสือพิมพ์ “คม ชัด ลึก”, ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นาทยา เชษฐโชติรส บรรณาธิการข่าวการเมือง หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ และอดีตนายกสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

เรื่องส่วนตัวของดารา นักแสดงจะถูกสื่อละเมิดสิทธิส่วนบุคคลบ่อยครั้ง เพื่อสร้างความสนใจแบบนี้คือทำหน้าที่โดยไม่มีความรับผิดชอบ ไม่แสวงหาข้อเท็จจริง ไม่ตรวจสอบซึ่งเป็นข้อปฏิบัติในการทำงานเบื้องต้นของสื่อ เป็นการละทิ้งหลักการทำหน้าที่สื่อข้อแรกคือการตรวจสอบว่าข่าวที่ได้มานั้นมีข้อเท็จจริงประมาณใด แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือการไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการตรวจสอบ

เช่นเดียวกับความเห็นของ วันชัย วงศ์มีชัย^{๑๕} กล่าวว่า

...ปัญหาการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องตัวบุคคลอย่างกรณี ดารานักแสดงเป็นบุคคลสาธารณะก็จริง แต่สื่อมวลชนนำเสนอข่าวไม่ค่อยได้คำนึงถึงความเป็นสิทธิส่วนบุคคล อาจจะมองว่าเขาเป็นบุคคลสาธารณะ แต่เรื่องบางเรื่องเป็นการเข้าไปล่วงล้ำสิทธิส่วนบุคคลมากเกินไป อย่างกรณีของ “ปอ” ทฤษฎี เป็นบทเรียนสำคัญถึงแม้ว่าจะเป็นดารา แต่การนำภาพที่เขาเสียชีวิตแล้วมาเผยแพร่ผ่านสื่อ ทำให้เกิดการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เสียความรู้สึกของญาติพี่น้อง...

อรกัลยา พุ่มพิง^{๑๖} ให้ความเห็นว่า

การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เกิดขึ้นในการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนมากมาย เช่นกรณีข่าวผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน (นายสืบศักดิ์ เอี่ยมวิจารณ์) ที่ถูกกล่าวหาว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการซื้อบริการเยาวชน สื่อนำเสนอเป็นข่าวใหญ่ พาดหัวหน้า ๑ เนื้อหาได้ความว่าตัดสินความผิดไปแล้ว แต่เมื่อมีการสอบสวนจากต้นสังกัด สรุปว่า เรื่องที่เป็นข่าว ไม่ใช่ข้อเท็จจริง เป็นข่าวผิดพลาด เมื่อสื่อกลับมาแก้ข่าวลงข่าวให้ กรอบเล็ก ๆ เท่านั้น

พชรพร พนมวัน ณ อยุธยา^{๑๗} กล่าวว่า

...การทำให้มนุษย์เป็นวัตถุ ส่งเสริมมาตรฐานในอะไรสักอย่างในสังคม มีงานศึกษาทางด้านสื่อที่เราบริโภคในการที่เห็นภาพพจน์ของผู้หญิงใช้ไปในแนวหนึ่ง ผู้ชายใช้ไปในอีกแนวหนึ่งนำเสนอมาก ๆ จะเป็นการสร้างพื้นฐานทางจิตใจของคนให้เชื่อไปในแบบหนึ่งในลักษณะตามที่สื่อนำเสนอ โดยที่เรารับรู้โดยไม่ได้ตั้งใจ...

จากความเห็นดังกล่าวสรุปได้ว่า สื่อมวลชนมักไม่ค่อยคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะการนำเสนอข่าวอาชญากรรมไม่มีการปกปิดภาพที่อุจาดตานำเสนอเนื้อหาในส่วนการพาดหัวข่าว ด้วยภาษาที่ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และพาดหัว

^{๑๕} สัมภาษณ์ วันชัย วงศ์มีชัย, บรรณาธิการอาวุโสหนังสือพิมพ์แนวหน้า อดีตนายกสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๑๖} สัมภาษณ์ อรกัลยา พุ่มพิง, เครือข่ายผู้หญิง, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พชรพร พนมวัน ณ อยุธยา, นักศึกษาปริญญาเอก University of Oxford, ๒๔ ตุลาคม ๒๕๖๐.

แบบตัดสินพิพากษาผู้ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะดารานักแสดงบางเรื่องเป็นการเข้าไปล่วงล้ำสิทธิส่วนบุคคลมากเกินไป อย่างกรณีของ “ปอ” ทฤษฎี เป็นบทเรียนสำคัญ ถึงแม้ว่าจะเป็นดารา เป็นบุคคลสาธารณะ แต่การนำเสนอภาพที่เขาเสียชีวิตแล้ว เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน และทำให้เกิดความเสียหายต่อความรู้สึกของญาติพี่น้อง...ถือว่าเข้าข่ายผิดจริยธรรมการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน

(๓) การใส่ความเห็นในข่าว ทำให้ข่าวเอนเอียง จากการศึกษาประเด็นปัญหานี้ ในบทที่ ๒ ผู้วิจัย พบว่า การมีอคติลำเอียง การเสนอข่าวไปตามความเชื่อ หรือ ความรู้สึกของตน ทั้ง ๆ ที่ผิดจริยธรรม และการไม่เที่ยงธรรมไม่เที่ยงตรง เสนอข่าวเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มีการสอดแทรกความเห็นในข่าว โดยเฉพาะการใช้ภาษาพาดหัวข่าวโดยใส่อคติ เช่น เจ้าตัวเดินพลาญยังสร้างความปั่นป่วนในชาติไม่รู้จักจบสิ้น, ดีหน้าเศร้าเล่าความเท็จ , น้องเขยยอดกตัญญูคาบข่าวมาบอก ฯลฯ ประเด็นเหล่านี้ยังคงเกิดขึ้นในการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

คุณหญิงสุตารัตน์ เกยุราพันธุ์^{๑๘} กล่าวว่า “บ้านเรามีสื่อเลือกข้างทางการเมือง โดยนำเสนอข้อเท็จจริงแต่เสนอด้านใดด้านหนึ่ง เลือกมุมให้เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือ อาจจะมีบ้างที่เป็นข้อมูลข่าวเท็จเลย และยังมีอคติ ชื่นำสร้างความเกลียดชังในสังคม (hate speech) อีกด้วย”

ในประเด็นเดียวกันนี้ ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ท่าน ว. วชิรเมธี)^{๑๙} กล่าวว่า “ทุกวันนี้ใส่สีตีขาวจนเป็นอะไรก็ 모르 ผู้สื่อข่าวเดี๋ยวนี้เป็นผู้สื่อข่าวหรือพรเซ็นเตอร์สินค้ากันแน่ ดูรายงานข่าวเริ่มแยกลำบาก เพราะมี Tie in (สอดแทรกโฆษณา) เยอะแยะมากมาย โฆษณาแฝงเต็มไปหมด ผู้บริโภคจะได้อะไรจากการเสพข่าวในแต่ละวัน อะไรคือสิ่งที่เรียกว่าข่าว อะไรคือสิ่งที่เรียกว่าโฆษณา...”

อำนาจ บัวศิริ^{๒๐} กล่าวว่า “...สื่อมวลชนเสนอข่าวจากความคิดเฝ้ามั่นของตัวเอง ใส่ความรู้สึกส่วนตัว กระทบต่อชื่อเสียงบุคคล กระทบเกือบทุกด้านที่สำคัญคือกระทบกับการบริหารบ้านเมือง เรื่องเศรษฐกิจ และชื่อเสียงของผู้รับผิดชอบต่อสถาบันหลัก ๆ ...”

สารี อ๋องสมหวัง^{๒๑} กล่าวว่า

...มีการนำเสนอความจริงเพียงครึ่งหนึ่ง หรือ พูดยด้านเดียว มีหลายคอลัมน์เป็นที่รู้่านานี้ของหนังสือพิมพ์นี้ มักเขียนถึง เอ็นจีโอ ในแง่ลบ ไม่นำเสนอแบบตรงไปตรงมา เพราะนำเสนอข้อมูลด้านเดียว ให้ข้อมูลไม่ครบถ้วน เป็นการขาดจริยธรรมในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน เพราะ

^{๑๘} สัมภาษณ์ คุณหญิงสุตารัตน์ เกยุราพันธุ์, นักการเมือง, ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, ประธานมูลนิธิวิมุตตยาลัย, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๐} สัมภาษณ์ อำนาจ บัวศิริ, ดร. อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑} สัมภาษณ์ สารี อ๋องสมหวัง, เลขานุการมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สื่อมวลชนมีหลักการ คือ ควรนำเสนอข้อเท็จจริง ให้รอบด้าน ให้ผู้บริโภคสื่อ ตัดสินใจเอง การเลือกข้าง ทำให้ข้อเท็จจริงถูกบิดเบือน

นฤตย์ เสกธีระ^{๒๒} ให้ความเห็นว่า “ ... สื่อมีความลำเอียง ที่พยายามไปตัดสินแทนสังคม ใส่ความเห็น ชี้นำว่าอย่างนี้ถูกอย่างนี้ผิด ซึ่งที่จริงมีปัจจัยหลากหลายไม่ควรปักธงเกินไป นอกจากนี้ยังมีปัญหาการได้มาของข่าว มีการลอกข่าว ผลกระทบคือถ้าข่าวถูกไม่เป็นไร แต่ถ้าข่าวนั้นผิด เท่ากับโกหกสังคม”

มานะ ตรีริยาภีวัฒน์^{๒๓} กล่าวว่า “...สื่อมวลชนนำเสนอข่าวสารที่เน้นเลือกข้าง ใส่ความเห็น ทำให้คนในสังคมเชื่อ บางครั้งทำให้เกิดความเกลียดชัง อีกส่วนหนึ่งกลายเป็นเครื่องมือของนักธุรกิจ นักการเมือง บิดเบือนเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว ขณะเดียวกัน สื่อบ้านเรานำเสนอข่าวกับความคิดเห็นปนกันไป การพาดหัวข่าวก็มักใส่ความคิดเห็นลงไป...”

จากความคิดเห็นดังกล่าวสรุปได้ว่า สื่อมวลชนมีการนำเสนอข่าวโดยใส่ความรู้สึกส่วนตัว มีความลำเอียงเลือกเสนอข้อเท็จจริงด้านใดด้านหนึ่ง เลือกมุมที่ทำให้เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ทำให้คนในสังคมเชื่อ บางครั้งทำให้เกิดความเกลียดชัง อีกส่วนหนึ่งกลายเป็นเครื่องมือของนักธุรกิจ นักการเมืองและเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว

(๔) เนื้อหาข่าวไร้สาระ มอมเมาประชาชน จากการศึกษาสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชน ในบทที่ ๒ มีประเด็นปัญหาเนื้อหาไร้สาระ ไม่มีประโยชน์ มอมเมาประชาชน ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ เกิดขึ้นมากในภาวะปัจจุบันที่ธุรกิจสื่อมวลชนมีการแข่งขันกันรุนแรง จึงต้องแย่งชิงความนิยมจากผู้บริโภค นำไปสู่การนำเสนอเนื้อหาที่เอาใจผู้บริโภคมากเกินไป เสนอเรื่องราวที่สนองค้นหาผู้รับสาร จนบางครั้งนำไปสู่การมอมเมาประชาชน ในสภาพปัญหาเรื่องนี้ เป็นเรื่องสำหรับผู้บริโภคสื่อสัมผัสได้อยู่ทุกวัน สื่อบางรายเลือกนำเสนอข่าวที่มุ่งขายประเด็น นำเสนอเกินความจริง บางประเด็นมีสาระน้อยมาก เสนอเรื่องราวที่เป็นการมอมเมาประชาชน นำเสนอเรื่อง ตรวจสอบเช็คตา เรื่องความเชื่อ ซึ่งมีอิทธิพลโน้มน้าวให้คนหลงเชื่อสิ่งงมงาย ไม่ประเทืองปัญญา เรื่องประหลาดอาถรรพณ์ เช่น ไฉนไก่ลั่นหวายออก สื่อมักให้ความสำคัญเรื่องแปลก อาถรรพณ์ เช่น ข่าวแมวมียาลย คล้ายเลขบริเวณใต้ลำตัว ข่าวต้นกล้วยออกลูกพร้อมกัน ๓ เครือ ข่าวดาราคन्दงเล็กคบกัน หย่าร้างกัน ขาวบันเทิงต่าง ๆ มีคุณค่าขำน้อย แทบไม่มีประโยชน์กับส่วนรวม แต่ให้พื้นที่ในการนำเสนอมาก

^{๒๒} สัมภาษณ์ นฤตย์ เสกธีระ, บรรณาธิการบริหาร หนังสือพิมพ์มติชน, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๒๓} สัมภาษณ์ มานะ ตรีริยาภีวัฒน์, ดร. คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ ม.หอการค้าไทย, ๒๖ กันยายน ๒๕๖๐.

จนเกินไปกลายเป็นมอมเมา บางครั้งก็นำเสนอข่าวลือ (rumor) ซึ่งตามหลักการสื่อสารมวลชนมีข้อห้ามว่า นักข่าวต้องไม่กระทำตัวเป็นผู้กระจายข่าวลือเสียเอง^{๒๔}

สอดคล้องกับความเห็นของ สารี อ่องสมหวัง^{๒๕} กล่าวว่า “ผู้สื่อข่าวทำงานง่ายเกินไป กรณีที่ผู้บริโภคคนหนึ่งไปซื้อปูแม่ค้าที่เชียงใหม่ แม่ค้าไม่ให้จับปู ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย เป็นข่าวที่ไร้สาระ ไม่มีคุณค่าอะไรกับสังคม หรือบางครั้งนำมาจากคลิป เรื่องจากคลิปไปตามข่าวต่อกันใหญ่ ทั้ง ๆ เป็นเรื่องไร้สาระ คุณค่าข่าวแทบไม่มี สะท้อนมากกว่า วงการสื่อตกต่ำมาก”

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี^{๒๖} ให้ความเห็นเช่นเดียวกันว่า “...บางเรื่องที่เป็นเรื่องขี้หมูราขี้หมาแห้ง แต่สื่อก็เล่นข่าวเป็นเสมือนวาระแห่งชาติ วัฒนธรรม “ข่าวเจาะ” หายไปจากสังคมไทย ผลก็คือเราได้บริโภคอาหารทางปัญญาที่เป็นอาหารกระป๋องเหมือนกัน ไม่เป็นผลดีต่อสติปัญญาของประชาชนเลย ถ้าเราขาดสติเราจะถูกมอมเมาจากในยุคนี้นี้”

เสถียร วิริยะพรรณพงศา^{๒๗} สะท้อนการนำเสนอข่าวทางทีวีในยุคนี้นี้ว่า

...ตอนนี้ข่าวทางทีวี แข่งขันสูงมาก แข่งกันเอาใจผู้ชม เสนอข่าวที่ชาวบ้านชอบ พวกข่าวคาบโลเกีย อธิฤทธิ์ปาติหารีย์ ข่าวความรุนแรงเต็มหน้าจอ ข่าวเด็กตึกกัน ข่าวความรุนแรงเต็มไปหมด กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของคน เกิดภาวะไทยมุงผ่านสื่อ ทำให้สังคมมีตัวอย่างแย่ๆ เยวชนคุ้นเคยกับความรุนแรง ซาซัน และรู้สึกปกติกับความรุนแรง สื่อเห็นคนชอบก็นำเสนอตามที่คนอยากดู เท่ากับสื่อก็ประโลมโลก นำเรื่องไร้สาระ มาเป็นเรื่องสำคัญ ยั่วกิเลสคน ให้ติดตาม

กุลทิพย์ ศาสตรระจุ^{๒๘} กล่าวว่า

การเสนอข่าวสารมีหลายมิติ มาจากการค้นคว้า มาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย สังคมทุกวันนี้มีความซับซ้อนมาก แต่สื่อทำการบ้านน้อยนำเสนอข่าวง่าย ๆ ไม่มีสาระ โดยเฉพาะเสนอข่าวแบบ “ปึงปอง” (ข่าวที่น่าประเด็นไปถามความเห็นกันไปมา แล้วถ่ายทอดการโต้ตอบระหว่างกัน) ไม่ได้ให้ข้อมูลหรือความรู้อะไรมากมาย

จากความเห็นดังกล่าวสรุปได้ว่า การนำเสนอข่าวที่มุ่งขายประเด็น มีสาระน้อยมาก เข้าข่ายมอมเมาประชาชน เช่นนำเสนอเรื่อง ตรวจโชคชะตา เรื่องความเชื่อ ซึ่งมีอิทธิพลโน้มน้าวให้คน

^{๒๔} พัทธินยา เขยจรยา, เมตตา วิวัฒนานกุล และถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์, แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, ๒๕๓๘), หน้า ๑๔๘.

^{๒๕} สัมภาษณ์ สารี อ่องสมหวัง, เลขาธิการมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, ประธานมูลนิธิวิมุตตยาลัย, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗} สัมภาษณ์ เสถียร วิริยะพรรณพงศา, บรรณาธิการบริหาร สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๒๘} สัมภาษณ์ กุลทิพย์ ศาสตรระจุ, ดร. รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

หลงเชื่อสิ่งมั่วมาย ไม่ประเทืองปัญญา เรื่องประหลาด อาถรรพณ์ ขวับันเทิง ดาราคนดังเลิกคบกัน หย่าร้างกัน ที่มีคุณค่าขำขันน้อย แทบไม่มีประโยชน์กับส่วนรวม แต่กลับให้พื้นที่ข่าวมากจนเกินไป บางครั้งก็นำเสนอข่าวลือ (rumor) ซึ่งตามหลักการสื่อสารมวลชนมีข้อห้ามว่า นักข่าวต้องไม่กระทำตัวเป็นผู้กระจายข่าวลือเอง

(๕) การนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ส่งผลเสียหายต่อสังคม

จากการศึกษาสภาพปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว ในบทที่ ๒ ผู้วิจัยพบว่าการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ส่งผลเสียหายต่อสังคม เกิดการเลียนแบบจากสื่อ เช่น นำเสนอข่าวอาชญากรรมที่บรรยายรายละเอียดจนเห็นภาพการกระทำของอาชญากร หรือการนำเสนอภาพลามกอนาจาร จนอาจนำไปสู่การเลียนแบบ

ในประเด็นนี้ บรรจบ บรรณรุจิ^{๒๙} กล่าวว่า

จากประโยคที่เปรียบเทียบการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนที่ว่า “ข่าวร้ายลงฟรี ข่าวดีเสียเงิน” ข้อความนี้สะท้อนการทำงานของสื่อมวลชนได้ว่า ข่าวไม่ดีสร้างความสนใจดึงดูดคนมาซื้อสื่อได้ผลประโยชน์มาก อย่างกรณีข่าว “เปรี้ยวฆ่าหั่นศพ” นำเสนอละเอียดมาก จนจินตนาการการหั่นศพเหมือนอยู่ในเหตุการณ์ นำมาซึ่งการเลียนแบบเพราะอยากดังในสังคม “...การเสนอข่าวโดยใช้คำพูด hate speech ก็เช่นกัน สร้างความเกลียดชังให้เกิดขึ้นในสังคม มีการใช้คำพูดหยาบคายออกสื่อ ลูแก่อ่านจ โทสะ โลภะ ด่าทอกัน คนแสดงความหยาบคาย แสดงสันดานดิบได้มากกว่ายุคก่อน เพราะเดี๋ยวนี้คุมกันไม่ได้ ปลอ่ยออกมาโดยไม่ยั้งคิด สื่อสารง่ายไม่มีการควบคุม และกลายเป็นแบบอย่างไม่ดี...”

อรกัลยา พุ่มพื้ง^{๓๐} มีความเห็นเกี่ยวกับการนำเสนอข่าว รายการทีวีที่ขัดต่อจริยธรรม โดยยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมว่า “...ข่าวเด็กถูกข่มขืน ปิดหน้าใส่หมวก แต่แม่ที่ไปกับเด็กไม่ปิดก็กระทบกับเด็กซึ่งจากสถิติพบว่าเด็ก ๙๐ เปอร์เซ็นต์อยู่ในชุมชนไม่ได้ หรือ ภาพเด็กตบตีแย่งผู้ชายกลายเป็นการนำเสนอเหมือนหนุนเสริมอาจนำไปสู่การเลียนแบบ...”

จากความเห็นดังกล่าวสรุปได้ว่า สื่อมวลชน มีการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ผิดจริยธรรม ส่งผลเสียหายต่อสังคม เช่น นำเสนอข่าวอาชญากรรมที่บรรยายรายละเอียดมากจนเกินไป หรือการนำเสนอภาพลามกอนาจาร จนอาจนำไปสู่การเลียนแบบ ส่งผลกระทบตามมากลายเป็นปัญหาสังคม

๔.๑.๓ ปัญหาการขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน

ในประเด็นปัญหาการขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน ผู้วิจัย พบว่า สื่อมวลชน ยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชนค่อนข้างน้อย โดยเข้าใจ

^{๒๙} สัมภาษณ์ บรรจบ บรรณรุจิ, ผศ.ร.ท.ดร. นักวิชาการด้านศาสนา และอาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร), ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๓๐} สัมภาษณ์ อรกัลยา พุ่มพื้ง, เครือข่ายผู้หญิง, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ว่า การประพุดิปฏิบัติกันมาเป็นสิ่งถูกต้อง ไม่ผิดจริยธรรม เช่น การรับค่ารถ ค่าน้ำมัน สื่อบางคนไม่ถือว่าผิดจริยธรรม เพราะเข้าใจว่าไม่มีผลต่อการนำเสนอข่าวทั้งแง่บวกและแง่ลบ รวมทั้งกรณีได้รับของรางวัล ของขวัญราคาแพงจากแหล่งข่าวก็สามารถรับได้ หรือการที่สื่อมวลชนพูดว่า “ต้องระมัดระวังไม่ตกเป็นเครื่องมือของนักการเมืองและผู้มีอิทธิพล” แต่ในความเป็นจริงสื่อมวลชนรายเล็ก ๆ ซึ่งอ้างว่ามีรายได้น้อยไม่มีสวัสดิการ จึงจำเป็นต้องรับค่าตอบแทนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติหน้าที่

นอกจากนี้ ยังมีผลการศึกษาในบางประการบ่งชี้ ในประเด็นดังกล่าว โดย บุปผา บุญสมสุข, อาณิก ทวีชาชาติ และ อรรถญา พิกุลพารุ่งโรจน์ ศึกษาวิจัยเรื่อง “เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมสื่อมวลชนไทย”^{๓๑} ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชน อยู่ที่คนทำสื่อ หรือผู้ผลิตสื่อโดยผู้ผลิตสื่อที่เป็นนักวิชาชีพ จะมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักการแนวคิด กระบวนการทำงาน รวมถึงกรอบจริยธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชนมากกว่าผู้ผลิตสื่อที่ไม่ใช่นักวิชาชีพ โดยปัจจัยที่ทำให้การตัดสินเชิงจริยธรรมของผู้ผลิตสื่อไม่เป็นไปตามหลักจริยธรรมวิชาชีพ พบได้ใน ๖ ปัจจัย คือ ๑) ปัจจัยด้านบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ๒) ปัจจัยด้านหลักการแนวคิด วิชาชีพสื่อมวลชนเปลี่ยนไป ผู้ผลิตสื่อมีอาชีพคาดหวังผลในทางธุรกิจมากกว่าประโยชน์สาธารณะ ๓) ปัจจัยด้านกระบวนการทำงานสื่อ โดยเฉพาะสื่อที่ไม่มีกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ ไม่มีการตรวจสอบ ไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา ๔) ปัจจัยด้านเจ้าของและวัฒนธรรมองค์กรสื่อ บางองค์กรไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องจริยธรรม แต่เน้นเรื่องผลกำไรทางธุรกิจเป็นหลัก ๕) ปัจจัยด้านทัศนคติระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยเฉพาะทัศนคติด้านลบของผู้ผลิตสื่อที่มีต่อผู้รับสารที่เป็นประชาชนทั่วไป ๖) ปัจจัยด้านการกำกับดูแลและการควบคุมสื่อ สื่อไม่สามารถกำกับดูแลกันเองได้ ส่วนผู้รับสารในสังคมไทยก็ยังไม่เข้มแข็งพอ

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ให้สัมภาษณ์ดังนี้

วันชัย วงศ์มีชัย^{๓๒} กล่าวในประเด็นดังกล่าวว่า

...ความรู้ความเข้าใจในกรอบจริยธรรมของสื่อมวลชน และจิตสำนึกความเป็นวิชาชีพสื่อมวลชน ในยุคนี้ ขาดหายไป ส่วนหนึ่งมาจากการขาดการถ่ายทอดมาจากรุ่นพี่ ๆ สู้รุ่นน้อง อดีตอาศัยความผูกพัน โดยการร่วมหมู่ สังสรรค์พบปะพูดคุยกัน แต่ในปัจจุบันความผูกพันของ

^{๓๑} บุปผา บุญสมสุข อาณิก ทวีชาชาติ อรรถญา พิกุลพารุ่งโรจน์, “เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมสื่อมวลชนไทย”, รายงานวิจัย, (สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ: สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

^{๓๒} สัมภาษณ์ วันชัย วงศ์มีชัย, บรรณาธิการอาวุโสหนังสือพิมพ์แนวหน้า อดีตนายกสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

รุ่นพี่ หัวหน้า และลูกน้อง ลดลงไป เมื่อก่อนนักข่าวออกไปทำข่าวแล้วกลับเข้ามาออฟฟิศทำงานต่อ ก็พบปะกินข้าวกันได้พูดคุยถ่ายทอดเรื่องของวิชาชีพกันแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งได้ผล แต่ปัจจุบันการจราจรที่ติดขัด และใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสาร ทำให้เกิดระยะห่าง ไม่ค่อยได้ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับจริยธรรมเหมือนอดีต...

ชัยฤทธิ์ ยนเปี่ยม^{๓๓} กล่าวว่า

ระยะหลังนี้ นักข่าวไม่ค่อยนึกถึงเรื่องจริยธรรม เรื่องความสมดุล ความเหมาะสม เพราะต้องเน้นเรื่องความเร็วในการนำเสนอ แข่งกันเพื่อเพิ่มความนิยมจากผู้บริโภค หรือ เรทติ้ง ยอดไลค์ ยอดวิว นักข่าวจึงไม่ใช่นายประตูข่าวสาร (gate keeper) ไม่ใช่ผู้กั้นกรองข่าวสารอีกต่อไป ความเข้าใจเรื่องจริยธรรมก็น้อยลง เพราะต้นสังกัดไม่เข้มงวด มุ่งไปที่ความอยู่รอดขององค์กรมากกว่า จิตสำนึกในวิชาชีพถูกบดบังโดยความเป็นธุรกิจขององค์กรสื่อ ส่วนองค์กรวิชาชีพไม่ค่อยมีการอบรมเรื่องจริยธรรม บทบัญญัติด้านจริยธรรมมีไว้ก็แทบไม่ได้ปฏิบัติกัน

จากความเห็นดังกล่าว สรุปได้ว่า ความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมและจิตสำนึกความเป็นวิชาชีพสื่อมวลชนในยุคนี้ นั้น สื่อมวลชนไม่ค่อยเอาใจใส่ทำความเข้าใจ เพราะองค์กรไม่เข้มงวดและมุ่งเน้นให้นักข่าวส่งข่าวออกไปสู่สาธารณะอย่างรวดเร็วเพื่อแข่งขันกันดึงดูดผู้บริโภคเพื่อความอยู่รอด ส่วนกลไกขององค์กรวิชาชีพสื่อที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่ดีพอในการส่งเสริมให้สื่อมวลชนมีจิตสำนึกในด้านจริยธรรมวิชาชีพ

๔.๑.๔ สภาพปัญหาด้านการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัญหาด้านการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน (Self Regulation) ในบทที่ ๒ ซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างในระบบวิชาชีพสื่อมวลชน เมื่อสื่อมวลชนทำผิดจริยธรรม จะใช้มาตรการขอความร่วมมือ ตักเตือน และใช้มาตรการทางสังคม (Social Sanction) โดยการควบคุมกันเอง แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับองค์กรสื่อ และระดับองค์กรวิชาชีพสื่อ

ในระดับองค์กรสื่อ ผู้บริหารองค์กรสื่อบางส่วน ได้กำหนดบทบัญญัติจริยธรรมว่าด้วยความรับผิดชอบในวิชาชีพสื่อมวลชน (Code of Conduct) เป็นกฎข้อบังคับ ในการกำกับดูแลพฤติกรรมบุคลากร โดยเฉพาะบรรณาธิการบริหาร บรรณาธิการข่าว หัวหน้าข่าวและผู้สื่อข่าว จะมีระบุไว้ เมื่อมีการละเมิดกฎ เป็นบทลงโทษ เช่น การตักเตือน การตัดเงินเดือน การสั่งพักงาน และหากเป็นกรณีร้ายแรง เช่น รับอามิสสินจ้าง จะถูกไล่ออก เป็นต้น ส่วนในระดับองค์กรวิชาชีพ มีองค์กรวิชาชีพหลัก ทำหน้าที่กำกับดูแลจริยธรรม ได้แก่ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (The National Press Council of Thailand) มีหน้าที่กำกับดูแลสื่อสิ่งพิมพ์ทุกแขนง รวมถึงเว็บไซต์

^{๓๓} สัมภาษณ์ ชัยฤทธิ์ ยนเปี่ยม, บรรณาธิการข่าวการเมือง หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์, ๒๔ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ข่าวของหนังสือพิมพ์ต่างๆ และสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย (The News Broadcasting Council of Thailand) มีหน้าที่กำกับดูแลสื่อวิทยุ และโทรทัศน์

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ทำหน้าที่ตรวจสอบและควบคุมตนเอง เป็นการกำกับดูแลเฉพาะสมาชิกที่เป็นองค์กรสื่อ โดยไม่มีกฎหมายรองรับ เพราะหากมีกฎหมายมาเกี่ยวข้อง จะต้องมีการแจ้งรัฐ และการเมือง เข้ามาแทรกแซง อันจะทำให้สื่อขาดอิสระในการนำเสนอข้อเท็จจริง การกำกับดูแลกันเอง จึงมีธรรมเนียม ข้อบังคับ และแนวปฏิบัติ สมาชิกสภาการหนังสือพิมพ์ต้องให้สัตยาบัน เนื้อหาสาระสำคัญ คือ การยึดมั่นในข้อเท็จจริง ไม่เสนอข่าวโดยมีอคติ ไม่เสนอข่าวเลื่อนลอย ไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ฯลฯ มีระบบการรับเรื่องร้องเรียน โดยมีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการรับเรื่องร้องเรียนเพื่อพิจารณาปัญหาข้อร้องทุกข์จากผู้เสียหายอันเกิดจากการกระทำของสื่อสิ่งพิมพ์ รวมถึงเว็บไซต์ข่าวของหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ด้วย หากสื่อละเมิดจริยธรรม จะถูกลงโทษโดยการตักเตือน ตำหนิ และให้ประกาศคำวินิจัยต่อสาธารณชน เพื่อเป็นการลงโทษทางสังคม โดยกำกับดูแลได้เฉพาะสื่อที่เป็นสมาชิกเท่านั้น จึงไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ไม่สามารถแก้ปัญหาการละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชนตามความคาดหวังของสังคม

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ มานะ ตรียาภิวัฒน์^{๓๔} ให้ความเห็นว่า “...องค์กรวิชาชีพ และองค์กรสื่อเอง กำกับดูแลกันเองไม่ได้พอไม่มีผลในเชิงปฏิบัติมากนัก องค์กรวิชาชีพไม่ควรแยกแยะเป็นหลายองค์กร ควรรวมกันเป็นองค์กรเดียวเพื่อความแข็งแรง ทั้งวิทยุโทรทัศน์ทำไมไม่รวมกับสิ่งพิมพ์ เพราะสื่อหลอมรวมกันหมดแล้ว และกรณีองค์กรสื่อควบคุมตนเอง พอสมาชิกไม่พอใจก็ลาออก ก็กำกับดูแลกันไม่ได้...”

นัตยา เชษฐโชติรส^{๓๕} กล่าวว่า “...ที่ผ่านมาเรากำกับดูแลแบบสมัครใจ ใครอยากเป็นสมาชิกก็มา ใครไม่สมัครใจก็ไม่ต้องมา แต่ว่าต่อไปเราจะกำกับดูแลแบบให้ใครสมัครใจไม่ได้แล้ว คือต้องกำหนดว่าทุกคนต้องมาเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ ทุกคนต้องถูกตรวจสอบต้องอยู่ในการกำกับดูแลที่เข้มงวดขึ้น...”

บุญยง ตันสกุล^{๓๖} ให้ความเห็นว่า “...ประเด็นการควบคุมตนเองไม่สำเร็จ เพราะเป็นการคุมปลายเหตุเป็นข่าวออกไปแล้ว ค่อยมาดูกันมันทำไม่ได้แล้ว ทำได้แค่ปราบหรือลงโทษก็แก้ปัญหายาก...”

^{๓๔} สัมภาษณ์ มานะ ตรียาภิวัฒน์, ดร. คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ ม.หอการค้าไทย, ๒๖ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นัตยา เชษฐโชติรส บรรณาธิการข่าวการเมือง หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ และอดีตนายกสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๖} สัมภาษณ์ บุญยง ตันสกุล, นักธุรกิจ, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สารี อ๋องสมหวัง^{๓๗} กล่าวว่า “...ทุกวันนี้มีองค์กรจัดตั้งกรรมการตรวจสอบภายในของสื่อขึ้นมา เห็นความตั้งใจและมีกรรมการเป็นคนนอก และมีพยายามตั้งใจทำเรื่องการอบรมต่าง ๆ ด้วย แต่ไม่เห็นด้วยที่จะให้รัฐบาลไปกำกับ สื่อต้องตื่นตัวกำกับดูแลกันเองให้เป็นรูปธรรม...”

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า สภาพปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชนไทย มีปัญหาซ้ำ ๆ ที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นในหลายประการ เช่น การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การนำเสนอข่าวด้วยการมีอคติ มีความลำเอียง เสนอข่าวเท็จ หรือข่าวมีข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน การนำเสนอเนื้อหาที่อาจนำไปสู่การเลียนแบบ ฯลฯ และในบริบทสังคมปัจจุบันสื่อมวลชนกำลังอยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านสื่อดั้งเดิมประเภทสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ ที่กำลังถูกล้มล้างโดยสื่อดิจิทัล (Digital Disruptive) และมีสื่อใหม่เกิดขึ้นจำนวนมาก ส่งผลให้การแข่งขันรุนแรง โดยเฉพาะแข่งขันด้านความเร็วในการนำเสนอเพื่อแย่งชิงผู้บริโภค ขณะที่ทุนธุรกิจสื่อมวลชนมุ่งเป้าหมายการเอาตัวรอดในการประกอบธุรกิจเป็นสำคัญ เป้าหมายทางอุดมการณ์จึงลดลง ขณะที่การกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพ ใช้ระบบการกำกับดูแลกันเองผ่านสภาวิชาชีพ โดยไม่มีกฎหมายรองรับ และยังไม่มีวิธีการเชิงรุกใด ๆ ที่นำมาใช้ได้ผล แม้องค์กรวิชาชีพสื่อจะพยายามปรับปรุงการกำกับดูแล แต่มีปัจจัยแทรกซ้อนหลายประการ ทำให้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

สำหรับปัญหาการกำกับดูแลกันเองไม่บรรลุเป้าหมาย ส่วนหนึ่งมาจากปัญหาโครงสร้างที่กำหนดให้กำกับดูแลได้เฉพาะสมาชิกขององค์กรวิชาชีพ จึงยังมีสื่ออีกจำนวนมากที่ไม่ได้อยู่ในระบบนี้ ขณะที่สื่อใหม่เพิ่มจำนวนมากขึ้นปัญหาจึงเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ประกอบกับการไม่เข้มงวดในการดูแลบุคลากรขององค์กรสื่อเพราะมุ่งเน้นเรื่องของความอยู่รอดในการดำเนินธุรกิจเป็นหลัก ส่งผลให้การทำผิดจริยธรรมของสื่อยังคงเป็นปัญหาซ้ำ ๆ และยังมีปัญหาใหม่เพิ่มเข้ามาอีกด้วย ซึ่งสามารถสรุปจำแนกสภาพปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชนรวม ๔ ประการ ได้แก่ ๑. สภาพปัญหาจริยธรรมของทุนธุรกิจสื่อมวลชน ๒. สภาพปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว ๓. สภาพปัญหาการขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน ๔. สภาพปัญหาการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน โดยปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว มีรายละเอียดแยกย่อยออกเป็น ๕ ประการ ได้แก่ (๑) การนำเสนอเนื้อหาข่าวบิดเบือนข้อเท็จจริงและข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน (๒) เนื้อหาข่าวละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (Right to Privacy) และล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) (๓) การใส่ความเห็นในข่าวทำให้ข่าวเอนเอียง (๔) เนื้อหาไร้สาระ มอมเมาประชาชน (๕) การนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ส่งผลเสียหายต่อสังคม

ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาสำคัญที่วงการวิชาชีพสื่อมวลชนจะต้องหาแนวทางในการแก้ปัญหาต่อไปเพื่อดำรงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความรับผิดชอบต่อสังคมอันเป็นหัวใจสำคัญของ

^{๓๗} สัมภาษณ์ สารี อ๋องสมหวัง, เลขานุการมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๐.

วิชาชีพ และอีกประการหนึ่งเพื่อให้ผู้เป็นเจ้าของและผู้บริหารองค์กรธุรกิจสื่อมวลชนประกอบสัมมาอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น อันเป็นอานิสงส์ของการสร้างคุณธรรมที่ยิ่งใหญ่ต่อส่วนรวม

๔.๒ แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัญหาการทำผิดจริยธรรมของสื่อมวลชน มี ๔ ประการสำคัญ คือ ๑. ปัญหาจริยธรรมของทุนธุรกิจสื่อมวลชน ๒. ปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว ๓. ปัญหาการขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน ๔. ปัญหาด้านการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาส่วนมากมีต้นเหตุมาจาก กิเลส ความโลภ อคติภายในจิตใจ ความไม่เกรงกลัวต่อบาป ขาดเมตตาธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม การเสริมสร้างจริยธรรมแก่สื่อมวลชนให้เกิดมโนสำนึกแห่งความรับผิดชอบต่อสังคมในบทบาทหน้าที่จึงต้องเริ่มต้นที่จิตใจ ซึ่งในบทนี้ผู้วิจัยจะนำหลักพุทธธรรม หลักจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน แนวคิดทฤษฎีด้านจริยธรรมสื่อมวลชน และข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รวมถึงการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) มาบูรณาการเพื่อเป็นแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ ตามสภาพปัญหาที่ได้ข้อสรุปจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จำแนกสภาพปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชนรวม ๔ ประการ ได้แก่ ๑. สภาพปัญหาจริยธรรมของทุนธุรกิจสื่อมวลชน ๒. สภาพปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว ๓. สภาพปัญหาการขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน ๔. สภาพปัญหาการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน โดยปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว มีรายละเอียดแยกย่อยออกเป็น ๕ ประการ ได้แก่ (๑) การนำเสนอเนื้อหาข่าวบิดเบือนข้อเท็จจริงและข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน (๒) เนื้อหาข่าวละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (Right to Privacy) และล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) (๓) การใส่ความเห็นในข่าวทำให้ข่าวเอนเอียง (๔) เนื้อหาไร้สาระ มอมเมาประชาชน (๕) การนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ส่งผลเสียหายต่อสังคม

ในขั้นตอนต่อไปผู้วิจัยจะนำหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยที่ได้ศึกษาไว้แล้วนั้นมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อหาแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ ประกอบด้วย หิริโอตตปปะ อคติ ๔ เบญจศีล เบญจธรรม สัมมาอาชีพะ และหลักประโยชน์ ๓ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนจากภายในจิตใจ เนื่องจากเรื่องของคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องของจิตใจ จึงต้องแก้ไขที่จิตใจก่อน โดยมีตัวอย่างประเทศอังกฤษ มีการปลูกฝังคตินิยม ๗ ประการสำคัญ ได้แก่ ๑) สัจจะ (Truth) ๒) ความซื่อสัตย์ สุจริต (Honesty) ๓) ความระลึกในหน้าที่ (Sense of duty) ๔) ความอดกลั้น (Patience) ๕) ความเป็นธรรม (Fair Play) ๖) ความเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Consideration for others) ๗) เมตตาธรรม (Kindness) ชาว

อังกฤษได้รับการปลูกฝังเรื่องเหล่านี้ เพื่อให้จิตใจยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม จนกลายเป็น อุปนิสัยประจำชาติ^{๓๘}

สำหรับการศึกษาเรื่องแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ ผู้วิจัยจะนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนในแต่ละประเด็นปัญหา ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมของทุนธุรกิจสื่อมวลชน

จากการศึกษาสภาพปัญหาจริยธรรมของทุนธุรกิจสื่อมวลชน จากเอกสารพบว่า ปัจจุบันมีการเข้ามาลงทุนของทุนธุรกิจที่อยู่นอกวงการวิชาชีพสื่อมวลชนมากขึ้น เนื่องจากทุนธุรกิจสื่อเดิมไม่มีทุนมากพอที่จะแข่งขันกับสื่อใหม่ สื่อดิจิทัล ซึ่งเป็นทุนใหญ่ระดับโลก เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) ยูทูบ (Youtube) เป็นต้น นับเป็นยุคที่ธุรกิจสื่อมวลชนไทยตกอยู่ในภาวะยากลำบาก เพราะได้รับผลกระทบจากการถูกทำลายล้างสื่อเก่าโดยสื่อดิจิทัล (Digital Disruption) จากเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป ประกอบกับประพฤติกรรมของผู้บริโภคหันมาเสพสื่อออนไลน์มากขึ้น ส่งผลให้บริษัทผู้ประกอบการสื่อขนาดใหญ่จำนวนมาก ประสบปัญหาการขาดทุน ต้องปรับลดขนาดองค์กรลดพนักงาน นิติสารชื่อดังที่อยู่คู่สังคมมาหลายสิบปีมีการปิดตัวลงหลายฉบับ สื่อหนังสือพิมพ์มีผู้อ่านลดลงเรื่อย ๆ ขณะที่สื่อทีวีดิจิทัลมีจำนวนมากถึง ๒๔ ช่อง อยู่ในภาวะล้มละลาย นับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ที่ส่งผลต่อทิศทางการประกอบธุรกิจสื่อในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะการเน้นลงทุนเพื่อผลตอบแทนทางธุรกิจจากการเข้ามาลงทุนของกลุ่มทุนที่อยู่นอกวงการธุรกิจสื่อทำให้ความเข้าใจในหลักการแห่งวิชาชีพสื่อมวลชนมีไม่มากเท่ากับกลุ่มทุนที่มาจากวิชาชีพสื่อมวลชนเช่นในอดีต

ในหลักจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ซึ่งถือเป็นสภาวิชาชีพหลักของวงการสื่อมวลชน ได้กำหนดบทบัญญัติครอบคลุมหลายประเด็น ตามข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่กำหนดไว้เพื่อกำกับดูแลในประเด็นการประกอบกิจการสื่อมวลชน ให้ละเว้นอำิสสินจ้างและประโยชน์ทับซ้อน และระบุถึงผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องไม่อวดอ้างหรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่เพื่อเรียกร้องสิทธิหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่ไม่ชอบธรรม รวมถึงผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องละเว้นการรับอำิสสินจ้างอันมีค่าหรือผลประโยชน์ใด ๆ เพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้อง รอบด้าน

มานิจ สุขสมจิตร สื่อมวลชนอาวุโส กล่าวว่า อุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้การใช้จริยธรรมถูกท้าทาย คือ นักธุรกิจ และนักการเมือง ทั้งสองส่วนนี้ใช้ทุนเป็นเครื่องมือ ทำให้การใช้จริยธรรมสื่อมวลชนทำได้ยาก^{๓๙}

^{๓๘} ธาณินทร์ กรัยวิเชียร, *คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร*, (นนทบุรี: ศูนย์ส่งเสริมจริยธรรมสถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒.

อย่างไรก็ตาม จากสถานการณ์ดังที่กล่าวมา การปฏิบัติตามบทบัญญัติจริยธรรมของสื่อมวลชน ขึ้นอยู่กับ “เจ้าของสื่อ” หรือผู้บริหารระดับนโยบายที่สั่งตรงลงมายังผู้ปฏิบัติ นั่นคือ กองบรรณาธิการ แม้ว่าหลายองค์กรธุรกิจยังไม่มี การเปลี่ยนแปลงทุนใหม่เข้าไปถือหุ้น แต่จากการที่กลุ่มทุนที่มีเงินทุนจำนวนมากไหลเข้ามาลงทุนในธุรกิจสื่อมวลชน ย่อมส่งผลให้กลุ่มทุนเดิมในกิจการสื่อมวลชนต่างต้องปรับตัว ปรับนโยบายเพื่อรองรับการแข่งขันจากทุนขนาดใหญ่ดังกล่าว ความเปลี่ยนแปลงในด้านกลุ่มทุนสื่อมวลชน จึงเป็นประเด็นปัญหาที่ทุนในธุรกิจสื่อควรเข้าใจในหลักวิชาชีพสื่อ ที่ต้องมี “อาชีพปฏิญาณ” ซึ่ง สุภา ศิริมานนท์ ได้กล่าวถึงความเป็นมืออาชีพหรือมีอาชีพปฏิญาณว่า จะต้องมีความรับผิดชอบอย่างน้อย ๓ ประการคือ (๑) การทำงานจะต้องเป็นเอकरะ (หมายถึงงานที่ไม่ขึ้นอยู่ใคร) ซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ จำต้องอุทิศตัวเสียสละเพื่องานอันนั้นชั่วชีวิต (๒) การทำงานนั้นจำเป็นต้องใช้บุคคลผู้มีการศึกษาพิเศษเฉพาะและได้รับการอบรมพิเศษ (๓) การทำงานนั้นจะต้องมีการจัดตั้งมาตรฐานและเป้าหมายต่าง ๆ ทางวิชาชีพของตนไว้โดยแน่ชัดซึ่งมาตรฐานและเป้าหมายเหล่านี้จะต้องไม่เกี่ยวข้องและไม่ไขว่มูลเหตุจูงใจเรื่องกำไร งานนั้นจึงต้องมีองค์การจัดตั้งทางวิชาชีพเพื่อใช้เป็นปัจจัยในการธำรงรักษาและยกระดับมาตรฐานและเป้าหมายนั้นให้สูงส่งยิ่งขึ้นไป^{๔๐} นักลงทุนธุรกิจสื่อมวลชนจึงควรมีความตระหนักในความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น

ผู้วิจัยจึงเสนอหลัก “สัมมาอาชีพะ” (Right View Livelihood) เพื่อเป็นแนวทางเสริมสร้างจริยธรรมของทุนธุรกิจสื่อมวลชน โดยสัมมาอาชีพะ หมายถึง การดำรงชีพถูกต้อง ทำงานด้วยความสุจริต ถูกต้องตามหลักศีลธรรม หรือการเลี้ยงชีพชอบ ซึ่งมีความหมายครอบคลุมไปถึง การเว้นมิจฉ้อฉล โดยให้ประกอบแต่สัมมาชีพ^{๔๑} สื่อมวลชนเป็นวิชาชีพที่มีผลต่อมวลชนหม่มาก พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของสัมมาอาชีพะ^{๔๒} ว่า หมายถึง การเลี้ยงชีพดีชอบ คือเว้นจากเลี้ยงชีพโดยทางที่ผิด เช่น โกงเขา หลอกหลวง สอพลอ ปีบบังคับขู่เข็ญ คาคณ คายาเสพติด คายาพิษ พระพุทธศาสนา มุ่งเนนด้านความต้องการแห่งชีวิตมนุษย์ คือมุ่งให้ทุกคนมีปัจจัย ๔ เพียงพอ ที่จะอยู่เป็นการถือเอาหลัก เพื่อการพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่ดีกว่า คือการพัฒนาคุณภาพจิตและปัญญา เพื่อความมีชีวิตดีงามและประสบสุขที่ประณีตยิ่งขึ้นไป เพราะฉะนั้นคำว่าสัมมาชีพ มีขหมายเพียงแค

^{๓๙} อังธิดา ลัมป์ปัทมปาณี, “ปัญหาอุปสรรคของการใช้จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชน และทางสร้างสรรค์ความเป็นไปได้”, ใน จริยธรรมสื่อ (Media Ethics) หลักแนวคิด ทฤษฎี และกรณีศึกษา, ๑๕๔-๑๕๕.

^{๔๐} สุภา ศิริมานนท์, “คุณลักษณะของนักข่าวที่เป็นมืออาชีพ”, ใน การข่าวและบรรณาธิการ, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๑๑๘.

^{๔๑} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓/๒๑.

^{๔๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๓๑.

การใช้แรงงานให้เกิดผลผลิตได้ปัจจัยเลี้ยงชีพเป็นผลตอบแทนมาโดยชอบธรรมเท่านั้นแต่หมายถึงการทำหน้าที่ ทำให้เป็นผู้ควรแก่การได้ปัจจัยบำรุงเลี้ยงชีวิตด้วย เช่น การที่ภิกษุอยู่ในสมณธรรมแล้วได้รับปัจจัย ๔ ที่ชาวบ้านถวาย ก็เป็นสัมมาชีพของภิกษุ หรือ ลูกประพุดิตนเป็นลูกที่ดีสมควรแก่การเลี้ยงดูของพ่อแม่ก็เป็นสัมมาชีพของลูก

สัมมาอาชีวะของคฤหัสถ์ จัดเป็นการประกอบบุญกุศลโดยทางอ้อม ดังข้อความที่มาในมหาจิตตาริสกสูตรที่ว่า “สัมมาอาชีวะที่ยังมีอาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลคืออุปปิ”^{๔๓} หมายความว่า สัมมาอาชีวะของคฤหัสถ์ ถือเป็นสัมมาอาชีวะที่ยังคงมีกิเลสอาสวะอยู่ กล่าวคือ เป็นสัมมาชีพที่ชาวบ้านต้องประกอบกิจการเพื่อการดำรงชีวิต เป็นกิจของชาวบ้านที่ต้องธำรงรักษาหาเลี้ยงชีพด้วยปัจจัย ๔ แก่ตนเองและแก่บุคคลในครอบครัว กิจเช่นนี้ หากเป็นอาชีพที่สุจริต ย่อมนับเป็นการสั่งสมบุญกุศลโดยทางอ้อมนับเป็นการหาเลี้ยงชีพที่ช่วยเหลือตนเองในหนทางที่ถูกต้อง และส่งผลให้สังคมน่าอยู่และเป็นสังคมที่ปลอดทุจริตคอร์รัปชันอีกด้วย นับเป็นการช่วยเหลือสังคมทางอ้อมที่ส่งผลต่อภาพรวมของสังคมไทยให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

อย่างไรก็ดี เมื่อประกอบสัมมาชีพแล้ว คฤหัสถ์ย่อมได้รับทรัพย์สมบัติอันเหมาะสมแก่ความสามารถ การนำทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบนั้นมาทำนุบำรุงเลี้ยงตน บิดามารดา บุตรภรรยา ย่อมเป็นสิ่งสมควรและถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ดังข้อความในปฐมมฤตกสูตรที่ว่ามหาบพิตร ส่วนสัตบุรุษได้โภคะมากมายแล้ว ทำตนให้ได้รับความสุขสำราญทำมารดาและบิดาให้ได้รับความสุขสำราญ ทำบุตรและภรรยาให้ได้รับความสุขสำราญ ทำทาสและกรรมกรให้ได้รับความสุขสำราญ ทำมิตรและอำมาตย์ให้ได้รับความสุขสำราญ ตั้งทักษิณานิคมในเบื้องต้น มีผลอันดี มีวิบากเป็นสุข เป็นไปเพื่อสวรรค์ไว้ในสมณพราหมณ์ทั้งหลาย โภคะเหล่านั้นของเขที่ใช้สอยโดยชอบอยู่อย่างนี้ พระราชาทั้งหลายก็รีบไปไม่ได้ โจรทั้งหลายก็ปล้นเอาไปไม่ได้ ไฟก็ไหม้ไม่ได้ น้ำก็พัดไปไม่ได้ ทายาททั้งหลายผู้ไม่เป็นที่รักก็นำไปไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ โภคะเหล่านั้นของเขที่ใช้สอยอยู่โดยชอบ ย่อมมีการใช้สอยไม่เสียไปเปล่า มหาบพิตร ในที่ไม่ไกลจากหมู่บ้าน หรือนิคม มีสระโบกขรณี ซึ่งมีน้ำใสเย็น จืดสนิท ใสสะอาด มีทำนน้ำดี น้ำรินรมย์ น้ำนั้นคนตักไปบ้าง ต้มบ้าง อบบ้าง ทำตามที่ต้องการบ้าง เมื่อเป็นเช่นนี้ น้ำที่ใช้สอยอยู่โดยชอบนั้น เชื่อว่ามีการใช้สอยไม่เสียไปเปล่า แม้ฉันใด มหาบพิตร สัตบุรุษได้โภคะมากมายแล้ว ทำตนให้ได้รับความสุขสำราญ ฯลฯ เมื่อเป็นเช่นนี้ โภคะเหล่านั้นของเขที่ใช้สอยอยู่โดยชอบย่อมมีการใช้สอยไม่เสียไปเปล่า ฉะนั้น เหมือนกัน”^{๔๔}

จากข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นว่า นอกจากการแสวงหาทรัพย์โดยชอบธรรมแล้ว การนำทรัพย์เหล่านั้นไปบำรุงเลี้ยงบิดามารดา บุตรภรรยา และบุคคลรอบข้างโดยชอบธรรม ถือเป็น

^{๔๓} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๔๐/๑๘๐.

^{๔๔} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๓๐/๑๕๖.

การสร้างความสุขและเพิ่มกุศลผลบุญให้แก่บุคคลรอบข้างมากยิ่งขึ้นอีกด้วย การใช้จ่ายทรัพย์เช่นนี้ถือว่าการใช้จ่ายทรัพย์อย่างรู้จักคุณค่าและเป็นการใช้สอยโดยไม่เสียเปล่า นับเป็นการส่งเสริมให้บุคคลรอบข้างได้รับผลบุญจากสัมมาอาชีวะได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้ ในปิตกัมมสูตร^{๔๕} ยังแสดงถึงข้อความที่ส่งเสริมถึงการใช้สอยทรัพย์อย่างรู้คุณค่า มีข้อความโดยย่อว่า กรรมอันสมควร ๔ ประการที่ควรทำหลังจากได้ทรัพย์มาโดยชอบแล้ว ได้แก่ ๑) บำรุงตนเอง บิดามารดา บุตรภรรยา ทาสกรรมกร มิตรอำมาตย์ให้เป็นสุข ด้วยทรัพย์ที่แสวงหามาโดยชอบธรรม ๒) รู้จักป้องกันอันตรายเกิดจากไฟ น้ำ พระราชา โจร คนไม่ชอบกัน หรือจากทายาท ด้วยทรัพย์ที่แสวงหามาโดยชอบธรรม ๓) ทำปละ ๕ อย่าง คือ ญาติพลี อดิพลี ปุพพเปตพลี ราชพลี เทวดาพลี ด้วยทรัพย์ที่แสวงหามาโดยชอบธรรม ๔) บำเพ็ญทักษิณาทที่มีผลสูงขึ้นไปให้แก่สมณพราหมณ์ผู้เว้นขาดจากความมัวเมาและความประมาท เป็นผู้สงบระงับดับเย็นสนิท ด้วยทรัพย์ที่แสวงหามาโดยชอบธรรม

จากข้อความข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่า การแสวงหาโภคทรัพย์ที่ได้มาโดยการประกอบสัมมาอาชีวะ นับว่ามีความสำคัญต่อตนเองแล้ว การใช้สอยทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบธรรมก็นับว่ามีความสำคัญต่อผู้อื่นด้วย โดยเฉพาะการรู้จักใช้จ่ายทรัพย์แก่บุคคลที่เหมาะสม ได้แก่ บิดามารดา บุตรภรรยา ทาสกรรมกร หรือแม้กระทั่งสมณพราหมณ์ผู้สงบ ย่อมส่งผลให้ทรัพย์ที่ใช้สอยไปนั้น มีคุณค่าและไม่เสียหายไปโดยเปล่าประโยชน์อีกด้วย นับว่าเป็นการให้หลักธรรมสัมมาอาชีวะอย่างครบถ้วนทั้งทางตรง (ตนเองแสวงหามาโดยชอบธรรม) และทางอ้อม (ใช้จ่ายทรัพย์บำรุงบุคคลผู้เหมาะสม)

สัมมาอาชีวะ เป็นหนึ่งใน ๓ องค์ธรรมอยู่ในหมวดศีลของอริยมรรคมีองค์ ๘ คือ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และ สัมมาอาชีวะ หลักการของ ๓ องค์ธรรมนี้รวมกันเป็นศีลที่แท้ครบบริบูรณ์ เป็นส่วนหนึ่งขององค์มรรค ได้แก่ การพูด การกระทำ การประกอบอาชีพอย่างใดก็ตามที่ปราศจากการทุจริต ความเบียดเบียน และคำว่าศีลเป็นระเบียบวินัยเพื่อสร้างสังคมสงบสุข ศีลเป็นความประพฤติที่ดีงาม เป็นข้อปฏิบัติสำหรับกำจัดกิเลสชั้นหยาบ ที่แสดงออกทางกาย วาจา ขัดเกลาค้นให้ประณีตขึ้น เป็นข้อปฏิบัติสำหรับการฝึกกายวาจาและอาชีวะ ให้อยู่ในสภาพที่พร้อมที่จะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาในระดับสมาธิเพื่อเพิ่มคุณภาพจิต

คฤหัสถ์ที่ขยันทำงานหาเลี้ยงชีพ และได้ทรัพย์สินมาโดยสุจริต กินใช้ทรัพย์อย่างเผื่อแผ่ รับผิดชอบชอบต่อชีวิตผู้อื่น และใช้ทรัพย์ทำประโยชน์ เป็นบุคคลที่ควรยกย่องอย่างสูง

^{๔๕} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๑/๑๐๓.

ในพุทธศาสนา ถือว่าเป็นผู้มีชัย ทั้งโลกนี้และโลกหน้า^{๔๖} สื่อมวลชน จึงควรยึดวิชาชีพนี้ด้วยการมีสัมมาอาชีวะ ไม่เป็น “มิถาชีพในสัมมาชีพ” เป็นอาชีพและหนทางสังคมที่สมบูรณ์แบบ สัมมาอาชีวะ ถือเป้นทางสายกลางในการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา ดังพุทธพจน์ว่า

บุคคลผู้เปนเอก เมื่อเกิดขึ้นในโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย บุคคลผู้เปนเอกคือใคร คือบุคคลผู้เปนสัมมาทิฐิ มีความเห็นไม่วิปริต บุคคลนั้นทำไห้คนหมู่มากออกจากอกสัทธรรม ให้ตั้งอยู่ในสัทธรรม บุคคลผู้เปนเอกนี้แล เมื่อเกิดขึ้นในโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก”^{๔๗}

สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิดังนี้ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี^{๔๘} กล่าวว่า “ສื่อมวลชนต้องมือาชีวะปฏิญาณ มีสัมมาอาชีวะ มีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพตนเอง สื่อมวลชนเป็นผู้ที่มีพลังพิเศษอยู่ในมือสูงมากและถ้าพลังพิเศษนี้ ถูกใช้อย่างมีจริยธรรมกำกับ สื่อก็คจะเป็นอีกองคัพพยพหนึ่งที่ช่วยพัฒนาประเทศชาติไปสู่ความเจริญยิ่งขึ้น”

พระมหาวิชาญ สุวิชาโน^{๔๙} กล่าวว่า

ສื่อมวลชนถือเป็นอาชีพอย่างหนึ่ง ต้องมีกำไรเลี้ยงตัว ต้องมีสปอนเซอร์มาหล่อเลี้ยงองค์กร พนักงาน จริยธรรมในส่วนนี้ก็คือ การมีสัมมาอาชีวะ ไม่เอาทรัพย์สินคนอื่นที่ไม่ใช่ขอบเขตของตนเอง ไม่ล่วงเกินสิทธิผู้อื่น หมายถึงเป็นทรัพย์สินที่ไม่พึงจะได้ เป็นรายได้ หรือกำไรที่ไม่ควรจะได้ เช่น การนำเสนอข่าวโจมตีผู้อื่นโดยไม่มีข้อเท็จจริงเพื่อหวังประโยชน์ทางธุรกิจ เพื่อรีดไถเงินทางอ้อมเพื่อให้เขามาลงโฆษณา ถือว่าผิดจริยธรรม ไม่มีสัมมาอาชีวะ แต่หากพาดหัวข่าวใช้ภาษาดึงดูดคนอ่านพอเหมาะเพื่อให้เขาซื้อไปอ่าน อย่างนี้ถือว่าเป็นการทำธุรกิจเ็นขอบเขตของธุรกิจสื่อ เพราะไม่มีธุรกิจใดในโลกที่ไม่ทำเพื่อกำไร จึงต้องมีกลยุทธ์ในการทำให้อยู่รอดได้ เพียงแต่ต้องอยู่ในขอบเขตจริยธรรมของวิชาชีพ

นฤตย์ เสกธีระ^{๕๐} กล่าวว่า

...เจ้าของทุนสื่อเข้ามาลงทุนต้องเข้าใจหลักการวิชาชีพ ทำสื่อเพื่อส่วนรวมด้วย ไม่ควรเข้ามาลงทุนแทรกแซงการทำงานกองก้องบรรณาธิการ (บก.) ถ้าไม่มาแทรกแซงก็ไม่มีผลอะไร แต่หาก

^{๔๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๗๔/๑๙๕.

^{๔๗} อง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๓๐๙/๔๐.

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, ประธานมูลนิธิวิมุตตยาลัย, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระมหาวิชาญ สุวิชาโน, ผู้อำนวยการส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๐} สัมภาษณ์ นฤตย์ เสกธีระ, บรรณาธิการบริหาร หนังสือพิมพ์มติชน, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

เข้ามาแทรกแซงกองบก. จะทำให้ข่าวความน่าเชื่อถือ และถ้าใช้สื่อไปในทางธุรกิจมากเกินไปจนเกินไปจนไม่คำนึงถึงสังคมส่วนรวมก็จะอยู่ในธุรกิจได้ไม่นาน...

สดศรี เฝ้าอินจันทร์^{๕๑} กล่าวว่า “มรรคมีองค์ ๘ เป็นหลักธรรมที่สื่อมวลชนต้องยึดเป็นหลักปฏิบัติ สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ คือ การทำมาหากินด้วยอาชีพสุจริต เป็นเรื่องที่คนทำอาชีพนี้ควรมีไว้เป็นเครื่องเตือนใจ”

จากการศึกษาในหัวข้อนี้ผู้วิจัยสามารถนำเสนอเป็นแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการกับทุนธุรกิจ สื่อมวลชนได้ดังนี้

๑. การได้มาของรายได้และผลกำไรต้องไม่ละเมิดสิทธิและเบียดเบียนผู้อื่น

๒. มีความตระหนักในการกิจที่ผลิตสินค้าทางปัญญา ไม่ใช่สินค้าธรรมดา เพราะมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของผู้บริโภค จึงต้องกำหนดหลักจริยธรรมในการผลิตและนำเสนอเนื้อหาข่าวให้อยู่ในกระบวนการทำงาน

๓. ควรใช้พลังของความเป็นสื่อมวลชนอย่างมีจริยธรรมกำกับ เพื่อให้เป็นพลังสำคัญในการทำหน้าที่เพื่อประโยชน์สาธารณะ

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยสรุปได้ว่า สัมมาอาชีวะ เป็นหนึ่งใน ๓ องค์ธรรมอยู่ในหมวดศีลของอริยมรรคมีองค์ ๘ คือ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ หลักการของ ๓ องค์ธรรมนี้รวมกันเป็นศีลที่แท้ ครบบริบูรณ์ เป็นส่วนหนึ่งขององค์มรรค ได้แก่ การพูด การกระทำที่แสดงออกทางกาย วาจา ขัดเกลาค้นให้ประณีตขึ้น เป็นข้อปฏิบัติสำหรับการฝึกกายวาจาและอาชีวะ สื่อมวลชนจึงต้องยึดหลักสัมมาอาชีวะ เพื่อความไม่เบียดเบียน และเพื่อสร้างสังคมที่เรียบร้อย อยู่ร่วมกันโดยสงบสุข โดยเสริมสร้างกับหลักจริยธรรมสื่อมวลชนที่ให้ละเว้นอำิสสินจ้างและประโยชน์ทับซ้อน ไม่อวดอ้างหรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่เพื่อเรียกร้องสิทธิหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่ไม่ชอบธรรม หรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้อง รอบด้าน เมื่อบูรณาการเข้าด้วยกันจะนำไปสู่ผู้ประกอบการสื่อมวลชนสัมมาอาชีวะ ที่มีการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเพื่อผลิตเนื้อหาข่าวสารที่เป็นกุศลกับสังคมโดยรวม

๔.๒.๒ แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว

จากผลการศึกษาในบทที่ ๒ พบว่าปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว มี ๕ ประเด็นย่อยได้แก่ ๑) การนำเสนอเนื้อหาข่าวที่บิดเบือนข้อเท็จจริงและข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน ๒) เนื้อหาละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (Right to Privacy) ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human

^{๕๑} สดศรี เฝ้าอินจันทร์, อดีตคณบดีคณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, การสนทนากลุ่มเฉพาะ, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

Dignity) ๓) การใส่ความเห็นในข่าว ทำให้ข่าวเอนเอียง ๔) เนื้อหาไร้สาระ มอมเมาประชาชน ๕) การนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ส่งผลเสียหายต่อสังคม

๑) แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าวบิดเบือน ข้อเท็จจริงและข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน ในประเด็นปัญหานี้จำเป็นต้องมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากข้อเท็จจริงเป็นหัวใจของวิชาชีพสื่อมวลชนและจะส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างมากหากข้อเท็จจริงถูกบิดเบือน ในหลักแห่งวิชาชีพสื่อมวลชนมีบัญญัติไว้ชัดเจนให้สื่อมวลชนปฏิบัติในหลักจริยธรรมในเรื่องของการข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๙ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ในหัวข้อหลักจริยธรรมทั่วไปว่าด้วยความถูกต้องและข้อเท็จจริง ข้อ ๕ หนังสือพิมพ์ต้องตรวจสอบและไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าวจนคลาดเคลื่อนหรือเกินจากข้อเท็จจริง ข้อ ๖ หนังสือพิมพ์ต้องละเว้นการเสนอข่าวด้วยความลำเอียงหรืออคติเป็นเหตุให้ข่าวนั้นบิดเบือน อันอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลในข่าวและความเข้าใจผิดในสังคม ข้อ ๗ หนังสือพิมพ์ต้องไม่พาดหัวข่าวและความน่าเกินไปจากข้อเท็จจริงในข่าวและต้องสะท้อนความสำคัญหรือเนื้อหาหลักของข่าว^{๕๒}

สื่อมวลชนจึงต้องควบคุมตนเอง ด้วยการมี “มโนธรรม” หรือ “มโนสำนึก” ถึงการนำเสนอข้อเท็จจริงอันเป็นหัวใจสำคัญของวิชาชีพ ผู้วิจัยเสนอหลัก “หิริโอตตปปะ” ธรรมะที่เป็นพื้นฐานในการเตือนใจเตือนสติสื่อมวลชนให้ละอายใจ ละอายต่อการทำความชั่ว เกรงกลัวต่อบาปกรรมที่ทำผิดจริยธรรม กล่าวคือ หิริ หมายถึงความละอายต่อการทำความชั่ว โอตตปปะ คือ ความกลัวบาป เกรงกลัวต่อความชั่ว^{๕๓} นับเป็นธรรมโลกบาล หรือธรรมะที่คุ้มครองโลก เป็นเครื่องเตือนใจให้สื่อมวลชนมีสติ ไม่กล้าทำความชั่วทั้งต่อหน้าและลับหลังนับว่าเป็นธรรมะสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ต่อการปฏิบัติหน้าที่การงานของสื่อมวลชน ซึ่งเป็นอาชีพที่มีผลกระทบต่อสังคมอย่างมาก เพราะเป็นผู้ผลิตข่าวที่เปรียบเหมือนสินค้าแต่มีใช้สินค้าธรรมดาหากเป็นสินค้าที่กระทบถึงความรู้และภูมิปัญญาของผู้รับสื่อเป็นสินค้าที่ทำให้ผู้อ่าน ผู้ฟัง ผู้ชม ings ได้ ฉลาดก็ได้ เลวก็ได้ ตีก็ได้^{๕๔}

สื่อมวลชนจึงต้อง “ควบคุมตนเอง” ด้วย หิริโอตตปปะ หรือ มโนธรรม (conscience)^{๕๕} คือ ธรรมะที่เกิดความสำนึกแห่งจิตของคนที่มีจิตใจสูง สำนึกนั้นคือความรับผิดชอบชั่วดี อันเป็นส่วนที่พึงปฏิบัติให้แก่ตนเอง และส่วนที่พึงปฏิบัติต่อผู้อื่น มโนธรรมนี้เป็นจิตสำนึกที่เกิดเอง เป็นเอง ไม่มีใคร

^{๕๒} ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๙, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.presscouncil.or.th/> [๓๐ ส.ค. ๒๕๖๐].

^{๕๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, หน้า ๖๕.

^{๕๔} สุภา ศิริมานนท์, *จริยธรรมของหนังสือพิมพ์*, หน้า ๑๙-๔๔.

^{๕๕} เสฐียร พันธงสื, *จริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์*, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๓๑-๓๒.

มาสอน ไม่มีใครมาบอก แต่ตัวเองบอกตัวเอง เช่น เห็นสัตว์กำลังจมน้ำ กระโดดลงไปช่วย เห็นคนยากจนไม่มีอาหาร ยอมแบ่งให้ โดยไม่มีใครมาบังคับ ไม่มีอาฆาต มาจูงใจ กล่าวอีกนัยหนึ่ง มโนธรรมได้แก่ธรรมะ “hiri” ความสำนึกละอายชั่ว ไม่ยอมทำความชั่วด้วยตัวเอง ไม่ยอมแนะนำคนอื่นให้ทำ และไม่เห็นด้วยกับความชั่วที่คนอื่นทำ ส่วน “โอตตปปะ” ความเกรงกลัวความชั่ว กลัวบาปกรรมที่จะเกิดจากการทำความชั่วนั้น ความสำนึกละอายและสำนึกบาปเช่นนี้ คือ มโนธรรม

ความกลัวบาป กลัวผลที่ติดตามมาในภายหลังจากการกระทำของตน ฉะนั้น สื่อมวลชนแต่ละคนต้องมี “มโนธรรม” เป็นเครื่องควบคุมตนเองเป็นเบื้องต้น การนำเสนอข่าวด้วยจิตสำนึกถึงผลของการนำเสนอที่ผิดจากความเป็นจริง มีความรับผิดชอบในหน้าที่ ไม่ทรยศต่อหน้าที่อันยิ่งใหญ่ที่สังคมมอบความไว้วางใจ ดังนั้นองค์ประกอบของธรรม ๒ ประการนี้ ถือว่าเป็นธรรมที่มีอุปการะมาก และมีความสำคัญยิ่งยวดต่อนักวิชาชีพสื่อมวลชน เพราะเมื่อสื่อมวลชนมีความละเอียดใจที่จะกระทำการใด ๆ อันขัดต่อหลักการนำเสนอข้อเท็จจริง มีความเกรงกลัวต่อบาป ย่อมเป็นผู้มีสติระวังอยู่ทุกเมื่อ ย่อมเกิดจิตสำนึกในการละเว้นความชั่ว มีความยับยั้งหักห้ามจิตใจจากการกระทำผิดจริยธรรมทั้งปวงได้ และหันไปนำเสนอข้อเท็จจริง เป็นประโยชน์ต่อสังคม

สอดคล้องกับความเห็นของ อำนาจ บัวศิริ^{๕๖} ให้คำแนะนำว่า สื่อมวลชนจะมีจริยธรรมได้ ต้องฝึกเรื่องจิตใจก่อนให้ใจมีความรู้สึกรับผิดชอบ มีหิริโอตตปปะ การมีหิริโอตตปปะ จะเกิดความรู้สึกผิดชอบมากขึ้น ฝึกให้เห็นประโยชน์ ให้เห็นความสุขที่เกิดจากการทำประโยชน์เพื่อคนอื่น ถ้าฝึกได้ตามนี้บ่อย ๆ ก็จะคำนึงถึงประโยชน์ของคนอื่น ประโยชน์ของส่วนรวม

พระมหาวิชัย วชิรเมธี^{๕๗} กล่าวว่า

แนวทางในการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนในด้านบิดเบือนข้อเท็จจริง ว่า มี ๔ อย่าง ที่สื่อมวลชนควรหลีกเลี่ยง หลักการนี้เรียกว่าหลักการสื่อสารเชิงพุทธ หรือ วาจาสุภาषิตท่านให้เลียง ๔ เรื่องนี้ คือ งดเว้นจากการพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดหยาบคาย และการพูดเพ้อเจ้อ เริ่มจาก ผรุสวาจา หรือ Hate Speech เช่น เอาข่าวจริงบ้างเท็จบ้างมาเขียนจนคนตกเป็นเสียง ๆ ประเทศชาติบ้านเมืองก็แตกกันเป็นเสียง ยุให้ร่ำดำให้ร้าย และอย่าพูดเพ้อเจ้อ เต้าข่าวเอง คือเขียนข่าวเองโดยมีข้อมูลบรรทัดเดียว ภาพเดียว ที่เหลือนักข่าวเขียนเอง เป็นการบิดเบือนข้อเท็จจริง ไม่ควรทำอย่างยิ่ง และขอให้ยึดหลักสัมมาปฏิบัติ สัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบ และสัมมาสติ ถ้าทำได้จะสามารถเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนได้แล้ว

สดศรี เผ่าอินจันทร์ กล่าวในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group)^{๕๘} ว่า “จริยธรรมจรรยาบรรณ อะไรก็หนีไม่พ้นรากเหง้าของหลักธรรมทางศาสนา หิริโอตตปปะ ความละเอียดเกรงกลัว

^{๕๖} สัมภาษณ์ อำนาจ บัวศิริ, ดร., อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระมหาวิชัย วชิรเมธี, ประธานมูลนิธิวิมุตตยาลัย, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ต่อบาบ สำคัญสำหรับงานของสื่อมวลชน เพราะหากไม่มีเครื่องเตือนใจ การไปรับเงินใต้โต๊ะเขียนคำให้เป็นข่าว ไปลอกข่าวไม่ให้เครดิตข้อมูล ก็เกิดขึ้นได้ง่าย”

สอดคล้องกับความเห็นของ นฤตย์ เสกธีระ^{๕๘} กล่าวว่า

หิริโอตตปปะ สำคัญมากกับอาชีพสื่อมวลชน ช่วยให้มีสำนึกว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ การมีหิริโอตตปปะ ทำให้รู้จักละอายชั่ว กลัวบาป การทำอะไรให้ถูกคิดไว้ระหว่างการปฏิบัติงาน ลดโทษ โลก หลง มีความสำคัญต่อการทำงานสื่อมาก โกรธมากห่างสติมาก เมื่อมีสติการทำงานก็รอบคอบ สำคัญกับการทำหน้าที่สื่ออย่างตรงไปตรงมา เช่น ข่าวทุจริตเงินทอน เราอย่าคิดว่าจะทำข่าวเพื่อไปฆ่าคนนี่ เราน่าจะทำให้เขาสำนึกผิด ปรับตัวกลับสู่สังคมได้ สื่อต้องมีเมตตาด้วย ไม่ควรนำเสนอข่าวแบบมีธงคือตั้งสมมุติฐานก่อนหาข้อมูลมาประกอบ

จากการศึกษาในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยสามารถนำเสนอเป็นแนวทางเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ ด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่บิดเบือนข้อเท็จจริง และข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน ได้ดังนี้

๑. สื่อมวลชนควรฝึกจิตให้มีความละอายชั่วกลัวบาป หรือ “หิริโอตตปปะ” เพื่อควบคุมตนเอง ให้มีมโนธรรม เป็นเบื้องต้นในการทำหน้าที่สื่อมวลชน

๒. มีความตระหนักในเรื่องการนำเสนอข้อเท็จจริงอย่างครบถ้วนรอบด้าน เพราะหมายถึงความน่าเชื่อถือของวิชาชีพของตน และแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม

สรุปแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่บิดเบือนข้อเท็จจริง และข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน โดยการ “ควบคุมตนเอง” ด้วยหิริโอตตปปะ หรือ มโนธรรม (conscience) คือ ธรรมที่เกิดความสำนึกแห่งจิตของคนที่มีจิตใจสูง สำนึกนั้นคือความรับผิดชอบชั่วดี อันเป็นส่วนที่พึงปฏิบัติให้แก่ตนเอง นั่นคือการนำเสนอข้อเท็จจริง ที่ปราศจากการบิดเบือน และพึงปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยมโนธรรม มีจิตสำนึกที่เกิดขึ้นเองบอกตัวเองให้มีความกลัวบาป กลัวผลที่ติดตามมา ในภายหลังจากการกระทำของตนเอง สื่อมวลชนต้องมีมโนธรรมเป็นเครื่องควบคุมตนเองเป็นเบื้องต้น ฝึกให้เห็นประโยชน์ ให้ความสุขที่เกิดจากการทำประโยชน์เพื่อคนอื่น ถ้าฝึกได้ตามนี้บ่อย ๆ ก็จะคำนึงถึงประโยชน์ของคนอื่น ประโยชน์ของส่วนรวม

การนำเสนอข่าวด้วยจิตสำนึกถึงผลของการนำเสนอที่ผิดจากความเป็นจริง มีความรับผิดชอบในหน้าที่ ไม่ทรยศต่อหน้าที่อันยิ่งใหญ่ที่สังคมมอบความไว้วางใจ

๒) แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนด้านการใส่ความเห็นในข่าว โดยไม่แยกแยะข้อเท็จจริงกับความเห็น เป็นการขัดหลักการวิชาชีพสื่อมวลชนที่จะต้องเสนอข้อเท็จจริงโดย

^{๕๘} สดศรี เผ่าอินจันทร์, อดีตคณบดีคณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, การสนทนากลุ่มเฉพาะ, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๕๙} สัมภาษณ์ นฤตย์ เสกธีระ, บรรณาธิการบริหาร หนังสือพิมพ์มติชน, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ปราศจากการใส่ความเห็นใด ๆ ในเนื้อหา โดยสื่อมวลชนสามารถแสดงความเห็นได้ในส่วนของบทความ คอลัมน์ แต่ถ้าเป็นข่าวจะต้องนำเสนอข้อเท็จจริงเพื่อให้ผู้รับสารทราบข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง ลักษณะของการนำเสนอข่าวที่มีอคติ คือ ความลำเอียง ซึ่งมีหลายแบบ เช่น การใช้ภาษาพิพาท ข่าวล้วงหน้า ภาษาแบบเหยียดหยาม ดูหมิ่น เป็นต้น การใส่ความเห็น นำไปสู่การมีอคติ ความลำเอียง ซึ่งมีอิทธิพลต่อการรายงานข่าว สภาวิชาชีพหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และสภาวิชาชีพข่าววิทยุโทรทัศน์ จึงได้วางกรอบแนวปฏิบัติไว้ชัดเจน กล่าวคือ ได้บัญญัติเรื่องของความสมดุลและเป็นธรรมไว้ในข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๙ ข้อ ๑๐ หนังสือพิมพ์ต้องแสดงความพยายามในการให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ข้อ ๑๑ หนังสือพิมพ์ต้องเปิดโอกาสให้ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาแสดงข้อเท็จจริงเมื่อข่าวที่นำเสนอมีการพาดพิงอันอาจเกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือองค์กร หรือได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการให้ความเป็นธรรมแล้ว ข้อ ๑๒ หนังสือพิมพ์ต้องให้ความสำคัญเมื่อบุคคลหรือองค์กรที่ถูกพาดพิงเห็นว่าการแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์นั้นไม่ถูกต้องหรือผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากข้อเท็จจริงขณะที่ ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วย จริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๓ ระเบียบวิทยุและโทรทัศน์มีหน้าที่ปฏิบัติตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ โดยต้องนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องแก่สาธารณะชนตามหลักวัตถุวิสัย ด้วยความถูกต้องเที่ยงตรง แม่นยำ และครบถ้วน ด้วยความเป็นธรรมโดยปราศจากอคติ ๔ ได้แก่ ฉันทาคติ โทสาคติ ภัยาคติ และโมหาคติ

สำหรับหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนในด้านการใส่ความเห็นในข่าวนั้น ผู้วิจัยเสนอ “หลักอคติ ๔”^{๖๐} ได้แก่ ฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะชอบ เพราะรัก โทสาคติ ลำเอียงเพราะโกรธ โมหาคติ ลำเอียงเพราะเขลา ภัยาคติ ลำเอียงเพราะความกลัว ทั้ง ๔ ประการนี้ จะเป็นเครื่องเตือนใจให้สื่อมวลชนต้องละเว้น เพราะอคติ ๔ เป็นต้นเหตุให้การนำเสนอข่าวเอนเอียง ไม่สมดุล ซึ่งความลำเอียงที่ทำให้ข่าวไม่สมดุล มาจากการใส่ความเห็น หรือ การเลือกมุมใดมุมหนึ่งของข่าวมานำเสนอ เพราะจิตใจของสื่อมวลชน มีอคติ

อคติทั้ง ๔ ดังกล่าว เป็นหลักธรรมที่สื่อมวลชนควรละเว้นทั้ง ๔ ประการ ไม่ว่าจะลำเอียงเพราะความเกลียดชัง ความลำเอียง เพราะความชอบส่วนตัว เพราะทำให้ขาดความยุติธรรม หรือ ความเป็นธรรม ซึ่งถือเป็นหลักการทำหน้าที่สื่อมวลชนที่จะต้องให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่ายที่ตกเป็นข่าว วิชาชีพสื่อมวลชนจะต้องทำหน้าที่นำเสนอข่าวอย่างตรงไปตรงมา เพราะความเห็นเป็นบ่อเกิดแห่งความลำเอียง ทำให้ข้อเท็จจริงเบี่ยงเบน การปราศจากอคติทั้ง ๔ จึงเป็นเรื่องที่จะต้องตระหนักตลอดการปฏิบัติหน้าที่ การหลีกเลี่ยงความลำเอียงนั้น มีวิธีการที่ทำได้ คือ ฝึกฝนจิตใจ โดยถือหลักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เราเกลียดความอยุติธรรม ความไม่ชอบธรรมอย่างไร คนอื่นก็เช่นเดียวกับเรา

^{๖๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๓๖๓.

เกลียดความลำเอียง รักความยุติธรรม เหมือนกัน ในการทำหน้าที่สื่อมวลชนก็นำเสนอข่าวผิด ๆ เพราะมีอคติ ประชาชนก็ยึดถือสิ่งผิด ๆ ได้ความรู้ผิด ๆ นำไปสู่การตัดสินใจผิด ๆ

สื่อมวลชนจึงควรมีความระวังไม่ควรต่อเติมเสริมแต่งข่าวให้ผิดเพี้ยนไปจากข้อเท็จจริง ละเว้นจากความลำเอียงต่อผู้ใกล้ชิด เพราะความสัมพันธ์ส่วนบุคคล จึงต้องรักษาระยะห่างกับแหล่งข่าวให้เหมาะสม เพราะหากใกล้ชิดสนิทมากเกินไป จะนำไปสู่ความลำเอียงเพราะชอบ เพราะรัก อาจนำเรื่องความรักความชอบพอกันไปสร้างประโยชน์ให้กับคนสนิทใกล้ชิด โดยไม่คำนึงผลประโยชน์ทับซ้อน หรือผลกระทบกับส่วนรวม จะส่งผลต่อความไม่เป็นธรรมในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร

จะเห็นว่าทั้งหลักพุทธธรรมและหลักจริยธรรมสื่อมวลชนมีความสอดคล้องกันในเรื่องอคติ ความลำเอียง และยังสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์ดังนี้

วุฒิเทพ เตชะภัทร^{๖๑} กล่าวว่า “...สื่อมวลชนต้องเป็นคนมีคุณธรรม มีศีลธรรม อาจจะไม่ใช่อึดถือศีลครบทุกข้อ เช่น ข้อ ๕ งดดื่มสุราอาจทำไม่ได้เสมอไปแต่ในฐานะสื่อมวลชนต้องละเว้นข้อที่สำคัญให้ได้ และต้องยึดหลักสำคัญของวิชาชีพ คือ ความเที่ยงธรรม เป็นกลาง อย่าไป “อคติ” หรือ จงใจ หรือสร้างข่าวขึ้นมาเพื่อทำลายให้มันย่อยยับไปข้างหนึ่ง หรือฆ่าเขาทั้งเป็น...”

จักรกฤษ เพิ่มพูล^{๖๒} กล่าวในการสนทนากลุ่มเฉพาะ ถึงการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนที่สำคัญคือเรื่องหลักศีลธรรม จริยธรรม สอนความเป็นมนุษย์ให้สื่อมวลชนบอกตัวเองให้ได้ทุกครั้งที่ส่งสารออกไปจะเกิดความลำเอียง ไปกระทบกับใคร มีความเสียหายต่อส่วนรวมหรือไม่ เป็นเรื่องจิตสำนึกให้ยับยั้งชั่งใจ ให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย

สอดคล้องกับความคิดเห็นของ สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ^{๖๓} กล่าวว่า การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชน ต้องเสริมสร้างจิตสำนึกของสื่อมวลชนเพราะสุดท้ายการตัดสินใจด้านจริยธรรม อยู่ที่ใจ อยู่ที่จิตสำนึก ถ้าใจสื่อไม่มีอคติ ข่าวที่นำเสนอก็จะไม่เอนเอียง

จากการศึกษาในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยเสนอเป็นแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการกับทุนธุรกิจสื่อมวลชนได้ดังนี้

๑. สื่อมวลชนควรหลีกเลี่ยง อคติ ความลำเอียง ด้วยการฝึกฝนจิตใจ โดยถือหลักเอาใจเขามาใส่ใจเรา

๒. ระวังการต่อเติมเสริมแต่ง ไม่ใส่ความคิดเห็นส่วนตัวลงไปในข่าว ละเว้นจากความลำเอียงต่อผู้ใกล้ชิด เพราะความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ต้องรักษาระยะห่างกับแหล่งข่าวให้เหมาะสม

^{๖๑} สัมภาษณ์ วุฒิเทพ เตชะภัทร, บรรณาธิการข่าวของหนังสือพิมพ์ข่าวสด, ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๖๒} จักรกฤษ เพิ่มพูล, นักวิชาการอิสระ, การสนทนากลุ่มเฉพาะ, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๖๓} สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, ประธานหลักสูตรคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, การสนทนากลุ่มเฉพาะ, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สรุปได้ว่า ความลำเอียงทำให้ข่าวไม่สมดุล มาจากการใส่ความเห็นหรือการเลือกมุมใดมุมหนึ่งของข่าวมานำเสนอ เพราะจิตใจของสื่อมวลชน มือคด ไม่ซื่อใดก็ซื่อหนึ่งจากอคติ ๔ ประการ ได้แก่ ฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะชอบ เพราะรัก โทสาคติ ลำเอียงเพราะโกรธ โมหาคติ ลำเอียงเพราะเขลา ภยากติ ลำเอียงเพราะความกลัว แนวทางการหลีกเลี่ยงความลำเอียงนั้นด้วยการฝึกฝนจิตใจ โดยถือหลัก เอาใจเขามาใส่ใจเรา เราเกลียดความอยุติธรรม ความไม่ชอบธรรมอย่างไร คนอื่นก็เช่นเดียวกับเรา เกลียดความลำเอียงรักความยุติธรรมเหมือนกัน ในการทำหน้าที่สื่อมวลชนถ้านำเสนอข่าวผิด ๆ เพราะมือคด ประชาชนก็ยึดถือสิ่งผิด ๆ ได้ความรู้ผิด ๆ ก็ตัดสินใจผิด ๆ ด้วยการทำสื่อจึงต้องไม่มีอคติทั้ง ๔ ประการ ไม่สนับสนุนหรือให้ร้ายใคร พึงดเว้นการใช้สื่อมวลชนเพื่อกลั่นแกล้ง หรือแก้แค้น ไม่ใช่ความเป็นสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือของผู้ใดผู้หนึ่งที่มีเป้าหมายมิชอบ

อคติทั้ง ๔ ดังกล่าว เป็นหลักธรรมที่สื่อมวลชนควรละเว้น เพราะทำให้ขาดความยุติธรรม หรือ ความเป็นธรรม ซึ่งถือเป็นหลักการทำหน้าที่สื่อมวลชนที่จะต้องให้เป็นธรรมกับทุกฝ่ายที่ตกเป็นข่าว เพราะวิชาชีพสื่อมวลชนจะต้องทำหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา ไม่ใส่ความเห็นในข่าว เป็นหลักการสำคัญมากของหลักจริยธรรมสื่อมวลชน เพราะความเห็นเป็นบ่อเกิดแห่งความลำเอียง ทำให้ข้อเท็จจริงเบี่ยงเบน การปราศจากอคติทั้ง ๔ จึงเป็นเรื่องที่จะต้องมีความตระหนักตลอดการปฏิบัติหน้าที่

๓) แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนด้านเนื้อหาที่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การนำเสนอเนื้อหาของสื่อมวลชน เพื่อแข่งขันช่วงชิงความเร็วในการนำเสนอ ทำให้ไม่มีเวลาตรวจสอบข้อมูลให้รอบด้าน หรือบางครั้งมีความตั้งใจเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารที่นำเสนอดึงดูดความสนใจจนไปละเมิดสิทธิของผู้ตกเป็นข่าว หรือมากไปกว่านั้น อาจมีบางส่วนจงใจที่จะละเมิดในประเด็นนี้ ซึ่งจากการศึกษาในบทที่ ๒ พบว่าการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอเนื้อหาในส่วนการพาดหัวข่าว (Headline) มีการใช้ภาษาที่ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และพาดหัวแบบตัดสินพิพากษาผู้ตกเป็นข่าว โดยยกตัวอย่างผลการศึกษา ได้แก่ สาวใช้เนรคุณฉกทรัพย์หมอรามา จับ ๖ ทรชนขึ้นทรมาน, ส.ว. สันหลังหะคว่ำ พ.ร.บ. คตง. ขวางจากรูวรรณ, การใช้คำสรรพนามเรียกคน เช่น หน้าเหลี่ยม, ห้อย, เด็กห้อย, มือแบงถ้อย, ฯลฯ ขณะเดียวกันการรายงานข่าวที่มีผลกระทบต่อบุคคลอื่น มาจากการเขียนเนื้อข่าวและความนำ หรือการใช้ภาพประกอบ ที่สร้างความเจ็บปวดให้ผู้เคราะห์ร้ายที่ตกเป็นข่าว ส่งผลต่อการนำเสนอข่าวที่มีผลกระทบกับบุคคล

ขณะที่หลักวิชาชีพสื่อมวลชน สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติมีหลักจริยธรรมบัญญัติไว้ในหัวข้อการเคารพสิทธิส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ข้อ ๑๓ และข้อ ๑๕ ข้อ ๑๓ หนังสือพิมพ์ต้องเสนอข่าวโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรี ผู้ด้อยโอกาส

รวมทั้งต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็ก สตรี ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีอัตลักษณ์แตกต่างในสังคม ข้อ ๑๕ หนังสือพิมพ์พึงละเว้นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เว้นแต่กรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะ^{๖๔}

ผู้วิจัยนำเสนอแนวทางในการเสริมสร้างจริยธรรมเพื่อลดละการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ด้วย “หลักเบญจศีล เบญจธรรม” เบญจศีลข้อละเว้น ๕ ประการ คือ ละเว้นจากการฆ่าสัตว์ ละเว้นจากการลักขโมย ละเว้นจากการประพฤติผิดในกาม ละเว้นจากการพูดปด ละเว้นจากการเสพสุรา ส่วนหลักเบญจธรรม หรือ เบญจกัลยาณธรรม แปลว่า ธรรมอันดีงาม ๕ ประการ หรือกัลยาณธรรม ๕ ประการ คือ เมตตา กรุณา สัมมาอาชีวะ กามสังวร สัจจะ และ สติสัมปชัญญะ เกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีลเป็นข้อปฏิบัติที่ยิ่งขึ้นไปกว่าศีลเป็นหลักปฏิบัติเบื้องต้นของมนุษย์ที่ทำให้เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ ทำให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจสงบสุข ไม่มีเวรภัย ปราศจากศัตรูคู่อาฆาต ผู้รักษาเบญจศีลจึงควรมีเบญจธรรมไว้ประจำใจ เช่นเดียวกับผู้ที่ยึดวิชาชีพสื่อมวลชนถือว่า เป็นอาชีพที่ต้องเป็นคนมีศีลธรรมอันดี จึงเป็นหลักธรรมพื้นฐานสำหรับในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ได้เป็นหลักยึดในการควบคุมกาย วาจา ใจ ให้เป็นปกติ และมีจิตเมตตา กรุณา ต่อบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้ที่ตกเป็นข่าว รวมถึงผู้บริโภคว่า กัลยาณธรรมนี้ นับว่าสำคัญยิ่งกับการรายงานข่าวที่จะต้องไม่ไปละเมิดสิทธิผู้อื่น ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ในอดีตวงการสื่อเรียกว่า “ใช้ปากกาทำร้ายผู้อื่น” ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงถูกดูหมิ่นดูแคลน เปรียบเหมือนถูกสื่อมวลชนฆ่าคนคนนั้น เพราะจะอยู่ในสังคมยากลำบาก หรืออยู่ต่อไปไม่ได้เลยก็มี เพราะเนื้อหาที่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นับเป็นปัญหาการทำผิดจริยธรรมของสื่อมวลชน บ่อยครั้ง ทั้งจากตั้งใจ และไม่ตั้งใจ แต่ได้ทำลายชื่อเสียง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ตกเป็นข่าว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สื่อมวลชนจะต้องเข้าใจเรื่องศีลคือข้อห้าม ๕ ประการ เน้นเรื่องของ ศีลข้อ ๑ และข้อ ๔ ขณะที่ เบญจธรรม เป็นข้อควรปฏิบัติ ๕ ประการ โดยเฉพาะเรื่องเมตตา กรุณา สัมมาอาชีวะ และสัจจะ

สื่อมวลชนที่มีเมตตา กรุณา มีลักษณะพิเศษกว่าสื่อมวลชนทั่วไป คือเป็นผู้มีจิตใจงดงาม อ่อนโยน คิดเกื้อกูล ไม่คิดทำร้ายใคร มีความกรุณา รู้จักสงสาร ไม่ไปละเมิดสิทธิผู้อื่น มีความรักต่อเพื่อนมนุษย์ ขณะที่ สัจจะ คือความมีสัตย์ได้แก่ กิริยาที่ประพฤติตนเป็นคนตรง ไม่บิดพลิ้ว ไม่บ่ายเบี่ยง ไม่เหลวไหล การพูดความจริงการรักษาคำพูดที่จริงการยกย่องเชิดชูคำพูดที่จริงการสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงสัจจะนี้เป็นคุณธรรมที่เกื้อกูลต่อการรักษาศีลข้อที่ ๔ ทำให้มีจิตใจซื่อตรงมีความเที่ยงธรรมไม่คิดคดหลอกลวงใคร ความมีสัตย์นี้จำเป็นแก่ นักข่าว หัวหน้า บรรณาธิการ

นอกจากนี้ การมีสติสัมปชัญญะมีความสำคัญยิ่งต่อวิชาชีพสื่อมวลชน โดยศัพท์ ๒ คำ คือ สติและสัมปชัญญะ สติหมายถึงความระลึกได้ สัมปชัญญะ หมายถึง ความรู้ตัว ธรรม ๒ ประการนี้

^{๖๔} สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๙, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.presscouncil.or.th/> [๓๐ ส.ค. ๒๕๖๐].

เป็นธรรมที่มีอุปการะมาก จำเป็นต้องใช้ในกิจทุกอย่าง โดยเฉพาะสื่อมวลชน สติสัมปชัญญะ จะควบคุมการกระทำ การพูด การคิดให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม ช่วยให้มีการยับยั้งชั่งใจให้มีการพิจารณา ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ก่อนจะทำจะพูดจะคิดและในขณะที่กำลังทำกำลังพูด และกำลังคิด สติสัมปชัญญะนี้เป็นธรรมเกื้อกูลต่อการรักษาศีลทุกข้อ ถ้าสื่อมวลชนปฏิบัติตามกรอบของเบญจศีลเบญจธรรม การนำเสนอเนื้อหาที่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็จะลดน้อยลงโดยปริยาย

สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ดังนี้

พระมหาวิชาญ สุวิชาโน^{๖๕} กล่าวว่า

ควรให้สื่อมวลชนเข้าใจก่อนว่า การทำผิดศีลนั้นคืออะไรอย่างไร ศีลข้อที่ ๑ งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับวิชาชีพสื่อมวลชน คือ อย่าใช้สื่อเพื่อฆ่าคน คือละเมิดสิทธิหรือทำร้ายผู้อื่นโดยใช้ความเป็นสื่อ หรือยุยงคนให้ฆ่ากัน คือใช้สื่อในทางที่ผิดศีลธรรม ข้อที่ ๒ งดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ในวิชาชีพสื่อมวลชนคืออย่าขโมยทรัพย์สินทางปัญญา งดจากการละเมิดลิขสิทธิ์ในผลงานของผู้อื่น ข้อ ๓ เว้นจากการประทุษร้ายในกาม หมายถึงการไม่เผยแพร่สื่อลามก เนื้อหาที่ล่อแหลม ข้อ ๔ งดเว้นจากการพูดเท็จ หมายถึงการนำเสนอเรื่องเท็จ เรื่องไม่จริง หรือไม่ตรวจสอบที่มาของข่าวทำให้ข่าวนั้นเป็นข่าวเท็จ ข้อ ๕ งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา หมายถึงการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ส่งเสริมอบายมุข ของมีนเมา หรือหลงมัวเมาในความเชื่อของตนเองแล้วไปเผยแพร่ให้คนอื่น อย่างนี้เรียกว่าผิดศีลข้อ ๕ สื่อมวลชนควรเข้าใจในความหมายเหล่านี้ จะได้ไม่ล่วงเกินสิทธิผู้อื่น

บรรจบ บรรณรุจิ^{๖๖} กล่าวว่า

การเสนอข่าวที่ดี ทำให้สังคมสงบสุข เกิดความเป็นธรรม หลักพุทธศาสนาที่ต้องยึดมั่นคือให้มีสติ สัมปชัญญะ ยึดหลักศีล ๕ มีครบ หลักเบญจศีลเบญจธรรม คู่กัน ถ้าปฏิบัติได้จริงการละเมิดจริยธรรม ละเมิดสิทธิผู้อื่นก็จะน้อยลง อย่างน้อยขอให้มีศีล ๕ และยึดมั่นในหลักเบญจธรรมข้อที่ ๕ คือ มีสติสัมปชัญญะ หมายถึง ความระลึกได้และความรู้ตัวในการทำหน้าที่

วันชัย วงศ์มีชัย^{๖๗} กล่าวว่า

^{๖๕} สัมภาษณ์ พระมหาวิชาญ สุวิชาโน, ผู้อำนวยการส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๖} สัมภาษณ์ บรรจบ บรรณรุจิ, ผศ.ร.ท.ดร. นักวิชาการด้านศาสนา และอาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร), ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๖๗} สัมภาษณ์ วันชัย วงศ์มีชัย, บรรณาธิการอาวุโสหนังสือพิมพ์แนวหน้า อดีตนายกสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

ศาสนาพุทธสอนให้เป็นคนดี อาชีพสื่อมวลชนก็ต้องการคนดีมาทำหน้าที่ คำสอนหลาย ๆ อย่าง ในเรื่องของความอดทนในการให้ได้เข้ามา ต้องใช้หลักธรรมหลาย ๆ อย่าง เรื่องศีล เรื่อง “ความเมตตากรุณา” คนที่ทุกข์ยากลำบาก สื่อมวลชนควรช่วยเป็นปากเป็นเสียงให้ เพราะฉะนั้นหลักธรรมที่เกี่ยวกับเบญจศีลเบญจธรรม โดยเฉพาะเรื่องเมตตา กรุณา ก็จะช่วยให้เราเป็นสื่อที่ดี ช่วยเหลือผู้อื่นได้ตามความเหมาะสม

ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์^{๒๘} กล่าวว่า “สื่อมวลชนเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ แต่ใช้เสรีภาพ ไปล่วงละเมิดสิทธิผู้อื่น จึงต้องปลูกฝังความเมตตา และใช้ชุดวาลาจากสภาชีวิตปลูกฝังอุดมการณ์วิชาชีพ ควรสร้างพื้นที่สื่อคุณภาพ เน้นกระแสรณรงค์สื่อที่ดีต่อสังคม”

อนุชา โสภาคย์วิจิตร^{๒๙} กล่าวว่า

เมตตาสำคัญที่สุด เพราะถ้าเรามีเมตตาแล้วความคิดทางลบในด้านต่าง ๆ จะเกิดน้อยมาก หลักเมตตาเป็นสิ่งที่ขัดเกลาคิดใจ โดยเฉพาะสื่อมวลชน ถ้าไม่มีเมตตาต่อตนเอง ขาดเมตตาต่อผู้อื่น ก็จะยึดเยียดข่าวอะไรก็ได้ ไม่คำนึงถึงผู้บริโภคสื่อจะรู้สึกอย่างไร แต่ถ้าสื่อมวลชนมีเมตตา จะเกิดความคิดบวก จิตใจเป็นกุศล นำเสนอข่าวสร้างสรรค์สังคม

จากการศึกษาในหัวข้อนี้ผู้วิจัยเสนอเป็นแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย เชิงพุทธบูรณาการด้านเนื้อหาที่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ได้ดังนี้

๑. สื่อมวลชนต้องมีจิตเมตตา กรุณา ต่อบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้ที่ตกเป็นข่าว

๒. มีสติสัมปชัญญะ ระลึกรู้ตัวในการทำหน้าที่สื่อมวลชน ด้วยยึดหลักไม่เบียดเบียนผู้อื่น

สรุป แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนด้านเนื้อหาที่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ควรเริ่มจากการมีสติสัมปชัญญะ เพื่อนำไปสู่การไม่ละเมิดผู้อื่น เพราะสติสัมปชัญญะนี้ เป็นธรรมเกื้อกูลต่อการรักษาศีลทุกข้อศีลเป็นหลักปฏิบัติเบื้องต้นของมนุษย์ที่ทำให้เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ ทำให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจสงบสุข ไม่มีเวรภัย ปราศจากศัตรูคู่อาฆาต ผู้รักษาเบญจศีลจึงควรมีเบญจธรรมไว้ประจำใจ เช่นเดียวกับผู้ที่ยึดวิชาชีพ สื่อมวลชน ถือเป็นอาชีพที่ต้องเป็นคนมีศีลธรรมอันดี จึงเป็นหลักธรรมพื้นฐานสำหรับในการทำหน้าที่ เป็นหลักยึดในการควบคุมกาย วาจา ใจ ให้เป็นปกติ และมีจิตเมตตา กรุณา ต่อบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้ที่ตกเป็นข่าว ถ้าสื่อมวลชนปฏิบัติตามกรอบของเบญจศีลเบญจธรรม การนำเสนอเนื้อหาที่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็จะลดน้อยลงโดยปริยาย ขณะที่หลักวิชาชีพสื่อมวลชนมีกรอบจริยธรรม

^{๒๘} ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์, ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การสนทนากลุ่มเฉพาะ, ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๒๙} สัมภาษณ์ อนุชา โสภาคย์วิจิตร, ดร., อาจารย์ภาควิชาออกแบบนิเทศศิลป์ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

บัญญัติไว้ในเรื่องนี้ ในหัวข้อการเคารพสิทธิส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ระบุว่า หนังสือพิมพ์ต้องเสนอข่าวโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรี ผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็ก สตรี ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีอัตลักษณ์แตกต่างในสังคมและหนังสือพิมพ์พึงละเว้นการล່วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เว้นแต่กรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะ

๔) แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนด้านเนื้อหาไร้สาระ มอมเมาประชาชน จากการศึกษาสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชน ในบทที่ ๒ เกี่ยวกับปัญหาเนื้อหาไร้สาระ มอมเมาประชาชน มาจากสื่อมวลชนต้องการแย่งชิงความนิยมจากผู้บริโภค นำไปสู่การนำเสนอเนื้อหาสนองตณหาผู้บริโภคสื่อ จนบางครั้งนำไปสู่การมอมเมาประชาชน ในสภาพปัญหาเรื่องนี้ เป็นเรื่องที่ผู้บริโภคสื่อสัมผัสได้ทุกวัน สื่อบางรายเลือกนำเสนอข่าวที่มุ่งขายประเด็น นำเสนอเกินความจริง บางประเด็นมีสาระน้อยมาก เสนอเรื่องราวที่เป็นการมอมเมาประชาชน ไม่คำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ เช่น นำเสนอเรื่องตรวจโชคชะตา เรื่องความเชื่อ ซึ่งมีอิทธิพลโน้มน้าวให้คนหลงเชื่อสิ่งมกมาย ไม่ประเทืองปัญญา

ในหลักวิชาชีพสื่อมวลชนนั้น มีหลักจริยธรรมบัญญัติไว้เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะในข้อ ๘ หนังสือพิมพ์ต้องนำเสนอข่าวภาพข่าว ความเห็น และเนื้อหาทั่วไป ด้วยความบริสุทธิ์ใจโดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือหมู่คณะ ข้อ ๙ หนังสือพิมพ์พึงเสนอข่าว ภาพข่าว ความเห็น และเนื้อหาทั่วไป โดยตระหนักถึงความสำคัญและอรรถประโยชน์ของข่าวต่อสาธารณะ และไม่เสนอข่าวในทำนองชวนเชื่อหรือเร้าอารมณ์ให้คนสนใจในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

สำหรับหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนในประเด็นปัญหาเนื้อหาไร้สาระ มอมเมาประชาชนนั้น ผู้วิจัยเสนอหลักประโยชน์ ๓ หรืออรรถ ๓ ประกอบด้วย อัตตัตถะ ประโยชน์ของตนเอง ปัตถะ ประโยชน์ผู้อื่น อุภยัตถะ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย^{๗๐}

หลักประโยชน์ ๓ เป็นหลักธรรมที่สื่อมวลชนซึ่งต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม จะต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม จึงเป็นหลักธรรมที่จะนำชีวิตไปสู่เป้าหมายการทำงานของสื่อมวลชน ซึ่งประโยชน์ที่มีความเกี่ยวข้องกับด้านจริยธรรมของการทำหน้าที่สื่อมวลชน ก็เพื่อเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น แก่ตนเองคือ ดูแลตนเองให้ดำเนินชีวิตที่เป็นประโยชน์กับทั้งตนเองและผู้อื่น และการทำประโยชน์นั้นให้ผลในทั้งปัจจุบันและอนาคต

กล่าวคือ “อัตตัตถะ” การทำงานเพื่อผลประโยชน์ของสื่อมวลชนเอง ที่มีระบบของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ถือเป็นรากฐานสำคัญของการทำหน้าที่สื่อมวลชนที่ต้องเป็นคนดีมีคุณธรรมรับผิดชอบต่อการทำหน้าที่ของตนด้วยใจเป็นธรรม ในการนำเสนอข่าวสารให้เกิดความสุขสงบใน

^{๗๐} อ.อรรถก. อ. (ไทย) ๕๔/๓๗๐.

สังคม เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิต่อกัน ให้เห็นถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน “ปรีตละ” ประโยชน์ผู้อื่น คือประโยชน์ของบุคคลที่รับสารจากการนำเสนอของสื่อมวลชน “อุภยัตละ” ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือประโยชน์ทั้งของสื่อมวลชนในการทำหน้าที่นำเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ไปยังผู้รับสาร มีความภูมิใจที่ได้ทำหน้าที่อันสำคัญ และเกิดอานิสงส์อันยิ่งใหญ่กับคนหมู่มากเท่ากับ เป็นอานิสงส์ที่ตนเองได้รับด้วย และที่สำคัญคือประโยชน์ต่อผู้รับสาร หรือผู้บริโภคสื่อ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือธรรมนุญชีวิตในเรื่องหลักทฤษฎีธรรม มิกัตถประโยชน์ ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา คือ ธรรมที่นำไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน หมายถึง ประโยชน์อันพึงได้รับจากการประกอบกิจการหรืออาชีพที่สุจริตถูกต้อง ทั้งทางกฎหมายและศีลธรรม ผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบกิจนั้น เป็นผลที่ใดทันตาเห็นไม่ต้อง รอดถึงภายภาคหน้า การปฏิบัติตามหลักธรรม “ทฤษฎีธรรมมิกัตถะ” เป็นเรื่องเกี่ยวกับการปากทอง การกิน การอยู่ ปัจจัยการดำรงของคน ให้บ้านเมืองมีเศรษฐกิจดี คนมีความอยู่ดี กินดี ต่างคนต่าง ประกอบอาชีพที่สุจริตไม่เบียดเบียนกัน^{๗๑}

ดังนั้น ในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ถือเป็นวิชาชีพที่ต้องทำเพื่อประโยชน์ของสังคม ทำให้ประชาชนผู้บริโภคข่าวสารได้ทราบความจริง ทราบข่าวที่เป็นกุศลข่าวสร้างสรรค์ แม้เนื้อข่าวจะเป็นข่าวร้าย แต่ถ้าเป็นความจริงที่ผู้บริโภคข่าวควรทราบ ก็จะได้รู้ความจริง และได้เกิด ระวังการทำให้เห็นคุณธรรมศีลธรรมและสิ่งดี ๆ ที่เป็นข่าวมีอยู่จริงตามเนื้อหาสาระ หลักประโยชน์ ทั้ง ๓ นี้ เพื่อจะได้ทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ผู้อื่น คือ สังคมส่วนรวมเกิดความสงบสุข เช่น ไม่นำเสนอ ข่าวอาชญากรรมที่บรรยายรายละเอียดมากเกินไปจนเห็นภาพการกระทำของอาชญากร หรือ การนำเสนอภาพลามกอนาจาร จนอาจนำไปสู่การเลียนแบบ เป็นการกระตุ้นทางอารมณ์ สำหรับกลุ่ม ผู้ชมที่ไม่มีวุฒิภาวะ หรือ ผู้ชมกลุ่มเสี่ยง หลักประโยชน์ ๓ จึงสามารถเป็นแนวทางเสริมสร้างจริยธรรม สื่อมวลชนในประเด็นการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม เป็นเนื้อหาที่ส่งผลกระทบต่อสังคม มอมเมา ทำให้สังคมเสื่อม เกิดความไม่สงบสุข หลักประโยชน์ ๓ จึงเป็นหลักยึดประจำใจ ของสื่อมวลชนได้ทุกแขนงทุกระดับ

สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์เชิงลึก วิลาสินี พิพิธกุล^{๗๒} กล่าวว่า “หลักพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติให้เราไปสู่ความเจริญงดงาม การยังประโยชน์ต่อส่วนรวม คือ หลักการศาสนาเพื่อสังคม ไม่ใช่แค่ปลดปล่อยตัวเอง แต่ต้องรู้ว่าเราเดินตามหลักธรรมเพื่ออะไร

^{๗๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมนุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๓๙.

^{๗๒} สัมภาษณ์ วิลาสินี พิพิธกุล, รศ.ดร., อธิการบดีคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๐.

เพื่อยกระดับสังคมให้ดีขึ้น ถือเป็นหน้าที่ สื่อมวลชนจึงต้องมีสติรู้ตัวตลอด เรากำลังทำอะไร ทำเพื่อใคร เมื่อเรามีสติสำคัญที่สุด ทุกครั้งจากการทำต้องตอบได้ว่าสังคมได้อะไร”

นายตา เซษฐโชติรส^{๗๓} กล่าวว่า สื่อมวลชนเป็นอาชีพที่ต้องคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ หากสื่อมวลชนมีหลักคิดในจิตใจ มีหลักพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวกับการทำเพื่อส่วนรวมจะช่วยเป็นหลักยึดให้คนทำสื่อคิดถึงคนอื่นคิดถึงส่วนรวมมากขึ้น

จากการศึกษาในหัวข้อนี้ผู้วิจัยเสนอเป็นแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการด้านเนื้อหาไร้สาระ ไม่มีประโยชน์และมอมเมาประชาชน ได้ดังนี้

๑. ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อสังคม

๒. ไม่เสนอข่าวเร้าอารมณ์ให้คนสนใจในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

สรุปแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนด้านเนื้อหาไร้สาระ ไม่มีประโยชน์และมอมเมาประชาชนนั้น มีหลักคิดในใจ เป็นอาชีพที่ต้องคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ หากสื่อมวลชนมีหลักคิดในจิตใจ มีหลักพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวกับการทำเพื่อส่วนรวมจะช่วยเป็นหลักยึดให้คนทำสื่อคิดถึงคนอื่นคิดถึงส่วนรวมมากขึ้น ดูตนเองให้ดำเนินชีวิตที่เป็นประโยชน์กับคนอื่น ซึ่งการทำประโยชน์นั้นให้ผลทั้งในปัจจุบันและอนาคต

๕) แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ส่งผลเสียหายต่อสังคม จากการศึกษาสภาพปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว ในบทที่ ๒ ผู้วิจัยพบว่าการนำเสนอเนื้อหาข่าวไม่เหมาะสมส่งผลเสียหายต่อสังคม เกิดความไม่สงบสุข เช่น นำเสนอข่าวอาชญากรรมที่บรรยายรายละเอียดมากเกินไปจนเห็นภาพการกระทำของอาชญากร หรือการนำเสนอภาพลามกอนาจาร จนอาจนำไปสู่การเลียนแบบ อย่างกรณีข่าว “เปรี้ยวฆ่าหั่นศพ” นำเสนอละเอียดมาก จนจินตนาการการหั่นศพเหมือนอยู่ในเหตุการณ์ นำมาซึ่งการเลียนแบบเพราะอยากดังในสังคม อาจเป็นแบบอย่างให้เกิดการเลียนแบบ

สำหรับเรื่องนี้หลักจริยธรรมสื่อมวลชนตามบทบัญญัติของสภาวิชาชีพ สภาการหนังสือพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๙ มีบทบัญญัติและวางแนวปฏิบัติไว้ว่าหนังสือพิมพ์พึงเสนอข่าว ภาพข่าว ความเห็น และเนื้อหาทั่วไป โดยตระหนักถึงความสำคัญและอรรถประโยชน์ของข่าวต่อสาธารณะและไม่เสนอข่าวในทำนองชวนเชื่อหรือเร้าอารมณ์ให้คนสนใจในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะและต้องไม่เสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามกอนาจาร หรือนำพาดเสียโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของประชาชน

หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยในด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ส่งผลเสียหายต่อสังคม ซึ่งเป็นการนำเสนอข่าวแบบเร้าอารมณ์ นำเสนอแล้วอาจนำไปสู่การเลียนแบบ ผู้วิจัยนำหลัก “เบญจศีล เบญจธรรม” มาเสริมสร้างจากข้างในจิตใจของสื่อมวลชน

^{๗๓} สัมภาษณ์ นายตา เซษฐโชติรส บรรณาธิการข่าวการเมือง หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ และอดีตนายกสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

เพื่อให้คำนึงถึงการอยู่ร่วมกันโดยปกติสุขโดยละเว้นการนำเสนอข่าวที่เกิดผลกระทบเชิงลบกับส่วนรวมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ หากละเว้นศีลข้อ ๕ และปฏิบัติตาม เบญจธรรม ข้อที่ ๕ คือบุคคลมีสติสัมปชัญญะ ย่อมทำให้มีจิตใจมั่นคง ไม่ถลาลงไปในทางที่เสื่อม และไม่พลาดโอกาสในการทำความดี สติสัมปชัญญะ เป็นอุปมาทธรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ เช่น เป็นเครื่องยับยั้ง เตือนไม่ให้ตกไปในทางเสื่อมไม่ให้มัวเมาลุ่มหลง ไม่ให้เพลิดเพลินไปในสิ่งที่เป็นทุกข์เป็นโทษต่อตนเองและผู้อื่น เป็นเครื่องทำให้เกิดความสำนึกในหน้าที่อยู่เสมอ เป็นเครื่องทำให้เกิดความละเอียดรอบคอบในการทำงาน

เบญจศีล เบญจธรรม ในเรื่องของการละเว้นศีล ๕ ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานในการทำหน้าที่สื่อมวลชนให้เกิดความปกติสุขในสังคม และปฏิบัติในเรื่องการมีสติสัมปชัญญะ เป็นหลักธรรมที่สื่อมวลชนควรนำไปปฏิบัติ โดยเฉพาะการละเว้นศีล ๕ ให้ตระหนักถึงความมีเมตตา กรุณา ในการทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสาร ไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยวิธีการต่าง ๆ เป็นหลักธรรมพื้นฐานสำหรับการทำหน้าที่รายงานข้อมูลข่าวสาร จะเห็นได้ว่าเป็นการรักษาเจตนาที่จะควบคุมกาย และวาจาให้เป็นปกติ เป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติให้ผู้ปฏิบัติเจริญก้าวหน้า ปลอดภัย ปลอดภัย เพิ่มพูนความดีแก่ผู้ปฏิบัติ เบญจธรรมเป็นข้อพึงปฏิบัติห้าประการคู่กับเบญจศีลที่เป็นข้อไม่พึงปฏิบัติห้าประการ เพื่อให้การอยู่ร่วมกันดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีความสงบสุข เกิดสันติสุขในสังคม

สอดคล้องกับความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

บรรจบ บรรณรุจิ^{๗๔} กล่าวว่า

...การนำเสนอข่าวต้องดูความเหมาะสม ดูกาลเทศะเป็นเรื่องที่ต้องระมัดระวัง สื่อมวลชนยึดหลักศีล ๕ มีครบ เป็นหลักธรรมสากลครอบคลุมหลักคำสอนทุกศาสนา ยกเว้นบางศาสนาเรื่องการฆ่า ที่ยอมรับได้สำหรับการฆ่าศัตรู แต่ศาสนาพุทธทำไม่ได้ ศีล ๕ เป็นหลักการเดิมของมนุษยชาติที่กระทำร่วมกัน แต่พุทธศาสนานำมาส่งเสริม เพราะเป็นการเคารพสิทธิทุกอย่าง การดูแลตัวเอง สังคม และทุกคนในสังคมถ้าสื่อรักษาศีล ๕ ได้บ้างปัญหาเหล่านี้ก็จะลดน้อยลง...

สอดคล้องกับประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์^{๗๕} กล่าวว่า “...ถ้าสื่อมวลชนยึดหลักปฏิบัติได้ครบ ศีล ๕ ข้อ การละเมิดจริยธรรมก็จะน้อยลง ซึ่งจะแสดงออกในข่าวที่สื่อเหล่านั้น นำเสนอว่าคำนึงถึงความเหมาะสมแค่ไหน อะไรควรไม่ควร อะไรทำร้ายสังคม ต้องคิดให้ได้ ธรรมะจึงควรอยู่ในใจทุกคน ผิดชอบชั่วดีอยู่ในสามัญสำนึก...”

^{๗๔} สัมภาษณ์ บรรจบ บรรณรุจิ, ผศ.ร.ท.ดร. นักวิชาการด้านศาสนา และอาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร), ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๗๕} สัมภาษณ์ ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, ผู้อำนวยการบริหาร สำนักข่าวอิศรา, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

ในสภาพปัญหา ๒ ประการสุดท้าย คือ การนำเสนอเนื้อหาข่าวไร้สาระ มอมเมาประชาชน และเนื้อหาข่าวที่ส่งผลเสียหายต่อสังคมนั้น มีข้อพิจารณาทางด้านจริยธรรม ตามแนวคิด ประโยชน์สุขนิยม (Utilitarianism) ของนักคิดคนสำคัญ จอห์น สจ๊วต มิลล์ (John Stuart Mill) มีหลักการสำคัญเรียกว่า “หลักมสุข” (The Greatest Happiness Principle) ซึ่งเน้นว่าสิ่งที่ควรทำคือสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด

เนื่องน้อย บุญเนตร กล่าวอธิบายแนวคิดพื้นฐานหลักมสุข ของ จอห์น สจ๊วต มิลล์ ว่า การกระทำที่ถูก ได้แก่ การกระทำที่มีแนวโน้มจะก่อให้เกิดความสุข การกระทำที่ผิดได้แก่การกระทำที่มีแนวโน้มจะก่อให้เกิดสิ่งที่สวนทางกับความสุข จะถูกผิดมากน้อยนั้นขึ้นอยู่กับว่าแนวโน้มดังกล่าวนี้มากน้อยเพียงใด สุขในที่นี้หมายถึงความรื่นรมย์และการปราศจากความเจ็บปวด อันถือเป็นจุดหมายเดียวที่นาพึงปรารถนา แต่อย่างไรก็ตามแนวคิดนี้มีได้เน้นความถูกต้องของวิธีที่จะได้มาซึ่งความสุข และปัญหาที่ว่าประโยชน์นิยมใช้มนุษย์เป็นวิธีไปสู่จุดหมาย เมื่อพิจารณาถึงประเด็นการนำเสนอเนื้อหาของสื่อมวลชน หากว่าผลจากการรายงานนั้น ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ ย่อมถือว่าเป็นการกระทำโดยชอบ แม้ว่าจะเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลก็ตาม ซึ่งหลักจริยธรรมของมิลล์นี้สอดคล้องกับแนวทางของกฎหมายไทยเรื่อง “ประโยชน์ต่อสาธารณะ” ตัวอย่างเช่น ในกรณีความผิดฐานหมิ่นประมาท หากเนื้อหาที่หมิ่นประมาทนั้นเป็นจริง สื่อมวลชนสามารถขอพิสูจน์ความจริงเพื่อไม่ต้องรับผิดฐานหมิ่นประมาทได้ในกรณีที่เนื้อหานั้นเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๓๐ ที่บัญญัติว่าในกรณีหมิ่นประมาทถ้าผู้ถูกหาว่ากระทำความผิดพิสูจน์ได้ว่าข้อที่หาว่าเป็นหมิ่นประมาทนั้นเป็นความจริง ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ

จากการศึกษาในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยเสนอเป็นแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการกับนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ส่งผลเสียหายต่อสังคม ดังนี้

๑. นำหลักเบญจศีล เบญจธรรม มาเสริมสร้างจากข้างในจิตใจของสื่อมวลชนเพื่อให้คำเนิการอยู่ร่วมกันโดยปกติสุข โดยละเว้นการนำเสนอข่าวที่เกิดผลกระทบเชิงลบกับสังคม โดยการละเว้นศีลข้อ ๕ และปฏิบัติตามเบญจธรรม ข้อที่ ๕ คือบุคคลมีสติสัมปชัญญะ ย่อมทำให้มีจิตใจมั่นคง

๒. นำกรณีศึกษาจากการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนที่เกิดผลกระทบต่อสังคมนำไปสู่การเลียนแบบแล้วเกิดความเสียหายเกิดขึ้น เช่น มีการเสียชีวิต มาตีแผ่เผยแพร่ให้เป็นบทเรียน

สรุปแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ส่งผลเสียต่อสังคม นำไปสู่การเลียนแบบนั้น สื่อมวลชนต้องยึดหลักการรักษาเจตนาที่จะควบคุมกาย และวาจาให้เป็นปกติ ซึ่งเป็นสิ่งที่ตั้งงามเป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติเจริญก้าวหน้า เพื่อให้การอยู่ร่วมกันดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีความสงบสุข เกิดสันติสุขในสังคม ตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม ส่วนการละเว้นศีล ๕ ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานในการทำหน้าที่สื่อมวลชนให้เกิดความปกติสุขในสังคม และปฏิบัติในเรื่องการมีสติสัมปชัญญะ เป็นหลักธรรมที่สื่อมวลชนควรนำไปปฏิบัติยิ่ง โดยเฉพาะการละเว้นศีล ๕

ให้ตระหนักถึงความมีเมตตา กรุณา ในการทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสาร ไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยวิธีการต่าง ๆ เป็นหลักธรรมพื้นฐานสำหรับการทำหน้าที่รายงานข้อมูลข่าวสาร

๔.๒.๓ แนวทางการเสริมสร้างจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน

จิตสำนึกในความเป็นวิชาชีพสื่อมวลชนที่ต้องทำหน้าที่บนเสรีภาพแห่งความรับผิดชอบ คำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะซึ่งจะเกิดขึ้นได้ต้องควบคุมตนเองด้วย “มโนธรรม” กล่าวอีกนัยหนึ่ง มโนธรรม ได้แก่ ธรรมะ ๒ ประการ คือ หิริ ความสำนึกละอายบาป ไม่ทำชั่วด้วยตนเอง ไม่แนะนำให้คนอื่นทำ และไม่เห็นด้วยกับความชั่วที่คนอื่นทำ ส่วนโอตตปปะ ความเกรงกลัวความชั่ว กลัวบาปกรรมที่เกิดจากการทำความชั่วนั้นจึงมีความสำนึกละอายและสำนึกบาป

ตามหลักวิชาชีพสื่อมวลชนมีข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๙ เนื้อหาส่วนหนึ่งเน้นเรื่องจิตสาธารณะ จิตสำนึกการทำหน้าที่เพื่อส่วนรวม โดยระบุว่าไว้ว่าหนังสือพิมพ์พึงเสนอข่าว ภาพข่าว ความเห็น และเนื้อหาทั่วไป โดยตระหนักถึงความสำคัญและอรรถประโยชน์ของข่าวต่อสาธารณะ และไม่เสนอข่าวในทำนองชวนเชื่อหรือเร้าอารมณ์ให้คนสนใจในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ต้องนำเสนอข่าวภาพข่าว ความเห็น และเนื้อหาทั่วไป ด้วยความบริสุทธิ์ใจโดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือหมู่คณะ จะเห็นได้ว่าข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมของสื่อมวลชนเน้นให้ทำหน้าที่โดยมีจิตสำนึกเพื่อสาธารณะ ซึ่งจะต้องปรับจิตใจให้คิดไกลออกไปจากการคิดถึงประโยชน์ตนเองและหมู่คณะ

ผู้วิจัยนำหลักหิริโอตตปปะ ธรรมะที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการเสริมสร้างจริยธรรมให้สื่อมวลชนมีจิตสำนึกความเป็นวิชาชีพสื่อมวลชน เตือนสติเตือนใจสื่อมวลชนให้ละอายใจ ละอายต่อการทำความชั่ว เกรงกลัวต่อบาปกรรมที่ทำผิดจริยธรรม กล่าวคือ หิริ หมายถึงความละอายต่อการทำความชั่ว โอตตปปะ คือ ความกลัวบาป เกรงกลัวต่อความชั่ว หิริโอตตปปะ นับเป็นธรรมโลกบาล หรือ ธรรมะที่คุ้มครองโลก เป็นเครื่องเตือนใจให้คนเรามีสติเตือนตัวเองตลอดเวลาให้มีความละอายต่อการทำชั่วและความเกรงกลัวต่อบาป ไม่กล้าทำความชั่วทั้งต่อหน้าและลับหลัง ถือว่าเป็นธรรมะสำคัญต่อการทำงานเพื่อคนหมู่มาก หรือ “มวลชน” เพราะจะช่วยกระตุ้นเตือนจิตใจให้สื่อมวลชนประพฤติทางกายวาจาใจ ให้มีความละอายต่อการกระทำที่ขัดกับหลักจริยธรรมสื่อมวลชนทั้งปวง โดยเฉพาะหลักการของวิชาชีพสื่อมวลชนที่จะต้องนำเสนอข้อเท็จจริง โดยมุ่งเน้นนำเสนอสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีจิตสำนึกในการทำหน้าที่โดยสุจริต ซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพ ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ แก่ตนเองและผู้อื่น เป็นจิตสำนึกความเป็นวิชาชีพสื่อมวลชนที่เป็นหลักคิดหลักที่สำคัญ

สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิ โดย ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์^{๓๖} กล่าวว่า “..วิชาชีพนี้ดำรงอยู่ได้ด้วยศรัทธาที่จริงควรต้องมีปฏิญาณตนแบบพระ ต้องมีแนวปฏิบัติวิชาชีพเป็นกติกากายในองค์กร

^{๓๖} สัมภาษณ์ ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, ผู้อำนวยการบริหาร สำนักข่าวอิศรา, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

ต้องปลูกจิตสำนึก หลักความเป็นมืออาชีพจะต้องมีการฝึกฝนเชี่ยวชาญและกำหนดหลักจริยธรรมร่วมกัน เพราะความเป็นวิชาชีพก็ต้องมีกติกาข้อตกลงร่วมกัน ...”

วิลาสินี พิพิธกุล^{๗๗} กล่าวว่า “...การเสริมสร้างจิตสำนึกให้กับผู้สื่อข่าว กองบก. ผู้บริหาร ต้องให้ความสำคัญเรื่องนี้ และนำมากำหนดทิศทางการผลิตเนื้อหาสื่อด้วย เช่น การทำรายการต้องอยู่ภายใต้กรอบจริยธรรมข้อไหนอย่างไร และควรจัดให้มีกระบวนการสะท้อนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันบ่อย ๆ คนทำสื่อก็จะตื่นตัว ...”

บรรจบ บรรณรุจิ^{๗๘} กล่าวว่า

สื่อมวลชนต้องมีจิตสำนึกในเรื่องต่อไปนี้ คือ จะต้องระลึกเสมอว่าการเคารพในสิทธิต่าง ๆ ของผู้อื่นเป็นสิ่งที่ต้องยึดปฏิบัติ เช่น การเคารพสิทธิในทรัพย์สินของผู้อื่น เคารพในการรับรู้ข่าวสาร โดยไม่นำเสนอข่าวเท็จ ไม่ส่งเสริมเรื่องอบายมุข ของมีนเมา และเตือนสติสังคม โดยการสร้างสติและเมตตาให้เกิดขึ้นใจให้มาก เพื่อกำกับการทำงาน ซึ่งทำให้เกิดความละเอียดในการคิดทำในสิ่งไม่ดี เพราะกลัวผลการกระทำ เกรงกลัวต่อกฎหมาย เกรงกลัวต่อกฎกติกาของสังคม เกรงกลัวต่อการถูกผู้อื่นหรือสังคมรังเกียจ และเกรงกลัวบาปกรรมจะตามมา คือ มีหิริโอตตปปะ มีความทรนงในศักดิ์ศรี ชื่อเสียงของตนเอง ไม่กล้าทำความชั่ว ไม่กล้าทำผิดกฎหมาย และกฎกติกาของสังคม

จากการศึกษาในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยเสนอเป็นแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการกับการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมและจิตสำนึกความเป็นวิชาชีพสื่อมวลชน ได้ดังนี้

๑. ให้ระลึกเสมอว่าการเคารพในสิทธิต่าง ๆ ของผู้อื่นเป็นสิ่งที่ต้องยึดปฏิบัติ เช่น การเคารพสิทธิในทรัพย์สินของผู้อื่น เคารพในการรับรู้ข่าวสาร โดยไม่นำเสนอข่าวเท็จ ไม่ส่งเสริมเรื่องอบายมุขของมีนเมา เป็นต้น

๒. ฝึกเรื่องความเมตตาให้เกิดขึ้นใจให้มาก เพื่อกำกับการทำงานที่ยึดหลักเมตตา และใช้สติคอยกระตุ้นเตือนให้ทำหน้าที่สื่อมวลชนตามกรอบจริยธรรมแห่งความรับผิดชอบต่อสาธารณะ

สรุปแนวทางการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมและจิตสำนึกความเป็นวิชาชีพสื่อมวลชน ต้องควบคุมตนเองด้วยมโนธรรม ซึ่งเป็นจิตสำนึกที่เกิดขึ้นเองโดยบอกตัวเอง เตือนสติเตือนใจตนเองตลอดเวลาให้มี หิริโอตตปปะ ความละเอียดต่อการทำชั่วและความเกรงกลัวต่อบาปทั้ง

^{๗๗} สัมภาษณ์ วิลาสินี พิพิธกุล, รศ.ดร. อติตอจารย์คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๗๘} สัมภาษณ์ บรรจบ บรรณรุจิ, ผศ.ร.ท.ร. นักวิชาการด้านศาสนา และอาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร), ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ต่อหน้าและลับหลัง ให้มุ่งปฏิบัติหน้าที่ในบทบาทสื่อมวลชนที่คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัวและหมู่คณะ โดยให้ระลึกเสมอว่าการเคารพในสิทธิต่าง ๆ ของผู้อื่นเป็นสิ่งที่ต้องยึดปฏิบัติ เช่น การเคารพสิทธิในทรัพย์สินของผู้อื่น เคารพในการรับรู้ข่าวสาร โดยไม่นำเสนอข่าวเท็จ ไม่ส่งเสริมเรื่องอบายมุขของมีนเมา เป็นต้น ด้วยการสร้างสติและเมตตาให้เกิดขึ้นใจให้มาก เพื่อกำกับการทำงานที่ยึดหลักเมตตาและใช้สติคอยกระตุ้นเตือนให้เกรงกลัวต่อการถูกผู้อื่นหรือสังคมรังเกียจและเกรงกลัวต่อผลกระทบที่จะตาม

๔.๒.๔ แนวทางการเสริมสร้างการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน

สื่อมวลชนมีระบบการกำกับดูแลตนเอง (Self regulation) โดยองค์กรวิชาชีพ และกำกับกันภายในองค์กรสื่อเอง แต่แทบไม่ได้ผลในการลดการกระทำผิดทางจริยธรรมของสื่อมวลชน เพราะยังไม่สามารถทำให้สื่อมวลชนเห็นความสำคัญนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง การกำกับดูแลมีปัญหาเชิงระบบโครงสร้างและการบังคับใช้ข้อบังคับจริยธรรม

อย่างไรก็ตาม การกำกับดูแลที่เป็นประเด็นสำคัญคือจะอย่างไรให้สื่อมวลชนปฏิบัติตามหลักจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนซึ่งมีข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๙ เป็นหลักการใหญ่ที่สื่อทุกประเภทสามารถนำไปเป็นแนวปฏิบัติได้ตามความสมัครใจ เนื่องจากองค์กรวิชาชีพ ไม่มีระบุบทลงโทษใด ๆ หากสมาชิกองค์กรสื่อมีการละเว้น ผ่าฝืนข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพ มีเพียงการตักเตือน ขอความร่วมมือให้ปฏิบัติในกฎข้อบังคับ ดังกล่าวยุบรวมทั้งไม่มีเกณฑ์ด้านการตัดสินเชิงจริยธรรมอีกด้วย จึงควรมีกฎอื่น ๆ มาเสริมสร้าง โดยเฉพาะการปลูกฝังจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ให้เกิดขึ้นภายในจิตใจซึ่งจะนำความยั่งยืนมาสู่ระบบการกำกับดูแลที่มีอยู่ในปัจจุบัน

เกี่ยวกับประเด็นปัญหานี้ ผู้วิจัยนำเสนอแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ โดยยึดแนวทางตามหลักประโยชน์ ๓ ได้แก่ อัตตัตถะ ประโยชน์ของตนเอง ปรีตถะ ประโยชน์ผู้อื่น อุภยัตถะ ประโยชน์ทั้งสอง เพื่อเป็นแนวทางเสริมสร้างการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน ให้ระบบการกำกับดูแลตนเอง (Self regulation) โดยองค์กรวิชาชีพ และองค์กรสื่อเอง สามารถปลูกจิตสำนึกให้สื่อมวลชนเห็นประโยชน์ของการทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ ด้วยหลักประโยชน์ ๓ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อสังคม แต่หากสื่อมวลชนปฏิบัติได้จริงย่อมเกิดประโยชน์กับตนเองด้วย เพราะได้ทำภารกิจอันยิ่งใหญ่เพื่อสังคม เพื่อประเทศชาติ นำความภาคภูมิใจมาสู่ตนเองและครอบครัว

ผู้วิจัยมีความเห็นในประเด็นนี้ว่า ประโยชน์ที่มีความเกี่ยวข้องกับด้านจริยธรรมของการทำหน้าที่สื่อมวลชน ก็เพื่อเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น โดยการทำประโยชน์นี้ให้ผลทั้งในปัจจุบันและอนาคต อีกทั้งยังนำไปสู่ประโยชน์สูงสุดของโลก และพระพุทธศาสนา เพื่อให้เห็นประโยชน์แต่ละข้อให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงขออธิบายแบ่งออกเป็น ๒ แบบ ในแบบแรกคือ ประโยชน์ที่แบ่งตามเป้าหมาย

ของผู้รับผลประโยชน์ ๓ อย่าง อัตตัตถะ เป็นเป้าหมายในการทำงาน เพื่อผลประโยชน์ของสื่อมวลชนเอง ที่มีระบบของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ถือเป็นรากฐานสำคัญของการทำหน้าที่สื่อมวลชน ที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อการทำหน้าที่ของตนด้วยใจเป็นธรรม ในการนำเสนอข่าวสารให้เกิดความสุขสงบในสังคม เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิต่อกัน ให้เห็นถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ประดิษฐ์ประโยชน์ผู้อื่น คือประโยชน์ของบุคคลที่รับข่าวสารจากการนำเสนอของสื่อมวลชน อุภยัตถะ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือประโยชน์ทั้งของสื่อมวลชนในการทำหน้าที่นำเสนอข่าวสาร ไปยังผู้รับสาร ในการทำประโยชน์ก็เพื่อต่อตัวสื่อมวลชนเอง คือถ้าทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนที่ดีก็ได้รับความภาคภูมิใจ เป็นรางวัลประจำใจ และประโยชน์ต่อผู้รับข่าวสาร

อย่างไรก็ตามยังมีหลักจริยธรรมสื่อมวลชนที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล ได้แก่ หลักปฏิบัติของบริษัทแพร่ภาพและกระจายเสียงแห่งสหราชอาณาจักร (British Broadcasting Corporation : BBC) ซึ่งกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เรียกว่า Editorial Guideline ผู้วิจัยขอยกมาเป็นบางส่วนเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกลไกการกำกับดูแลกันเองในวิชาชีพสื่อมวลชนไทย โดยปีปีซีระบุไว้ว่า “ ...การรายงานข่าวอาชญากรรมและพฤติกรรมต่อต้านสังคม (Reporting Crime and Anti Social Behavior) BBC จะต้องแน่ใจว่าได้ยึดแนวทางและพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำของเรา และหลีกเลี่ยงการขัดขวางการทำงานของเจ้าหน้าที่...” จะเห็นว่า จริยธรรมของปีปีซี จะมีรายละเอียดและเห็นรูปธรรมมากกว่า สอดคล้องกับความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

อนุพงษ์ ไชยฤทธิ์^{๗๙} กล่าวว่า

ปีปีซี ให้ความสำคัญกับเรื่องจริยธรรมสื่อมวลชนเป็นอย่างมาก โดยกำหนดให้เป็นองค์ประกอบในกระบวนการผลิตและนำเสนอข่าวที่กองบรรณาธิการสายการผลิตข่าวต้องถือว่าจริยธรรม คือส่วนหนึ่งของแนวปฏิบัติกองบรรณาธิการ (Editorial Guideline) ที่ต้องยึดปฏิบัติเคร่งครัดตลอดเวลา และมีการปลูกฝังพนักงานตั้งแต่การเข้ามาทำงานวันแรก พนักงานใหม่จะต้องเริ่มต้นด้วยการเข้าห้องเรียนเพื่อรู้จัก ปีปีซี ก่อน และในการอบรมจะมีการเน้นให้เห็นความสำคัญของการปฏิบัติตามประมวลจริยธรรม จรรยาบรรณ ของปีปีซี โดยจะทำความเข้าใจให้ทุกคนเห็นแนวปฏิบัติอย่างถ่องแท้และนำไปเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการทำงาน โดยการอบรมจะมีการสร้างสถานการณ์จำลองสถานการณ์จริงเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้เข้าใจในแง่ปฏิบัติและเมื่อลงสู่สนามข่าวจริงหากมีความไม่แน่ใจในเรื่องใดจะต้องปรึกษาบรรณาธิการก่อนเสมอ

ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์^{๘๐} กล่าวว่า

^{๗๙} สัมภาษณ์ อนุพงษ์ ไชยฤทธิ์, รองผู้อำนวยการสถานีไทยพีบีเอส อดีตโปรดิวเซอร์ปีปีซี ภาคบริการโลก แผนกภาษาไทย (BBC World Service), ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๘๐} สัมภาษณ์ ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, ผู้อำนวยการบริหาร สำนักข่าวอิศรา, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

...ต้องปลูกฝังสื่อมวลชนให้มองเห็นภาพใหญ่ร่วมกันว่าอาชีพนี้ ต้องทำข่าวเพื่อประโยชน์สาธารณะ ถ้าตั้งเป็นโจทย์ใหม่ตามนี้ แล้วค่อยมาลงรายละเอียดเป็นประเด็น ๆ ไป เช่น ดาราเข้ามาารุดเป็นประโยชน์สาธารณะหรือไม่ แต่ถ้านายกรัฐมนตรีเข้ามาารุดกับชู้ ถือว่าเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ เพราะเป็นนายกรัฐมนตรี และต้องเข้าใจด้วยว่าการทำข่าวที่เป็นประโยชน์สาธารณะ ไม่ใช่ต้องแฉทุกเม็ดทุกตอนทุกเรื่องส่วนตัว เรื่องใดที่ไม่เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ ไม่ควรนำเสนอ เช่น ข่าวดาราท้อง ไม่เป็นประโยชน์ต่อใคร น่าจะทำข่าวดาราที่ทำประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่า... จริยธรรมไม่ใช่สิ่งตายตัว แต่ต้องดูหลาย ๆ อย่างประกอบกัน ไม่มีสูตรสำเร็จ แต่ต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ...

จากการศึกษาในหัวข้อนี้ผู้วิจัยเสนอเป็นแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการด้านการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน ได้ดังนี้

๑. องค์กรสื่อควรสร้างวัฒนธรรมการทำงานของกองบรรณาธิการให้เรื่องจริยธรรมสื่อมวลชนอยู่ในกระบวนการทำงาน

๒. องค์กรวิชาชีพสื่อควรมีกลไกในการปลูกฝังมโนสำนึกให้เกิดขึ้นกับสื่อมวลชน ตั้งแต่เริ่มเข้าสู่วิชาชีพเพื่อให้เห็นความสำคัญและเข้าใจในแนวปฏิบัติจริยธรรมตามหลักวิชาชีพ

๓. ปลูกฝังให้มีความภูมิใจในวิชาชีพสื่อมวลชนทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

๔. องค์กรวิชาชีพสื่อควรมีโครงการเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) ให้สื่อมวลชนมีส่วนร่วมเพื่อฝึกความเมตตา และจิตสาธารณะ

สรุป แนวทางการเสริมสร้างการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน องค์กรวิชาชีพจะต้องปลูกฝังให้สื่อมวลชนเข้าใจแนวปฏิบัติตามหลักจริยธรรมสื่อมวลชน โดยการสร้างความเข้าใจกับสื่อมวลชนเข้าใจว่าจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนจะต้องเป็นเนื้อเดียวกับการผลิตและนำเสนอเนื้อหาข่าว ซึ่งจำเป็นต้องปลูกฝังตั้งแต่การเข้ามาทำงานในวงการใหม่ ๆ ให้เข้าใจ เข้าถึง แนวปฏิบัติจริยธรรมตามหลักวิชาชีพอย่างถ่องแท้ ชี้ให้เห็นถึงการทำหน้าที่อันทรงคุณค่าเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และการเป็นสื่อมวลชนที่ดีมีจริยธรรม ย่อมนำประโยชน์สุขมาสู่ตนเองในแง่มุมที่ได้ทำงานทรงคุณค่าเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นอันเป็นอานิสงส์ที่ยิ่งใหญ่ในทางธรรมอีกด้วย เพราะเป็นงานที่ทำเพื่อคนหมู่มาก หากทำดีอานิสงส์แห่งความดีจะยิ่งใหญ่ แต่หากเป็นสื่อมวลชนไม่สุจริต บิดเบือนหลักของวิชาชีพ ผลกระทบจากการกระทำที่จะตามมาก็ยิ่งใหญ่เช่นเดียวกัน

จากการศึกษาสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนไทย ผู้วิจัยได้นำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการเสริมสร้างหลักจริยธรรมสื่อมวลชนที่กำกับจริยธรรมสื่อมวลชนอยู่ในปัจจุบันแต่ไม่บรรลุผลตามเป้าหมายเท่าที่ควร หลักพุทธธรรมจะเป็นเครื่องมือเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนจากภายในจิตใจ โดยบูรณาการเสริมสร้างตามสภาพปัญหาที่พบดังนี้ ๑) สภาพปัญหาจริยธรรมของทุนธุรกิจสื่อมวลชน ๒) สภาพปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่าปัญหาจริยธรรมด้านนี้

แยกย่อยออกเป็น ๕ ประเด็นได้แก่ (๑) การนำเสนอเนื้อหาบิดเบือนข้อเท็จจริง (๒) เนื้อหาละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (Right to Privacy) และล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) (๓) การใส่ความเห็นในข่าว ทำให้ข่าวเอนเอียง (๔) เนื้อหาไร้สาระ มอมเมาประชาชน (๕) การนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ส่งผลเสียหายต่อสังคม ทำให้สังคมเกิดความไม่สงบสุข ๓) ปัญหาการขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน ๔) สภาพปัญหาด้านการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน

จากการสังเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาในบทที่ ๒ บทที่ ๓ และการบูรณาการการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนและหลักพุทธธรรมดังที่กล่าวมาแล้วในข้อที่ ๔.๒ ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์ออกมาได้ตามสภาพปัญหา ๔ ประการ เพื่อเป็นหลักปฏิบัติทางความคิดจิตใจ กล่าวคือ

๑) แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการกับทุนธุรกิจสื่อมวลชน

นักลงทุนที่เข้ามาประกอบธุรกิจสื่อมวลชน ควรมีโน้มนำถึงความแตกต่างของการประกอบธุรกิจสื่อมวลชนกับธุรกิจอื่น ๆ เพราะผลผลิตของธุรกิจสื่อมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของประชาชนผู้บริโภคสื่อ ดังคำพูดของอาจารย์สุภา ศิริमानนท์ นักหนังสือพิมพ์คนสำคัญ ได้กล่าวไว้ว่า สื่อมวลชนผลิตข่าว เปรียบเหมือนสินค้า แต่มีใช้สินค้าธรรมดา หากเป็นสินค้าที่กระทบถึงความรู้ และภูมิปัญญา ของผู้บริโภค เป็นสินค้าที่ทำให้ผู้อ่าน ผู้ฟัง ผู้ชม โง่ก็ได้ ฉลาดก็ได้ เลวก็ได้ ดีก็ได้ จึงต้องมีความรับผิดชอบด้วยการผลิตข่าวสารตามหลัก “สินค้าทางปัญญา” ที่เสริมสร้างสังคมให้ปกติสุข ด้วยยึดแนวทางตามหลักสัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพโดยสุจริต เกื้อกูลแก่คนหมู่มาก ซึ่งควรเขียนเป็นนโยบายไว้นิกระบวนการทำงานธุรกิจ เปรียบเสมือนความรับผิดชอบต่อสังคมในกระบวนการธุรกิจ (CSR in process) เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนผู้บริโภคข่าวสาร

๒) แนวทางเสริมสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว

สื่อมวลชนต้องนำเสนอข้อเท็จจริงรอบด้าน ไม่เลือกนำเสนอมุมใดมุมหนึ่งเพราะจะทำให้การนำเสนอข้อเท็จจริงเพียงด้านเดียว โดยมีแนวทางปฏิบัติด้วยการมีสติเตือนใจตนเองให้มีความละเอียดต่อการนำเสนอข่าวที่ผิดจากความจริง และเกรงกลัวต่อบาป จากการนำเสนอข่าวเท็จบิดเบือนจากความจริง, คำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ด้วยการปรับจิตใจให้มีความเมตตากรุณา เอาใจเขามาใส่ใจเรา มีสติสัมปชัญญะทุกครั้งที่นำเสนอข่าวสารข้อมูล โดยไม่เบียดเบียน ไม่ละเมิดสิทธิหมิ่นศักดิ์ศรีผู้อื่น นำเสนอข่าวด้วยความเที่ยงตรง (Accuracy) ไม่ลำเอียง (Impartiality) ด้วยการไม่นำความรู้สึกส่วนตัว เข้ามาเกี่ยวข้องในการประเมินข่าว หรือ อคติทั้ง ๔ คือ ลำเอียงเพราะรักใคร่ชอบพอกัน, เพราะเกลียดชัง, เพราะความหลงความเขลา และลำเอียงเพราะความกลัว ความเกรงใจ นำเสนอข่าวที่มีคุณค่า มีสาระมีประโยชน์ ส่งเสริมภูมิปัญญาให้กับสังคมให้ผู้บริโภคได้รับข่าวที่เป็นกุศลข่าวสร้างสรรค์ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ด้วยการปรับจิตใจให้เข้าใจเรื่องของบทบาทหน้าที่สื่อมวลชนที่จะต้องทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ผู้อื่น เพื่อประโยชน์สาธารณะ นำเสนอ

ข่าวด้วยภาษาสุภาพ ปิยวาจา ไม่รับอามิสสินจ้างและต้องไม่มีประโยชน์ทับซ้อน รับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) เพื่อความปกติสุขของคนส่วนใหญ่ ด้วยการสำรวมกาย วาจา ใจ ระมัดระวังตน นำเสนอเนื้อหาที่สร้างสรรค์สังคม คำนึงถึงศีลธรรมอันดีงาม ๕ ประการ ตามหลักเบญจศีลเบญจธรรม

๓) แนวทางเสริมสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการด้านจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน

การเสริมสร้างจิตสำนึกต้องปรับจิตใจ ให้ซึมซับแก่นแท้ของวิชาชีพสื่อมวลชนที่จะต้องทำหน้าที่บนพื้นฐานความถูกต้อง มีความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ด้วยแนวทางการสร้างมโนธรรมภายใน จิตใจให้ละอายต่อการละเมิดหลักวิชาชีพสื่อมวลชน และมีความเกรงกลัวต่อบาปกรรมที่จะตามมา หากสื่อมวลชนมีมโนสำนึกก็จะสามารถบอกกับตัวเองได้สอนตัวเองได้โดยไม่ต้องมีใครบอกกล่าว

๔) แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการด้านการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน องค์กรสื่อมวลชนต้องมีเกณฑ์ตัดสินด้านจริยธรรม และควรปลูกจิตสำนึกผ่านการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนตามหลักประโยชน์ ๓ คือ การคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม เป็นหลัก ซึ่งการมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนด้านจริยธรรมจะทำให้สื่อสามารถเข้าใจและนำไปสู่การปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้น ส่งผลต่อการทำผิดจริยธรรมน้อยลง นำผลแห่งความดีงามความปกติสุขสู่สังคม

ผู้วิจัยสรุปการสังเคราะห์แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ ตามตาราง ดังนี้

ตารางแสดงการสังเคราะห์แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ

สภาพปัญหา	แนวทางการเสริมสร้าง	หลักพุทธธรรมที่นำมาเสริมสร้าง
๑. ด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว	๑. ด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว	๑. ด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว
๑.๑ เนื้อหาบิดเบือนข้อเท็จจริง และข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน	๑.๑ นำเสนอเนื้อหาข่าวข้อเท็จจริง (Fact) ครบถ้วน	๑.๑ มีสติเตือนใจตนเองให้มีความละอายต่อการนำเสนอข่าวที่ผิดจากความจริง และเกรงกลัวต่อบาป จากการนำเสนอข่าวเท็จบิดเบือนข่าว (หิริโอตตปปะ)
๑.๒ เนื้อหาละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	๑.๒ นำเสนอหาโดยคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้อยู่ใน	๑.๒ มีเมตตากรุณา ไม่เบียดเบียน ไม่ละเมิดสิทธิหมิ่นศักดิ์ศรีผู้อื่น ด้วยการมีสติในการนำเสนอ

	กระบวนการทำข่าว	ข่าวสารข้อมูล (เบี่ยงศีลเบี่ยงธรรม)
๑.๓ ใส่ความเห็นในข่าว มีอคติทำให้ข่าวเอนเอียง	๑.๓ เนื้อหาข่าวเที่ยงตรง (Accuracy) ไม่ลำเอียง (Impartiality)	๑.๓ นำเสนอข่าวโดยไม่นำความรู้สึกส่วนตัว หรืออคติเข้ามาเกี่ยวข้องในการประเมินข่าว เป็นธรรมกับทุกฝ่าย (อคติ ๔)
๑.๔ เนื้อหาไร้สาระ มอมเมาประชาชน	๑.๔ นำเสนอข่าวที่มีคุณค่า มีสาระ ให้ปัญญากับสังคม	๑.๔ ให้ผู้บริโภคได้รับข่าวที่เป็นกุศล ข่าวสร้างสรรค์ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม (หลักประโยชน์ ๓)
๑.๕ นำเสนอเนื้อหาข่าวที่มีผลกระทบต่อสังคม	๑.๕ นำเสนอข่าวด้วยความรับผิดชอบ ต่อสังคม (Accountability) เพื่อความปกติสุขของคนส่วนใหญ่	๑.๕ สำรวมกาย วาจา ใจ ระมัดระวังตน นำเสนอเนื้อหาข่าวที่สร้างสรรค์สังคม คำนึงถึงศีลธรรมอันดีงาม (เบี่ยงศีลเบี่ยงธรรม)
๒. สภาพปัญหาจริยธรรมของทุนธุรกิจสื่อมวลชน	๒. ประกอบธุรกิจด้วยความรับผิดชอบ ผลิตข่าวสารด้วยหลัก “สินค้าทางปัญญา” เสริมสร้างสังคม	๒. เสริมสร้างจริยธรรมของกลุ่มทุนธุรกิจสื่อ ด้วยหลักสัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพโดยสุจริต เกื้อกูลคนหมู่มาก (สัมมาอาชีวะ)
๓. ปัญหาการขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน	๓. สร้างความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกความเป็นวิชาชีพให้อยู่ในกระบวนการทำงาน	๓. สร้างจิตสำนึกในวิชาชีพด้วยมโนธรรมภายในจิตใจให้ละอายต่อการละเมิดหลักวิชาชีพสื่อมวลชน (หิริโอตตปปะ)
๔. ด้านการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน	๔. สร้างกรอบการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนให้มีแนวปฏิบัติชัดเจน มีเกณฑ์ตัดสินด้านจริยธรรม	๔. สร้างกรอบการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนด้วยการคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม (หลักประโยชน์ ๓)

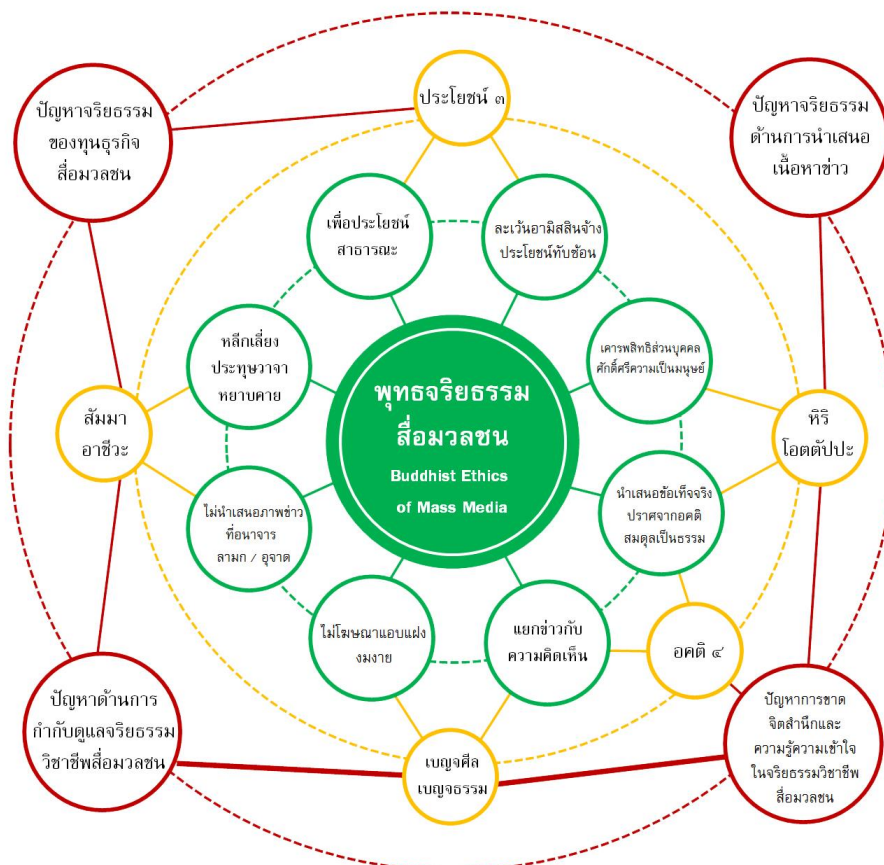
แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชน ต้องใช้ทั้งแนวทางตามหลักจริยธรรมสื่อมวลชน ควบคู่บูรณาการกับหลักพุทธธรรม จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ ซึ่งเป็นแนวคิดที่เรียกว่า “พุทธจริยธรรมสื่อมวลชน” (Buddhist

Ethics of Mass Media) สามารถนำมาเป็นแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยจากภายในจิตใจ ด้วยการปลูกฝังให้ซึมลึกเป็นแนวปฏิบัติ (Guideline) ในกระบวนการทำงาน

“พุทธจริยธรรมสื่อมวลชน” มาจากหลักจริยธรรมสื่อมวลชนที่มีบทบัญญัติไว้ อันได้แก่ หลักจริยธรรมสื่อมวลชนตามข้อกำหนดขององค์การวิชาชีพ คือ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และสภาวิชาชีพข่าววิทยุโทรทัศน์บัญญัติ ได้แก่ ๑) ต้องนำเสนอข้อเท็จจริง ด้วยความถูกต้อง ปราศจากอคติ ลำเอียง ไม่นำเสนอข่าวเลื่อนลอย ปราศจากแหล่งที่มา ๒) ต้องแยกข้อเท็จจริง และความเห็น ไม่สอดแทรกความคิดเห็นลงในข่าว ๓) ยึดหลักความสมดุลและเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ๔) ต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ ๕) เคารพสิทธิส่วนบุคคล และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ๖) ไม่นำเสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามก อนาจาร หรือน่าหวาดเสียว ๗) หลีกเลี่ยงการใช้คำไม่สุภาพ ประทุษวาจา ๘) ละเว้นอารมณ์สีจาง และประโยชน์ทับซ้อน ๙) ต้องไม่โฆษณาแอบแฝงและทำให้เกิดความหลงเชื่อในสิ่งมกมาย โดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรม ๕ ประการได้แก่ หลัก หิริโอตตปปะ อคติ ๔ เบญจศีลเบญจธรรม สัมมาอาชีวะ และหลักประโยชน์ ๓ ซึ่งหลักพุทธธรรมเหล่านี้ ล้วนเป็นเครื่องกล่อมเกลาคิดใจที่จะนำเข้ามาตอกย้ำให้เกิดแนวปฏิบัติ (Guideline) ด้วยการนำหลักพุทธธรรมเหล่านี้แทรกเข้าไปในบทบัญญัติของจริยธรรมสื่อมวลชน ซึ่งองค์กรสื่อและองค์กรวิชาชีพสื่อ สามารถอบรมให้แก่ผู้ที่เข้าสู่วิชาชีพสื่อมวลชน (Post Educate) เพื่อให้เห็นหลักแห่งการมี “อาชีวะปฏิญาณ” ในการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนตั้งแต่เริ่มต้นของการเข้าสู่วิชาชีพนี้ และองค์กรสื่อจะต้องให้ความสำคัญเรื่องจริยธรรมมากกว่านี้ โดยกำหนดเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทำงานอย่างจริงจัง

อย่างไรก็ตาม หลักพุทธจริยธรรมสื่อมวลชน จะต้องดึงแนวร่วมจากพลังผู้บริโภค ในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคอยตรวจสอบ กำกับดูแลพฤติกรรมสื่อมวลชน เพื่อทำหน้าที่เป็น Consumer watchdog เพราะเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stake holder) ซึ่งเป็นหน้าที่ที่องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนจะต้องเปิดช่องทางให้ผู้บริโภคเข้ามามีบทบาทรวมกันกับบุคคลในวิชาชีพมากขึ้น เพราะกลไกของวิชาชีพ ไม่สามารถกำกับดูแลกันเองได้สำเร็จ ผู้บริโภคจะเป็นผู้มีบทบาทสนับสนุนให้การกำกับดูแลจริยธรรมสื่อมวลชนมีพลังมากขึ้น นำไปสู่การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมแห่งวิชาชีพ เป็นสื่อมวลชนคุณธรรมและจริยธรรม ตามโมเดลต่อไปนี้

พุทธจริยธรรมสื่อมวลชน (Buddhist Ethics of Mass Media)

๔.๓ สรุป

แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ ด้วยแนวคิด “พุทธจริยธรรมสื่อมวลชน” (Buddhist Ethics of Mass Media) เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของสื่อมวลชนไทย จากปัญหา ๔ ประการ ได้แก่ ๑. ปัญหาจริยธรรมของทุนธุรกิจสื่อมวลชน ๒. ปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว ๓. ปัญหาการขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน ๔. ปัญหาการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน โดยปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว มีรายละเอียดแยกย่อยออกเป็น ๕ ประการ ได้แก่ (๑) การนำเสนอเนื้อหาข่าวบิดเบือนข้อเท็จจริงและข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน (๒) เนื้อหาข่าวละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (Right to Privacy) และ

ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) (๓) การใส่ความเห็นในข่าวทำให้ข่าวเอนเอียง (๔) เนื้อหาไร้สาระ มอมเมาประชาชน (๕) การนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ส่งผลเสียหายต่อสังคม

ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย เพื่อเสริมสร้างด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ต้องอาศัยการบูรณาการหลักจริยธรรมสื่อมวลชนและหลักพุทธธรรมเข้าด้วยกัน ซึ่งหลักจริยธรรมสื่อมวลชนบางข้อ มีทบทบัญญัติที่ตรงตามหลักพุทธศาสนา เช่น หลักอคติ ๔ หลักประโยชน์ ๓ คือ ต้องละเว้นการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม เนื้อหาที่มอมเมา บิดเบือน หรือเสนอความเท็จ โดยต้องนำเสนอด้วยหลักความถูกต้อง ให้ข้อเท็จจริง ที่แม่นยำ ครบถ้วน ไม่ทำให้เกิดความเข้าใจผิด ไม่แต่งเนื้อหาสาระ ไม่บิดเบือน ไม่สร้างความเสื่อมเสีย ไม่แทรกข้อคิดเห็นที่มีอคติหรือนำเสนอข่าวคลาดเคลื่อน โดยยึดหลักความสมดุลเป็นธรรม ไม่แสวงหาประโยชน์ส่วนตนและหมู่คณะ ต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก ไม่นำเสนอจนเกิดผลกระทบที่เลวร้ายต่อสังคม กล่าวชี้อันตรายในสังคมด้วยความบริสุทธิ์ใจ สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ได้แก่ หิริโอตตปปะ หลักอคติ ๔ ซึ่งเป็นหลักของการกระตุ้นคอยเตือนจิตใจสื่อมวลชนในความประพฤติทางกายวาจาใจที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีความละเอียดต่อการกระทำผิดจริยธรรมและเกรงกลัวต่อผลการกระทำที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง และผู้อื่น

หลักเบญจศีล เบญจธรรม กระตุ้นจิตสำนึกในการทำหน้าที่โดยสุจริต ซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพ มีความเมตตากรุณาด้วยการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ไม่เบียดเบียน ไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ไม่หมิ่นศักดิ์ศรีเพื่อนมนุษย์ ซึ่งผู้ประกอบการ หรือ นักลงทุนในวิชาชีพสื่อมวลชนควรประกอบอาชีพด้วยสัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ เกื้อกูลแก่คนหมู่มาก ผลิตสินค้าทางปัญญาให้ธุรกิจสื่อมวลชนมีความรับผิดชอบต่อสังคมในกระบวนการธุรกิจ ขณะที่ผู้สื่อข่าว หัวหน้าข่าว บรรณาธิการ ผู้สังกัดกองบรรณาธิการ ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาชีพนี้เป็นอย่างดี เพราะเป็นงานที่มีทั้งคุณและโทษต่อสังคมเป็นอย่างมาก รวมถึงการมีจิตสำนึกในจริยธรรมสื่อมวลชน โดยองค์กรวิชาชีพ ควรสร้างมาตรฐานวิชาชีพกำกับดูแลกันเองให้สื่อมวลชนยึดหลักการทำหน้าที่ตามกรอบจริยธรรม โดยเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคสื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนด้วย และองค์กรสื่อ องค์กรวิชาชีพ ควรเข้มงวดในการกำกับดูแลและกล่อมเกลাজิตใจบุคลากรให้เกิดปัญหาแห่งการปฏิบัติที่ถูกต้อง มีจริยธรรมในสาขาวิชาชีพที่ต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะตามแนวของหลักประโยชน์ ๓ หลักเบญจศีล เบญจธรรม ธรรมพื้นฐานในการละเว้นความชั่ว และการทำความดี

จากการบูรณาการแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชน ด้วยหลักจริยธรรมสื่อมวลชน และหลักพุทธธรรม นำมาสู่โมเดลที่เป็นแนวทางปฏิบัติตามหลัก “พุทธจริยธรรมสื่อมวลชน” (Buddhist Ethics of Mass Media) ซึ่งจะเป็นแนวทางในการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนเพื่อแก้ปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชนด้วยการเสริมสร้างจิตสำนึกด้วยหลักพุทธธรรมควบคู่กับหลักจริยธรรมสื่อมวลชนที่มีอยู่ ซึ่งจะสามารถแก้ไขปัญหาการทำผิดจริยธรรมของสื่อมวลชนที่

ได้ผลยั่งยืนยิ่งขึ้น ด้วยการมุ่งฝึกฝนปรับจิตใจ กาย วาจา กระตุ้นเตือนให้เกิดมโนธรรมในจิตใจของ
สื่อมวลชน สำนักแห่งความรู้สึกลึกซึ้งขอชีวิต ให้ละอายกลัวต่อความประพฤติผิดจริยธรรมทางกาย
วาจา ใจ ที่จะส่งผลกระทบเสียหายต่อผู้อื่น ปรับเปลี่ยนมาเป็นการทำหน้าที่รายงานความจริง
ตรงไปตรงมา ไม่ลำเอียง มีความเป็นธรรม คำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ มีจิตวิญญาณความเป็น
สื่อมวลชนที่เปี่ยมด้วยคุณธรรมจริยธรรม

บทที่ ๕

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนไทย ๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย ๓) เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาจากพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อรรถกถาฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้สัมภาษณ์สามารถตอบได้อย่างอิสระ มีการเพิ่มเติมคำถามในขณะสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและหลากหลาย โดยปรับคำถามเพื่อให้เข้ากับข้อมูลทุกกลุ่ม และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) เพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการวิจัยโดยสร้างแบบคำถาม ไปสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมสื่อมวลชน จำนวน ๔ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน กลุ่มนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มสื่อมวลชน และผู้บริโภคสื่อ จำนวนทั้งสิ้น ๓๐ รูป/คน จากนั้นได้นำประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชน และการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชน ไปสนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อตรวจสอบ และยืนยันข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้แนวทางการวิเคราะห์ตัวบท (Textual analysis) โดยใช้ทฤษฎีเป็นเครื่องมือร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ จากนั้นทำการสร้างประเด็นคำตอบด้วยวิธีการอุปนัย (Induction) โดยการวิเคราะห์หาแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนเชิงพุทธบูรณาการ

สำหรับในบทนี้ จะนำเสนอข้อมูลใน ๓ ส่วนด้วยกันคือ สรุปผลการวิจัย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปดังรายละเอียดต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาในครั้งนี้ สามารถสรุปสาระสำคัญของผลการวิจัยโดยสรุปตามวัตถุประสงค์ เป็น ๓ ส่วน ดังนี้

๑. แนวคิด ทฤษฎี และสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนไทย

๒. หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย

๓. แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ

๕.๑.๑ สภาพปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชนไทย

เกี่ยวกับสภาพปัญหาจริยธรรมของสื่อมวลชนนั้นผู้วิจัยได้ผลวิจัยโดยการศึกษาจากตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม เฉพาะ (Focus Group) พบปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนไทย จำแนกได้ ๔ ประการ คือ ๑) ปัญหาจริยธรรมของทุนธุรกิจสื่อมวลชน ๒) ปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหา ๓) ปัญหาการขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน ๔) ปัญหาด้านการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน โดยปัญหาที่ค้นพบใหม่ คือ ปัญหาจริยธรรมของทุนธุรกิจสื่อมวลชน เนื่องจากเข้าสู่ยุคดิจิทัล เกิดสื่อใหม่ระดับโลก เช่น ยูทูบ เฟซบุ๊ก โลกออนไลน์ ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตการบริโภคสื่อของคนไทย และเกิดการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์สื่อครั้งสำคัญในอุตสาหกรรมสื่อมวลชน ส่งผลให้สื่อเก่าหรือสื่อดั้งเดิมกำลังถูกล้มล้างจากสื่อดิจิทัล (Digital Media) ด้วยปัญหาหลายประการเหล่านี้ มีผลต่อการไหลเข้ามาของกลุ่มทุนใหม่ที่มีเงินทุนมาก และต้องการเป็นเจ้าของสื่อเพื่อต่อยอดธุรกิจบนเครื่องมือมากขึ้น ต่างจากยุคเก่าที่กลุ่มทุนสื่อมาจากบุคคลในวิชาชีพสื่อซึ่งจะมีอุดมการณ์ของความเป็นวิชาชีพสื่อมวลชน แม้ว่าสื่อคือธุรกิจประเภทหนึ่งต้องมีการกำไร แต่ก็ต้องตอบโจทย์เชิงสังคม คือ การผลิตสื่อเพื่อประชาชนและสังคมส่วนรวม

ประการที่ ๒ คือ ปัญหาการนำเสนอเนื้อหาข่าว ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรัง มีมายาวนาน เพียงแต่ในยุคนี้มีความซับซ้อนมากขึ้น โดยมี ๕ ประเด็นสำคัญ คือ (๑) เนื้อหาบิดเบือนข้อเท็จจริง และข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน รวมถึงการนำเสนอข้อเท็จจริงเพียงด้านเดียว (๒) การใส่ความเห็นในข่าวมือคิด ลำเอียง โดยเฉพาะบรรณาธิการ (Lead) และพาดหัว (Head line) มีการเพิ่มเติมจินตนาการ โดยใส่ความเห็นส่วนตัว ผสมผสานกับเนื้อหาข่าว ซึ่งทำให้หลักการนำเสนอข่าวบิดเบี้ยวไป เช่น การใช้ภาษาพิพากษาลงโทษ ภาษาแบบเหยียดหยาม ดูหมิ่น เป็นต้น (๓) เนื้อหาที่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (Right to Privacy) ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าว (Human Dignity) การนำเสนอเนื้อหาข่าวของสื่อมวลชน อาจด้วยความเร่งรีบในการนำเสนอเพื่อแข่งขันช่วงชิงความเร็ว ทำให้ไม่มีเวลาตรวจสอบข้อมูลให้รอบด้าน หรือบางครั้งมีความตั้งใจ เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารที่นำเสนอมีความน่าสนใจจนไปกระทบสิทธิ ละเมิดผู้ตกเป็นข่าว (๔) นำเสนอเนื้อหาไร้สาระ มอมเมาประชาชน แต่กลับให้พื้นที่ข่าวในสัดส่วนที่มากเกินไป สื่อบางรายเลือกนำเสนอข่าวที่มุ่งขายประเด็น นำเสนอเกินจริง ในพาดหัวระบุน้อยกว่า แต่เมื่อไปอ่านในเนื้อหาข่าวกลับไม่มีประเด็นที่พาดหัว หรือ การนำเสนอข่าวที่มีคุณค่าทางข่าวน้อยมาก จนกลายเป็นมอมเมาประชาชน (๕) การนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ส่งผลเสียหายต่อสังคม ทำให้สังคมเสื่อม เกิดความไม่สงบสุข เช่น นำเสนอข่าวอาชญากรรมที่บรรยายรายละเอียดจนอาจนำไปสู่การเลียนแบบ สำหรับกลุ่มผู้ชมที่ไม่มีวุฒิภาวะ หรือผู้ชมกลุ่มเสี่ยง

๕.๑.๒ หลักพหุธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย

หลักพหุธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยตามสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนที่ได้ศึกษาได้ผลวิจัยตามที่เสนอในบทที่ ๒ และบทที่ ๔ เพื่อเสริมสร้างและแก้ปัญหาที่ค้นพบ คือ ๑. ปัญหาจริยธรรมของทุนธุรกิจสื่อมวลชน ๒. ปัญหาจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว มีรายละเอียดแยกย่อยออกเป็น ๕ ประเด็นสำคัญ ได้แก่ (๑) การนำเสนอเนื้อหาบิดเบือนข้อเท็จจริงและข้อเท็จจริงไม่ครบรอบด้าน (๒) เนื้อหาละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (Right to Privacy) ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) (๓) การใส่ความเห็นในข่าว มีอคติทำให้ข่าวเอนเอียงไม่สมดุล (๔) เนื้อหาไร้สาระ ไม่มีประโยชน์ มอมเมาประชาชน (๕) การนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ส่งผลเสียหายต่อสังคม เกิดความไม่สงบ ๓. ปัญหาการขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน ๔. ปัญหาด้านการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน

ตามสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่าหลักพหุธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชน ได้แก่ (๑) นำหลักสัมมาอาชีวะ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมกับทุนธุรกิจสื่อมวลชน เพื่อให้ผู้ประกอบการสื่อมวลชนมีสัมมาอาชีวะ การเข้ามาลงทุนของทุนธุรกิจที่อยู่นอกวงการสื่อมวลชนมากขึ้น ซึ่งอาจไม่เข้าใจจิตวิญญาณความเป็นสื่อมวลชนหรือบทบาทหน้าที่สื่อในเชิงสังคม เท่ากับผู้ที่เคยเป็นนักข่าวหรือบรรณาธิการมาก่อน ย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทิศทางการประกอบธุรกิจสื่อในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะการเน้นลงทุนเพื่อผลตอบแทนทางธุรกิจและเพื่อใช้สนับสนุนธุรกิจอื่น ๆ ในเครือ (๒) นำหลักทริโถตตปปะ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนในด้านการบิดเบือนข้อเท็จจริงในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่อประชาชน เพื่อให้สื่อมวลชนละเอียดถี่ถ้วนในการกระทำ ความผิดต่อจริยธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพ และกลัวผลบาปที่จะตามมา และหากสื่อมวลชนสำนึกในจิตใจ ละอายชั่วกลัวบาปสามารถแก้ปัญหาได้ยั่งยืน (๓) นำหลักอคติ ๔ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของสื่อมวลชนในการใส่ความเห็นในข่าวจนทำให้ข้อมูลข่าวสารเอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งตามหลักการนำเสนอข่าวนั้นจะต้องแยกข้อเท็จจริงกับความเห็นออกจากกัน หากสื่อมวลชนมีอคติกับข่าวนั้น ๆ ก็จะทำให้ข้อเท็จจริงคลาดเคลื่อน หลักอคติ ๔ จึงเป็นข้อเตือนใจสำคัญที่สื่อมวลชนจะต้องยึดถือไว้ประจําใจเสมอ

(๔) นำหลักเบญจศีล เบญจธรรม ใช้ในการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนด้านปัญหาการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มนุษย์ทุกคนมีสิทธิส่วนบุคคล มีศักดิ์ศรี หากสื่อไปย่ำยี หรือละเมิดสิทธิในทรัพย์สินหรือชื่อเสียงผู้อื่น ถือว่าเป็นการผิดศีล ศีลธรรม ข้อที่ ๒ คือ งดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ในวิชาชีพสื่อมวลชน คือ งดจากการละเมิดสิทธิผู้อื่น หรือทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง สื่อจึงต้องสำนึกเสมอถึงสิทธิของผู้อื่น หากมีศีลไว้ในจิตใจเสมอ ก็จะยับยั้งการกระทำที่ไม่เหมาะสมกับเพื่อนมนุษย์ลงได้บ้าง (๕) นำหลักประโยชน์ ๓ ใช้ในการเสริมสร้างจริยธรรมในด้านการนำเสนอเนื้อหาไร้สาระ มอมเมาประชาชน หลักประโยชน์ ๓ เป็นหลักธรรมที่

ปลูกจิตสำนึกส้อมวลชนให้คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญของวิชาชีพนี้ รวมถึงมีความรับผิดชอบต่อสังคม จึงเป็นหลักธรรมที่จะนำชีวิตไปสู่เป้าหมายทำงานของส้อมวลชน เพื่อประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและประโยชน์ส่วนรวม (๖) นำหลักเบญจศีลเบญจธรรม เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมส้อมวลชนด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ส่งผลเสียต่อสังคม และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสื่อ เพราะสื่อมีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของผู้รับสาร หลักพุทธธรรมข้อนี้มาเสริมสร้างจากข้างในจิตใจของส้อมวลชนเพื่อให้คำนึงการอยู่ร่วมกันโดยปกติสุขโดยละเว้นการนำเสนอข่าวที่เกิดผลกระทบเชิงลบกับสังคมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเกิดความเสียหายให้สังคมเสื่อมเกิดความไม่สงบสุข นอกจากนี้ หากละเว้นศีลข้อ ๕ และปฏิบัติตามเบญจธรรม ข้อที่ ๕ คือบุคคลมีสติสัมปชัญญะ ย่อมทำให้มีจิตใจมั่นคง ไม่ถลำลงไปในทางที่เสื่อม และไม่พลาดโอกาสในการทำความดี สติสัมปชัญญะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ เช่น เป็นเครื่องยับยั้ง เตือนไม่ให้ตกไปในทางเสื่อม ไม่ให้มัวเมาลุ่มหลง ไม่ให้เพลิดเพลินไปในสิ่งที่เบียดเบียนทุกข์เป็นโทษต่อตนเองและผู้อื่น เป็นเครื่องทำให้เกิดความสำนึกในหน้าที่

(๗) นำหลักหิริโอตตปปะเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นวิชาชีพส้อมวลชน หิริโอตตปปะ คือความละอายต่อการทำความชั่ว และเกรงกลัวต่อผลการกระทำคือกลัวในบาปกรรมที่จะตามมากระทบกับตนเอง ซึ่งเป็นหลักของการกระตุ้นคอยเตือนจิตใจผู้ที่มีหน้าที่ส้อมวลชนในความประพฤติทางกายวาจาใจ ให้มีความละอายต่อการกระทำที่ขัดกับหลักจริยธรรมส้อมวลชน นำเสนอสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีจิตสำนึกในการทำหน้าที่โดยสุจริต ชื่อสัตย์ต่อวิชาชีพ (๘) นำหลักประโยชน์ ๓ เสริมสร้างด้านการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพส้อมวลชน ซึ่งในปัจจุบันส้อมวลชนมีระบบการกำกับดูแลตนเอง (Self regulation) แต่ไม่ได้ผลในการลดการกระทำผิดทางจริยธรรม เพราะหลักจริยธรรมที่เขียนไว้แต่ไม่นำไปสู่การปฏิบัติ การเสริมสร้างระบบนี้จึงควรมีกฎเกณฑ์ด้านการกำกับจากข้างในจิตใจ โดยการปลูกฝัง ปรับจิตใจให้เข้าใจเข้าถึงหลักวิชาชีพส้อมวลชนที่มีบทบาทสำคัญในการทำงานที่มีเป้าหมายคือผลประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก ซึ่งหลักประโยชน์ ๓ เป็นหลักธรรมที่ส้อมวลชนซึ่งต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม จะต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม จึงเป็นหลักธรรมที่จะนำชีวิตไปสู่จุดหมายปลายทางของการทำงานของส้อมวลชน เพื่อเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและส่วนรวม ประโยชน์แก่ตนเอง คือ ดูแลตนเองให้ดำเนินชีวิตที่เป็นประโยชน์กับคนอื่น และการทำประโยชน์นั้นให้ผลทั้งในปัจจุบัน และในอนาคต

สำหรับพุทธธรรมถือว่าจิตใจเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ระบบจริยธรรมจึงต้องประสานต่อเนื่องกัน โดยตลอด ทั้งด้านจิตใจ และความประพฤติทางกาย วาจา จิตใจเป็นจุดเริ่มต้น จึงกำหนดที่ตัวเจตนาในใจเป็นหลัก เพื่อให้การทำความดีเป็นไปด้วยความจริงใจ มิใช่เพียงไม่หลอกคนอื่นเท่านั้น แต่หมายถึงการไม่หลอกตนเองด้วย เป็นการกำหนดหนทางไม่ให้เกิดปัญหาทางจิตในด้านความขัดแย้งของความประพฤติ หลักพุทธธรรมเหล่านี้ ยังเป็นแนวทางเสริมสร้างจริยธรรมให้ส้อมวลชนเกิดความ

สำนักแห่งจิตของคนที่มีจิตใจสูง มีมโนธรรม สำนักรับผิดชอบชั่วดี อันเป็นส่วนที่พึงปฏิบัติให้แก่ตนเอง และส่วนที่พึงปฏิบัติต่อผู้อื่น มโนธรรมนี้เป็นจิตสำนึกที่เกิดเอง เป็นเอง ไม่มีใครมาสอน ไม่มีใครมาบอก เช่น เห็นสัตว์กำลังจมน้ำ กระโดดลงไปช่วย เห็นคนยากจนไม่มีอาหาร เรายอมแบ่งให้ โดยไม่มีใครมาบังคับ กล่าวอีกนัยหนึ่ง มโนธรรม ได้แก่ ธรรมะ ๒ ประการคือ หิริ ความสำนึกละอายชั่ว ไม่ยอมทำความชั่วด้วยตัวเอง ไม่ยอมแนะนำคนอื่น และไม่เห็นด้วยกับความชั่วที่คนอื่นทำ ส่วน โอตตปปะ ความเกรงกลัวความชั่ว กลัวบาปกรรมที่จะเกิดจากการทำความชั่วนั้น ความสำนึกละอาย และสำนึกบาปเช่นนี้ คือ มโนธรรม และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือเมื่อสื่อมวลชนมีหิริโอตตปปะ ก็จะนำไปสู่การมีศีลธรรม เพราะหิริโอตตปปะ เป็นฐานของศีล ที่จะทำให้การทำหน้าที่มีสติสัมปชัญญะ กำกับให้ทำหน้าที่เพื่อสังคมสงบสุข มีเมตตากรุณาที่จะนำเสนอข่าวสารเพื่อจรรโลงสังคมและเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ นำมาซึ่งความเป็นปกติสุขสู่สังคม เพราะสื่อมวลชนเป็นวิชาชีพที่มีผลต่อสังคมส่วนรวมอย่างมาก

๕.๑.๓ แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ

จากการศึกษาสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนพบทั้ง ๔ ประการดังกล่าว สามารถนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการตามสภาพปัญหาดังกล่าวได้ดังต่อไปนี้

(๑) แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมด้านทุนธุรกิจสื่อมวลชน วิชาชีพสื่อมวลชนต้องยึดหลักสัมมาอาชีวะ เป็นการประกอบอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมายเลี้ยงชีพ ทำด้วยความสุจริต ถูกต้องตามหลักศีลธรรม เป็นวิชาชีพที่มีผลต่อมวลชนหม่มาก นักลงทุนที่เข้ามาประกอบธุรกิจสื่อมวลชน พึงคำนึงถึงความแตกต่างของการทำธุรกิจสื่อมวลชนที่แตกต่างจากธุรกิจอื่น ๆ เพราะผลิตผลของธุรกิจนี้ มีผลต่อความรู้สึนึกคิดของประชาชนผู้บริโภคสื่อ สื่อมวลชนผลิตข่าว เปรียบเหมือนสินค้า แต่มิใช่สินค้าธรรมดา หากเป็นสินค้าที่กระทบถึงความรู้ และภูมิปัญญา ของผู้รับสื่อ เป็นสินค้าที่ทำให้ผู้อ่าน ผู้ฟัง ผู้ชม โง่ก็ได้ ฉลาดก็ได้ เลวก็ได้ ดีก็ได้ จึงต้องมีความรับผิดชอบต่อการผลิตข่าวสารตามหลัก “สินค้าทางปัญญา” ที่เสริมสร้างสังคมให้ปกติสุข ด้วยยึดแนวทางตามหลักสัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพโดยสุจริต เกื้อกูลแก่คนหมู่มากซึ่งควรเขียนเป็นแนวนโยบายไว้ในกระบวนการทำธุรกิจ เปรียบเสมือนความรับผิดชอบต่อสังคมในกระบวนการธุรกิจ เพื่อเป็นแนวทางและหลักยึดยึด้าเตือนจิตใจ

(๒) แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมด้านการนำเสนอเนื้อหาข่าว สื่อมวลชนต้องนำเสนอข้อเท็จจริงรอบด้าน ไม่เลือกนำเสนอมุมใดมุมหนึ่งเพราะจะทำให้การนำเสนอข้อเท็จจริงเพียงด้านเดียว โดยมีแนวทางปฏิบัติด้วยการมีสติเตือนใจตนเองให้มีความละเอียดต่อการนำเสนอข่าวที่ผิดจากความจริง และเกรงกลัวต่อบาป จากการนำเสนอข่าวเท็จ บิดเบือนจากความจริง คำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ด้วยการปรับจิตใจให้มีความเมตตากรุณา เอาใจเขามาใส่ใจ

เรา มีสติสัมปชัญญะทุกครั้งที่น่าเสนอข่าวสารข้อมูล โดยไม่เบียดเบียน ไม่ละเมิดสิทธิหมิ่นศักดิ์ศรีผู้อื่น นำเสนอข่าวด้วยความเที่ยงตรง (Accuracy) ไม่ลำเอียง (Impartiality) ด้วยการไม่นำความรู้สึกส่วนตัว เข้ามาเกี่ยวข้องในการประเมินข่าว หรือ อคติทั้ง ๔ คือ ลำเอียงเพราะรักใคร่ชอบพอกัน เพราะเกลียดชัง เพราะความหลงความเขลา และลำเอียงเพราะความกลัว ความเกรงใจ นำเสนอข่าวที่มีคุณค่า มีสาระมีประโยชน์ ส่งเสริมภูมิปัญญาให้กับสังคมให้ผู้บริโภคได้รับข่าวที่เป็นกุศล ข่าวสร้างสรรค์ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ด้วยการปรับจิตใจให้เข้าใจเรื่องของบทบาทหน้าที่สื่อมวลชนที่จะต้องทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ผู้อื่น เพื่อประโยชน์สาธารณะ นำเสนอข่าวด้วยภาษาสุภาพ ปิยะวาจา ไม่รับอำมาตย์สินจ้างและต้องไม่มีประโยชน์ทับซ้อน รับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) เพื่อความปกติสุขของคนส่วนใหญ่ ด้วยการสำรวมกาย วาจา ใจ ระมัดระวังตน นำเสนอเนื้อหาข่าวที่สร้างสรรค์ สังคม คำนึงถึงศีลธรรมอันดีงาม ๕ ประการ ตามหลักเบญจศีลเบญจธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ หลัก หิริโอตตปปะ หลักอคติ

(๓) แนวทางการเสริมสร้างการขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน ด้วยการปรับจิตใจ ให้ซึมซับแก่นแท้ของวิชาชีพสื่อมวลชน ที่จะต้องทำหน้าที่บนพื้นฐานความถูกต้อง ด้วยแนวทางการสร้างมโนธรรมภายในจิตใจให้ละอายต่อการละเมิดหลักวิชาชีพสื่อมวลชน มีความเกรงกลัวต่อบาป ตามหลักหิริโอตตปปะ

(๔) แนวทางการเสริมสร้างแนวปฏิบัติเพื่อกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนให้เกิดมโนธรรมขึ้นอย่างแท้จริง ด้วยแนวทางการปลูกจิตสำนึกผ่านการกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนตามหลักประโยชน์ ๓ คือ การคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ซึ่งการมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนด้านจริยธรรมจะทำให้สื่อสามารถเข้าใจและนำไปสู่การปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้น ส่งผลต่อการทำผิดจริยธรรมน้อยลงนำผลแห่งความดีงามความปกติสุขสู่สังคม

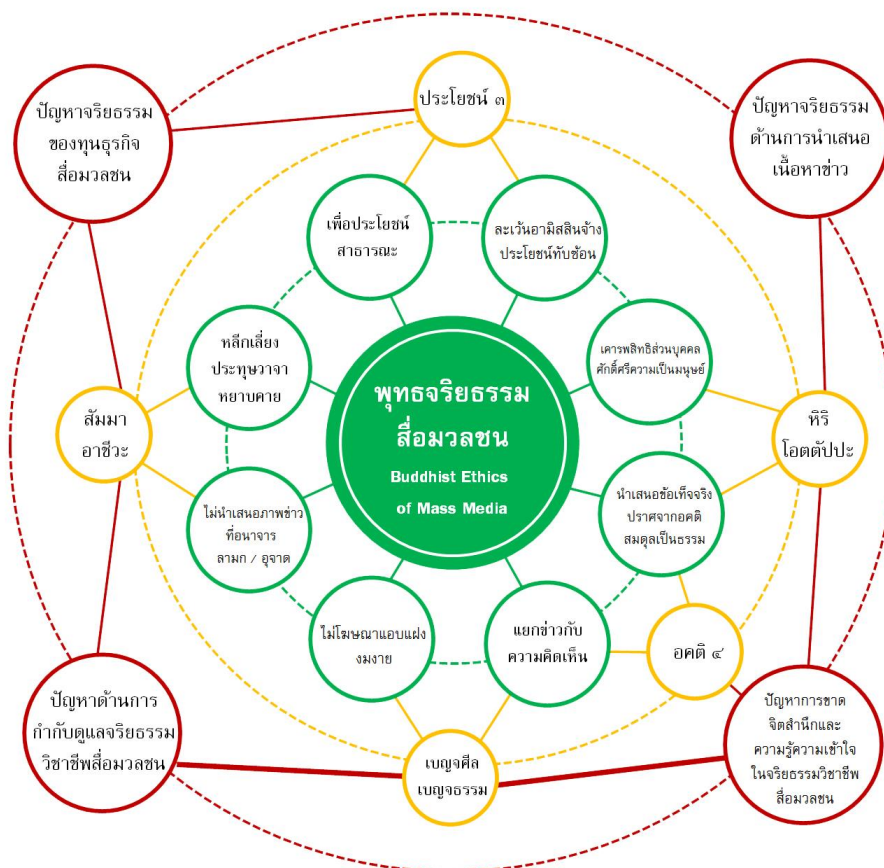
อย่างไรก็ตาม แนวทางดังกล่าวเป็นแนวปฏิบัติ (Guideline) ควรมีการจัดโปรแกรม Post Graduate Program ให้ผู้ที่เข้าสู่วงการวิชาชีพสื่อมวลชนต้องผ่านการอบรมกล่อมเกลาจิตใจด้วยหลักจริยธรรมสื่อและหลักพุทธธรรมก่อนเพื่อเป็นการให้ผู้ที่จะเข้ามายึดวิชาชีพสื่อมวลชนเข้าถึงแก่นแท้ของวิชาชีพสื่อมวลชน โดยให้ความเข้าใจว่า จริยธรรมจะต้องอยู่ในกระบวนการทำงานทุกวันและองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนจัดคอร์สวิปัสสนาเพื่อกล่อมเกลาจิตใจ อบรมบ่มสติ ให้สื่อมวลชนมี ศีลสมาธิ ปัญญา โดยผนวกเข้าไปคอร์สอบรมด้านวิชาการและวิชาชีพ และควรมีมาตรการส่งเสริมเชิดชูสื่อมวลชนคนดีมีคุณธรรมควรมีการประกวด “สื่อสัมมาชีพ” เพื่อส่งเสริมสื่อดีมีคุณธรรม

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยได้ค้นพบแนวคิดที่เรียกว่า “พุทธจริยธรรมสื่อมวลชน” (Buddhist Ethics of Mass Media) เป็นแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมที่นำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับหลักจริยธรรมสื่อมวลชนซึ่งมีบทบัญญัติที่

กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่สื่อมวลชนยังไม่นำไปปฏิบัติเท่าที่ควร โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๓๐ รูป/คนได้ให้ข้อมูลที่เป็นสารประโยชน์ในการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับหลักจริยธรรมสื่อที่สามารถนำมาเป็นแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยจากภายในจิตใจที่มุ่งให้มีมโนธรรม และ “อาชีวปณิธาน” คือความเป็นมืออาชีพที่ให้คำมั่นสัญญากับประชาชนผู้รับสื่อว่าจะทำงานที่ไม่ขึ้นอยู่กับใคร มีความเป็นอิสระไม่ตกอยู่ภายใต้อาณัติของกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอำนาจใดๆ

“พุทธจริยธรรมสื่อมวลชน” มาจากการหลักจริยธรรมสื่อมวลชนที่มีบทบัญญัติไว้อันได้แก่ หลักจริยธรรมสื่อมวลชนตามท้องถื่นกรวิชาชีพ คือ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และสภาวิชาชีพข่าววิทยุโทรทัศน์บัญญัติไว้ ได้แก่ ๑. ต้องนำเสนอข้อเท็จจริง ด้วยความถูกต้อง ปราศจากอคติ ลำเอียง ไม่นำเสนอข่าวเลื่อนลอย ปราศจากแหล่งที่มา ๒. ต้องแยกข้อเท็จจริง และความเห็น ไม่สอดแทรกความคิดเห็นลงในข่าว ๓. ยึดหลักความสมดุลและเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ๔. ต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ ๕. เคารพสิทธิส่วนบุคคล และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ๖. ไม่นำเสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามก อนาจาร หรือน่าหวาดเสียว ๗. หลีกเลี่ยงการใช้คำไม่สุภาพ ประทุษวาจา ๘. ละเว้นอามิสสินจ้าง และประโยชน์ทับซ้อน ๙. ต้องไม่โฆษณาแอบแฝงและทำให้เกิดความ หลงเชื่อในสิ่งมกมาย โดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรม ๕ ประการได้แก่ หิริโอตตปปะ อคติ ๔ เบญจศีล เบญจธรรม สัมมาอาชีวะ และหลักประโยชน์ ๓ ซึ่งหลักพุทธธรรมเหล่านี้ ล้วนเป็นเครื่องกล่อมเกล่าจิตใจที่จะนำเข้ามาตอกย้ำให้เกิดแนวปฏิบัติด้วยการนำหลักพุทธธรรมเหล่านี้แทรกเข้าไปในบทบัญญัติของหลักจริยธรรมสื่อมวลชน และให้องค์กรสื่อและองค์กรวิชาชีพอบรมผู้ที่เข้าสู่วิชาชีพสื่อมวลชน (Post Educate) เพื่อให้เห็นหลักแห่งการมี “อาชีวปณิธาน” ในการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนที่มีความสำคัญต่อสังคมส่วนรวมเป็นอย่างมาก ซึ่งผู้วิจัยสรุปออกมาเป็นโมเดลต่อไปนี้

พุทธจริยธรรมสื่อมวลชน (Buddhist Ethics of Mass Media)

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เนื้อหาและรายละเอียดของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดหวังว่าจะเกิดประโยชน์กับวงการวิชาชีพสื่อมวลชน และสถาบันการศึกษา ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะเพื่อประโยชน์แก่บุคลากรในองค์กรสื่อมวลชนและคณะกรรมการขององค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ตลอดจนสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์และการสื่อสารมวลชน สามารถนำข้อค้นพบจากการวิจัยคือ แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ หรือ “พุทธจริยธรรมสื่อมวลชน” (Buddhist Ethics of Mass Media) ไปประยุกต์ใช้ได้ดังต่อไปนี้

๑) องค์กรสื่อมวลชน ผู้ประกอบการธุรกิจสื่อ สามารถนำประเด็นค้นพบจากงานวิจัยนี้ ไปประยุกต์ใช้ไว้ในแนวปฏิบัติด้านจริยธรรม จรรยาบรรณ (code of conduct) เพื่อให้บุคลากรในกองบรรณาธิการและแผนกที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเนื้อหา (content) ได้นำไปปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้สื่อข่าวใหม่ที่เพิ่งเริ่มทำงานควรได้ทำความเข้าใจกับกรอบจริยธรรมที่สามารถปลูกจิตสำนึกจากข้างในจิตใจ โดยเฉพาะการจัดปฐมนิเทศผู้สื่อข่าวใหม่ สามารถนำหลัก “พุทธจริยธรรมสื่อมวลชน” (Buddhist Ethics of Mass Media) เป็นส่วนหนึ่งของการทำความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชนที่ยังลึกถึงจิตใจ เพื่อเป็นการบ่มเพาะหล่อหลอมผู้สื่อข่าวก่อนส่งลงสนามข่าว

๒) องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ได้แก่ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สภาวิชาชีพข่าววิทยุโทรทัศน์ไทย สามารถนำหลัก “พุทธจริยธรรมสื่อมวลชน” (Buddhist Ethics of Mass Media) เสริมเข้ากับหลักจริยธรรมสื่อมวลชนที่มีอยู่แล้ว และควรมีการจัดคอร์ส “Post Graduate Program” สำหรับผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปได้มีโอกาสมาเข้าคอร์สเตรียมพร้อมเพื่ออาชีพสื่อมวลชน เมื่ออบรมจบคอร์สจะได้รับใบประกาศนียบัตรเพื่อนำไปสมัครงานเข้าสู่วงการวิชาชีพสื่อมวลชน เป็นการช่วยเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรให้กับองค์กรสื่อโดยทางอ้อม

๓) สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ควรมีโครงการประกวด “สื่อสัมมาชีพ” หมายถึงสื่อมวลชนที่ประกอบสัมมาอาชีพ มีอาชีพปฎิญาณ ตามกรอบของ “พุทธจริยธรรมสื่อมวลชน” โดยสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สามารถจัดเป็นโครงการประกวด “สื่อสัมมาชีพ” บรรจุเป็นส่วนหนึ่งของการประกวดต่าง ๆ ที่จัดขึ้นทุกปีในวันสื่อสารมวลชนแห่งชาติ ๕ มีนาคม

๔) สำหรับสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์ และการสื่อสารมวลชน สามารถนำหลัก “พุทธจริยธรรมสื่อมวลชน” ไปสอดแทรกในวิชาเรียนเพื่อปลูกฝังความรู้และทัศนคติในการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนที่กำลังตกต่ำในเรื่องจริยธรรม โดยสถาบันการศึกษาควรให้ความสำคัญกับจริยธรรมมากเท่า ๆ กับเนื้อหาทางวิชาการ เพราะจริยธรรมสื่อมวลชนควรอยู่ในกระบวนการทำงาน โดยจำเป็นต้องปลูกฝังเรื่องจริยธรรมจากภายในจิตใจให้กับนิสิตนักศึกษา

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยได้เล็งเห็นประเด็นสำคัญในประเด็นที่ควรวิจัยต่อไปดังนี้

๑. ควรศึกษาวิจัยเรื่องการเสริมสร้างจริยธรรมของ “แอดมิน เพจ” หรือ เว็บไซต์ข่าวเชิงพุทธ เนื่องจากภูมิทัศน์สื่อได้เปลี่ยนไปจากการที่มีเทคโนโลยี ดิจิทัล เข้ามามีบทบาทในการผลิตสื่อ การเปิดเว็บไซต์ข่าวขนาดเล็ก และการที่มีเพจต่าง ๆ เกิดขึ้นจำนวนมาก กลุ่มคนเหล่านี้ ควรมีแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมที่ชัดเจนปฏิบัติได้จริง

๒. ควรศึกษาวิจัยเรื่องทัศนคติและพฤติกรรมด้านจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนของกลุ่มทุนธุรกิจที่เข้าเป็นเจ้าของสื่อในยุคปัจจุบัน

๓. ควรศึกษาวิจัยเรื่องความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนของนักข่าวรุ่นใหม่

๔. ควรศึกษาวิจัยเรื่องการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนด้านจริยธรรมสื่อมวลชนของคณะนิเทศศาสตร์และการสื่อสารมวลชน

บรรณานุกรม

๑.ภาษาไทยและภาษาบาลี

ก.ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ข.ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือทั่วไป:

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

กรมศาสนา, ๒๕๒๓.

กาญจนา แก้วเทพ. สื่อมวลชน:ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: เอ็ดดิสันเพรสโพร

ดักส์, ๒๕๔๓.

กীরติ บุญเจือ. จริยธรรม กับประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา,

๒๕๕๐.

ไกรศรี นิมมานเหมินท์. จริยศาสตร์ ปรัชญาว่าด้วยจริยธรรม. เชียงใหม่: ศูนย์หนังสือเชียงใหม่,

๒๕๒๐.

จินตนา บุญบงการ. จริยธรรมทางธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

ชยพล สุทธิโยธิน. เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายและจริยธรรมดำนานิติศาสตร์ หน่วยที่ ๑-๗.

นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๙.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์. จริยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,

๒๕๔๓.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม:การวิจัยและการพัฒนาบุคคล. กรุงเทพมหานคร:

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๓.

ทรงวิทย์ แก้วศรี. เบญจศีลเบญจธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมา. **ปรัชญาอินเดีย**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๕.

พนัส หันนาคินทร์. **การสอนค่านิยมและจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์, ๒๕๒๙.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **พระในบ้าน**. กรุงเทพมหานคร: คณากรรมการพิมพ์, ๒๕๔๑.

_____. **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ คำวัด**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๐. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๕.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๙.

พระประมวณ อุตฺตราสโย (น้อยทรง). **เปรียบเทียบจริยศาสตร์ (ทฤษฎีว่าด้วยความดี)**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เฉลิมมงคลการพิมพ์, ๒๕๔๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๐. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, ๒๕๕๘.

_____. **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, ๒๕๕๕.

พระมหาบุญมี มัลลวชิโร. **พุทธบริหาร**. นนทบุรี: บริษัท อิงค์ ปัยอนด์ บุ๊คส์ จำกัด. ๒๕๕๓.

พระราชมนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ปรัชญากรีก**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๔.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). **ธรรมปริทรรศน์**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์ วรทสฺสี). **เบญจศีลเบญจธรรม:อุดมชีวิตของมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นบุญ, ๒๕๕๑.

พัชนี เขยจรรยา, เมตตา วิวัฒน์นุกุล และฉรินันท์ อนวัชศิริวงศ์. **แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: เอลโล่การพิมพ์, ๒๕๓๘.

พิภพ วังเงิน. **จริยธรรมวิชาชีพ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รวมสาส์น, ๒๕๔๕.

พิศิษฐ์ ขวาลาธวัช. **กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน ฉบับแก้ไขปรับปรุง**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โกสินทร์. ๒๕๔๗.

พุทธทาสภิกขุ. **หลักธรรมสำหรับนักศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๗.

พุนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์. **พระพุทธศาสนากับจริยศาสตร์**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๕๑.

ราชกิจจานุเบกษา. **พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๐**. เล่ม ๑๓๔ ตอนพิเศษ ๒๐๕ ง.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

วศิน อินทสระ. **พุทธจริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙.

วิทย์ วิศทเวทย์. **จริยศาสตร์เบื้องต้น: มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร:
อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒.

ศูนย์ศึกษากฎหมายและนโยบายสื่อมวลชน. **คู่มือการสอนวิชากฎหมายสื่อมวลชนและวิชา
จริยธรรมสื่อมวลชน**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์, ๒๕๕๖.

สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย. **จริยธรรมสื่อ**. กรุงเทพมหานคร: จรัลสนิทวงศ์
การพิมพ์, ๒๕๕๘.

สมควร กวียะ. **การสื่อสารมวลชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: อักษราพัฒนา, ๒๕๔๕.

สมคิด บางโม. **กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน**. กรุงเทพมหานคร: เอส เค บุ๊คส์, ๒๕๕๑.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **ธรรมคดี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๑๔.

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายีมหาเถร). **ธรรมคดี**. กรุงเทพมหานคร:
อมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๖.

สุกัญญา ตีระวนิช. **แนวความคิดทั่วไปเกี่ยวกับจริยธรรมของสื่อมวลชน เอกสารการสอนชุดวิชา
กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,
๒๕๒๙.

สุกัญญา สุดบรรทัด. **กฎหมายและจริยธรรมด้านนิเทศศาสตร์ หน่วยที่ ๑-๗**. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๙.

สุกัญญา สดบรรทัด และคณะ. **กรณีศึกษาเพื่อการเรียนการสอนส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม**

สื่อมวลชนไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **คุณลักษณะพิเศษทางศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๓๓.

สุภา ศิริมานนท์. **จริยธรรมของหนังสือพิมพ์**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง, ๒๕๓๐.

_____. **การข่าวและบรรณาธิการ**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

สุวัฒน์ จันท์จำนง. **ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: อีสันเพลส,
๒๕๔๐.

สุนน อยู่สิน. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อมวลชน เล่มที่ ๒**. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๗.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. **ศึกษาศาสนากับสังคมไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔,
สำนักนายกรัฐมนตรี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรนราการพิมพ์, ๒๕๔๐.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐**.
กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๐.

(๒) บทความ:

ชนิษฐา เทพจร. “เทคโนโลยีไปไกล อุตสาหกรรมข่าวกลายเป็นขยะกองโต ทีวีออนไลน์ยุคใหม่ต้องเน้น
สาระเชิงลึกมากกว่าเรียกรวดตึง”, **วันนักข่าว ๕ มีนาคม ๒๕๕๘** ทีวีออนไลน์ชื่อ Media
Revolution. (มีนาคม ๒๕๕๘): ๙๙-๑๐๐.

ธนัชพงศ์ คงสาย. “พลวัตร ๑๐ ปีสื่อมวลชน สิ่งท้าทายสำนักสาธารณะ”. **สมาคมนักข่าว
นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย**. (มีนาคม ๒๕๕๘): ๕๔-๕๗.

วัฒน์ ภูวทิศ. “บทบาทเชิงจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ ในการรายงานข่าวสารหน้า ๑ ใน
หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย”. **วิจัยราชภัฏเชียงใหม่**. ปีที่ ๑๕ (๑ ตุลาคม ๒๕๕๖-
มีนาคม ๒๕๕๗): ๙๘-๑๐๖.

สดศรี เผ่าอินจันทร์. “ห้วงจริยธรรมสื่อฯ ถดถอย”. **วารสารจดหมายเหตุ**. ปีที่ ๒๐ (กันยายน-ตุลาคม
๒๕๖๐): ๗.

อนุสรณ์ ศรีแก้ว. “สื่อมืออาชีพกับสื่อมือสมัครเล่นยุคดิจิทัล”. ๑๙ปีสภากาหนดังหนังสือพิมพ์แห่งชาติ.
(กรกฎาคม ๒๕๕๙): ๑๕.

(๓) วิทยานิพนธ์

จินตนา ต้นสุวรรณนนท์. “ปัจจัยที่มีผลต่อการขาดความรับผิดชอบทางจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์
ในมุมมองของนักหนังสือพิมพ์”. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

ศรีลักษณ์ ศิลป์. “ปัญหาทางด้านจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอข่าวอาชญากรรม”.
วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต. คณะนิเทศศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๓๙.

สมหมาย ปาจิณต์. “พัฒนาการการควบคุมกันเองของน.ส.พ.: วิเคราะห์ความเป็นไปได้ใน
สังคมไทย”. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต. คณะวารสารศาสตร์และ
สื่อสารมวลชน: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

(๔) รายงานการวิจัย

จิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และ วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร. “บุคลากรสื่อไทย: สภาพปัญหาและแนวทางการ
พัฒนา” (โครงการ “การปฏิรูประบบสื่อ: การพัฒนาบุคลากร และสื่อสารมวลชน”).
รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๗.

บุปผา บุญสมสุข, อานิก ทวีชาติ และอรรธญา พิกุลพารุ่งโรจน์. “เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรม
สื่อมวลชนไทย”. รายงานวิจัย. สภาการหนังสือพิมพ์, ๒๕๕๘.

สกุลศรี ศรีสารคาม. “จริยธรรมการใช้สื่อออนไลน์ และสื่อสังคมในกระบวนการสื่อข่าวของสื่อไทยใน
ยุคดิจิทัล”. รายงานวิจัย. สภาการหนังสือพิมพ์, ๒๕๕๗.

สุภาภรณ์ ศรีดี และ ไพบุลย์ คะเชนทรพรรค. “ความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายและจริยธรรมของ
สื่อมวลชนท้องถิ่น”. รายงานวิจัย. สภาการหนังสือพิมพ์กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม
สุขภาพ, ๒๕๕๘.

ศิริวรรณ อนันต์โท และสันตต์ ทองรินทร์. “จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน”. รายงานวิจัย. คณะ
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๙.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.royin.go.th/dictionary/> [๒๐ ก.ย.๒๕๖๐].

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ. สภาการหนังสือพิมพ์ฯ ตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน ประชุมนัด

แรก 6 มีนาคม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.presscouncil.or.th> [๑๘ ก.พ.๖๑].

สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย. ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วย

จริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ.๒๕๕๓. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.newsbroadcastingcouncil.or.th/> [๓๐ ส.ค. ๒๕๖๐].

สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย. แนวปฏิบัติสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สภาวิชาชีพข่าว

วิทยุและโทรทัศน์ไทย เรื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสื่อมวลชน พ.ศ. ๒๕๕๙.

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.newsbroadcastingcouncil.or.th/> [๓๐ ส.ค.

๒๕๖๐].

สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย. ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ สภาการ

หนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๙. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.newsbroadcastingcouncil.or.th/> [๓๐ ส.ค. ๒๕๖๐].

สารานุกรม. “อิสรา อมันตกุล”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.sarakadee.com [๙ เม.ย.๒๕๖๐].

สำนักข่าวอิสรา. เปิดคำชี้แจง “ASTV ผู้จัดการสุดสัปดาห์” กรณีขอล่าหา เสียดสี “คสช.”,

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www.isranews.org/isranews-article/item/31791-](http://www.isranews.org/isranews-article/item/31791-astv_31791.html)

[astv_31791.html](http://www.isranews.org/isranews-article/item/31791-astv_31791.html) [๒ ส.ค.๒๕๖๐].

(๖) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ กุลทิพย์ ศาสตรระจุจิ, ดร., รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการ

จัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ คุณหญิงสุภารัตน์ เกยุราพันธุ์, นักการเมือง, ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ฉวีวรรณ เกียรติโชคชัยกุล, นิสิตปริญญาเอก สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง

กรณราชวิทยาลัย, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี, ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และผู้บริหาร นสพ.ไทยรัฐ,

๑๙ เมษายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ชัยฤทธิ์ ยนเปี่ยม, บรรณาธิการข่าวการเมือง หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์, ๒๔ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ชีวิน สุนะธรรม, อาจารย์คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเนชั่น, ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ธารม เชื้อสถาปนศิริ, นักวิชาการอิสระด้านสื่อสารมวลชน, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นฤตย์ เสกธีระ, บรรณาธิการบริหาร นสพ.มติชน, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นาทยา เชษฐโชติรส, บรรณาธิการข่าวการเมือง นสพ.บางกอกโพสต์ และอดีตนายก

สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ บรรจบ บรรณรุจิ, ผศ.ร.ท.ดร., นักวิชาการด้านศาสนา และอาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ บรรจง บรรณรุจิ, ผศ.ร.ท.ดร., นักวิชาการด้านศาสนา และอาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ บรรยง อินทนา, บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ “คม ชัด ลึก”, ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ บุญยง ต้นสกุล, นักธุรกิจ, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, ผู้อำนวยการบริหาร สำนักข่าวอิศรา, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ปราเมศ เหล็กเพชร, นายกสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย หัวหน้าข่าว

การเมืองไทยรัฐ, ๒๙ มกราคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พชรพร พนมวัน ณ อยุธยา, นักศึกษาปริญญาเอก University of Oxford, ๒๔ ตุลาคม

๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระมหาวิชาญ สุวิชาโน, ผู้อำนวยการส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม มหาวิทยาลัยมหา

จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ท่าน ว. วชิรเมธี), ประธานมูลนิธิวิมุตตยาลัย, ๑๔ กรกฎาคม

๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ มานะ ตรีรยาภิวัฒน์, ดร., คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ ม.หอการค้าไทย, ๒๖ กันยายน

๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ วันชัย วงศ์มีชัย, บรรณาธิการอาวุโส นสพ.แนวหน้า อดีตนายกสมาคมนักข่าว

หนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ วิลาสินี พิพิธกุล, รศ.ดร., อดีตาจารย์คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ

ผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ วิสุทธิ์ คมวัชรพงศ์, ผู้ช่วยกรรมการผู้อำนวยการใหญ่ สำนักวิทยุ อสมท และผู้ดำเนิน

รายการข่าวทางเอฟเอ็ม ๙๖.๕, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ วุฒิเทพ เตชะภักดิ์, บรรณาธิการข่าวหนังสือพิมพ์ข่าวสด, ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สถาพร อารักษ์วทนะ, นักวิชาการมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค ฝ่ายสนับสนุนและพัฒนานโยบาย,

๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สายน้ำผึ้ง รัตนงาม, ดร., นักวิจัย และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา, ๑ กรกฎาคม

๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สารี อ่องสมหวัง, เลขานุการมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ เสถียร วิริยะพรรณพงศา, บรรณาธิการบริหาร สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ อรกัลยา พุ่มพื้ง, เครือข่ายผู้หญิง, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ อนุชา โสภาคย์วิจิตร, ดร., อาจารย์ภาควิชาออกแบบนิเทศศิลป์ คณะมัณฑนศิลป์

มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ อนุพงษ์ ไชยฤทธิ์, รองผู้อำนวยการสถานีไทยพีบีเอส อติตโปรดิวเซอร์บีบีซี ภาคบริการโลก

แผนกภาษาไทย (BBC World Service), ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ อำนาจ บัวศิริ, ดร., อติตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๑๕ มีนาคม

๒๕๖๐.

๒.ภาษาอังกฤษ

Black, J., Steele, B., & Barney, R.. **Doing Ethics in Journalism**. Florida: Allyn&Bacon, 1995.

Connolly, Peggy and others. **Ethics in Action**. Oxford: wileyBlackwell, 2009.

McQuail, Denis. **McQuail's mass communication theory**. London: sage publications, 2010.

Olen, Jeffrey. **Ethics in journalism**. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall, 1988.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก รายนามและตำแหน่งของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ และผู้เชี่ยวชาญ

ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์

ภาคผนวก ง รูปภาพผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ให้สัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ภาคผนวก ก

รายนามและตำแหน่งของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ และผู้เชี่ยวชาญ (ผู้ให้
สัมภาษณ์เชิงลึก In-depth Interview และการสนทนากลุ่มเฉพาะ Focus Group)

รายนามและตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ
(ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก In-depth Interview)

๑.ชื่อ-สกุล	นายวิสุทธิ์ คมวัชรพงศ์
ตำแหน่ง	ผู้ช่วยกรรมการผู้อำนวยการใหญ่ สำนักวิทยุ อสมท และประธานสภา วิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย
๒.ชื่อ-สกุล	นายอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์
ตำแหน่ง	รองผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส อดีตโปรดิวเซอร์บีบีซี ภาคบริการโลก แผนกภาษาไทย (BBC World Service)
๓.ชื่อ-สกุล	นายชัยฤทธิ์ ยนเปี่ยม
ตำแหน่ง	บรรณาธิการข่าวการเมือง หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์
๔.ชื่อ-สกุล	พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี)
ตำแหน่ง	ประธานมูลนิธิวิมุตตยาลัย
๕.ชื่อ-สกุล	ผศ.รท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ
ตำแหน่ง	ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา และอาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร)
๖.ชื่อ-สกุล	ผศ.ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโณม
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย (มจร)

๗.ชื่อ-สกุล	ดร.อนุชา โสภาคย์วิจิตร
ตำแหน่ง	อาจารย์ภาควิชาออกแบบนิเทศศิลป์ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
๘.ชื่อ-สกุล	ดร.อำนาจ บัวศิริ
ตำแหน่ง	นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา
๙.ชื่อ-สกุล	ดร.สายน้ำผึ้ง รัตนงาม
ตำแหน่ง	นักวิจัยและอาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร)
๑๐.ชื่อ-สกุล	ดร.มานะ ตรีรยาภิวัฒน์
ตำแหน่ง	คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
๑๑.ชื่อ-สกุล	อาจารย์ธาม เชื้อสถาปนศิริ
ตำแหน่ง	นักวิชาการสื่อสารสาธารณะ
๑๒.ชื่อ-สกุล	รศ.ดร.วิลาสินี พิพิธกุล
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส
๑๓.ชื่อ-สกุล	คุณหญิงสุดารัตน์ เกยุราพันธุ์
ตำแหน่ง	นักการเมือง
๑๔.ชื่อ-สกุล	นางฉวีวรรณ เกียรติโชคชัยกุล
ตำแหน่ง	อดีตผู้อำนวยการ ฝ่ายสื่อสารองค์กร บริษัท บางจาก คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)

๑๕.ชื่อ-สกุล	นางอรกัลยา พุ่มพื้ง
ตำแหน่ง	หัวหน้าสำนักงานและผู้ประสานงานเครือข่ายผู้หญิงเพื่อสุขภาพแห่งประเทศไทย จังหวัดปทุมธานี
๑๖.ชื่อ-สกุล	นางสาวสถาพร อารักษ์วทนะ
ตำแหน่ง	นักวิชาการมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค ฝ่ายสนับสนุนและพัฒนานโยบาย
๑๗.ชื่อ-สกุล	นายปราเมศ เหล็กเพชร
ตำแหน่ง	นายกสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และหัวหน้าข่าวการเมือง นสพ. ไทยรัฐ
๑๘.ชื่อ-สกุล	ดร.กุลทิพย์ ศาสตรระจุ
ตำแหน่ง	รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๑๙.ชื่อ-สกุล	นายประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการบริหารสำนักข่าวอิศรา
๒๐.ชื่อ-สกุล	นายชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี
ตำแหน่ง	ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และ ผู้บริหารหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ
๒๑.ชื่อ-สกุล	นายบรรยง อินทนา
ตำแหน่ง	บรรณาธิการหนังสือพิมพ์คมชัดลึก
๒๒.ชื่อ-สกุล	นางสาวนาตยา เชษฐโชติรส
ตำแหน่ง	บรรณาธิการข่าวการเมือง หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์

๒๓.ชื่อ-สกุล	นายวันชัย วงศ์มีชัย
ตำแหน่ง	บรรณาธิการอาวุโส หนังสือพิมพ์แนวหน้า
๒๔.ชื่อ-สกุล	นางสาวพชรพร พนมวัน ณ อยุธยา
ตำแหน่ง	นักศึกษาปริญญาเอก University of Oxford
๒๕.ชื่อ-สกุล	นางสาวสารี อ๋องสมหวัง
ตำแหน่ง	เลขาธิการมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค
๒๖.ชื่อ-สกุล	นายบุญยง ตันสกุล
ตำแหน่ง	ที่ปรึกษาบริษัทเอกชน
๒๗.ชื่อ-สกุล	นายณฤตย์ เสกธีระ
ตำแหน่ง	บรรณาธิการบริหารหนังสือพิมพ์มติชน
๒๘.ชื่อ-สกุล	นายวุฒิเทพ เตชะภักทร
ตำแหน่ง	บรรณาธิการข่าว หนังสือพิมพ์ข่าวสด
๒๙.ชื่อ-สกุล	นายเสถียร วิริยะพรรณพงศา
ตำแหน่ง	บรรณาธิการบริหาร สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี
๓๐.ชื่อ-สกุล	นายชีวิน สุนะธรรม
ตำแหน่ง	อาจารย์คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเนชั่น

รายนามและตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ
(ผู้ร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ Focus Group)

๑.ชื่อ-สกุล	ผศ.ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโณม
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย (มจร)
๒.ชื่อ-สกุล	ดร.ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา มจร
๓.ชื่อ-สกุล	รศ.สดศรี เผ่าอินจันทร์
ตำแหน่ง	อดีตคณบดีคณะกรรมการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๔.ชื่อ-สกุล	ผศ.สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ
ตำแหน่ง	ประธานหลักสูตรคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
๕.ชื่อ-สกุล	อาจารย์จักรกฤษ เพิ่มพูล
ตำแหน่ง	นักวิชาการอิสระ
๖.ชื่อ-สกุล	ภก.สงกรานต์ ภาคโชคดี
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.)
๗.ชื่อ-สกุล	นางสาวชนัญญา สันสมภาค
ตำแหน่ง	ผู้จัดการส่วนฝ่ายประชาสัมพันธ์ บริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาด ย่อม (บสย.)

๘.ชื่อ-สกุล	นางสาวเตือนใจ รอดสกุล
ตำแหน่ง	ผู้จัดการมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค
๙.ชื่อ-สกุล	นายปราเมศ เหล็กเพชร
ตำแหน่ง	นายกสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย
๑๐.ชื่อ-สกุล	นายเสด็จ บุนนาค
ตำแหน่ง	รองเลขาธิการสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ
๑๑.ชื่อ-สกุล	ดร.สรายุทธ มหวลีรัตน์
ตำแหน่ง	กรรมการผู้จัดการบริษัท สยามสปอร์ต ซินดิเคท จำกัด (มหาชน)
๑๒.ชื่อ-สกุล	นางสาวบุญลาภ ภูสุวรรณ
ตำแหน่ง	บรรณาธิการบริหารสำนักข่าวออนไลน์ไทยพับลิก้า (thaipublica.org)
๑๓.ชื่อ-สกุล	นายมงคล บางประภา
ตำแหน่ง	เลขาธิการสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group)

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อการวิจัย

เรื่อง แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ

The Way to Enhance Ethics for Thai Media Using Buddhist Integration

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์สามารถแสดงความรู้ ความคิดเห็นที่เป็นข้อเสนอจริง โดยข้อมูลที่ได้ผู้วิจัยจะรวบรวมข้อมูลไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อประโยชน์เชิงวิชาการ

ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎี และสภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนไทย
๒. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทย
๓. เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ

ขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ในโอกาสนี้ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่เป็นความรู้ที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ นำมาบูรณาการ เพื่อให้ได้แนวทางที่จะนำไปใช้เสริมสร้างจริยธรรมให้กับสื่อมวลชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการปลูกฝังและส่งเสริมให้สื่อมวลชนสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีจริยธรรม อันจะเป็นประโยชน์ต่อภาพลักษณ์ความน่าเชื่อถือของวงการสื่อมวลชนต่อไป

นงศันดา ห่านวิไล

นิสิตปริญญาเอก สาขาพระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ รุ่น ๑๒

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สื่อมวลชน

๑. ท่านคิดว่าจริยธรรมของสื่อมวลชนมีความสำคัญอย่างไร
๒. ท่านคิดว่าจริยธรรมของสื่อมวลชนในปัจจุบันมีความเหมาะสมสามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ดีแล้วหรือไม่อย่างไร
๓. ปัจจุบันท่านมองว่าสื่อมวลชนมีปัญหาจริยธรรมด้านใดบ้าง และคิดว่าปัญหาด้านใดที่เด่นที่สุด
๔. ท่านคิดว่าปัญหาดังกล่าวเกิดจากอะไร อย่างไร
๕. ปัญหาเหล่านั้นจะแก้ได้โดยวิธีใดบ้าง
๖. ในฐานะเป็นบรรณาธิการข่าว หรือ หัวหน้าข่าว ท่านได้ปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นวิชาชีพสื่อมวลชนกับผู้สื่อข่าวอย่างไรบ้าง
๗. ในการทำหน้าที่สื่อมวลชนท่านเคยมีประสบการณ์ไม่ดีกับนักการเมือง หรือ แหล่งข่าวอย่างไรบ้าง แล้วท่านจัดการกับสถานการณ์ตอนนั้นอย่างไร
๘. ท่านคิดว่า การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนควรจะเริ่มต้นที่ใครและควรเสริมสร้างจริยธรรมนักข่าว หัวหน้าข่าว บรรณาธิการข่าวอย่างไร
๙. ท่านคิดว่าหลักพุทธธรรม หรือ แนวปฏิบัติ ทางพุทธศาสนา มีความสำคัญในการส่งเสริมจริยธรรมสื่อมวลชนหรือไม่ อย่างไร
๑๐. หลักพุทธธรรมใดบ้างที่ท่านคิดว่ามีส่วนช่วยเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชน เพราะเหตุใด

ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา

๑. ท่านคิดว่า จริยธรรมสื่อมวลชน มีความสำคัญอย่างไร
๒. ท่านเห็นว่าสื่อมวลชน ทำผิดจริยธรรม ด้านใดบ้าง และมีเรื่องใดที่มีผลกระทบต่อสังคมมากที่สุด
๓. ท่านคิดว่าปัญหาเหล่านั้นมีสาเหตุจากอะไรบ้าง
๔. หลักจริยธรรมของสื่อมวลชน มีความสอดคล้องกับหลักทางพระพุทธศาสนาอย่างไร
๕. ท่านคิดว่าจริยธรรม มีความสำคัญกับการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนอย่างไร
๖. หลักพุทธธรรมมีความสำคัญอย่างไรต่อการเสริมสร้างจริยธรรมของสื่อมวลชน
๗. ท่านคิดว่าหลักพุทธธรรมข้อใดสามารถนำมาใช้ในการเสริมสร้างจริยธรรมของสื่อมวลชนให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม
๘. ท่านคิดว่ามีแนวทางใดบ้างในการนำหลักพุทธธรรม มาบูรณาการกับหลักจริยธรรมของสื่อมวลชน เพื่อให้เป็นแนวทางใหม่ในการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนให้ดีขึ้นจากปัจจุบัน

๙. การปลูกฝังจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนให้ได้ผลสำเร็จที่ยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรมควรทำอย่างไร
๑๐. ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมของสื่อมวลชนตามแนวพุทธเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนเพื่อส่วนรวม ได้อย่างไรบ้าง

นักวิชาการ ด้านสื่อสารมวลชน

๑. ท่านคิดว่าจริยธรรม มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนอย่างไร
๒. การปลูกฝังจริยธรรมสื่อมวลชน ควรเริ่มที่ใคร ก่อนหลัง ระดับไหน
๓. ผู้สื่อข่าว หัวหน้าข่าว บรรณาธิการข่าว ที่ไม่ได้เรียนจบปริญญาตรี ทางด้าน นิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน มีผลต่อการทำผิดจริยธรรม จรรยาบรรณ ของสื่อมวลชน หรือไม่ อย่างไร
๔. ท่านคิดว่าจริยธรรม ของสื่อมวลชนในปัจจุบันที่องค์กรวิชาชีพสื่อ และองค์กรสื่อ นำมาใช้กับการทำหน้าที่ที่มีความเหมาะสม สามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ดีแล้วหรือไม่ ถ้ายังไม่ดีพอ ควรมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง
๕. ปัจจุบันท่านมองว่าสื่อมวลชนทำผิดจริยธรรมเรื่องใดบ้าง และ เรื่องอะไรที่ท่านเห็นว่าเป็นปัญหาใหญ่ส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมมากที่สุด
๖. ท่านคิดว่าแนวคิด ทฤษฎี ใดบ้างที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างจริยธรรมให้กับสื่อมวลชน
๗. ท่านคิดว่าวิธีการหรือแนวทางปฏิบัติด้านจริยธรรมสื่อมวลชนของประเทศใด ที่มีโครงสร้าง และ แนวปฏิบัติ ที่สามารถใช้เป็นตัวอย่างและนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างจริยธรรมให้กับสื่อมวลชนไทยได้บ้าง
๘. ท่านคิดว่าหลักพุทธธรรม หรือ หลักคำสอนทางพุทธศาสนา มีความสำคัญในการส่งเสริมจริยธรรมสื่อมวลชนมากน้อยเพียงใด
๙. หลักพุทธธรรม หรือ แนวคำสอนของพุทธศาสนา ข้อใด ที่ท่านคิดว่ามีส่วนช่วยเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนยุคนี้
๑๐. ท่านมีข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนอย่างไรบ้าง

ประชาชน ผู้บริโภคสื่อ

๑. ท่านคิดว่า สื่อมวลชนไทย อยู่ในกรอบจริยธรรม จรรยาบรรณ มากน้อยแค่ไหน
๒. สื่อมวลชนไทยมีการ ละเมิดต่อสิทธิผู้บริโภค สิทธิส่วนบุคคล อย่างไรบ้าง
๓. ท่านไม่ชอบพฤติกรรมสื่อไทย ในเรื่องอะไรบ้าง และเรื่องอื่นๆ จัดอยู่ในเรื่อง การทำผิดจริยธรรม จรรยาบรรณหรือไม่ อย่างไร
๔. ท่านคิดว่าจริยธรรมมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนอย่างไร
๕. ท่านคิดว่าจริยธรรมของสื่อมวลชนในปัจจุบันมีความเหมาะสมสามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ดีแล้วหรือไม่อย่างไร
๖. ปัจจุบันท่านมองว่าปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชนด้านใดที่รุนแรง กระทบต่อผู้บริโภคสื่อมากที่สุด
๗. ท่านคิดว่าการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชน ควรจะเริ่มต้นที่ใคร
๘. ในฐานะที่ท่านเป็นผู้รับสาร ท่านคิดว่าจะมีแนวทางเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนได้อย่างไรบ้าง
๙. ท่านคิดว่าหลักพุทธธรรมมีความสำคัญในการส่งเสริมจริยธรรมสื่อมวลชนหรือไม่ อย่างไร
๑๐. หลักพุทธธรรมข้อใดที่ท่านคิดว่ามีส่วนช่วยในการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชน เพราะเหตุใด

การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) ดุษฎีนิพนธ์
เรื่องแนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ
ณ ห้องประชุม สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย
วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางปฏิบัติด้านจริยธรรมของสื่อมวลชน
 ๒. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชน
 ๓. เพื่อเสนอวิธีการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ
- กระบวนการวิจัย : เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ จากเอกสาร ตำรา และสัมภาษณ์เชิงลึก

(in depth Interview)

โดยกระบวนการ In depth Interview ได้เสร็จสิ้นลงแล้ว ได้ประเด็นสำคัญๆ มายืนยัน แลกเปลี่ยนข้อมูล และขอความคิดเห็นเพิ่มเติม ในเวทีนี้ ดังนี้

สภาพปัญหาจริยธรรมสื่อมวลชน

๑. สภาพปัญหาจริยธรรม สื่อมวลชน มีอะไรบ้าง
- ผลประโยชน์ทับซ้อน และการแสวงหาประโยชน์ เพื่อความอยู่รอดทางธุรกิจ
- ด้านเนื้อหาการนำเสนอ เป็นอย่างไร

การรายงานข่าวที่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริง เพราะไม่มีการตรวจสอบที่มาที่ไปของเหตุการณ์ และมีการเติมจินตนาการและความคิดเห็นของผู้สื่อข่าว เพื่อให้ข่าวมีความน่าสนใจดึงดูดให้คนติดตาม ยิ่งขึ้น ใส่ความเห็นส่วนตัว ลำเอียง เลือกข้าง

- ปัญหาการละเมิดสิทธิผู้อื่น สิทธิเด็ก สตรี ผู้ต้องหา
- มีปัญหาโครงสร้างการกำกับดูแลตนเอง
- มาตรฐาน จิตสำนึก สื่อมวลชน

วิธีการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชน

๑. จะเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชน อย่างไร
๒. การคัดเลือกบุคลากร เข้ามาในวิชาชีพ ควรเฟ้นหาคนที่มีอุดมการณ์ในการทำงานเพื่อสังคม

๓. นำกรอบจรรยาบรรณ Code of conduct ขององค์กรสื่อไปใช้ในกระบวนการทำเนื้อหา ปลุกฝังในกระบวนการทำงาน แบบ BBC ของอังกฤษ
๔. ปรับโครงสร้าง การกำกับดูแลกันเอง ขององค์กรวิชาชีพสื่อ ได้แก่ สภาการ นสพ. สภาข่าววิทยุโทรทัศน์ สมาคมสื่อข่าวออนไลน์ ฯลฯ ให้มีคนนอกเข้ามาในสัดส่วนที่มากขึ้น และประธานขององค์กรกำกับดูแล ควรเป็นสื่ออิสระ ไม่มีสังกัด (การกำกับดูแลกันเอง เพื่ออิสระของสื่อ จากที่สัมพันธเชิงลึกทั้งหมด ไม่เห็นด้วยกับการให้รัฐเข้ามากำกับดูแล เพราะจะทำให้สื่อถูกแทรกแซงจากรัฐ การเมือง กลุ่มผลประโยชน์)
๕. มีหลักพุทธธรรมใดบ้าง ที่ช่วยเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชน
๖. เสริมสร้างจริยธรรมจากข้างในจิตใจ ด้วยประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ทำได้อย่างไร

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์

- ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
- ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group)
- ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๙๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร ดร.บรรณ บรรณวิจิ

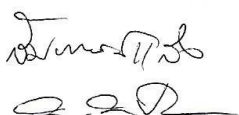
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎี
นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ
ผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-
depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร และ รศ.ดร.ดรณี หิรัญรักษ์ เป็น
คณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรมมาขออนุญาตให้ นางนงคณา ห่านวิไล ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

๒๔ มี.ค. ๖๐

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนาวุฒิ โชติธมฺโม โทร.๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

นางนงคณา ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ยินดีให้สัมภาษณ์และเผยแพร่คำสัมภาษณ์ในดุษฎีนิพนธ์เล่มดังกล่าว

ที่ ศร ๖๑๐๑/ว ๙๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนับขย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้สัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร คุณ ศร ๙๙

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงศันดา ทานวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๖๐๑๕๐๕๖๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทย
นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมต่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ
ผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-
depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภสร และ รศ.ดร.ดรณี หิรัญรักษ์ เป็น
คณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรมมาขออนุญาตให้ นางนงศันดา ทานวิไล ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมปอน วัฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร/โทรสาร ๐-๒๒๒๖-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mku.ac.th

ผู้ประสานงาน: พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร.๐๙๗-๐๘๐๕๓๖๓

นางนงศันดา ทานวิไล โทร ๐๘๓-๔๐๘๔๔๐๐

ยินดีให้สัมภาษณ์และเผยแพร่คำสัมภาษณ์ในดุษฎีนิพนธ์เล่มดังกล่าว

(ผู้ให้สัมภาษณ์)

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๙๙

มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนับข
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๗๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้สัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร ศุภณัฐ คุนวล

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ทานวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎี
นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ
ผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-
depth-interview) ต่อ key informants มี ศศ.ดร.ประพันธ์ คุนวล และ ศศ.ดร.ดร.ณัฏฐ์ ทรัพย์รักษ์ เป็น
คณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรมมาขออนุญาตให้ นางนงคณา ทานวิไล ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพรมเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติหมายขอคุณณา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๐-๐๖๘๐

http://eds.mcu.ac.th, E-mail: eds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาอนันต์ โชติธมฺโม โทร.๐๘๙-๐๘๐๕๔๖๐

นางนงคณา ทานวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ยินดีให้สัมภาษณ์และเผยแพร่คำสัมภาษณ์ในดุษฎีนิพนธ์เล่มดังกล่าว

(ผู้ให้สัมภาษณ์)

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๔๔

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร ใค้.ดร. พลทิพย์ คำสัททะกิจ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ทานวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎี
นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ
ผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-
depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร และ รศ.ดร.ตรุณี ทิรัญรักษ์ เป็น
คณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรมมาขออนุญาตให้ นางนงคณา ทานวิไล ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพรมเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://eds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาบุญดี โชติธมฺโม โทร.๐๘๙-๐๘๒๕๓๖๑

นางนงคณา ทานวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ยินดีให้สัมภาษณ์และเผยแพร่คำสัมภาษณ์ในดุษฎีนิพนธ์เล่มดังกล่าว

(ผู้ให้สัมภาษณ์)

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๙๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร รศ. ศักดิ์รี เป่าอินจันทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงศันาล ทานวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎี
นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมต่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ
ผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-
depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภกร และ รศ.ดร.ดรณี หิรัญรักษ์ เป็น
คณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรมมาขออนุญาตให้ นางนงศันาล ทานวิไล ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร/โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://eds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร.๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๓

นางนงศันาล ทานวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ยินดีให้สัมภาษณ์และเผยแพร่คำสัมภาษณ์ในดุษฎีนิพนธ์เล่มดังกล่าว

(ผู้ให้สัมภาษณ์)

รศ. ศักดิ์รี เป่าอินจันทร์

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๙๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร คุณ นงนุช นานวิไล

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงนุช นานวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
 พระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุขฎี
 นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ
 ผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-
 depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ คุุณธร และ รศ.ดร.ดรณี ธีรวัชรวิทย์ เป็น
 คณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
 ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
 คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรมมาขออนุญาตให้ นางนงนุช นานวิไล ได้ดำเนินการ
 สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอพบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาอนุชิต ใจดีธมฺโม โทร.๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

นางนงนุช นานวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ยินดีให้สัมภาษณ์และเผยแพร่คำสัมภาษณ์ในดุขฎีนิพนธ์เล่มดังกล่าว

(ผู้ให้สัมภาษณ์)

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๙๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร คุณ จิรวิทย์ คมวัชรพงศ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงศนันท์ ทานวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎี
นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมต่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ
ผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-
depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ สุภากร และ รศ.ดร.ดรฤณี ทิรัญรักษ์ เป็น
คณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรมหาขออนุญาตให้ นางนงศนันท์ ทานวิไล ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุตตปิโกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติอมโม โทร.๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

นางนงศนันท์ ทานวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ยินดีให้สัมภาษณ์และเผยแพร่คำสัมภาษณ์ในดุษฎีนิพนธ์เล่มดังกล่าว

(ผู้ให้สัมภาษณ์)

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๙๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุขฎี
นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ
ผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-
depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภสร และ รศ.ดร.ดรณี หิริรักษ์ เป็น
คณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรมมาขออนุญาตให้ นางนงคณา ห่านวิไล ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุนโร วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://eds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร.๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

นางนงคณา ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ยินดีให้สัมภาษณ์และเผยแพร่คำสัมภาษณ์ในดุขฎีนิพนธ์เล่มดังกล่าว

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๙๙

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้สัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร **รศ.ดร. วิลาสินี พพิษฐกุล** **ขอ-สัมภาษณ์โทรทัศน์ไทยพีบีเอส**

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎี
นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ
ผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-
depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ ฤกษ์ และ รศ.ดร.ดรณี ธีรฤกษ์ เป็น
คณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรมหาขออนุญาตให้ นางนงคณา ห่านวิไล ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mku.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร.๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

นางนงคณา ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ยินดีให้สัมภาษณ์และเผยแพร่คำสัมภาษณ์ในดุษฎีนิพนธ์เล่มดังกล่าว

๐๓ มิถุนายน

(ผู้ให้สัมภาษณ์)

(รศ.วิลาสินี พพิษฐกุล)

ผู้อำนวยการ ส.ส.ท.

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๙๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร คุณ เสกชัย จิโรจน์พรหมพงศ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ทานวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎี
นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ
ผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-
depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร และ รศ.ดร.ดรณี หิรัญรักษ์ เป็น
คณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพราขออนุญาตให้ นางนงคณา ทานวิไล ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพราเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาอนุภูมิ โชติธมโม โทร.๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

นางนงคณา ทานวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ยินดีให้สัมภาษณ์และเผยแพร่คำสัมภาษณ์ในดุษฎีนิพนธ์เล่มดังกล่าว

(ผู้ให้สัมภาษณ์)

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๙๙

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร ศุภก ภัทชัย วจิตวิชัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎี
นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ
ผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-
depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภกร และ รศ.ดร.ดรณี หิรัญรักษ์ เป็น
คณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรมหาขออนุญาตให้ นางนงคณา ห่านวิไล ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร.๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

นางนงคณา ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ยินดีให้สัมภาษณ์และเผยแพร่คำสัมภาษณ์ในดุษฎีนิพนธ์เล่มดังกล่าว

(ผู้ให้สัมภาษณ์)

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๙๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร คุณ ปรางค์ก้อง นิลทิพย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ทานวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎี
นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ
ผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-
depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภกร และ รศ.ดร.ดรณี หิรัญรักษ์ เป็น
คณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพราขออนุญาตให้ นางนงคณา ทานวิไล ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพราเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร.๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

นางนงคณา ทานวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ยินดีให้สัมภาษณ์และเผยแพร่คำสัมภาษณ์ในดุษฎีนิพนธ์เล่มดังกล่าว

(ผู้ให้สัมภาษณ์)

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๙๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร คุณ นงนุช เกตุใจ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงนุช น่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎี
นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ
ผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-
depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร และ รศ.ดร.ดรณี หิรัญรักษ์ เป็น
คณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรมหาขออนุญาตให้ นางนงนุช น่านวิไล ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออภัยมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบูรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร.๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

นางนงนุช น่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ยินดีให้สัมภาษณ์และเผยแพร่คำสัมภาษณ์ในดุษฎีนิพนธ์เล่มดังกล่าว

(ผู้ให้สัมภาษณ์)

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๙๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร คุณ ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ทานวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎี
นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ
ผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-
depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร และ รศ.ดร.ดรณี หิรัญรักษ์ เป็น
คณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรมหาขออนุญาตให้ นางนงคณา ทานวิไล ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุตตมโก, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร.๐๘๙-๐๘๖๕๓๖๑

นางนงคณา ทานวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ยินดีให้สัมภาษณ์และเผยแพร่คำสัมภาษณ์ในดุษฎีนิพนธ์เล่มดังกล่าว

(ผู้ให้สัมภาษณ์)

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๙๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร คุณ นงนุช จันทนา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงนุช น่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎี
นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ
ผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-
depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภพร และ รศ.ดร.ดรณี หิรัญรักษ์ เป็น
คณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรมมาขออนุญาตให้ นางนงนุช น่านวิไล ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mku.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร.๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

นางนงนุช น่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ยินดีให้สัมภาษณ์และเผยแพร่คำสัมภาษณ์ในดุษฎีนิพนธ์เล่มดังกล่าว

(ผู้ให้สัมภาษณ์)

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๙๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร คุณ ศุภิน ล้นสุขนิพนธ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงศันดา ท่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎี
นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ
ผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-
depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร และ รศ.ดร.ดรณี หิรัญรักษ์ เป็น
คณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรมมาขออนุญาตให้ นางนงศันดา ท่านวิไล ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร.๐๘๗-๐๘๐๕๓๖๑

นางนงศันดา ท่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ยินดีให้สัมภาษณ์และเผยแพร่คำสัมภาษณ์ในดุษฎีนิพนธ์เล่มดังกล่าว

(ผู้ให้สัมภาษณ์)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๘ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร คุณฉวีวรรณ เกียรติไชยกุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิตี ๕๖๐๔๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำคุณนินธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อกุญแจสำคัญ มี ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร และ รศ.ดร.ตรุณี หิรัญรักษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่บัณฑิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรมหาขออนุญาตให้ นางนงนัณดา ห่านวิไล ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพราหมเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

๙๖๔ ได้รับความเห็นที่เรียบร้อยแล้ว
(นางฉลภรณ์ นันทนวิทย์)
30/06/17

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://eds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธรมโม โทร.๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

นางนงคณาภ ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ยินดีให้สัมภาษณ์และเผยแพร่คำสัมภาษณ์ในดุษฎีนิพนธ์เล่มดังกล่าว

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๙๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร ศ.น.หญิงสุภาวรัตน์ เกษราพันธ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎี
นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ
ผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-
depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภกร และ รศ.ดร.ดรณี หิรัญรักษ์ เป็น
คณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรมมาขออนุญาตให้ นางนงคณา ห่านวิไล ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ ฐิตมิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร.๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

นางนงคณา ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ยินดีให้สัมภาษณ์และเผยแพร่คำสัมภาษณ์ในดุษฎีนิพนธ์เล่มดังกล่าว

ที่ ศร ๖๑๐๑/ว ๙๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร ดร. ศานันท์ วัฒนงาม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎี
นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ
ผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-
depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร และ รศ.ดร.ดรณี หิรัญรักษ์ เป็น
คณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรมหาขออนุญาตให้ นางนงคณา ห่านวิไล ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอคุณมา ณ โอกาสนี้

ได้สัมภาษณ์แล้ว
อ. 5

ขอเจริญพร

(พระมหาสมปอน วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร.๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

นางนงคณา ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ยินดีให้สัมภาษณ์และเผยแพร่คำสัมภาษณ์ในดุษฎีนิพนธ์เล่มดังกล่าว

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๙๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร **ฉลาม เชื้อสัปปะนัง**

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎี
นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ
ผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-
depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภกร และ รศ.ดร.ดร.ณิธิ ธีรวัชรกุล เป็น
คณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรมมาขออนุญาตให้ นางนงคณา ห่านวิไล ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร.๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

นางนงคณา ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ยินดีให้สัมภาษณ์และเผยแพร่คำสัมภาษณ์ในดุษฎีนิพนธ์เล่มดังกล่าว

ได้สัมภาษณ์เสร็จแล้ว
๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๐
สมเด็จพระสังฆราช

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๙๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร ดร.มานะ ตรีวรวิวัฒน์ ดนเนตตะนิเทศกิจธรรม-แอมรคไทย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมต่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภกร และ รศ.ดร.ดรณี หิรัญรักษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรมหาขออนุญาตให้ นางนงคณา ห่านวิไล ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมปnun วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร.๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

นางนงคณา ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ได้สัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว

ยินดีให้สัมภาษณ์และเผยแพร่คำสัมภาษณ์ในวิทยานิพนธ์เล่มดังกล่าว

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๙๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เจริญพร ดร. ชัยนาท นวศิริ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎี
นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ
ผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-
depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภสาร และ รศ.ดร.ดรณี หิรัญรักษ์ เป็น
คณะกรรมการควบคุม ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรมหาขออนุญาตให้ นางนงคณา ห่านวิไล ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอคุณมา ณ โอกาสนี้

อินดิให้สัมภาษณ์ ๑๑:๑๗/๕/๖๐

ขอเจริญพร

Dr. 2th
(ดร.อินดิ นวศิริ)

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร.๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

นางนงคณา ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓.๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๘๐

วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เจริญพร ผศ.ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม

ด้วย นางนงคณา ทานวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎี
นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย
แบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิง
ลึก (In-depth-interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ในการนี้จะได้จัดเสวนารับฟังความคิดเห็น
จากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ –
๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เพื่อจะได้นำข้อมูลคำแนะนำและ
วิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความ
เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วม
การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) งานการวิจัยของ นางนงคณา ทานวิไล ใน
วันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่ง
ประเทศไทย

จึงเจริญพราเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประสานงาน :

นางนงคณา ทานวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓.๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๘๐

วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เจริญพร ดร.ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์

ด้วย นางนงคณา ทานวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ในการนี้จะได้จัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เพื่อจะได้นำข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญ เกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อวิทยานิพนธ์ดังกล่าว จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) งานวิจัยของ นางนงคณา ทานวิไล ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

จึงเจริญพรมามาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประสานงาน :

นางนงคณา ทานวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๗๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เจริญพร คุณมงคล บางประภา

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ในการนี้จะจัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เพื่อจะได้นำข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) งานการวิจัยของ นางนงคณา ห่านวิไล ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมปุน ฐิตกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๑-๕๒๖๑๘๐๙

นางนงคณา ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๗๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอร้องเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เจริญพร คุณบุญลาก ภูสุวรรณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การ
เสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่าง
การค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview)
เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ในการนี้จะได้จัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group
Discussion) ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าว
นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เพื่อจะได้นำข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญ
เกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมการสนทนากลุ่ม
เฉพาะ (Focus Group Discussion) งานการวิจัยของ นางนงคณา ห่านวิไล ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน
๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมปณ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mku.ac.th

ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๑-๕๒๖๑๘๐๙

นางนงคณา ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๗๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เจริญพร คุณเสด็จ บุนนาค

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงศันดา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ในการนี้จะจัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เพื่อจะได้นำข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) งานการวิจัยของ นางนงศันดา ห่านวิไล ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอเชิญมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมชูรณ์ จุฑมิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๑-๕๒๖๑๘๐๙

นางนงศันดา ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๗๒

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เจริญพร ดร.สายน้ำผึ้ง รัตนงาม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การ
เสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่าง
การค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview)
เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ในการนี้จะได้จัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group
Discussion) ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าว
นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เพื่อจะได้นำข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญ
เกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมการสนทนากลุ่ม
เฉพาะ (Focus Group Discussion) งานการวิจัยของ นางนงคณา ห่านวิไล ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน
๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอเชิญมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมปณ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๑-๕๒๖๑๘๐๙

นางนงคณา ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๗๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เจริญพร รศ.สศศรี เผ่าอินจันทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การ
เสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่าง
การค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview)
เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ในการนี้จะได้จัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group
Discussion) ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าว
นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เพื่อจะได้นำข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญ
เกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมการสนทนากลุ่ม
เฉพาะ (Focus Group Discussion) งานการวิจัยของ นางนงคณา ห่านวิไล ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน
๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมปурณ์ วุฑฺฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ ไซติธโม โทร. ๐๘๑-๕๒๖๑๘๐๙

นางนงคณา ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ที่ ศร ๖๑๐๑/ว ๑๗๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เจริญพร ดร.สรายุทธ มหวลีรัตน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ในการนี้จะได้จัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เพื่อจะได้นำข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) งานการวิจัยของ นางนงคณา ห่านวิไล ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมปุน ฐุตมโกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๑-๕๒๖๑๘๐๙

นางนงคณา ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๗๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอร้องเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เจริญพร คุณประเมศวร์ เหล็กเพชร

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ในการนี้จะได้จัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เพื่อจะได้นำข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) งานการวิจัยของ นางนงคณา ห่านวิไล ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอเชิญมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๑-๕๒๖๑๘๐๙

นางนงคณา ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๗๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เจริญพร คุณเตือนใจ รอดสกุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงศันดา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ในการนี้จะได้จัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เพื่อจะได้นำข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) งานการวิจัยของ นางนงศันดา ห่านวิไล ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอเชิญมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมปณ ฐุตติกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๑-๕๒๖๑๘๐๙

นางนงศันดา ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๗๒

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เจริญพร ผศ.สุรสิทธิ์ วิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การ
เสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่าง
การค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview)
เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ในการนี้จะจัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group
Discussion) ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าว
นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เพื่อจะได้นำข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญ
เกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมการสนทนากลุ่ม
เฉพาะ (Focus Group Discussion) งานการวิจัยของ นางนงคณา ห่านวิไล ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน
๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมปณ ฐิตฺติโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๑-๕๒๖๑๘๐๙

นางนงคณา ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๕๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๗๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เจริญพร คุณชนัญญา สันสมภาค

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำคุณนิต เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ในการนี้จะจัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เพื่อจะได้นำข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อคุณนิตดังกล่าว จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) งานการวิจัยของ นางนงคณา ห่านวิไล ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mku.ac.th

ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๑-๕๒๖๑๘๐๙

นางนงคณา ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๕๐๙๔๔๐๐

ที่ ศร ๖๑๐๑/ว ๑๗๒

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอรเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เจริญพร ภก.สงกรานต์ ภาคโชคดี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การ
เสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่าง
การค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview)
เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ในการนี้จะได้จัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group
Discussion) ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าว
นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เพื่อจะได้นำข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญ
เกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมการสนทนากลุ่ม
เฉพาะ (Focus Group Discussion) งานการวิจัยของ นางนงคณา ห่านวิไล ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน
๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมปณฺ ฐิตฺกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมฺโม โทร. ๐๘๑-๕๒๖๑๘๐๙

นางนงคณา ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๗๒

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เจริญพร รัฐอ.จักรกฤษ เพิ่มพูน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนงคณา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การ
เสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่าง
การค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview)
เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ในการนี้จะได้จัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group
Discussion) ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าว
นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เพื่อจะได้นำข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญ
เกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมการสนทนากลุ่ม
เฉพาะ (Focus Group Discussion) งานการวิจัยของ นางนงคณา ห่านวิไล ในวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน
๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ณ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอเชิญมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๑-๕๒๖๑๘๐๙

นางนงคณา ห่านวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓.๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๑๑

วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโณม

ด้วย นางนงคณา ทานวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร และ รศ.ดร.ดรณี หิรัญรักษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุม ได้ออกแบบเครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพื่อความถูกต้องของเครื่องมือวิจัย จึงเห็นควรให้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยสามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประสานงาน:

นางนงคณา ทานวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

นางนงคณา ทานวิไล

๙/๑๐/๕๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓,๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๑๑

วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.

ด้วย นางนงคณา ทานวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๑.๒ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร และ รศ.ดร.ดรุณี หิรัญรักษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุม ได้ออกแบบเครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพื่อความถูกต้องของเครื่องมือวิจัย จึงเห็นควรให้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัย สามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประสานงาน:

นางนงคณา ทานวิไล โทร ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓,๑๑๒๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๑๑

วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน รศ.ดร. ขยงา เมฆศิริทองคำ

ด้วย นางนงนันทนา ห่านวิไล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ: ๑๒ ภาคปฏิบัติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๕๕๖๐๓ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทย
นิพนธ์ เรื่อง “การเสริมสร้างจริยธรรมต่อมวลชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย
แบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิง
ลึก (In-depth-interview) ต่อ Key Informants มี ผศ.ดร.ประพันธ์ หุบกะไร และ รศ.ดร.ดรภูมิ หิรัญ
รักษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุม ได้ออกแบบเครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบสร้าง
ทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพื่อความถูกต้องของเครื่องมือวิจัย จึงเห็นควรให้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ
และแก้ไขเครื่องมือวิจัย

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัย สามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาขอกระทรวง

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลงาน:

นางนงกัณดา ห่านวิไล โทร: ๐๘๑-๔๐๙๔๔๐๐

ព័ត៌មានទូទៅអំពីស្ថានភាព

ປະທັບໄຮ້ລູກໄຮ້ໄຮ້

എന്നതാണ്

ภาคผนวก ง

รูปภาพผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และ
สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group)

สัมภาษณ์เชิงลึก นักวิชาชีพสื่อมวลชน

สัมภาษณ์ นายวิสุทธิ์ คมวัชรพงศ์ ผู้ช่วยกรรมการผู้อำนวยการใหญ่ สำนักวิทยุ อสมท และประธานสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๖๐

สัมภาษณ์นายอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ รองผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส อดีตโปรดิวเซอร์บีบีซี ภาควิชาการโลก แผนกภาษาไทย (BBC World Service) เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๐

สัมภาษณ์นายชัยฤทธิ์ ยนเปี่ยม บรรณาธิการข่าวการเมือง หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๖๐

สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา

สัมภาษณ์พระมหาอุทัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) ประธานมูลนิธิวิมุตตยาลัย เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ ผศ.รท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา และอาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ ผศ.ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโณม ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชาและภาคพิเศษ เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ดร.อนุชา โสภาคย์วิจิตร อาจารย์ภาควิชาออกแบบนิเทศศิลป์ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

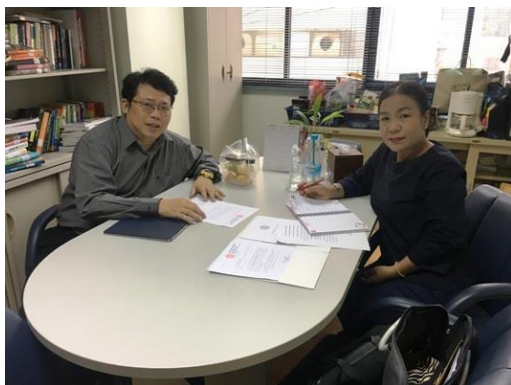

สัมภาษณ์ดร.อำนาจ บัวศิริ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ดร.สายน้ำผึ้ง รัตนงาม นักวิจัยและอาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร)
เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐

สัมภาษณ์เชิงลึก นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน

สัมภาษณ์ดร.มานะ ตรีรยาภิวัฒน์ คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๖๐

สัมภาษณ์อ.ธาม เชื้อสถาปนศิริ นักวิชาการสื่อสารสาธารณะ เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๐

สัมภาษณ์รศ.ดร.วิลาสินี พิพิธกุล ผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส อดีตอาจารย์คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๐

สัมภาษณ์เชิงลึก ประชาชนผู้บริโภค

สัมภาษณ์คุณหญิงสุดารัตน์ เกยุราพันธุ์ นักการเมือง เมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๐

สัมภาษณ์นางฉวีวรรณ เกียรติโชคชัยกุล นิสิตปริญญาเอก สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐

สัมภาษณ์นางอรกัลยา พุ่มพื้ง หัวหน้าสำนักงานและผู้ประสานงานเครือข่ายผู้หญิงเพื่อสุขภาพแห่งประเทศไทย จังหวัดปทุมธานี เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๐

สัมภาษณ์นางสาวสถาพร อารักษ์วทนะ นักวิชาการมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค ฝ่ายสนับสนุนและพัฒนานโยบาย เมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๐

การสนทนากลุ่มเฉพาะ Focus Group

ณ ห้องประชุมสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล : นางนงคณาถ ห่านวิไล
 วัน เดือน ปี เกิด : วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๐๕
 สถานที่เกิด : จังหวัดนครศรีธรรมราช

การศึกษา

พ.ศ. ๒๕๒๘ : การศึกษาปริญญาตรี การสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 พ.ศ. ๒๕๔๒ : ปริญญาโท นิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประสบการณ์การทำงาน

พ.ศ. ๒๕๒๘ – ๒๕๓๐ : ผู้สื่อข่าว นสพ.มติชน
 พ.ศ. ๒๕๓๐ – ๒๕๓๒ : ผู้สื่อข่าว นสพ.กรุงเทพธุรกิจ
 พ.ศ. ๒๕๓๒ – ๒๕๓๘ : หัวหน้าข่าวเศรษฐกิจ นสพ.กรุงเทพธุรกิจ
 พ.ศ. ๒๕๓๘ – ๒๕๕๒ : บรรณาธิการข่าวเศรษฐกิจ ธุรกิจ-การตลาด กรุงเทพธุรกิจ
 และบรรณาธิการข่าว นสพ. กรุงเทพธุรกิจ
 พ.ศ. ๒๕๕๔ – ๒๕๕๕ : ผู้ดำเนินรายการ “แผนที่ผู้บริโภค” ทางคลื่น เอฟเอ็ม ๙๖.๕
 พ.ศ. ๒๕๕๒ – ๒๕๕๔ : ผู้อำนวยการส่วนธุรกิจวิทยุ บริษัท เนชั่น บรอดแคสติ้ง คอร์ปอเรชั่น
 จำกัด (มหาชน)
 พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๖ : ผู้อำนวยการฝ่ายสื่อสารองค์กรและซีเอสอาร์ บริษัท เนชั่น บรอด
 แคสติ้ง คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)
 พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๖๐ : ผู้ช่วยประธานเจ้าหน้าที่บริหาร บริษัท เนชั่นบรอดแคสติ้ง คอร์
 ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) (เนชั่นทีวี)
 พ.ศ. ๒๕๕๒ – ปัจจุบัน : ผู้ดำเนินรายการ “ลับคมธุรกิจ” ทางคลื่น เอฟเอ็ม
 ๙๐.๕/www.smartbomb.co.th
 กรรมการผู้จัดการบริษัท เอดีดี มีเดีย แอนด์ ออกาไนซ์ จำกัด

งานด้านการเขียนหนังสือ

พ็อคเก็ตบุ๊ก ชื่อ รหัสชีวิต
 พ็อคเก็ตบุ๊ก ชื่อ ซีอีโอ สลัבר่าง
 พ็อคเก็ตบุ๊ก ชื่อ ถอดรหัสพฤษา มหาเศรษฐี ทองมา
 Prukha Fantastic Model
 พ็อคเก็ตบุ๊ก ชื่อ คิดทำแบบ ดร.อนุสรณ์ แสงนิมมวล วิถีบางจาก
 โมเดลบริษัทยั่งยืน

งานด้านวิชาการ

- พ.ศ.๒๕๕๒ : ผู้ร่วมเขียนหลักสูตร การเขียนเพื่อการสื่อสารมวลชน
คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียว เฉลิมพระเกียรติ
- พ.ศ.๒๕๔๘-๒๕๕๐ : อาจารย์พิเศษ คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- พ.ศ.๒๕๕๔ : อาจารย์พิเศษคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเนชั่น

งานด้านสังคม

- พ.ศ.๒๕๔๘-๒๕๔๙ : อุปนายกสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย
- พ.ศ.๒๕๔๙-๒๕๕๐ : เลขาธิการสมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย
- พ.ศ.๒๕๔๘-๒๕๕๐ : นายกสมาคมศิษย์เก่า สื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- พ.ศ.๒๕๔๘-๒๕๕๐ : กรรมการบริหาร คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- พ.ศ.๒๕๕๐ : นักศึกษาเก่าดีเด่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : สาขาบริการสังคม
(สื่อสารมวลชน)

ที่อยู่ปัจจุบัน

๙/๑๐๘ หมู่บ้านลิลิกรีนวิลล์ ถนนสุขาภิบาล ๕ แขวงออเงิน
เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร
โทรศัพท์ ๐๘-๑๔๐๙-๔๔๐